

BUDAPEST 2030

HOSSZÚ TÁVÚ VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ

Étv. 9.§ (6) bekezdés szerinti eljárásra
 (Étv. 2012 december 31-ig hatályos szabályai szerint)

2013. FEBRUÁR

MEGBÍZÓ: BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZAT

SAKMAI IRÁNYÍTÓ: BUDAPEST FŐVÁROS FŐPOLGÁRMESTERI HIVATAL

VÁROSÉPÍTÉSI FŐOSZTÁLY
1052 Budapest, Városház u. 9.-11.

Finta Sándor főépítész
Maczák Johanna Kovács Barbara Mátrai Réka

TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS:

BFVT Kft.

Szerzők: Albrecht Ute
vezető településtervező – okl. építészmérnök

András István
vezető településtervező – okl. építészmérnök

Közreműködött: Balla Mariann

okl. építészmérnök

Érsek Gábor

okl. településmérnök

Horváth Ágnes

okl. településmérnök, okl. építészmérnök

Pizág Csaba

építőmérnök, térinformatikai szakmérnök

Szabóné Homa Anna

okl. építészmérnök

Szűcs András

okl. településmérnök

Tóth Attila

okl. településmérnök

Urban-Lis Stúdió Kft.

Szerző: Liskay Krisztina
vezető településtervező - okl. építészmérnök

Közreműködött: Vásárhelyi Kinga
településtervező, okl. építészmérnök

Szczuka Levente

okl. településmérnök, okl. építészmérnök

Krébesz András

GIS térinformatika

Mű-Hely Zrt..

Szerző: Dr. Nagy Béla
vezető településtervező – építés

Közreműködött: Erdei Gyula
településmérnök

Ruzsányi Tivadar

villamosmérnök, gazdasági-mérnök

PESTTERV Kft.

Szerzők: Schuchmann Péter
területi tervező, okl. tájépítészmérnök, okl. városépítés szakmérnök

Károlyi János

okl. területfejlesztési geográfus

Kulcsár Gábor, PhD

okl. területfejlesztési geográfus

ABUD Kft.

Szerzők: Dr. Reith András, PhD
okl. építészmérnök, MSc. ClimaDesign

Közreműködő szakértő: Kiss Ida
okl. építészmérnök, városenergetikai szakmérnök

TERMÉSZETI KÖRNYEZET:

BFVT Kft.

Szerzők: Tatai Zsombor
okl. tájépítészmérnök

Pogány Aurél

okl. kertészmérnök (táj- és kertépítészeti szak)

okl. táj-, környezetrendezési szakmérnök

Niedetzky Andrea

okl. tájépítészmérnök

Zétényi Dávid

okl. tájépítészmérnök

INFRASTRUKTÚRA:

BFVT Kft.

Szerzők: Pető Zoltán
okl. építőmérnök, közlekedés tervező

Lelkes Mihály

okl. építőmérnök, közlekedés tervező

Román Péter

okl. építőmérnök

Pető László

energia szakági tervező

Orosz István

okl. villamosmérnök, mérnök-közgazdász

Közreműködött: Molnár László

okl. építőmérnök, közlekedés gazdasági mérnök

Lelkes Mihályné

okl. építőmérnök, közlekedés tervező

Rubus Zoltán

okl. építőmérnök

Varga Pál

építőmérnök

GAZDASÁG:

Szerzők: Varga-Ötvös Béla
okl. közgazda

Földi Zsuzsanna

PhD in Urban Geography

Soóki-Tóth Gábor

okl. ingatlanszakértő – okl. építészmérnök

Közreműködött: Horváth Dániel

geográfus, városgazdálkodási szakértő

TURIZMUS:

Elladam Tourism Consulting Kft.

Szerző: Ligeti Ádám
tanácsadó

TÁRSADALOMTUDOMÁNY:

Szerzők: Dr. Rédei Mária
MTA Doktora, DSc.

Dr. Csizmady Adrienne

szociológus

Dr. Kőszeghy Lea

szociológus

Garadnay Erdélyi Tea

szociológus

Közreműködött: Dr. Kincses Áron, PhD
Statistikus

Szakmai lektorok:

Dr. habil. Pálffy Sándor DLA

Dr. habil. Barcza Dániel DLA

Dr. Pálvölgyi Tamás

BME egyetemi tanár

MOME egyetemi docens

BME egyetemi docens

1. BEVEZETŐ	7
2. ÖSSZEFOGLALÓ HELYZETÉRTÉKELÉS	9
3. BUDAPEST JÖVŐKÉPE	32
4. A KONCEPCIÓ CÉLRENDSZERE	34
1. Kihívások	34
2. Szemléleti alapvetések	35
3. A koncepció átfogó céljai	36
4. A koncepció céljai	37
5. A koncepció céljainak területi érvényesítése	39
5. FEJLESZTÉSI CÉLOK	41
1. Kezdeményező városfejlesztés	41
<i>A városfejlesztés intézményrendszere</i>	41
1.1. Szervezeti rendszer kialakítása	43
1.2. Pénzügyi rendszer kialakítása	44
<i>A városfejlesztés forrásszerkezete</i>	46
1.3. Fenntartható forrásteremtés, értéktöbblet visszaforgatás	46
1.4. Az EU fejlesztési forrásainak hatékony kihasználása – hosszú távú multiplikátor hatás biztosítása	48
1.5. A fejlesztési kulcsterületek definiálása – terület előkészítés és forrásösszpontosítás	49
1.6. Gazdasági vezérprojektek (klaszter-hálózattal) megfogalmazása	49
1.7. Beruházás ösztönzés, vállalkozási kultúra fejlesztése, az innovatív mikro és kkv-k támogatása	49
2. Partnerség – a jövő közös tervezése a térségben és országosan	51
<i>Területi együttműködések erősítése</i>	51
2.1. Partnerség a budapesti gazdasági tér összehangolt fejlesztése érdekében	52
2.2. Partnerség Budapest és Pest megye között	53
2.3. A budapesti külső kerületek és a szomszédos agglomerációs települések közötti együttműködések elősegítése	55
<i>Térségi közlekedési kapcsolatok</i>	56
2.4. Az elővárosi vasúti közlekedés integrált szemléletű fejlesztése	56
2.5. A településközi és ráhordó autóbusz szolgáltatások fejlesztése	57
2.6. A közlekedési eszközváltás feltételrendszerének biztosítása a várostérség településein	57
2.7. A településközi kerékpározás feltételeinek megteremtése	57
2.8. Településközi hajóforgalom beindítása	58
3. Egységes Budapest	60
3.1. Budapest összehangolt hatékony tervezése	61
3.2. Partnerség az egységes és erős Budapestért	61
3.3. Konvergens hatású önkormányzati gazdálkodási rendszer kialakítása	61
3.4. Az összvárosi érdekek érvényesítése a piaci szféra fejlesztései során	62
3.5. Összehangolt beruházások kezdeményezése	62
4. Budapest nemzetközi és európai szerepkörének erősítése	63
<i>Aktív és ösztönző várospolitikai</i>	64
4.1. A nagyvárosok közötti együttműködés, városdiplomácia	64
4.2. Budapest országon belüli szerepének megőrzése és erősítése	64
4.3. Nemzetközi szervezetek letelepedésének ösztönzése	65
4.4. Kutatás-fejlesztés és a felsőoktatás fejlesztése, a nemzetközi K+F+I kapcsolatok erősítése	66
4.5. Az összmagyarország identitásának erősítése	66
4.6. A kulturális központ szerep betöltése, a sokszínű kulturális kínálat megőrzése és fejlesztése	66
4.7. Kereskedelmi közvetítő szerep fejlesztése globális és makroregionális szinten	67
4.8. A turisztikai potenciál bővítése	67
4.9. Nemzetközi sportesemények rendezésére is alkalmas fejlesztések	68
<i>Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok fejlesztése</i>	68
4.10. A gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése	68

4.11.	A hagyományos vasúti közlekedés fejlesztése és a nagysebességű vasúti kapcsolatok kialakítása	69
4.12.	A nemzetközi repülőtér szerepének erősítése	69
4.13.	Kikötőfejlesztés a nemzetközi személyforgalom és áruszállítás terén	69
5.	Egészséges környezeti feltételek megteremtése	72
	<i>Zöld- és egyéb biológiailag aktív felületek</i>	73
5.1.	A biológiailag aktív felületek és a zöldfelületi intenzitás növelése	73
5.2.	Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken	74
5.3.	A meglévő zöldterületek, városi terek rehabilitációja és a fenntartás színvonalának javításai	75
	<i>Sport és rekreáció</i>	76
5.4.	Sportoló lakosság arányának növelése	77
5.5.	Nemzetközi szintű sportrendezvényekhez szükséges infrastruktúra kiépítése	77
5.6.	Gyógy- és termásvizekben rejlő rekreációs lehetőségek kihasználása	78
	<i>Zaj- és légszennyezés</i>	78
5.7.	A kibocsátások (emisszió) csökkentése	78
5.8.	Az érintettség és a konfliktusok csökkentése (immisszió)	79
	<i>Hulladékgazdálkodás és talajvédelem</i>	80
5.9.	A keletkező hulladékmennyiség csökkentése	80
5.10.	A hulladék felhasználási és újra-hasznosítási arányának növelése	81
5.11.	Potenciális szennyezőforrások felszámolása	81
5.12.	Köztisztaság javítása	82
	<i>Vízgazdálkodás</i>	82
5.13.	Mindenki számára elérhető, jó minőségű ivóvíz biztosítása	82
5.14.	A keletkező szennyvizek 100%-ban történő megtisztítása	83
5.15.	Csapadékvizek hasznosítása	83
5.16.	Patakok, kis vízfolyások rendezetté tétele	83
5.17.	Árvízvédelmi megújulás	84
6.	Klímavédelem és hatékony energiafelhasználás	87
	<i>Környezet- és klímatudatos épített környezet megteremtése</i>	88
6.1.	Városi hősziget-hatás enyhítése a városrendezés eszközeivel	88
6.2.	Energiahatékony és alacsony károsanyag-kibocsátású épített környezet kialakítása	89
6.3.	Városi megújuló energiaforrások alkalmazásának elősegítése a helyben (on-site), vagy közeli (nearby) rendszerekben	91
6.4.	Beépített energia megőrzése a városrehabilitáció és barnamezős beruházások révén	92
	<i>Energiaellátó hálózatok fejlesztése</i>	93
6.5.	Intelligens energiaellátó és -elosztó hálózat létrehozása (smart grid / smart metering)	93
6.6.	Megújuló energiaforrások alkalmazása, szennyvíz- és hulladék hasznosítás az energiatermelésben	94
6.7.	Meglévő távhőhálózat felújítása és a kiépítettség növelése	95
6.8.	Távhűtő-rendszer integrálása	95
	<i>Energiahatékonyság és kibocsátás-csökkentés a közlekedésben</i>	96
6.9.	Integrált várostervezés - gyalogos- és kerékpáros barát város kialakítása	96
6.10.	Közösségi közlekedési hálózat fejlesztése, az elérhetőség javítása és a környezetbarát üzemű járművek arányának növelése	97
	<i>Klíma- és energiatudatos társadalom</i>	98
6.11.	Szemléletformálás	99
7.	Egyedi városkarakter értékalapú megőrzése és fejlesztése	100
	<i>Az épített értékek védelme</i>	100
7.1.	A települési örökség – a történeti városi táj - védelme	101
7.2.	Az egyedi értékek hatékonyabb védelme	101
7.3.	A védett értékeket erőforrásként kezelése	102
7.4.	A komplex városrehabilitáció	102
7.5.	A városkaraktert meghatározó látványvédelem, a magasházak elhelyezésének szabályozása	103
	<i>Természeti értékek</i>	105
7.6.	Természeti értékek megőrzése	105
7.7.	Ökológiai kapcsolatok biztosítása, javítása	105

	<i>Értékteremtés</i>	106
	7.8. Nagyobb területet átfogó, egységes szemlélettel készülő tervezés	106
	7.9. Az új beépítésű területeken magas színvonalú, karakteres építészet alkalmazásának korszerű, innovatív, fenntartható megoldások megkövetelése	106
	7.10. Az új értékek népszerűsítése	106
8.	A Dunával együtt élő város	107
	<i>Duna menti területek</i>	107
	8.1. A Duna menti területek funkcióbővítés a barnamezős területek hasznosításával	108
	8.2. A Duna természeti adottságainak kihasználása	110
	8.3. A Duna-partok elérhetőségének, közcélú hasznosításának megteremtése	111
	8.4. A Duna-part menti turisztikai és rekreációs területek fejlesztése és decentralizálása	113
	<i>Duna menti infrastruktúra</i>	114
	8.5. A Duna menti közlekedési elemek elválasztó hatásának csökkentése	115
	8.6. Gyalogos és kerékpáros kapcsolatok megteremtése a Duna szigeteivel	116
	8.7. Szállodahajók kikötésének differenciált szabályozása, úszóművek elhelyezése	116
	8.8. A Duna vízi útként történő jobb kihasználása	116
9.	Hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezet – kompakt város	118
	<i>Városszerkezet - területhasználat</i>	119
	9.1. Kiegyensúlyozott városi térszerkezet létrehozása – összehangolt funkcionalitás, differenciált sűrűség és kapcsolatjavítás	121
	9.2. A kötöttpályás közösségi közlekedés elemeinek fejlesztési tengelyként történő figyelembevétele	122
	9.3. Fenntartható, kompakt, szabadterületekkel megfelelően tagolt város	122
	9.4. Fenntartható városrészek kialakítása a „kis távolságok városa” elvre alapozva	125
	9.5. A területhasználat és a közlekedési rendszer térbeli összehangolása a közlekedési igények csökkentésére törekedve	125
	9.6. Elhanyagolt, átjárhatatlan területek átstrukturálása, megújítása, zöldfelületi bővítése	126
	9.7. A város indokolatlan terjeszkedésének megakadályozása	126
	9.8. Földterület-takarékos fejlesztések – termőföldek védelme	127
	<i>Központrendszer</i>	128
	9.9. Differenciált központrendszer kialakítása	129
	9.10. Térbeli szerkezetbe illeszkedő központok létrehozása	130
	9.11. A főközpont karaktertisztelő fejlesztése, meglévő központok minőségi fejlesztése	132
	9.12. A hagyományos- és az újabb kereskedelmi központok, valamint az intermodális központok fejlesztéseinek összehangolása, elérhetőségek javítása	133
	<i>Gazdasági területek</i>	135
	9.13. Budapest gazdasági szerepköréhez szükséges sokrétű területi kínálat	135
	9.14. Rövid úton elérhető munkahelyek a lakóterületekbe integráltan, illetve ezekhez közel	136
	<i>Lakóterületek</i>	138
	9.15. Társadalmi igényeknek megfelelő lakás kínálat biztosítása	139
	9.16. Élhető és egyszerre fenntartható lakóterületek	140
	9.17. Lakóterületi kínálat megteremtése speciális célcsoportok számára	141
	9.18. Lakóterületek komplex rehabilitációja	141
10.	A barnamezős területek a városfejlesztés célterületei	145
	10.1. Forráskoncentráció a prioritások mentén	146
	10.2. Barnamezős területek funkcióváltása	146
	10.3. Korszerű, komplex modellek kidolgozása és területmanagement létrehozása	148
	10.4. Barnamezős területek meglévő infrastruktúrájának kihasználása	148
11.	Intelligens mobilitás	150
	<i>A fővárosi közösségi közlekedés</i>	150
	11.1. Kínálati jellegű közösségi közlekedés megteremtése és működtetése	151
	11.2. A közösségi közlekedés területi hiányainak megszüntetése	151
	11.3. A városi kötöttpályás hálózatok kiemelt fejlesztése	151
	11.4. Városi (és elővárosi) vasúti közlekedés fejlesztése	152
	11.5. Városi hajózás fejlesztése	152
	11.6. A közlekedési eszközváltás feltétel rendszerének biztosítása a fővárosban	152
	11.7. A központrendszer elemeinek, valamint a városi intermodális és az átszálló csomópontok kiemelt fejlesztése	153

<i>A fővárosi egyéni közlekedés</i>	154
11.8. Hálózati hiányok megszüntetése, új dunai átkelők létesítése	154
11.9. Közterületek újra felosztása	155
11.10. Gyalogos közlekedés kiemelt fejlesztése	155
11.11. Kerékpározás fejlesztése	156
11.12. Személygépjármű közlekedés, forgalomcsillapítás, áruszállítás fejlesztése	156
11.13. Parkolási problémák kezelése	157
12. Tudás-, készség- és zöldalapú gazdaságfejlesztés	161
<i>Technológiai innováció és tudástranszfer</i>	162
12.1. Kapcsolathálók létrehozása, működtetése az önkormányzat, a gazdaság szereplői és, valamint a képző- és kutatóhelyek között	162
12.2. Rugalmas, kereslethez alkalmazkodó munkaerő-képzés közép- és felsőfokon	163
12.3. A kutatás, fejlesztés és innováció potenciálnövelése	163
<i>Felhasználó- és környezet-barát városkormányzás</i>	164
12.4. Komplex, minőségi üzleti infrastruktúra- és szolgáltatáskínálat, információ, kommunikáció és ügyintézés „egy kattintásra”	165
12.5. „Zöld” gazdaság meggyökereztetése	166
<i>A turizmus, mint a fővárosi gazdaság egyik húzóágazata</i>	167
12.6. Fogadási feltételek javítása	168
12.7. Vonzerők fejlesztése, mai korszellem nyelvén történő megfogalmazása	168
12.8. Budapest arculati deficitjének ledolgozása a turizmus marketing eszköztáráján keresztül	169
13. Önfenntartó városgazdálkodási rendszer	170
13.1. Egységes, menedzsment szemléletű fővárosi vagyongazdálkodás	171
13.2. A városüzemeltetés korszerűsítése – új közszolgáltatási modell	172
13.3. A meglévő vagyon koncentrációja, fejlesztése, bevétel-növelés	173
13.4. Energiahatékony technológiák alkalmazása a városüzemeltetésben	173
13.5. Normatív városfejlesztési finanszírozás	174
14. A kulturális sokszínűség megőrzése és fejlesztése	175
<i>Az épített örökség</i>	176
14.1. A városkaraktert legjobban meghatározó épített környezet sokszínű elemeinek védelme	176
<i>A kulturális kínálat bővítése</i>	176
14.2. A kulturális intézmények elérhetőségének javítása	177
14.3. A város kulturális intézményrendszerének fejlesztése	178
<i>A multikulturális város</i>	180
14.4. A kulturális sokszínűség támogatása	180
15. Humán szolgáltatások optimalizálása	181
15.1. Az oktatás színvonalának és hatékonyságának növelése	183
15.2. Az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése, a prevenció erősítése, és az egészséges életmódra való ösztönzés	184
15.3. A szociális intézményhálózat kapacitásainak megtartása, szükség szerinti bővítése	184
15.4. A szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása a speciális igényű emberek számára, és az együttműködés ösztönzése	185
15.5. A közbiztonság fejlesztése, a lakosság reális biztonságérzetének erősítése	186
16. Igényekhez igazodó, rugalmas lakásstruktúra megteremtése	187
16.1. A bérlakásszektor fejlesztése, a főváros kezdeményező szerepe a szektor országos szintű szabályozásának újragondolásában	188
16.2. A meglévő lakásállomány társadalmi igényeknek megfelelő korszerűsítése	189
16.3. Kiegyensúlyozott térbeli-társadalmi szerkezet kialakításához hozzájáruló lakóterületi fejlesztések kidolgozása, ösztönzése	190
16.4. Komplex programok kidolgozása a társadalmi-gazdasági problémákkal sújtott területek – különösen a krízisterületek – rehabilitációjára	190
16.5. A megfizethetőség javítása	191
17. Befogadó, támogató és aktív társadalom	194
<i>Befogadó és támogató társadalom</i>	194
17.1. A társadalmilag pozitív migrációs folyamatok erősítése	195
17.2. A fiatal és a szakképzett lakosság elvándorlásának mérséklése	197

17.3. Erőteljes fellépés a társadalmi diszkrimináció ellen	196
17.4. A közösségi együttműködési formákban rejlő tartalékok kiaknázása	197
<i>A változó életformák és a változó társadalmi, gazdasági környezet szintézise</i>	197
17.5. Az öngondoskodás gondolatának erősítése az egészség és a szellemiség terén	198
17.6. Az aktív életkor meghosszabbítása	199
17.7. A végzettség, készség, képesség növelése, transzferálhatóság	200
17.8. A mobilitási hajlandóság növelése a lakhatás és munkavégzés terén	201
6. A MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉS RENDSZERE	202
7. ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY (külön kötetben)	
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	211
FOGALOMMAGYARÁZAT	213
IRODALOMJEGYZÉK	216

A dokumentációban található kép, ábra és térkép, mely forrásmegnevezés nélkül szerepel, saját készítésű.

1. BEVEZETŐ

A városfejlesztés összetett feladat, amelyben az önkormányzatok mellett számos szereplő vesz részt. A fővárosi önkormányzat felelőssége – törvényi felhatalmazás alapján – a folyamatok összehangolása és fenntarthatóságuk biztosítása. Ennek megfelelően a megfogalmazott célok részben túlmutatnak a fővárosi önkormányzat kötelezően ellátandó feladatkörén, jelzik az önkormányzat által differenciált eszközökkel támogatandó folyamatokat és fejlesztési irányokat.

MI a városfejlesztési koncepció?

A városfejlesztési koncepció az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (továbbiakban: Építési törvény) szerint a Fővárosi Közgyűlés által elfogadott olyan várospolitikai dokumentum, amely Budapest jövőbeni kialakítására vonatkozik. A koncepció a település környezeti, társadalmi, gazdasági adottságaira alapozó, a település egészére készített, a változások irányait és a fejlesztési célokat hosszú távra - azaz 10 évet meghaladó időre szóló - meghatározó dokumentum.

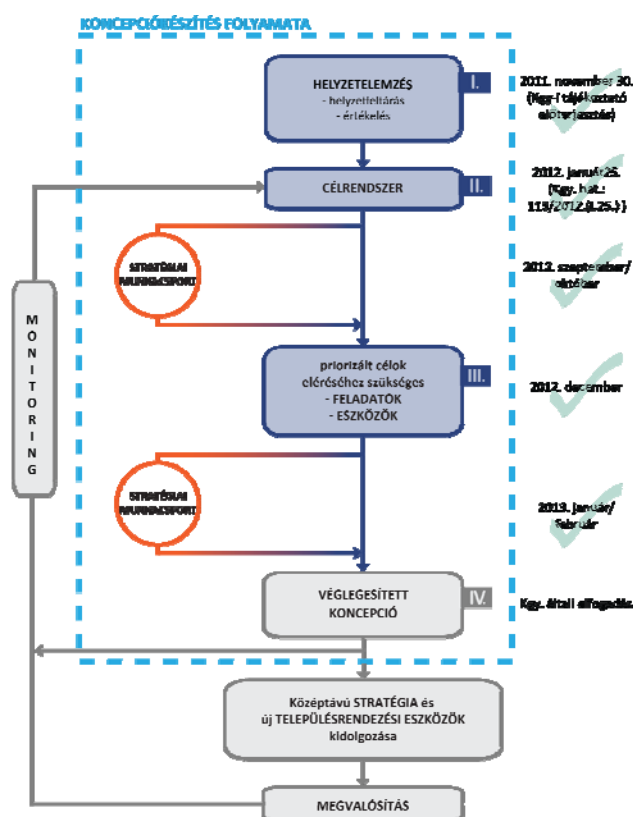
A koncepció a Fővárosi Közgyűlés számára egy olyan eszköz, amely mentén a közép és rövid távú terveket, stratégiákat és egyéb döntéseket kell kialakítani. Ily módon jelentős hatással van a Budapesten élő és dolgozó emberek életkörülményeire, valamint a gazdaság szereplőinek tevékenységére.

MIÉRT MOST készül új városfejlesztési koncepció?

Budapest hatályos városfejlesztési koncepcióját a Fővárosi Közgyűlés 2003-ban fogadta el. Az akkori városfejlesztési koncepcióban lefektetett célokból nagyon kevés valósult meg. A jelentősen megváltozott gazdasági, társadalmi és egyéb keretfeltételek miatt a Fővárosi Közgyűlés 512/2011 (IV.6.) határozatával úgy döntött, hogy készüljön el Budapest új városfejlesztési koncepciója, 1988/2011 (VI.22.) határozatával pedig jóváhagyta a dokumentum kidolgozásának munkamódszerét.

HOGYAN készült a koncepció?

A koncepció dokumentumát – komplex tartalma miatt – integrált tervezői és szakértői csoport készítette. A munka szakmai irányítását a Főpolgármesteri Hivatal Városépítési Főosztálya végzi, a Hivatal szakmai főosztályai és szakági szervezetei bevonásával. Minden egyes munkafázisban kiemelt jelentősége volt a tervezők, szakértők, a döntéshozók és az érintettek folyamatos, aktív párbeszédének. A mellékelt ábra bemutatja a koncepció kidolgozásának átfogó folyamatát, mérföldkövek formájában jelzi az egyes szakaszokat.

I. Adatgyűjtés és helyzetelemzés

Mivel a város jövőbeni fejlesztéseit az adottságokra kell építeni, az első munkafázisban széleskörű adat- és információgyűjtés történt Budapest legfontosabb jellemzői, az ellátási színvonal, demográfiai összetétel, gazdasági helyzet, társadalmi felépítés és a fizikai környezet számszerűsíthető adatainak vonatkozásában. Az adatok és az információk értékelésével pontos képünk van a főváros jelenlegi adottságairól, értékeiről, problémáiról. Ennek a munkafázisnak az eredményeit a 2011. október végére elkészült, HELYZETELEMZÉS című dokumentum foglalta össze, melyről a Fővárosi Közgyűlés 2011. novemberi ülésén tájékoztatást kapott. Az azóta eltelt időszakban keletkezett új adatokkal a dokumentum aktualizálásra került.

II. Cérendszer meghatározása

A helyzetelemzést követően az integrált tervező csoport a városfejlesztés főbb céljait fogalmazta meg. A célok minden esetben a helyzetelemzés alapján tett megállapítások, következtetések eredményeként születtek, a feltárt problémákra reagálva, és az értékekre támaszkodva. A célkitűzések a jövőkép alapján kijelölik a város fejlődésének legfontosabb irányait, valamint meghatározzák, hogy Budapest a jövőben milyen elvek és preferenciák alapján fejlődjön.

III. Feladatok és eszközök

A Fővárosi Önkormányzat és a Főpolgármesteri Hivatal szakértőiből álló stratégiai munkacsoport közreműködésével priorizált, elérendő célok ismeretében meghatározásra kerültek az azokkal kapcsolatos feladatok és a megvalósítást szolgáló lehetséges eszközök. Ebben a szakaszban történt a célok megvalósításához szükséges térbeli elemek rögzítése, a város fejlesztési célterületeinek, valamint a rövid- és középtávon megvalósítandó projektek fókuszterületeinek kijelölése is.

IV. Véglegesítés, elfogadás

A stratégiai munkacsoport értékelésével egy időben szakmai egyeztetés történt a fővárosi kerületek főépítészeivel, valamint azokkal a civil szervezetekkel, amelyek már a helyzetelemzés és célrendszer elkészítésének munkafázisában segítettek a tervező csoport munkáját. Ezt követően a tervező csoport kiegészítették, módosították jelen dokumentumot, a koncepciót.

Jelen dokumentum az Építési törvényben rögzített véleményezési eljárás lefolytatására szolgál. Az akkor felmerülő észrevételek és vélemények figyelembe vételével még módosításra kerülhet a koncepció tervezete.

Közyűlési határozat

A Fővárosi Közyűlés Budapest új városfejlesztési koncepcióját határozattal fogadja el.

Megvalósítás folyamata

A megvalósítás folyamatát követni kell, hogy a külső környezet változásaira azonnal lehessen reagálni, szükség esetén a már meghozott döntéseket felülvizsgálni. A monitoring a célokhoz rendelt indikátorok alakulásának figyelésével történik. ([6. Monitoring és értékelés rendszere](#))

MI KÖVETKEZIK?

Az elfogadott koncepció alapján egyrészt el kell készíteni a város új településrendezési eszközeit, hogy megfeleljenek a közelmúltban gyökeresen megváltozott jogszabályi környezetnek, és alkalmasak legyenek a hosszú távú célok elérésének elősegítésére.

Másrészt ki kell dolgozni az integrált településfejlesztési stratégiát (ITS), ami a településfejlesztési koncepcióban foglalt környezeti, társadalmi és gazdasági célok megvalósítását egyidejűleg szolgáló középtávú fejlesztési program. Az ITS felülvizsgálata legalább négy évenként szükséges. A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény alapján a fővárosi közyűlés a főváros egységes településpolitikájának biztosítása érdekében – a Kormány, valamint a kerületi képviselő-testületek véleményének kikérésével – a megalakulását követő egy éven belül minősített többséggel dönt a fővárosnak legalább az adott ciklusra szóló településfejlesztési stratégiájáról.

A középtávú stratégia elfogadását követően kidolgozásra kerülhetnek az ágazati stratégiák.

2. ÖSSZEFOGLALÓ HELYZETÉRTÉKELÉS

2.1. A VIZSGÁLATOK ÉS ELEMZÉSEK KÉSZÍTÉSÉNEK FOLYAMATA

Közel 30 éve nem készült részletes területi, komplex helyzetelemzés a főváros teljes területére vonatkozóan. A rendszerváltást követő években a gyorsan változó körülmények miatt rendszerint vizsgálatok, elemzések nélkül készültek a fejlesztési dokumentumok. Egy ideig valóban a részt vevő szakemberek tapasztalataira, tudására lehetett építeni. Mára azonban gyökeres változásokat kellett az élet minden területén megtapasztalni, és a változások nyomán követése is egyre nehezebb. Mivel felelősségteljes döntéseket csak a város jelenlegi helyzetének – az értékek és a problémák – ismeretében lehet hozni, fontos szempont volt, hogy Budapest új városfejlesztési koncepciója széleskörű aktuális adatokra és elemzésekre támaszkodhasson, a jelenlegi állapot jellegzetességei ismertek legyenek. Jelen munka során kifejezetten fontos volt, hogy a város teljes területére álljanak rendelkezésre a döntéshozatalat alátámasztó információk.

Ennek érdekében 2011 első felében széleskörű adatgyűjtés kezdődött meg. Tarlós István főpolgármester felkérésére a kerületi önkormányzatok, államigazgatási szervek, országos szerepkörű intézmények is számos adatot, információt bocsátottak rendelkezésre.

A tervezési folyamat vizsgálati és elemzési szakaszában egy olyan adatbázis jött létre, ami a koncepción túlmutató térinformatikai rendszer alapját képezheti, vagy integrálható egy már működőbe.

El kell kerülni a múltban tapasztaltakat, mely szerint számos elemzés készült fővárosi megbízásból, de az ahhoz gyűjtött és feldolgozott adatok nem állnak rendelkezésre.

Minden esetben az elérhető adatok minél aktuálisabb és részletesebb beszerzésére törekedtünk. Ezt sajnos nem minden esetben sikerült időben és területi részletezettségben homogén módon megoldani. Nagy gond, hogy az igen részletes adatok, pl. a népességre és a lakásállományra vonatkozóan csak a népszámlálás éveire álltak rendelkezésre. Így a 2001. évi adatok már elavultak, a 2011. évi adatok még nem álltak rendelkezésre, ezért ebben a témakörben a szakértők becslésére lehetett csak támaszkodni.

Amennyiben a későbbi munkafázisokban újabb adatok is elérhetővé váltak, az érintett fejezetek kiegészítésre, aktualizálásra kerültek.

2.2. BUDAPEST NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS KÖRNYEZETBEN

► Budapest helye Európában

Budapest az európai kontinens egy minden irányból jól átjárható kereszteződésében helyezkedik el. Európán belüli földrajzi helyzete egyedülálló adottságokat hordoz, ami a város jövőbeni makroregionális szerepének meghatározó eleme lehet.

A Kárpát-medencét a Kárpátok, az Alpok és a Dinári-hegység magas hegyláncolata öleli körül. A hegyeken csak néhány ponton lehet áttörni: a Duna mentén és egy-egy hágón. A Kárpát-medence eltérő tájak és különböző kultúrák határán, szerkezeti jelentőségű közlekedési útvonalak találkozásánál fekszik. Itt metszi a dunai vízi út a Nyugat-Európából keletre (Ázsia felé) és délkeletre (a Balkán felé) irányuló tradicionális közlekedési kapcsolatokat. Ezek a kapcsolatok gazdaságokat összekapcsoló „piaci folyosók”, potenciális energiavonalak is, melyek ma már az Európai Unió tagállamai és a Közel-Kelet piaci között teremtenek kapcsolatot. Ebben az értelemben tehát Budapest valódi csomóponti pozícióban van. Ezt erősítik a transeurópai közlekedési hálózat fejlesztési elemei, a Budapesten kereszteződő IV., V., és VII. folyosók.

► A Duna mentén

A Duna mentén fekvő területek szinte mindig ember által lakottak voltak. A vízpart optimális körülményeket biztosított a letelepedéshez. A Duna potenciális „városi köztér”, valamint transeurópai piaci és közlekedési folyosó is.

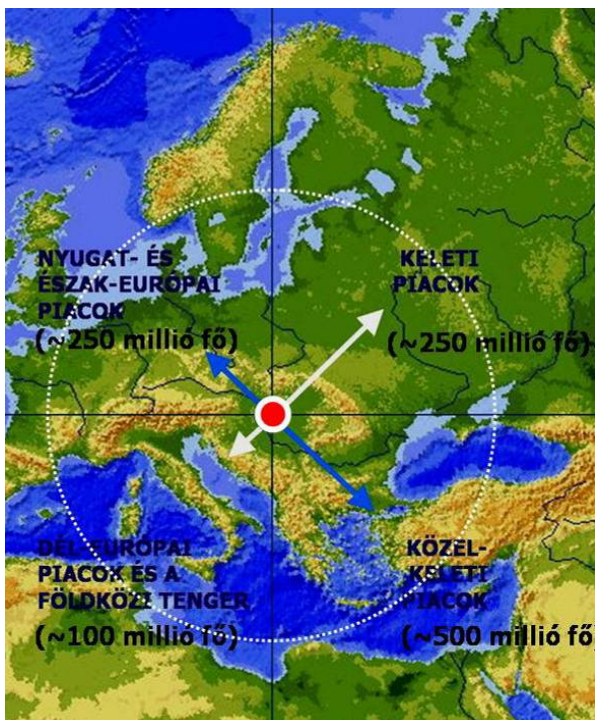
► A Kárpát-medencében

Kis túlzással úgy is mondhatnánk, hogy Budapesten metszi egymást a London–Budapest–Istanbul–Bagdad (M1-M5) autópálya és a Moszkva–Kijev–Budapest–Trieszt (M3-M7) autópálya.

Előbbi az Európai Unió tagállamai és a Közel-Kelet több százmillió népeségű piaci között teremt kapcsolatot, míg az utóbbi a volt Szovjetunió utódállamai és az Adriatikum ugyancsak jelentős piacait köti össze, és e két jelentős folyosó Budapesten kereszteződik. München, Bécs, Pozsony, Kijev vagy Lvov „csak” megállóhelyek, a csomópont, a valódi találkozási pont Budapest. Ez a geográfiai helyzet nem változtatható meg, de egykönnyen még csak nem is gyengíthető.

► A Duna-régióban

A Kárpát-medencét övező hegyeket megkerülve Kelet-Európa és Nyugat-Európa összekapcsolódik a Lengyel-síkságon, de nem alkot csomópontot a Dél-Európai térséggel, és a Közel-Kelet felé is erősen korlátozottak a kapcsolatépítés fizikai lehetőségei. Dél felől ugyan létezik egy a medence elkerülésére alkalmas „bypass” Szlovénia–Horvátország–Szerbia érintésével, de ez a kapcsolat nem biztosít közvetlen összeköttetést Oroszország, Ukrajna és a szovjet utódállamok felé.

A medence – mint földrajzi fogalom – további szervező szerep betöltésére is alkalmassá teszi Magyarországot és Budapest környezetét. A hegygerincek gyűrűjében kialakult síkvidéki térség olyan adottság, melyet kiválóan szervezhet a súlypontjában elhelyezkedő Budapest és térsége. Ezek az adottságok komoly kihívásokat jelentenek, de egyben fejlesztési lehetőségeket is kínálnak a térség számára.

► Budapest és várostérsége, agglomerációja

Budapest nem önállóan fejlődik az európai regionális térben, hanem a környezetével együtt. Ez a környezet igen tág, az ország fővárosa szerep miatt közigazgatás vonatkozásában kiterjed Magyarország teljes területére. Ezen belül határozható meg az ún. csapágyvárosok (Tatabánya, Székesfehérvár, Dunaújváros, Kecskemét, Hatvan, Salgótarján) várostérségeit is magában foglaló gazdasági tér, amelyben Budapest hatása erőteljesen érvényesül, és amely térségnek az európai térszerkezetben való közös pozicionálása és fejlesztése

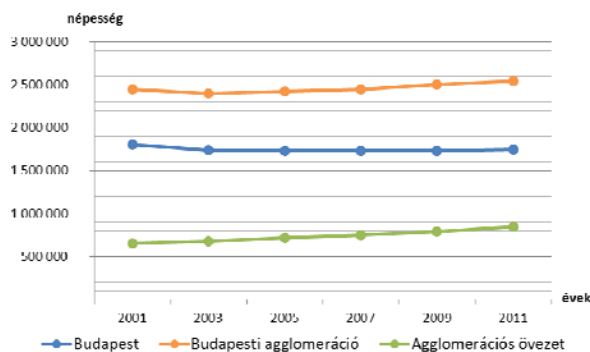
indokolt, de még nem történt meg. Budapest gazdasági tere, illetve funkcionális várostérsége is nagyobb, mint az agglomerációja, amellyel a városnak mindennapos munkamegosztása alakult ki. A Budapest körüli agglomerálódó tér is kiterjedő, bővülő. Tényleges határai elsősorban délkeleti, részben pedig nyugati irányban tágabbak, mint azt a térség hivatalos lehatárolásáról szóló 1997-es kormányrendelet meghatározta.

Budapest és agglomerációja egymáshoz sok szállal kapcsolódó, egymásra utalt, de közigazgatásilag megosztott térség. E terület – a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről (BATrT) szóló törvény indoklása szerint – „a magyar térszerkezet sajátos eleme, az ország egyik legfrekvenciáltabb kiemelt térsége, más régiók fejlődésének befolyásolója, amely ezért koordinált fejlesztést és összehangolt tervezést igényel”.

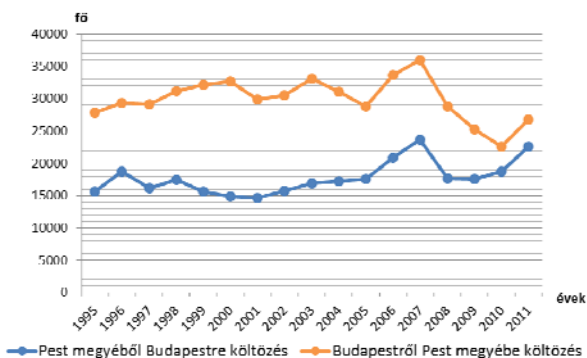
A fenti szakmai evidencia ellenére Budapest és a városkörnyéki települések érdemi együttműködése mindmáig megoldatlan és számos feszültséggel terhelt. Így van ez annak ellenére, hogy a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvény már 1996-ban – „kiemelt térség”-nek minősítve a Budapesti agglomerációt – megteremtette az intézményesített együttműködés és az összehangolt fejlesztési tervezés kereteit.

• Az agglomeráció népessége

A Budapesti agglomeráció ma hivatalos lehatárolása szerinti területe az ország területének 2,7%-a. Hazánk lakosságának mintegy negyede, két és félmillió fő él itt. Ezen belül az 525 km² kiterjedésű Budapesten az agglomeráció népességének héttizede, közel 1 millió 734 ezer, a mintegy 2.000 km²-nyi agglomerációs gyűrűben pedig 817 ezer fő él. 10 évvel ezelőtt az agglomerációs övezet népessége 618 ezer fő, a jelenleginél 199 ezer fővel kevesebb volt.

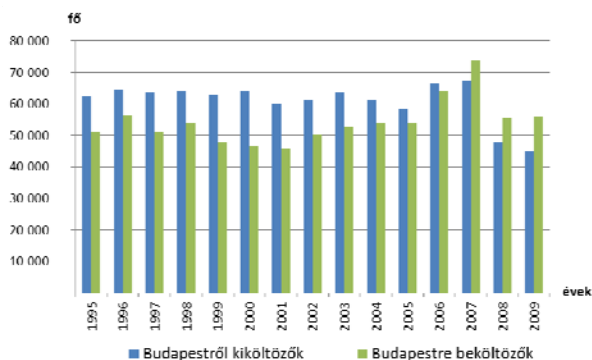

A Budapesti agglomeráció, Budapest és az agglomerációs övezet lakónépességének alakulása 2001-2011 között

Budapestről Pest megyébe költözők száma (szuburbanizáció) illetve Pest megyéből Budapestre való költözők számának alakulása 1995-2011 között

A főváros fejlődése és fejlesztése szempontjából döntő fordulatot jelez az alábbi ábra. Míg 1995-től eltérő mértékben (és legerőteljesebben az 1998–2003 közötti években) a Budapestről kiköltözők száma évről évre meghaladta a beköltözőkét, addig 2007-ben ez a tendencia megfordult és az erőteljesen csökkenő kiköltözéshez viszonyítva nő a fővárosba beköltözők száma.

Budapestre beköltözők és Budapestről elköltözők számának évenkénti alakulása 1995–2009 között

Bár ez a növekedés még csak viszonylagos, világosan jelzi a szuburbanizáció lassulását. A 2009-ig rendelkezésre álló adatok azonban még nem bizonyítják a reurbanizáció erősödését, azt, hogy a Budapestre való beköltözők között milyen arányban vannak olyanok, akik korábban kiköltöztek és most visszaköltöznek.

► Budapest jövőjét befolyásoló releváns döntések

A koncepció készítésekor tekintettel kellett lenni az elfogadott nemzetközi és országos dokumentumokra, továbbá figyelembe kellett venni a napjainkban zajló folyamatokat, kihívásokat és trendeket.

2.3. BUDAPEST FEJLESZTÉSI KERETEIT MEGHATÁROZÓ TERVEK

► Budapest tervrendszere

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (Étv.) alapján a **településrendezés célja** a települések területfelhasználásának és infrastruktúra-hálózatának kialakítása, az építés helyi rendjének szabályozása, a környezet természeti, táji és épített értékeinek fejlesztése és védelme, továbbá az országos, a térségi, a települési és a jogos magánérdekek összhangjának megteremtése, az érdekütközések feloldásának biztosítása, valamint az erőforrások kíméletes hasznosításának elősegítése.

A településfejlesztés és -rendezés eszközei:

- a **településfejlesztési koncepció**, az integrált településfejlesztési stratégia,
- a településszerkezeti terv (TSZT),
- 2012. december 31-ig a helyi építési szabályzat és a szabályozási terv, ami a főváros esetében a BVKSZ és az FSZKT, a kerületi önkormányzatok eszköze a KVSZ és ennek melléklete, a KSZT,
- 2013. január 1-jétől a BVKSZ és FSZKT helyett a főváros szabályozási eszköze a fővárosi rendezési szabályzat lesz, amit legkésőbb 2014. június 30-ig kell jóváhagyni.

A településfejlesztési koncepcióban foglaltak megvalósítása érdekében a városoknak – és így a fővárosnak is – integrált településfejlesztési stratégiát (ITS) kell készíteni. Az integrált településfejlesztési stratégia meghatározza a települések településfejlesztési tevékenységét, összehangolja a különböző szakpolitikai megközelítéseket, összefogja és ütközteti az érintett partnerek (üzleti szektor, civil szektor, közsféra szereplői, lakosság) céljait, elvárásait, meghatározza a fejlesztési célokat, azok finanszírozási módját, továbbá a megvalósítás és fenntartás módját is összefüggéseiben kezeli.

Budapest Új Városfejlesztési Koncepciója megalkotása során meg kellett vizsgálni a Fővárosi Közgyűlés által elfogadott korábbi jövőképet, hosszú, illetve közép távú fejlesztési elképzeléseket is. Az új koncepció elfogadását követően az erre alapuló dokumentumoknak a felülvizsgálata szükséges.

► Budapesti Városfejlesztési Koncepció 2003

Kidolgozásának célja a prognosztizálható keretfeltételek és a legfontosabb kihívások alapján egy nagy távlatú (30–40 éves távlatra szóló) jövőkép

felvázolása, és egy ezen alapuló reális, hosszú távú (15 éves távlatú) stratégia megalkotása volt.

Hosszú távú stratégia céljai:

1. A beépített területek növelése helyett szerkezetfejlesztés
2. A városszerkezetet megőrző, megújító fejlesztés
3. Városi területek megújítása
4. Kínálatteremtés a fejlesztések számára
5. Helybiztosítás a környezetbarát ellátórendszerek számára
6. Közterületek állapotának javítása
7. Területi értékvédelem – a város, mint kulturális örökség

► Budapest főváros településszerkezeti terve (TSZT)

A Fővárosi Közgyűlés 1125/2005. (V.25.) számú határozatával fogadta el a főváros szerkezeti tervét. A TSZT meghatározza Budapest alakításának, védelmének lehetőségeit és fejlesztési irányait, ennek megfelelően az egyes területrészek felhasználási módját, a település működéséhez szükséges műszaki infrastruktúra elemeinek a település szerkezetét meghatározó térbeli kialakítását és elrendezését. A terv a Városfejlesztési Konceptióban (2003) rögzített célokat veszi alapul, ezeknek megvalósíthatóságát segíti elő. A TSZT felülvizsgálatát a 2013. január 1-jétől érvényes jogszabályoknak megfelelően 2014. június 30-ig el kell végezni. A felülvizsgálat során a 2005 után elfogadott magasabb rendű tervek és koncepciók tartalmát is figyelembe kell venni.

► BVKSZ – FSZKT

A BVKSZ (Budapesti Városépítési Keretszabályzat) és az FSZKT (Fővárosi Szabályozási Keretterv) 1997-ben egy olyan időszakban került kidolgozásra, illetve 1998-ban elfogadásra, amikor országos szinten számos olyan törvény és rendelet lépett hatályba, amely a településrendezési tervezésnek teljesen új jogi hátteret adott.

A BVKSZ-nek úttörő jellegű feladata lett a kétszintű önkormányzati rendszerből fakadó szabályozási feladatok kezelése.

Az Étv.2013. január 1-jétől érvényes rendelkezései alapján a két településrendezési eszköz megszűnik, a hatályos kerületi tervekkel együtt azonban 2018. december 31-ig alkalmazható.

► Budapest főváros IVS-e

A 2003-ban elfogadott városfejlesztési koncepció nagytávlatú jövőképében kijelölt alapértékek

érvényesítésére a Budapesti IVS **nyolc fő stratégiai célt** jelöl ki:

1. A geopolitikai helyzet kihasználása, a városi gazdaság hatékonyságának elősegítése
2. A közlekedési rendszer fejlesztése
3. Az épített környezet minőségének javítása
4. A természeti környezet minőségének javítása, a környezetvédelmet szolgáló infrastruktúra és a zöldterületi rendszer fejlesztése
5. A kultúra és a szabadidő-eltöltés feltételeinek biztosítása
6. A fenntartható társadalom és a közösségi gondoskodás
7. A város és környéke térségi integrációjának fejlesztése
8. A városi térszerkezet fejlesztése.

2.4. BUDAPEST TÁRSADALMA

► Budapest főbb demográfiai trendjei és kilátásai

A demográfiai munkarész három fő elemre koncentrál; a *lakosság számának alakulása* és annak összetevői, a munkaerő *foglalkoztatási kínálata*, és az *innováció*, mint a gazdasági fejlesztés prioritása és koncentrációja a fővárosban. A következőkben összefoglaljuk az elemzésből összegezzhető főbb megállapításokat, majd vázoljuk a várható kilátásokat. A koncepció jelen megalapozása önmagában és a 2003-ban elfogadott Konceptióhoz képest újat jelent abban, hogy városrendezési körzetek szintjén vagyunk képesek kiszolgálni az ágazati tervezést, és *nemcsak egy demográfiai alapú ún. technikai előreszámítás készül, hanem ezen a szinten az adatok összevetésére kerülhetnek a valós vagy jövőbeli építményállománnyal.*

A hatályos koncepció kidolgozásának idejéhez képest lényegi globális változást jelent az is, hogy az *Unió tagállama lettünk*, és 2007-től a *szabadáramlási tér részei vagyunk*. Ezek a tényezők nagymértékben felerősítették a globális piaci áramlatokban betöltött átviteli szerepünket. Azzal, hogy az európai gazdasági térhez kapcsolódtunk, több irányú érdekegyeztetés helyévé is váltunk. Ezért itt folyamatosan próbára van téve a hazai és a *nemzetközi elvárásnak* való megfelelés, az ismeretek és tapasztalatok átadása gyors.

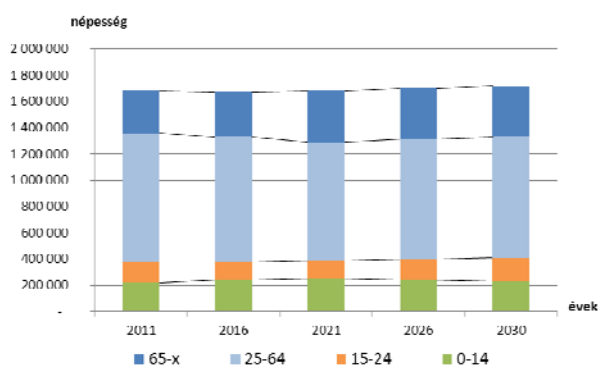
► Budapest lakossága

2007 után a lakosság számának csökkenése megállt (Budapest mai népességszáma: 1 millió 734 ezer fő), ami a nemzetközi bevándorlással, a halandóság javulásával és a hosszabb várható élettartamokkal hozható összefüggésbe. Ugyanakkor gyorsuló mértékben halad a lakosság életkori összetételének

kedvezőtlen alakulása, csökkenő számú gyermekkorúval és növekvő számú időssel kell számolnunk. A munkaképes korúak száma és aránya is az elkövetkező időszakban indul csökkenésnek. Ezek együttesen növekvő eltartási terhet jelentenek a jelen gazdasága számára, és befolyásolják a jövőbeli folyamatokba történő beavatkozást is. A 2011–2031 közötti időszakban a 0–14 évesek száma 4%-kal csökken, a fiatal felnőttek (15–24 évesek) száma 11%-kal esik vissza az összlakosságon belül, ugyanakkor 3,6%-kal nő az idősebb felnőttek (25–64 évesek) aránya, és 12%-kal nő a 65–X évesek aránya. Mindez azt jelenti, hogy a lakosság kismértékű növekedése számottevő korcsoportai változással jár együtt.

Kor-csoport	2011	2031	Változás az időszak alatt %
0–14	12,9	13,1	+0,2
15–24	9,9	10,8	+0,8
25–64	57,8	54,3	-3,5
65–X	19,4	21,8	+2,4
Σ	100,0	100,0	

Fel kell készülni az öregedéssel járó fokozódó humán szolgáltatási igények kielégítésére, az eltartási terhek növekedésére, a „silver economy” kiteljesedésére. A fiatalok számának visszaesése mind az oktatási intézmények hasznosítására, mind a munkaerő piacra belépő és onnan kilépő korosztályok cseréjére hatással lesz. A jövőben – az európai trendeknek megfelelően – nálunk is csökken a munkaképesek száma és aránya, ennek gazdasági hatásait hatékony, rugalmas és 110 készségnövelő eljárásokkal szükséges kiegyenlíteni.

Budapest népessége korcsoportok szerint, 2011-2031

► A kitekintések hipotézisei

Az alapvető népesedési események elmúlt két évtizedbeli trendjeinek elemzése alapján a demográfiai összetevők távlati alakulását valószínűsítettük. Eszerint nem feltételeztük azt, hogy a csökkenő létszámú szülőképes korban lévő nő a jelenleginél számottevően magasabb termékenységet vállalna. A születéskori átlagosan várható élettartam feltételezéseink szerint lassan nő, de megtartja a

nemek közötti különbséget, így az öregedés fokozottan érinti a nőket. A szuburbiából a városba történő visszaáramlás mérsékelt lesz, és a főváros az országon belül nem növeli népességvonzó erejét. A nemzetközi migráció, a korábbi meghaladó mértékben irányul Budapestre és környékére, ami fiatalító hatással lesz a lakosságra, és javítja annak összetételi jellemzőit.

A legtöbb kerületben a lakosság természetes fogyásával kell számolni, és a nemzetközi migráció lakosságpótló szerepe nélkül a tényleges fogyás még nagyobb mértékű lehetne. Várhatóan Budapest lakossága kisebb arányban fogy, mint az ország lakossága, ami a fokozott nemzetközi vándorlási érdeklődésnek köszönhető. A legfrissebb kutatások szerint Budapest közigazgatási határain belül legalisan kb. 74 ezer bevándorló él. A letelepedőkön túl közel 100 ezer külföldinek van állandó tartózkodási engedélye, ők tanulási, munkavégzési céllal, vagy az egészségügyi ellátás miatt élnek itt. A fővárosban a külföldi adófizetők aránya eléri a 6%-ot. Az utóbbi években az évi 3.000 budapesti újszülött külföldi szülőktől származott.

Az előreszámítások szerint 2031-re az ország lakosságának 17,3%-át a Budapesten élők teszik ki. Budapest lakossága az elkövetkező húsz évben 30 000 fővel nő, ebben a folyamatban a nemzetközi vándorlási egyenleg pozitív hatása igen jelentős: kiegyenlíti a természetes fogyás közel kétszázszáz mértékének hatását.

Budapest eltér az ország többi részétől abban is, hogy lakossága öregebb és gyorsan is öregszi. Nem csupán több a nyugdíjas, de azok képzetebbek, jobb életminőséggel és igényekkel jellemezhetőek. Népeségi súlyuknál fogva magasabb jövedelemmel és összesített fogyasztással is rendelkeznek.

A foglalkoztatás szintje magasabb (57%) az országos átlagnál, a munkanélküliség alacsonyabb (9%), és jellemző a tercier és quaterner tevékenységek nagy hányada, a magas hozzáadott értékű termelési arány. Az előreszámítások módosítást adnak arra, hogy becsléseket végezzünk a lakosság munkaerő kínálatára. Budapest nemcsak az országban, de a tágabb régiójában is a nemzetközi kapcsolatok kiemelt helyének számít, ahol a döntési és irányítási funkciók koncentrálódnak. Ezzel összefüggésben a piaci és pénzügyi szolgáltatások aránya, kapcsolatai fejlettek.

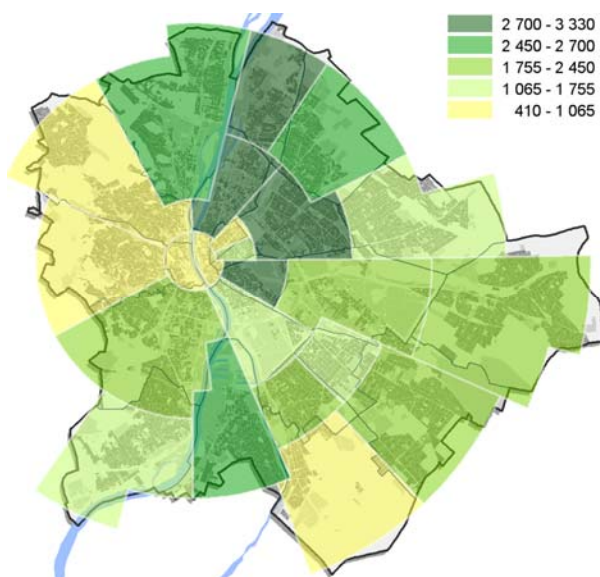
A gazdaság másik helyi motorja az, hogy Budapest az oktatásban, a kutató-fejlesztő tevékenységben, a tudásalapú társadalmi fejlődésben tartósan meghatározó szerepet tölt be.

A korábbiaktól eltérően – piacgazdasági körülmények között –, az alkalmas humán erőforrás a haladás kulcselemévé vált. A fővárosban dolgozik az ország

összes kutatójának 63%-a, a hazai 1.200 kutató és fejlesztő intézmény közül 550 Budapesten és térségében található. A legalább 250 főt foglalkoztató regisztrált vállalkozások közül minden 6-7., a középvállalkozások körében minden 24. folytat kutató-fejlesztő tevékenységet. A Budapesten és közeli térségében dolgozó külföldi kutatók és üzleti élet képviselőinek a száma évi 10%-kal emelkedik.

► A társadalom szociális helyzete

A főváros népességének 44%-a aktív kereső, 15%-a tanuló, 28%-a nyugdíjas. A foglalkoztatási arány 2008–2012 között 54–57% között mozgott. A nyilvántartott álláskeresők száma 2009-ben emelkedett meg drasztikusan, és 2011-re még tovább nőtt. A munkanélküliségi ráta 2011-ben 9,4–9,7% között ingadozott.

A nyilvántartott álláskeresők száma, 2010.
(Forrás: KSH, Budapest Statisztikai Évkönyve)

A nyilvántartott álláskeresők összetétele jól igazodik a kerületek társadalmi státuszához. A magasabb státuszú népességet tömörítő kerületek esetében az álláskeresők is magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, illetve közöttük magasabb a szellemi foglalkozásúak aránya, míg az alacsonyabb státuszú kerületekben az álláskeresők között magasabb az alacsonyabb iskolai végzettségű csoportok, illetve – az ettől nem függetlenül – a fizikai foglalkozásokat keresők aránya.

A nyugdíjasok számát tekintve vannak olyan kerületek és területek, ahol nagyobb arányban élnek, ugyanakkor ez a társadalmi csoport sem homogén: ahogyan az aktív háztartások esetében, úgy itt is megtalálhatóak a szegényebb és jobb helyzetben lévő háztartások, melyek térben is viszonylag elkülönülten élnek. A jó módú nyugdíjasok főleg a budai oldalon laknak, a szegényebb nyugdíjasok pedig a város

terében elszórtan élnek. Mivel a demográfiai trendek azt mutatják, hogy a főváros népességében a következő 20 évben az idősek aránya emelkedni fog, nőni fog a szolgáltatások potenciális igénybevevőinek száma, ezért fontos, hogy az ellátórendszer bővítéséhez megfelelő koncepcióval rendelkezzen a főváros. A jelenlegi adatok egyelőre azt jelzik, hogy az intézményhálózat most sem elég széleskörű ahhoz, hogy a nyugdíjasok jelentős részét ki tudja szolgálni.

A 2001-es népszámlálás adatai szerint 81.707 fogyatékos ember élt Budapesten, köztük legnagyobb hányadban a mozgássérültek vannak. Általánosságban elmondható, hogy a fogyatékos típusától és a fogyatékos személy életkorától függetlenül minden fogyatékos személynek szüksége van rehabilitációra-rehabilitációra, jövedelmi biztonságra és az emberi méltóságot is figyelembe vevő lakhatásra.

Budapesten nagyságrendileg 10 000 hajléktalan ember él, de a szállókon ennél jóval kevesebb férőhely áll rendelkezésre. Az ellátórendszer differenciálatlan, kevés a párok, családok befogadására alkalmas férőhely, és a több tízezer üresen álló budapesti lakás ellenére sem megoldott még a munkát vállaló, „fizetőképes” hajléktalanok kilépése.

A szociális szféra sajátossága, hogy a különböző szolgáltatások, ágazatok (idősgondozás, szociális szolgáltatás, egészségügy, foglalkoztatáspolitikai, gyermekvédelem, gyermekjólét) között nincs megfelelő kapcsolat, többek között ezért sem megfelelő az ellátórendszer hatékonysága.

A szolgáltatási biztonsághoz és színvonalhoz kapcsolódó, de nem közvetlenül ide tartozó terület a közbiztonság. A fővárosban a saját lakókörnyezettel szembeni túlzott bizalom éppúgy jellemző, mint a más kerületek közbiztonságával szembeni bizalmatlanság. Az ország népességének ~17%-a él Budapesten, míg az ismertté vált bűncselekmények 30%-át a fővárosban regisztrálják. 2010-ben a regisztrált bűncselekmények százezer lakosra jutó számát tekintve a legfertőzöttebb területek a belső pesti kerületek és a XXIII. kerület voltak, a legkevésbé fertőzöttek a külső kerületek közül kerületek ki (III., IV., XII., XVI., XVII., XXI., XXII.).

► Lakásstruktúra

2001 és 2010 között a fővárosban 820 977-ről 889 757-re, 2011-ben 903 ezerre emelkedett a lakások száma úgy, hogy 7 524 lakás szűnt meg ez alatt az időszak alatt. Az újonnan épület lakások többsége a 2004–2009 közötti periódusban keletkezett.

A főváros lakásállományának jelentős része magántulajdonban van. Az önkormányzati bérlakások aránya az 1990-es 50%-ról, 2001-re 11%-ra, majd 2010-re 5,3%-ra csökkent. A lakásállományon belüli legnagyobb önkormányzati bérlakás aránnyal a VIII. és IX. kerület rendelkezik. Az önkormányzati bérlakások száma szinte minden kerületben csökkent az elmúlt években is. Csak néhány olyan kerület van, (pl. XIII. kerület) ahol új bérlakások épültek. Ezek az ingatlanok azonban – általában a fűtés módja miatt – nem felelnek meg a hátrányosabb helyzetű rétegek által megfizethető lakásoktól elvártnak. (Fontos lenne ugyanis, hogy ezeknek a lakásoknak többek között legyen alacsony a rezsije, legyen tömegközlekedéssel jól megközelíthető, a közelében legyenek a mindennapi életvitelhez szükséges szolgáltatások és az egészségügyi ellátás is még könnyen megközelíthető helyen legyen).

Az önkormányzati lakásokat a 2010. január 1-i állapot alapján a következőképpen jellemezhetjük:

- Az önkormányzati lakások átlagos nagysága 46,1 m².
- Szobaszám szerinti összetételük viszonylag kedvezőtlen (nagyon magas az egy és 2 szobás lakások aránya).
- A lakások 28,9%-a összkomfortos, 36,5%-a komfortos, kb. egytizede félkomfortos. A komfort nélküli és szükségülakások aránya egynegyed. A lakások kétharmada összközműves, egyötöde távfűtéses.

A 2001-es népszámlálás adatai szerint 73.380 üres lakást tartottak nyilván Budapesten, amelyből 6.000 volt önkormányzati tulajdonban. A 2011-es népszámlálás adatai szerint az üresen álló, más funkciójú, vagy másodlagosan használt lakások aránya 13% (több mint 117 ezer lakás). Az új építésű, használatbavételi engedélyt kapott, de eladatlan lakások száma mintegy 3 200.¹

Jelenleg a magánbérlakás-szektor jogi helyzete rendezetlen, az önkormányzatok hatáskörébe tartozó szociálisbérlakás-szektor pedig alulfinanszírozott. Mivel mindkét piac bővítésére szükség van, elkerülhetetlennek látszik az országos és a fővárosi bérlakáspolitikák megalkotása. A bérlakásszektor hiánya egyrészt fékezi a mobilitást, hiszen egy új munkahelyért nehezebb (vagy lehetetlen) az ország egyik végéből a másikba költözni. Másrészt az alacsonyabb jövedelmű csoportokat gyakran kényszeríti arra, hogy számukra túl drága lakhatási

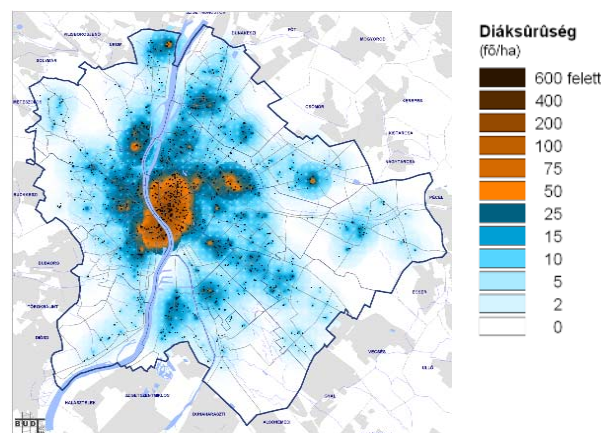
konstrukciókban éljenek. Mint az utóbbi időben is látszik, a díjhátralékos családok nem tudnak könnyen váltani, és számukra megfizethető bérlakásba költözni. Tehát országos és egyben fővárosi probléma is a bérlakáshiány, és ezen belül a szociális bérlakások hiánya. Ahhoz, hogy a jelenlegi helyzetnek megfelelő bérlakáspolitikát lehessen kialakítani, szükség lenne arra, hogy ismerjük a bérbe adott lakások összetételét, területi elhelyezkedését és tulajdonviszonyukat. A bérlakásállomány jellemzése azonban igen nehéz, mert nem tudjuk pontosan, mennyi a szíveségi lakáshasználó, a magánlakásokban élő szerződés nélküli albérlő, az üresen álló lakás stb. Az mindenesetre látható, hogy a szociálisbérlakás-piac kialakítása az önkormányzatokra váró feladat.

2.5. BUDAPEST HUMÁN INFRASTRUKTÚRÁJA

A négy témakört – oktatás, egészségügy, gondozás és kultúra – felölelő fejezetben az **intézményi ellátórendszer területi valamint a térbeliségre, városszerkezetre kiható vonatkozásai** kerülnek bemutatásra. Az adott szakterületi ellátórendszer szakmai szempontú elemzése, működésének megítélése gazdaságossági, hatékonysági és minőségi aspektusokból jelen fejezetnek nem feladata.

Jelenleg folyamatban van az egészségügy és az oktatás rendszerének, infrastruktúrájának a legmagasabb szintű törvényi szabályozást is érintő átalakulása. Az átalakítás részletei és várható hatásai ma még teljes körűen nem ismerhetők. Helyzetelemzésünk ezért a létesítmények térbeli elhelyezkedésének meghatározására, az ellátás ilyen szempontú vizsgálatára szorítkozik.

► Oktatás, nevelés

Összes oktatási létesítmény

A **közoktatás** intézményrendszere a tanköteles korú gyermekek ellátását hivatott szolgálni, aminek része a

¹ Otthon Centrum (2012) Lakáspiaci monitor 2012 első negyedév, www.oc.hu/download/oc_mon_2011_1_2_hu.pdf

területi elérhetőség biztosítása is. Az óvodai ellátás és a közoktatás esetében vizsgáltuk az ellátó hálózat területi sűrűsödéseit és ezek összefüggését az ellátottak városon belüli elhelyezkedésével.

Az óvodák és az általános iskolák alapvető, a családok életének akár 10–20 éves periódusát is befolyásoló szolgáltatást nyújtanak, ezért külön elemeztük az „ellátatlan területeket”, illetve azokat, ahonnan csak közlekedési eszköz igénybevételével érhető el a rendszer. A pesti peremkerületek kertvárosias részein és a budai hegyvidéki lakóterületeken vannak csak nagyobb összefüggő, az 500 méteres elérési körön kívüli területek, amelyeket már nem fed le az alapellátást biztosító hálózat.

A közoktatás középfokú szintjén a közlekedési eszközök igénybevétele természetes, a gyalogszerrel való elérés a területi ellátottságnak sem lehet kritériuma. Itt a tömegközlekedési hálózattal való összefüggésnek van jelentősége, amely az oktatásban résztvevő gyerekek önálló városon belüli mozgását tudja biztosítani.

A felsőoktatás vonzáskörzete az ország, ezért itt az intézményhálózat városszerkezeti elhelyezkedésének összevetése a közoktatásnál meghatározó lakónépességgel, lakóterületekkel és közlekedési ellátottsággal nem releváns. Az intézményhálózat elhelyezkedési sűrűsödése a belső budai és pesti városrészekre koncentrálódik.

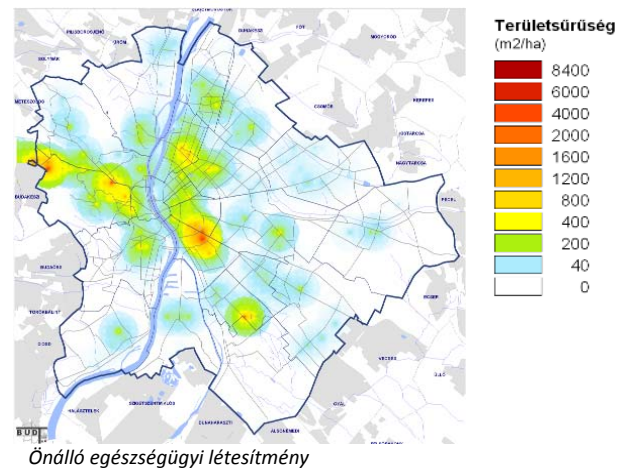
► Az egészségügyi ellátási rendszer

Budapest az ország egészségügyi központjának is tekinthető, különösen egyes speciális egészségügyi ellátások tekintetében. A főváros teljes lakosságának ellátását szolgáló egészségügyi intézményrendszer működtetésének fontos kritériuma – a területi eloszlás mellett – a lehető legrövidebb idejű elérhetőség biztosítása.

A főváros rendszerének elemei:

- **Alapellátás:** A lakosság alkalmoszerű egészségügyi ellátására a kerületenként kialakított felnőtt és gyermek háziorvosi, valamint fogorvosi ellátórendszer szolgál. A háziorvosi rendelők jellemzően a kerületek területén decentralizáltan, többnyire az egyes betegellátási körzetek középpontjában önálló épületben, illetve a szakorvosi rendelő épületében helyezkednek el.
- **Sürgősségi ellátás:** A traumás esetek kezelése szervesen a szakorvosi és a kórházi betegellátás intézményeihez kapcsolódik.
- **Járóbeteg-ellátás:** Szakorvos által végzett egyszeri, illetve alkalmoszerű egészségügyi ellátás a főváros jelenleg 130 db szakorvosi rendelőjében biztosított.

- **Fekvőbeteg-ellátás:** Feladata a betegek, lehetőleg a lakóhelye közelében lévő kórházban történő ellátása. A főváros területén 11 erre alkalmas egészségügyi intézmény található.
- **Szekunder prevenció – szűrő rendszer:** Feladata a betegségmegelőzés, az idősebb korban jelentkező krónikus betegségek időben történő diagnosztizálása.
A vizsgálatok során elemzésükre nem került sor, mivel legtöbb esetben az alapellátást biztosító intézményekhez csatlakoznak.

► Gondozás

A **szociális- és gyermekjóléti** ellátó intézményrendszer a valamely szempontból különleges figyelmet igénylő, vagy kiszolgáltatott helyzetű társadalmi csoportokat látja el, így a gyermekek (jólét és védelem), az időskorúak, a fogyatékosok, a pszichiátriai betegek, a szenvedélybetegek, a hajléktalanok ellátását kell biztosítani.

A gondozó intézményhálózat térbeli vonatkozású elemzése csak bizonyos társadalmi csoportok és elsősorban a nappali, azaz napi bejárást, városon belüli mozgást igénylő ellátási formák esetében mutatkozott indokoltnak.

A **bölcsődés korú gyermekek és az időskorúak nappali ellátása** – mint alapvető, a családok zömét érintő szolgáltatás – bír kiemelkedő jelentőséggel. A bölcsődék tekintetében a pesti peremterületeken és a budai oldalon nincs számottevő koncentrálódás. Az intézményhálózat a pesti oldalon összhangban van a legsűrűbben lakott területekkel, azaz ahol a legnagyobb igény mutatkozik a bölcsődei ellátásra. A budai oldal vonatkozásában nem beszélhetünk harmóniáról. A peremkerületi bölcsődék esetében a szűkös férőhely kapacitások miatt kialakuló feszültséget tovább növelik az intézményeket az agglomerációból érkező használók. (Ez a situáció az óvodák esetében is fennáll.)

Az időskorúak nappali ellátó hálózatának egyetlen sűrűsödési területe a Nagykörúton belüli pesti kerületekben található, kinyúlva észak felé a XIII. és a IV. kerületekbe. Kirajzolódnak a III. kerület lakótelepein is sűrűsödések, de a további budai, illetve a külső pesti kerületekben nincs koncentráció. Összevetve a 65 év felettiek laksűrűségével összhang mutatkozik az északi három kerület (III., IV., XIII.) és a pesti gócterület között. Ugyanakkor a „pesti lakógyűrű” és a belső budai területek ellátása hiányos.

A **hajléktalanellátó rendszer** napi bejárást igénylő elemei közül a nappali tartózkodók és az éjjeli menedékek a legmeghatározóbbak, kapacitás szerinti sűrűsödéseik a városszerkezet eltérő pontjain rajzolódnak ki. A nappali tartózkodók a pesti oldalon, a Nagykörúton belül, az éjjeli menedékek inkább pályaudvarok és kivezető vasútvonalak mentén sűrűsödnek. A huzamosabb tartózkodásra szolgáló átmeneti szállások elhelyezkedése függetlenebb a hajléktalanok napi mozgásterületeitől, szétszórta, de egy-egy pontban nagyobb kapacitással jelennek meg a XIII., a VIII., a IX. és a XXIII. kerületekben.

A pesti oldal belső területein a hajléktalanellátó intézményrendszer ráfed a krízisterületekre, ami arra enged következtetni, hogy az ellátást biztosító intézmények a már „leromlott” területeken könnyebben tudnak megtelepedni. Feltételezhetően mind a szolgáltatás létrehozása, mind annak működtetése kisebb ellenállásba ütközik, mint a magasabb presztízsű területeken. Ugyanakkor ez olyan, a meglévő krízist tovább erősítő, a krízisterületiségből való kitörést nehezítő tényező, amellyel szükség esetén a szociális városrehabilitációnak is foglalkoznia kell.

► Kultúra

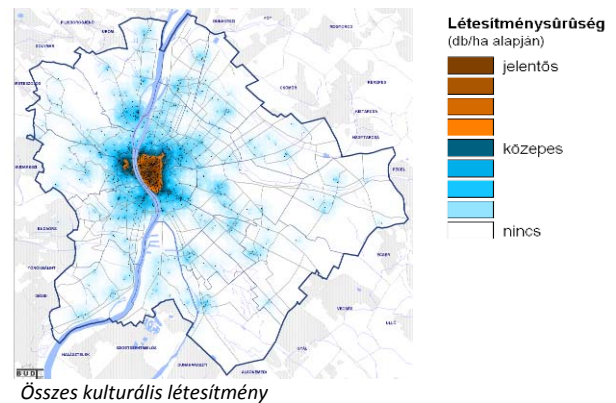
Budapestet a tényleges kulturális gazdagsága, emellett az arculata és atmoszférája teszi vonzóvá. A város kulturális élete egyben jelentősen befolyásolja lakóinak életminőségét, identitástudatát és kötődését.

A magyar kulturális intézmények – színházak, múzeumok, kiállítások, zenei intézmények, kulturális központok és művelődési házak, könyvtárak, mozik, stb. a város fejlődése során fokozatosan alakultak ki és jelenleg is nagy számban koncentrálnak a fővárosban, azon belül is a belső városrészben. A külső kerületekben a lakóhelyhez közeli művelődési házak és könyvtárak találhatóak.

Múzeumok, galériák

A fővárosban jelenleg 127 múzeum, kiállítótér található. A múlt emlékeit gyűjtő, feldolgozó, rendszerező és bemutató múzeumok többnyire értékes épületek vagy épületegyüttesek, amelyek

jellemzően a város legfrekvenciáltabb idegenforgalmi területei.

Színházak

A hagyományos, e célra létesített színházépületek legnagyobb része a Belvárosban, elsősorban annak pesti részében helyezkedik el, a város leglátogatottabb helyszínein, 20 színház fővárosi működtetésű

A külső városrészekben nagyobb befogadóképességű, többcélú termekben is adódik lehetőség színházi előadások megtartására.

Hangversenytermek

Budapest világhírű zenei hagyományai ellenére viszonylag szerény zenei intézményhálózattal rendelkezik. A speciális akusztikai igényeket kielégítő hangversenytermek a város központjában, vagy annak kiterjesztett térségében (pl.: MÜPA) helyezkednek el.

Könyvtárak

A városban jelenleg 490 könyvtár található, amelyek magukba foglalják a szakkönyvtárakat, egyetemi, egyházi, felsőoktatási, munkahelyi stb. könyvtárakat is. Ezek közül 51 a fővárosi kezelésben álló Szabó Ervin Könyvtárhoz (Központi Könyvtár) tartozik.

A könyvtárak eloszlása a város területén egyenlőtlen, a belvárosban nagyobb számban találhatóak, de lakóterületekről általában a külső területrészekben is könnyen elérhetőek.

Kulturális központok, művelődési házak

Ezek az intézmények helyet adnak iskolai, önkormányzati és civil rendezvényeknek, kiállításoknak, állami és társadalmi ünnepeknek, különböző rendezvények (közmeghallgatás, fórumok stb.) egyaránt. A kulturális központok komplex funkcióik és nagyobb befogadóképességük révén különböznek a művelődési házaktól.

A kulturális központok, művelődési házak eloszlása városi szinten egyenlőtlen, mivel nagy számban a

belvárosban koncentrálódnak, de a külső városrészekben egyenletesebben helyezkednek el.

Mozik

Budapesten jelenleg is Kelet-Közép-Európa egyik legnagyobb mozi kínálata működik: a fővárosban 30 mozi található, melyből – az elmúlt évtized változásai miatt – 10 helyezkedik el bevásárlóközpontban.

Fesztiválok

A város identitására erőteljesen kihatnak a fesztiválok, amelyek turisztikai szempontból is kedvező hatásúak. Egyedi téma köré, rendszeresen szervezett fesztiválok nem csak az eseménysorozat ideje alatt képesek látogatókat vonzani, hanem eseményt szervező város vonzerejévé válva folyamatosan, az adott desztináció imázsára gyakorolt jelentős hatásukon keresztül is.

Budapest kulturális-szabadidős kínálata gazdag, ami jelentősen hozzájárul a jó életminőséghez és idegenforgalmi vonzerejéhez, ezért fontos a színvonal megtartása, lehetőség szerint további emelése.

A civil/független és alternatív fórumok, kezdeményezések

A civil és alternatív alkotó műhelyek, kortárs művészeti központok és egyéb kulturális kezdeményezések száma folyamatosan szaporodik. Ezek a fiatalabb generációk szellemi laboratóriumai, ahol korunk és környezetünk technikai és társadalmi kihívásaira keresnek választ, ezért társadalmi jelentőségük kiemelkedő.

2.6. GAZDASÁG

► Általános összegzés

Budapest Új Városfejlesztési Konceptiója gazdasági munkarészeiben, a vizsgálati és értékelési munkaszakaszokban a fő hangsúlyokat a főváros gazdasági szerkezetének vizsgálatára, a városfejlesztésben rejlő potenciál feltérképezésére helyeztük. Az adatgyűjtés során elvégeztük a gazdaságszerkezeti vizsgálatokat, így többek között a nemzetgazdasági ágazatok, a vállalkozások különböző jellemzők szerinti elemzéseit, továbbá a megvalósult, folyamatban lévő, illetőleg előkészítés alatt álló fővárosi és kerületi beruházások szerinti vizsgálatokat. Ezekkel párhuzamosan elemzéseket készítettünk a lakás- és ingatlanpiac alakulásáról, a különböző kereskedelmi, szolgáltató, turisztikai szektorokról, az adójövedelem és adóképesség változásáról.

Készítettünk nemzetközi áttekintést is a főváros helyzetéről. Foglalkoztunk az uniós források felhasználásával, azonban azok értékelése egyelőre nem egyértelmű, mivel a beruházások frissek, és azok tovaryűrűző hatását, mint pl. a projektek fenntarthatóságának alakulását még nem lehet jól mérni.

A koncepcionális megközelítés léptéke és időtávja okán elsősorban a folyamatokra, trendekre figyeltünk az elérhető adatok alapján. Munkánk során nem tekintettük feladatunknak az aktuális fővárosi és kerületi költségvetések részletes elemzését, azok tényadatait átvettük. Arra törekedtünk, hogy átfogó képet kapjunk és adjunk Budapest gazdasági állapotáról a városfejlesztés műfaji szemüvegén keresztül, azzal a tervezői hozzáállással, hogy a készítenő koncepció mozdítsa elő Budapest adottságainak kiaknázását. Ezzel járuljon hozzá a költségvetések bevételi oldalának majdani növeléséhez, valamint az uniós és hazai közpénzek hatékony felhasználásához.

A városfejlesztési tervezést ma különösen meghatározzák a forrásszerkezet korlátai. Azzal számolunk, hogy középtávon az állami források reálértéke, valamint a polgári és az üzleti szféra „adótartaléka” nem fog növekedni, a közszférában a hitelfelvétel pedig csak megtérülő gazdasági beruházások esetében megengedett. Adottságként kezelendő, hogy a jelentős fejlesztési forrásokat nyújtó uniós támogatások rendszere megváltozik 2014-től. A kedvezményes támogatások is várhatóan visszatérítendő formában lesznek elérhetők. Az uniós források eléréséhez ezért az eddigiekhez képest szigorúbb feltételeket kell teljesíteni, a megtérülési mutatóknak, a gazdaságosságnak, az üzleti szféra (piac) követelményeinek kell megfelelnie. E körülményhez igazodva, a városfejlesztési tevékenységnek a saját forrásfelhasználás jövedelem- és vagyonnövelő gazdasági pályájára való állítására kell fókuszálnia, a külső források bevonásával. Fő cél a bővülő saját forráskészlet és a fenntartható, önálló sodó helyi gazdasági rendszer kiépítése.

► Gazdasági fordulat szükségessége

Az elmúlt évtizedekben a gazdaságfejlesztés és a városfejlesztés elvált egymástól, a súlypont az ágazati megközelítésre helyeződött. A gazdaságpolitikuskok keresik a gazdasági növekedést produkáló húzóágazatokat, a várospolitikuskok pedig kutatják a módját, hogyan lehet több forrást megszerezni az adóssággal, hiánnyal küszködő államtól, a speciális feltételeket szabó uniótól, illetve hogyan csábíthatók be nagy cégek bármilyen profillal, hogy abból iparűzési adó, munkahely, járulékos beruházás legyen.

A kialakult felfogás szerint a gazdaság fejlesztése befektetés, amely gazdasági és bevétel növekedéssel, munkahely-bővüléssel kecsegtet, ezzel szemben a városfejlesztés kiadás, ami „viszi” a pénzt. A városfejlesztés ma szükség- és látványprojektekből áll, ami annak a kifejeződése, hogy a városfejlesztés a gazdaság háttér-ágazataként, kiszolgálójaként működik. A négyéves választási ciklus korlátozza a helyi politika mozgásterét, és a helyi gazdaság jelenlegi szűk eszköztára nem enged távlatos fejlesztési összefüggésekben gondolkodni.

A városfejlesztés a gazdaságfejlesztéshez képest ma másodlagos, követő jellegű. Fordulat állna be, ha a városfejlesztésre nemcsak kiadásként, hanem befektetésként is tekintenénk. **Közgazdasági értelemben a városfejlesztésnek az a feladata, hogy komplex módon – a lakó-, az üzleti, a munka- és a rekreációs terek, illetve a természeti és épített környezet egységében – bővítse a gazdasági javakat és közösségi értékeket (I. kompakt városmodell).**

Cél egy új, fenntartható, helyi közgazdasági kultúra megteremtése az életminőség javulása érdekében. Erre a megváltozó uniós támogatási rendszer is kényszerítő erővel hat. A helyi adózásnak és vagyongazdálkodásnak kiemelt szerepet kell kapnia, hogy a piaci hatásokat rövidre zárva lehessen új impulzusokat adni a következő értékciklusnak – helyben, alulról építkezve, a fővárosi térségben és országosan egyaránt.

A mai városgazdaságban nem keletkezik egy-egy projektet meghaladó, átfogó városfejlesztést és rendezést lehetővé tevő forrás. A kiadás szemléletű, követő jellegű és külső (állami, uniós, magán) forrásból finanszírozott városfejlesztés, természeténél fogva kiüríti a kasszát. Ebben a motivációs rendszerben a rövidtávú szemlélet dominál, mert a külső forráshoz keresnek célt helyben, és nem fordítva, a helyi cél megvalósításához szervezik a saját és külső forráskészletet.

Budapest fő feladata ma a válsághárítás. A válsághárításnak azonban úgy kell végbemennie, hogy közben megteremtődjön a városi gazdaság önállósága, fenntartható saját forráskészlete kialakításának feltételei. Összhangba kell hozni ismét a gazdaság- és városfejlesztést, utóbbi egyenrangúvá tételével. A városfejlesztés kulcsfogalmai: fenntarthatóság, integráció, értékalapúság.

Mindez összhangban áll a Local Agenda 21² fenntarthatósági értelmezésével, azaz *egy területi*

egység fenntarthatósága annál inkább biztosítható, minél nagyobb arányban képes belső erőforrásaira támaszkodni. A folyamat íve az önfenntartás kiteljesítése felé tart. Az önfenntartás itt nem teljes körű önállóságot (autarkiót) jelent, hanem a helyi adottságok érvényesítését a helyi szükségletek kielégítésében. Az önálló városfejlesztés szilárd alapja kell, hogy legyen az önfinanszírozó városi projektek rendszere, amely egyben forrásai is. A saját forráshoz kapcsolt külső forrásbevonás a városfejlesztést kezdeményező, orientáló jellegűvé teszi – a követő helyett.

Az önálló városi gazdálkodás kialakításának elengedhetetlen feltétele, hogy a közsféra a gazdasági eredményekből helyben is részesüljön visszacsatolással, arányosan. Ehhez a forrásrendszer átalakítására, fenntartható forráskészlet megteremtésére, ezen belül a helyi adórendszer megváltoztatására, új gazdasági szervezeti intézményekre, a közvagyoni portfólió növelésére, régi-új gazdasági (ipari, technológiai) tevékenységek beindítására van szükség.

► Turizmus

Budapest kiemelkedő adottságokkal rendelkezik. Fekvése, építészeti értékei, fürdőkultúrája, kulturális rendezvényei, természeti adottságai és gasztronómiaja révén nemzetközi viszonylatban is különleges és egyedi élményeket nyújt az idelátogatók számára. A színes kínálati paletta ellenére a fővárosban realizált vendégerkezések és vendégéjszakák száma az elmúlt években stagnált, illetve csökkent. Ennek valószínűsíthető okai az indokoltnál kisebb mértékű kínálatfejlesztések, valamint a legfőbb versenytársakétól (Bécs, Prága) lényegesen elmaradó turizmus marketingre fordítható költségkeret.

Év	Vendégszám		
	Külföldi	Belföldi	Összesen
2005	2.155.891	386.741	2.542.632
2006	2.053.244	378.419	2.431.663
2007	2.119.296	393.233	2.512.529
2008	2.153.019	398.539	2.551.558
2009	1.971.958	374.141	2.346.099
2010	2.167.131	390.540	2.557.671

Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmi adatai, 2005–2010 (forrás: KSH)

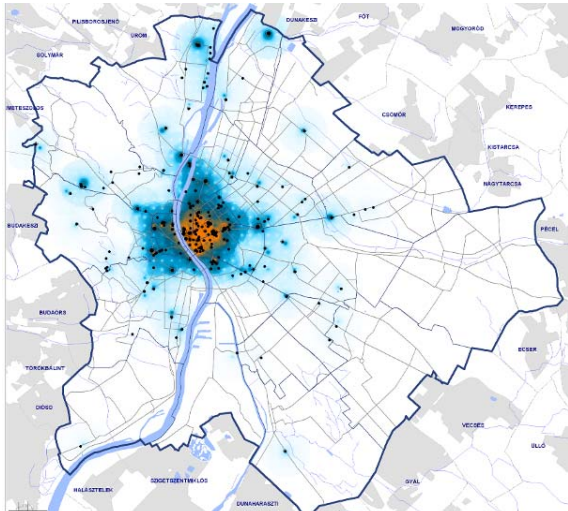
A stagnáló-csökkenő tendenciák csak jelentős erőfeszítések árán fordíthatók meg, különös tekintettel a desztinációk között egyre élesedő

² *Környezet és Fejlődés ENSZ konferencia. Rio de Janeiro, 1992. Fő dokumentuma az Agenda 21 (Feladatok a 21. századra) 28. fejezete*

foglalkozik a Local Agenda 21-el (LA-21), vagyis a fenntarthatóság lokális programjával.

versenyre, valamint a globális pénzügyi válságra. A főváros turisztikai kínálata és marketingje tehát jelentős fejlesztésre vár.. A hátrányok leküzdése érdekében a turizmus fellendítését célzó konkrét intézkedéscsomag megalkotására, majd annak céltudatos kivitelezésére van szükség. Az elemzés részletezi Budapest turista-fogadási feltételrendszerét, turisztikai adottságait, továbbá marketing kommunikációját.

Szállodák sűrűsödése férőhely-kapacitás szerint

2.7. BUDAPEST VÁROSSZERKEZETE

► Budapest fekvéséből fakadó adottságai

Budapest földrajzi helyzetéből adódó lehetőségeit alapvetően meghatározza a város kialakulásában meghatározó szerepet játszó Duna. A fővároson átfolyó Duna szélessége többszöröse az európai városok folyóihoz képest, ami megmagyarázza Budapest hídjainak csekély számát. Az átkelőhelyek nemcsak a két part összekötését, de városszerkezeti és hálózati szempontból a várostest alapvető szerkezeti elemeit határozzák meg.

Egy újabb átkelőhely mindig változásokat hoz a városszerkezetben, a területek elérésében, átjárhatóságában, átértékelésében. Az átkelő és a helyzetükkel jelentősen determinált kapcsolódó főhálózati elemek biztosítják a város területeinek együttélését.

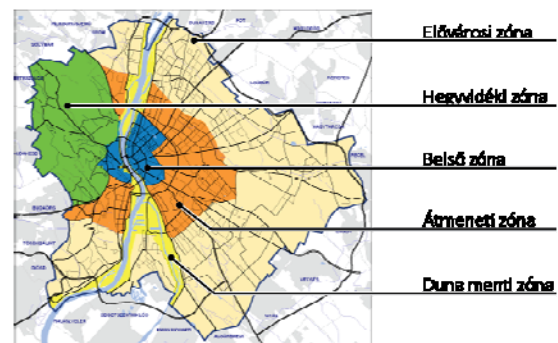
Ahogy nőtt a Duna szerepének súlya a várospolitikai szempontrendszerében, úgy vált ismét egyre fontosabbá a Duna partok és ezzel a Duna menti térségek felértékelődése. A Duna-régió az EU térbeli szerkezetének egyik meghatározó térsége, mely összekapcsolja a Duna vízgyűjtő területének államait, nemzeteit és kultúráit. Az EDRS az EU távlati fejlődését is befolyásolja, mert nemcsak Európa fenntartható természeti környezete, gazdasága

mellett, de a kulturális kontextus komplexitásának megteremtése, erősítése és kiterjesztése mellett is döntött. Ebben az összefüggés-rendszerben különleges értelmet kapnak a Világörökség részét képező kulturális értékek, társadalmi, gazdasági, környezeti (értsd fizikai környezeti: természeti és épített) minták.

► A város szerkezetét meghatározó hálózati és területi elemek

Magyarország Budapest-központúságát jól jelzik a sugárirányú útvonalak, melyek a korábbi térség- és városfejlődés eredményét mutatják. A történeti településszerkezet jelentős mértékben meghatározta a város későbbi fejlődését.

A földrajzi adottságok és a történeti kialakulás alapján öt eltérő adottságú, funkciójú és terheltségű zóna határozható meg.

A *belső zóna* térsége lényegében a tradicionális történeti városrészekből áll. Itt az elmúlt időszakban szerkezeti átalakulás nem történt, a megindult forgalomcsillapítási célú közterületi- és forgalmi átrendezések a környezet minőségi fejlesztésének első lépéseként tekinthetők.

Ez a város legsűrűbben beépített és legnagyobb népsűrűségű területe, az igazgatási, a kulturális, a gazdasági és pénzügyi, az oktatási sűrűsödések területe, a város fő központi tere.

Az *átmeneti zóna* a város legheterogénebb térsége. Meghatározó – az elmúlt két évtized ipari területeinek szükségszerű átalakítását követően is –, szinte egybefüggő gazdasági térség uralja a délkeleti részen, míg északon már csak diszperz formában jelenik meg, a struktúra itt jobban átjárható és egyes sávokban lakóterületi dominancia is jelen van. Jelentős a használaton kívüli területek aránya a zónában, elsősorban a korábbi iparterületek barnamezős térségeiben.

A zóna angyalföldi és lágymányosi térségében volt érzékelhető a legnagyobb gazdasági- és funkcionális átalakulás, ahol a környezetterhelő ipari funkciók irodai, lakóterületi és vegyes kereskedelmi szolgáltató területekké alakulnak át.

Az *elővárosi zóna* jellemzően a csatolt települések gyűrűjéből jött létre, népsűrűsége alacsony, ezért a épített szintterületre vetített infrastruktúrahálózat itt a legkevésbé gazdaságos. A zónában szigetszerűen jelennek meg a nagy lakótelepek, melyek megfelelő szintű műszaki infrastruktúrával és jó ellátó intézményhálózattal rendelkeznek, ami a kertvárosi területekről nem mondható el.

A zóna a bevezető utak mentén megfelelő terepet jelentett – a jó elérhetőség miatt – a kereskedelmi nagylétesítmények megtelepedésére, ahol viszont ez nem volt támogatott, ott a szomszédos településen jöttek létre kereskedelmi sűrűsödések, melyek azonban ugyanúgy terhelik a város bemenő útjait.

A városi szegélyeken az erdő- és mezőgazdasági területek ugyan nem alkotnak „zöldgyűrűt” a város körül, de jelentős mértékben óvják azt a szomszéd településekkel való összenövéstől.

A *hegyvidéki zóna* területen lakik a statisztikák szerint Budapest legjobban szituált társadalmi rétege. A területen a fő közlekedési sávok kivételével jelentős környezeti ártalom nem keletkezik. A város munkamegosztásában ez a relatív tiszta környezet eredményezte több egészségügyi létesítmény idetelepülését. Problémája a zónának, hogy főhálózatában gyűrűirányú elem nem található, átjárhatósága nem megoldott. Mivel a munkahelyek száma jóval kevesebb, mint az itt élők számából az szükségeltetne, ezért nagy a pesti oldal felé az átjárási igény azon a kevés átkelőhelyen, ami a városszerkezetet meghatározza.

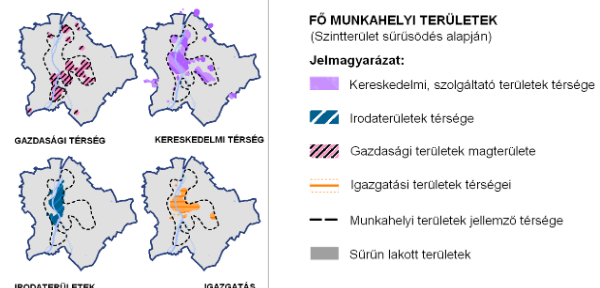
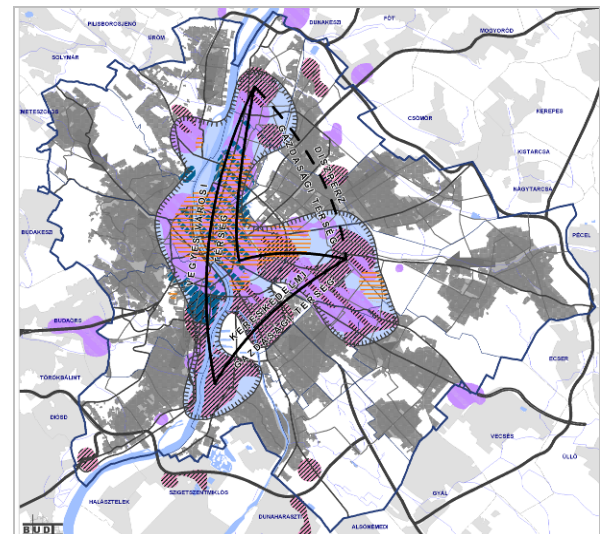
A zónában jelentős erdőterületek adják Buda jó levegőjét, mely emeli a terület presztízsét, egyben jelentős részük természetvédelmi oltalom alatt áll.

A *Duna menti zóna* a megváltozott értékítélet, a szennyvizek bevezetésének fokozatos csökkentése és tisztítóművek létesítése, továbbá a nemzetközi normák kényszere miatt a víztisztaság minőségének növekedésével egyre értékesebb önálló területi sávra vált az elmúlt időszakban. A város korábbi ipari területeinek megváltozása azonban még nem eredményezett végleges megoldást a funkciójukat veszített területek hasznosítására.

Zónánként is más és más arcát mutatja a területsáv.

- A *belső zónára* eső része a legkiépítettebb, itt a rakpartok zárják el a városiakok elől a Duna élvezetét, bár a hajózás kikötői is helyenként akadályokat jelentenek a partszakaszok megközelítésében.
- Az *átmeneti zónára* inkább a volt ipari üzemek felhagyott, vagy már újonnan fejlesztésbe vont területei jellemzők.

- Az *elővárosi zóna* sávjában részben üdülőterületek és városüzemeltetési területek találhatók a vízpartra szervezeten.

► **Zöldfelületi rendszer és kapcsolatok**

A zöldfelületi rendszer a település sajátos felépítésű, ökológiai törvényszerűségekkel jellemezhető alrendszere. A településszerkezetet átszövő, tagoló városi szabadterek rendszere foglalja magába a területi és lineáris zöldfelületi elemeket. Ez a hálózat különböző jellegű és funkciójú, változatos zöldfelületi elemekből épül fel.

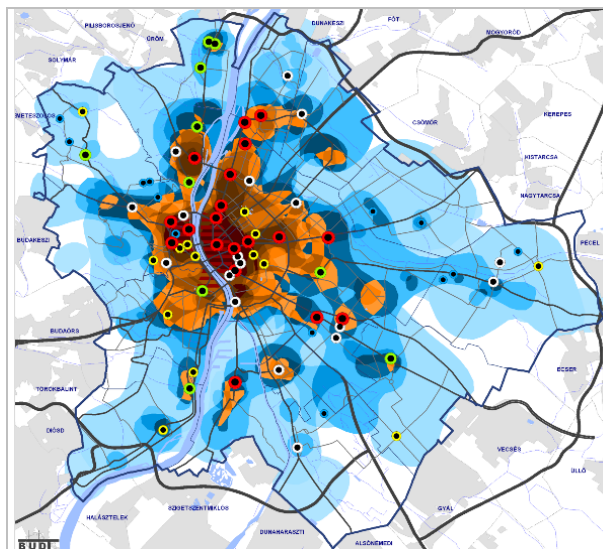
A zöldfelületi rendszer elemeit képezik az erdők, kertek, parkok, városi (nagy) parkok, az utak fasorai, a természetközeli (nem erdősült) területek, az elsősorban kondicionáló (ún. „nem funkcionális”) felületek, s az időszakos borítású mezőgazdasági természet-területek. A városi zöldfelületi rendszer különleges elemei továbbá a magánkertes városrészek, valamint a városüzemeltetést szolgáló temetők.

Budapest zöldfelületi rendszere a belső területeken szigetes, az átmeneti zónában gyűrűs, majd a külsőbb részeken ékszerű, az agglomerációs zöldfolyosóhoz kapcsolódó struktúrát alkot.

► **A közösségi és központi helyek**

A város hálózati rendszere és területeinek jellemzői mellett meghatározóak azok a közösségi helyszínek, lokális kisközpontok, kerületközpontok, vagy egyéb, városrészek egészét meghatározó központi helyek, melyek a város működésében alapvető sűrűsödéseket jelentenek. Fontosak, mert a legtöbb esetben egyben közlekedési csomópontokhoz, a jellemző közösségi közlekedés átszállóhelyeihez kapcsolódva jöttek és jönnek létre.

A városfejlődés különböző korszakaiban ezek váltak központi helyszínekké, alakultak városrész-, vagy városközpontokká, ezek voltak eredetileg az árucsera helyszínei, majd később a gazdasági élet, az információ, a tudás, a kultúra, az igazgatás átvitt értelemben vett „csere” helyszínei, csak a formájuk, a mértékük, a minőségük és a feltételrendszerük változott meg az idők során.

Központrendszer közlekedési és funkcionális összetettsége

Budapest lakosságának területi eloszlását is tekintve a nagy, egybefüggő lakóterületek a már említett hegyvidéki és elővárosi zónába esnek, ezzel szemben a sűrűsödések helye a belső zóna térsége, hiszen a többszintes, sűrű beépítés itt található. A lakosságot különböző mértékben kiszolgáló, a különböző cseréket lebonyolító központrendszer is ennek mentén alakult ki, hol a szétterülő lakóterületeket, hol a funkcionális vegyességet figyelembe véve, jellemzően a népesség sűrűsödésének helyszínein.

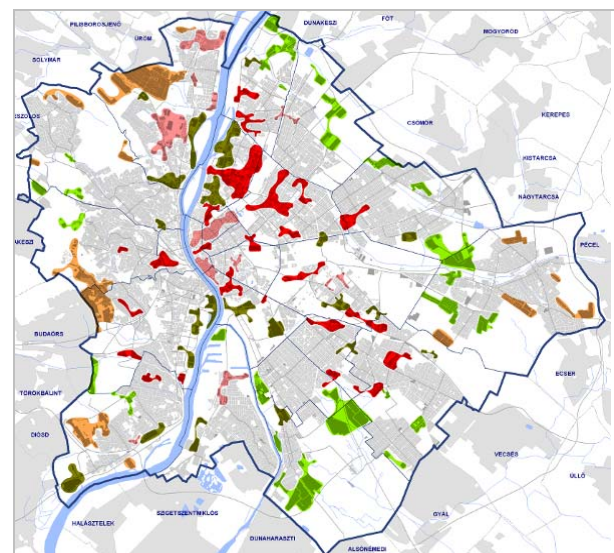
Megállapítható azonban, hogy jelenleg a meglévő központok sokkal inkább tekinthetők spontán kialakult központ kezdeményeknek, mint tudatosan létrehozott és jól működő rendszernek.

Funkcionális és közlekedési összetettség alapján értékelhetők az egyes központi helyek a város szerkezetében. Meghatározóak a metró vagy HÉV kapcsolattal rendelkezők, kevésbé megfelelőek a csak villamossal megközelíthetők. A lokális központokhoz viszont nem szükséges kötőpályás megközelítés, de a kerületi központok, nagyobb kereskedelmi létesítmények csak ezek megléte esetén tekinthetők komplexnek.

Megkülönböztethető a belső városrészben a főközpont. Budán szorosan a főközpontra települt a Széll Kálmán tér és a Móricz Zsigmond körtér környezete, amíg a pesti oldalon a Nyugati tér, a Blaha Lujza tér, valamint legújabb elemként a Corvin sétány térsége. A főközponttól terhet vesz le a már említett Széll Kálmán tér és az Örs vezér tere, mivel ezek a mai rendszerben is kiemelkedőbb központi tényezők.

2.8. BUDAPEST TERÜLETHASZNÁLATA, A BEÉPÍTÉS JELLEMZŐI

A város területhasználata folyamatos változáson megy keresztül. Jelen vizsgálatot követően fontos az adatok karbantartása, hogy bármely későbbi elemzéshez megbízható alapot tudjon adni, illetve a változások trendje is megállapítható legyen. Az alábbi térkép mutatja azokat a területeket, amelyek a rendszerváltást követően átépültek, vagy ahol az átalakulás folyamata megkezdődött.

Atépülő zártkerti - üdülőterületek jellemzően lakóterületekkel történő folyamatos beépülése
Zöldmezős fejlesztések
Barnamezős területeken lezajlott új beépítés, vagy jelentős funkcióváltás
Kialakult városszerkezeten belül lezajlott jelentősebb átépülések

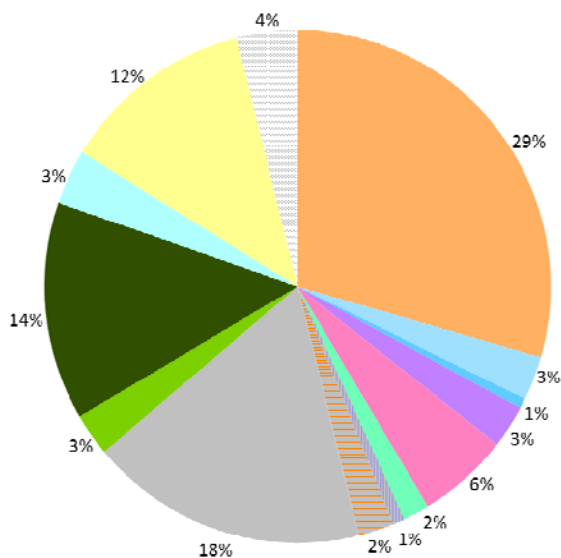
1990 után lezajlott változások

Két féle folyamat különböztethető meg:

- a városszélek mentén új területek igénybevételével terjeszkedett a város,
- a kialakult városszerkezetben történt átépülések jellemzően a barnamezős területeken eredményeztek új területhasználatot.

► A területi mérleg

■ Lakóterületek (L) - 15 481 ha
■ Intézményi területek (I) - 1 454 ha
■ Irodaterületek (O) - 340 ha
■ Kereskedelmi, szolgáltató területek (S) - 1 405 ha
■ Többfunkciós városias területek (T) - 4 ha
■ Gazdasági területek (G) - 3 072 ha
■ Rekreációs területek (R) - 882 ha
■ Különleges területek (X) - 399 ha
■ Városüzemeltetési területek (V) - 1 199 ha
■ Közlekedési területek (K) - 9 325 ha
■ Zöldfelületek területei (Z) - 1 406 ha
■ Természetközeli zöldfelületek területei (E) - 7 233 ha
■ Vízfelületek területei (W) - 1 823 ha
■ Mezőgazdasági terület (M) - 6 486 ha
■ Használaton kívüli területek (H) - 2 047 ha

Budapest 525,12 km² területen helyezkedik el, melynek jelenleg 52%-át a beépített telkek teszik ki, 48%-a beépítetlen. A hatályos TSZT alapján ez az arány távlatban akár 59%–41% is lehetne. Ez azt jelenti, hogy a hatályos terv alapján a jelenleg még nem beépített területek rovására 3.675 ha terület újonnan beépíthető

A területi mérleg jól mutatja, hogy a főváros területe jelenleg milyen célból igénybe vett, milyen a beépített és szabad (beépítetlen) területek aránya.

Az elemzések a beépített területek, a városi szabadterületek és a város speciális működtetési területei felosztásban mutatják be Budapest területi használatát.

A beépített területek zömét a lakóterületek (61%), ezt követően a gazdasági területek (12%) teszik ki, minden más területhasználat 6% alatti arányt képvisel.

A beépítetlen területek közül a mezőgazdasági területek, az erdők és a közlekedési területek hasonló arányban fordulnak elő. Mivel a közlekedési területek műszaki szempontból igénybe vett területek, a város szabad területeinek aránya a teljes területhez képest összesen csak 32%.

A BEÉPÍTÉS JELLEMZŐI

► A beépítés módja

A beépítési módok közül – az alapvetően eltérő karakterük miatt –, a szabadon álló, a zárt sorú és a telepszerű beépítést különböztettük meg. A város beépített területének 82%-a szabadonálló jelleggel beépített, a lakótelepeket jellemző telepszerű beépítés a terület 8%-án, míg a zárt sorú beépítés összesen a terület 10%-án jellemző.

► A beépítés mértéke

A főváros beépített területei nagyrészt alacsony arányban beépítettek. 64,2%-uk esetében a beépítési mérték 20% alatti. 50% fölötti beépítéssel csak a területek 4,73%-a rendelkezik. A legmagasabb beépítési mérték a történelmi belvárosban és az ahhoz csatlakozó területeken található, amíg igen alacsony beépítettséggel az elővárosi zónában lévő lakóterületek rendelkeznek.

► Az épületek szintszámai

A beépített területeken az épületek szintszáma 81,23%-os arányban nem haladja meg a két szintet, 11 szint fölötti beépítés a terület 1,71%-án mutatható ki. A legfeljebb kétszintes épületek

nemcsak a lakóterületek, hanem jellemzően ilyen módon beépítettek a közösségi célú (intézményi) területek, a kereskedelmi, szolgáltató és a gazdasági területek is. A város üzemeltetéséhez szükséges területek is alacsony szintszámmal beépítettek. A 11 szintnél magasabb épületeket elsősorban a lakótelepeken találjuk, de irodaépületek és igazgatási épület esetében is előfordulnak ilyen magassággal rendelkező épületek.

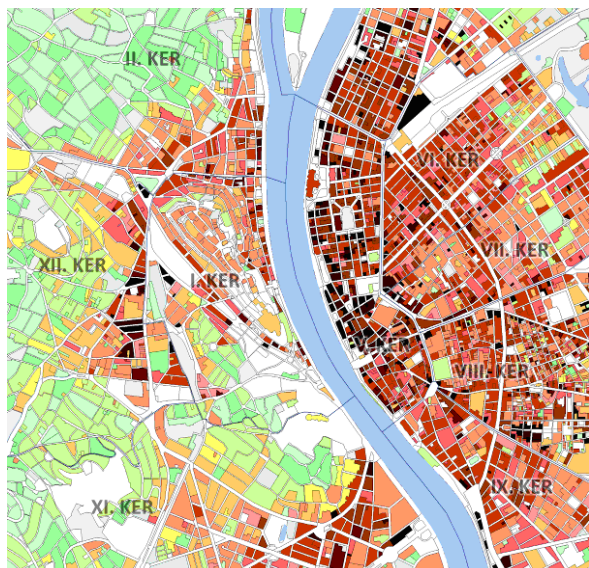
► A szintterületi mutató

Az 1998 óta hatályos fővárosi kertszabályzat (BVKSZ) a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a területek terhelését kifejező új mutatót vezetett be. A szintterületi mutató az összes bruttó hasznos szintterület és a telekterület hányadosa.

Mivel a keretszabályzat készítésekor nem készült vizsgálat a város teljes területére, hanem csak mintaterületekre, jelen vizsgálat ezt a hiányt pótolja.

A koncepció későbbi megalkotásához, a döntések megalapozásához elengedhetetlen ezen tényleges értékek ismerete, mivel összefügg a városi élet minden területével.

A szintterületi mutató a város beépített területeinek a 2/3-án 0,4 érték alatti. 4,0 értékű szintterületi mutató csak a terület 0,97%-án fordul elő. A nagy szintterületi mutatójú területek (a beépítési mérték és a szintszám összefüggései miatt) leginkább a történelmi belváros és az ehhez csatlakozó területeken találhatók.

Szintterületi mutató vizsgálata (m²/m²)

0	0,60 - 0,70	2,50 - 3,00
0,00 - 0,15	0,70 - 0,75	3,00 - 4,00
0,15 - 0,25	0,75 - 1,00	4,00 - 4,50
0,25 - 0,40	1,00 - 1,20	4,50 - 5,00
0,40 - 0,50	1,20 - 2,40	5,00 - 5,50
0,50 - 0,60	2,40 - 2,50	5,50 -

A VÁROS BEÉPÍTETT TERÜLETEI

A város beépített területeit az alábbi funkciójú területek adják:

- lakóterületek,
- közösségi (intézményi) célú területek
- irodaterületek,
- kereskedelmi, szolgáltató területek,
- többfunkciós városias területek,
- gazdasági területek,
- rekreációs területek,
- különleges területek, valamint a
- használaton kívüli beépített területek.

Az elemzés részletesen tartalmazza a területekre vonatkozó számszerűsíthető jellemzőket (beépítési paraméterek), ezeket elemzi és értékeli.

A VÁROSI SZABADTERÜLETEK JELLEMZŐI

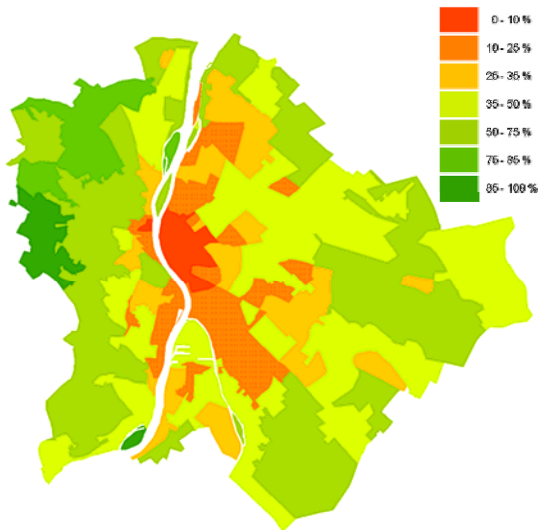
Budapest élhetőségét jelentősen meghatározó tényező a városi szabadterületek minősége és szerkezeti elhelyezkedése.

Az elemzés tárgyát azok a városi beépítetlen területek képezik, amelyek döntően növényzettel fedettek, a települési zöldfelületi rendszer részét alkotják.

A település zöldfelületi rendszere nagyban meghatározza a **zöldfelületi ellátottságot**. A két kérdéskör szorosan összefügg, hiszen a zöldterületek, illetve a közösségi zöldfelületek meghatározó szerepet töltenek be a lakossági rekreációban. Ebből a szempontból kiemelt figyelmet érdemelnek a hagyományokkal rendelkező nagyparkok.

A zöldfelületi ellátottság értékelésénél a közhasználatú zöldfelületek vonzáskörzetének területi lehatárolásán kívül figyelembe vettük a rekreációs időtartamot, a zöldfelületek felszereltségét, illetve minőségét, a laksűrűséget és a zöldfelületi intenzitást (borítottságot).

Az emberi környezet szempontjából kiemelten fontos a **zöldfelületi intenzitás**. Az úrfelvételeken alapuló zöldfelületi intenzitás vizsgálata a biológiai aktivitás mutatószámaként a települések élhetőségének is az indikátora. Területi eloszlása és változása jól szemlélteti az elmúlt évek jellemző urbanizációs folyamatait. 1 lakosra csak 148,3 m² aktív zöldfelület jut, amiből mindösszesen **25 m² a turisztikai erdőterület** és **5 m² a közhasználatú rekreációs zöldfelület**. A maradék 118 m²-hez minden egyéb, nem közhasználatú zöldfelület tartozik (lakó- és intézménykertek, gazdasági és közlekedési területek zöldfelületei stb.). A zöldfelületek és a napi rekreáció területeinek eloszlása egyenetlen, Budán jóval több található, mint Pesten.

Városrendezési körzetekre összesített zöldfelületi intenzitás

Az ellátottság mennyiségi és minőségi értékei, illetve az elhelyezkedésük alapján kerülhet sor a fejlesztési igények és potenciális területek meghatározására.

A zöldfelületi vizsgálatok értékelésénél kiemelten fontos a **nemzetközi kitekintés** is, ami rávilágít Budapest erősségeire és gyengeségeire az európai nagyvárosok versenyében. Ehhez az Európai Unió területére rendelkezésre álló, egységes CLC felszínborítási adatbázis nyújtott megbízható, összehasonlítható adatokat. A felszínborítás adatok egyértelműen rámutattak arra, hogy Budapest zöldfelületeinek aránya jelentősen elmarad a többi közép-európai nagyvároshoz képest.

A VÁROS SPECIÁLIS MŰKÖDTETÉSI TERÜLETEI

A város működtetéséhez elengedhetetlenül szükségesek a – nagyrészt – önkormányzati feladatellátást szolgáló közlekedési és városüzemeltetési területek.

A városműködtetéshez szükséges területek (közlekedési és városüzemeltetési területek) nagysága megközelíti a beépítésre hasznosított területek felét (45%). Ebből a közúti közlekedési területek aránya a legnagyobb, mely a beépítetlen területek közel egyharmadát teszi ki.

► Közlekedési területek

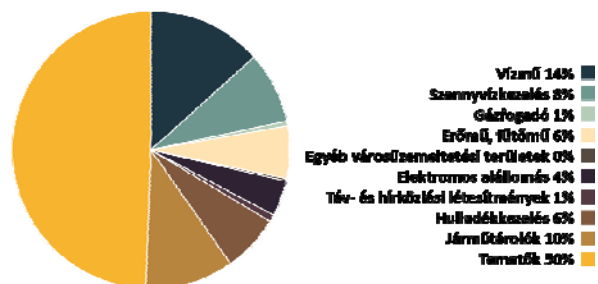
A város működését biztosító közlekedési rendszer által igénybevett területek részben vonalas létesítmények, részben területi jellemzőkkel rendelkező létesítmények. A területhasználat szerinti vizsgálat is ennek megfelelően történt.

Közlekedési területek megoszlása

► Városüzemeltetési területek

A közlekedési infrastruktúra területei mellett a város biztonságos üzemeltetéséhez szükséges funkciókat és az általuk elfoglalt területeket is vizsgáltuk.

Városüzemeltetési területek megoszlása

A Vízmű területek a városon belül területileg elosznak, mivel a Duna menti városszéleken és a Margit-szigeten találhatóak a vízbázisok, valamint a tisztítóművek, míg a városon belül elszórtan létesültek az egyes gépházak, illetve a tározó medencék.

A szennyvízkezelés területei a Dunához közel, az egyes hálózati végpontokon kaptak helyet.

A Gázfogadó területei elsősorban külterületeken találhatóak, ahol a gázátadó-, ill. gáznyomás-szabályzó állomások vannak, illetve ott fordulnak még elő ahol a nagy nyomású gáz nyomása kerül csökkentésre nagy-közép-, közép- és kisnyomásra.

Az Erőmű, Fűtőmű céljára szolgáló területek a fővárosban elszórtan helyezkednek el, a fűtőművek a hőközvetek közelében épültek ki, azonban a rekonstrukciójuk során a külső területeken lévő, nagyobb kapacitású erőművekbe került át a hőtermelésük.

Az Elektronos állomás területek a város villamos energia terhelési súlypontjainak környezetében találhatóak, ahol az átalakításához szükséges transzformátor állomások létesültek.

A Táv- és hírközlési létesítmények területei általában a jelentkező igények központjában találhatóak, ahol a táv- és hírközléshez tartozó telefonközpontok üzemelnek.

A hulladékkezelés rendszere megfelelő, de az energiagazdálkodásban betöltött szerepe kicsi, valamint az újrahasznosítás optimális mértékű kiterjesztését még nem teszi lehetővé. Ezek fejlesztése rendszerszervezési és területbiztosítási feladatokat jelent a jövőre nézve.

A járműtárolók területei biztosítják a közösségi közlekedés jármű állományának tárolását, javítását az egyes hálózatokhoz (metró, HÉV, villamos, autóbusz, trolibusz) kapcsolódva, területi elhelyezkedésük az adott hálózat városon belüli kiterjedéséhez illeszkedik.

A fővárosban a temetkezés területi lehetősége hosszú távra biztosított, de a temetők egyenetlen elhelyezkedése okán szükség lehet kisebb területi fejlesztésekre is a folyamatos minőségi fejlesztés mellett.

2.9. BUDAPEST ÉPÍTETT ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

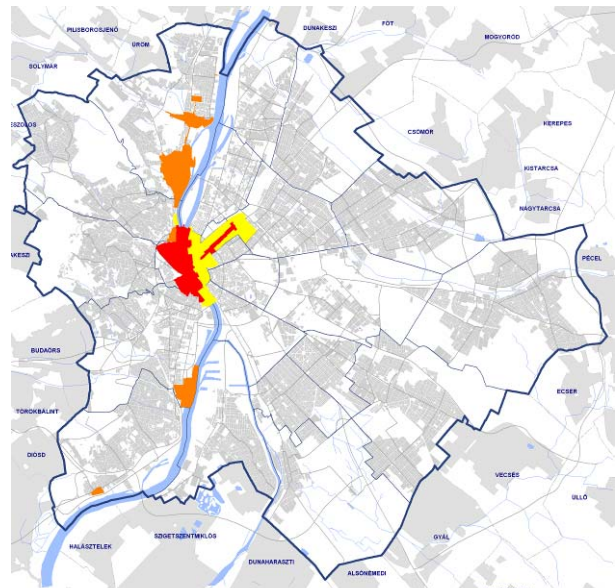
► Az épített környezet értékei

Az egyedi városkarakter, a megőrzött történetiség egyre nagyobb értékei az európai településeknek. Budapest is a legtöbb európai nagyvároshoz hasonlóan különböző történelmi korszakokból származó épített örökséggel rendelkezik. Legjelentősebb a XIX. század utolsó és a XX. század első negyedének építészete, amely kialakította a belső városrészek funkcionális szerkezetét és ma is látható arculatát. A historizmus építészeti stílusegyüttesét tekintve, azaz a neoreneszánsz, a neobarokk, a neoromán és a neogót stílusokban (1860-1905), a mintegy 12 km²-nyi egységes építészeti együttesével a Földkerekségen a legjelentősebb, világszerte.

Ehhez képest más történelmi korszakok csak nyomaikban, az alapkaraktert színesítve vannak jelen. Különösen nagy a kontraszt napjainkhoz mérten, amikor az értékek lassú, de folyamatos hozzáadása helyett gyakran értékmentes folyamatok alakítják a várost, vagy éppen értékvesztés történik.

Napjainkban egyrészt szükségszerűnek és magátólértetődőnek gondoljuk a város történelmi és kulturális örökségének – és különösképpen építészeti örökségének és építési kultúrájának megőrzését.

Az épített környezet megóvásában, gyakorlatias módszerek alkalmazása hozhat el kívánt eredményt, mozdíthat a védendő objektumok helyzetének tartós és megnyugtató rendezése irányába.

■ Világörökség területek
■ Világörökségi terület pufferzónája

A város épített értékeinek védelme több szinten biztosított:

Területi védelmek

- Az UNESCO **Világörökség területe** és pufferzónája.
- **Műemléki jelentőségű területként** védettek a település azon részei, amelyek jellegzetes, történelmileg kialakult szerkezete, beépítésének módja, összképe, a tájjal való kapcsolata, terei és utcaképei, építményeinek együttese meghatározó értéket képviselnek.
- **Régészeti lelőhelyek** azok a körülhatárolható területek, amelyen a régészeti örökség elemei történelmi összefüggéseikben megtalálhatók.
- **Budapest Főváros Településszerkezeti terve szerint védendő területek:** a városszerkezeti, városképi szempontból kiemelten védendő és védendő karakterű, összvárosi- és helyi jelentőségű területek; a városképi illeszkedés és a táji környezethez való illeszkedés szempontjából kiemelten kezelendő Duna-parti területek; a városképileg kiemelten kezelendő területek; a város látványának feltárulása szempontjából kiemelten kezelendő nyomvonalak; magasházakkal nem beépíthető területek.

Épületek, épületegyüttesek védelme

- Egyedi országos **műemléki** védelem.
- Egyedi **helyi értékvédelem** – fővárosi, vagy kerületi rendelet által meghatározott.

► Természeti környezet értékei

Budapest változatos természeti értékekkel bír. Bár a város fejlődésének számos érték áldozatául esett az utóbbi száz évben, jelentős részben maradtak fenn természeti értékek. Ezek a területek többszintű jogi védelem alatt állnak. A védett értékek zöme a budai hegyek erdeiből áll, de a város számos pontján, területén létezik természetvédelmi oltalom, kezdve a helyi jelentőségűekkel, az országos jelentőségűeken át, a Natura 2000 területekig.

Veszélyforrás a természeti értékekre az erdők határán, a természeti és az épített környezet szegélyterületein „dinamikusan” terjeszkedő, időnként érzéketlen építkezés, esetenként jogalap nélküli területfoglalás, probléma továbbá a védelemre és kezelésre fordított anyagi keretek szűkössége.

Budapest természeti értékei mellett kiemelkedő jelentőségűek a **tájképi értékek**: változatos morfológia, a tájak találkozásának következtében látható sajátos domborzati adottságok (hegyvidék–folyóvölgy–síkvídek), a hegyvidék-sziluet, és egyéb településképi látványértékek. Ehhez kapcsolódóan a tájképvizsgálatban le lettek határolva a jellemző tájképző elemek és digitális terepmodell alkalmazásával elemzésre kerültek a kilátópontokról feltárolt látványok (láthatósági vizsgálat). A hegyek, a folyóvölgy és a lágyan emelkedő síkság térbeli együttese egyedülállóvá teszi Budapest látványát. A budai kis hegyekre, dombokra feltörekvő épített környezet helyenként túlnövi a tájat. A város magaslatairól kiváló panoráma nyílik a városbelsőre, amit természetesen a szomszédos terepalakulatok helyenként korlátoznak. A táji értékek sorában kiemelt figyelmet kell fordítani a Duna menti sávra és a dunai szigetekre.

2.10. KÖZLEKEDÉS

A közlekedés önmagában nem értelmezhető, fejlődése és problémái csak a szükségességét megteremtő társadalmi-gazdasági-térségi környezetben kezelhetőek megfelelően.

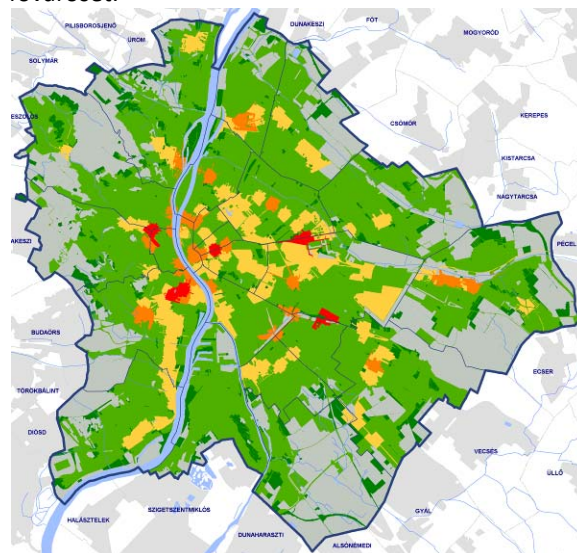
A budapesti közlekedés üzemeltetése és fejlesztése mind nehezebben finanszírozható, jelenleg a fejlesztési források túlnyomó részét az Európai Unió biztosítja.

A fejlesztés – mely kimondottan a városfejlesztési koncepció feladatkörébe tartozik – az elmúlt két évtizedben csak minimális eredményeket tudott felmutatni. Budapesten érdemben **nem bővült a közösségi közlekedési hálózat**, nem került átadásra egyetlen kilométer gyorsvasúti vonal sem. Az utazásokhoz igénybe vett járműpark műszaki állapota viszont – minden közösségi közlekedési ág

esetében – jelentősen romlott, az eseti jellegű járműbeszerzések ellenére is. A várost átszövő, kiterjedt közösségi közlekedési rendszer azonban fennmaradt, hálózatainak átszervezésével a hiányosságai részlegesen csökkentésre kerültek.

A **P+R parkolók száma** a növekvő igények ellenére, ténylegesen **csökkent. Bevezetésre került a parkolás gazdálkodás** – korlátozott várakozási övezetek a belső területeken, visszas üzemeltetés a várakozási díjak vonatkozásában – és a **parkolás szabályozás** – környezettudatos városfejlesztés irányába mutató parkolási rendelet az egyes létesítmények rendeltetésszerű használatához szükséges parkoló férőhelyek számának meghatározásához.

A városon belül a közlekedési hálózathoz illeszkedően **csak egyetlen új Duna-híd épült** az elmúlt 15 évben, az M0 gyűrű hídjai elsősorban az ország és a régió hídjainak tekintendők, mert ezek forgalmi kapcsolatokat biztosítják, és csak kisebb mértékben a fővárosét.

- Kiemelkedő színvonalú ellátással rendelkező terület
- Magas színvonalú ellátással rendelkező terület
- Jó színvonalú ellátással rendelkező terület
- Megfelelő ellátással rendelkező terület
- Ellátatlan területek
- Ellátást nem igénylő területek

A területfelhasználási egységek közösségi közlekedési potenciálja

A **kerékpározás iránti igények robbanásszerűen bővülnek**, megkezdődött az összefüggő kerékpárút hálózat kiépítése.

A **gyalogos közlekedés preferálása**, a gyalogos felületek létesítése – ismét – **előtérbe került**.

Az ország csökkenő, és egyben elöregedő népessége ellenére a főváros közlekedési rendszerét ma nagyobb igénybevétel éri, mint korábban, mivel a rendszer nem tudott alkalmazkodni az elmúlt évtizedek időben felgyorsult változásaihoz.

A nagyobb terhelés kialakulásának a két fő okozója a szuburbanizáció folyamata és a személygépjármű ellátottság jelentős növekedése volt.

Az elmúlt két évtizedben a főváros lakossága mintegy 15%-kal csökkent, míg az agglomerációé növekedett (közel 300.000 ember költözött ki főleg az agglomeráció Pest megyei területére), ezáltal a közlekedési igények területileg lényegesen extenzívebbé váltak.

A korábbi hiánygazdálkodás miatt a piacgazdaság keretei között a gépjármű ellátottság ugrásszerűen növekedett (az Európai átlagtól azonban még mindig elmarad), ennek következtében a tömegközlekedés-egyéni gépjármű közlekedés aránya (az ún. modal-split arány) jelentősen romlott. Az 1990. évi 80–20%-os értékről mára a 60-40% közeli értékre módosult, mely az európai urbanizációs környezetben azonban még mindig igen jónak számít.

A kialakult helyzet javítására az elmúlt években több átfogó közlekedésfejlesztési koncepció is született, a fejlesztésekkel több budapesti stratégiai dokumentum foglalkozott (Budapest közlekedési rendszerének fejlesztési terve, Budapest Városfejlesztési Koncepciója 2003, Podmaniczky Program), ezek azonban a valós műszaki igényeken alapuló fejlesztési elképzeléseket nem hozták – talán nem is hozhatták – kellő mélységig összhangba a finanszírozási, társfinanszírozási lehetőségekkel, korlátokkal.

A városban elfogyasztott energia kb. 30–40%-áért a közlekedés a felelős, ezzel egyben jelentős környezetszennyező forrás is. Budapest közlekedésében a megújuló energiaforrások hasznosítása jelenleg teljesen kihasználatlan.

A jövőbeni közlekedésfejlesztési döntések megalapozásához szükséges a közlekedési hálózat okozta energetikai és környezeti terhek elemzése, amelyhez megfelelő alapot nyújt Budapest stratégiai zajtérképe.

Nem elhanyagolható, hogy eddig még **nem megfelelően kiaknázott, környezetkímélőbb irányba fejleszhető lehetőségeket is hordoz magában a közlekedési rendszer a**

- vasúti közlekedés,
- kerékpározás,
- és a hajózás terén.

A városban ma több, mint 5,0 millió utazás bonyolódik le naponta a főváros közigazgatási területén belül. Budapest jövője számára **a megfelelő színvonalú közlekedést** – a feladat nagyságrendjéből adódóan –, **csak a városi közösségi közlekedés**, és azon belül hangsúlyozottan a kötöttpályás közösségi közlekedés preferált fejlesztése – a fenntarthatóság elvei alapján – **képes biztosítani**, amennyiben párosul a megfelelő településfejlesztési politikával.

A közlekedés fejlesztése nem lehet öncélú, ugyanakkor a közlekedési rendszer az infrastruktúrája és a szolgáltatásai révén a különböző használatú és rendeltetésű területek közötti „elérhetőség” biztosításával döntő mértékben befolyásolja a lakóhely- és telephelyválasztást, ami a területfelhasználás megváltoztatásának igényéhez vezet.

Budapest vonatkozásában a közlekedés fejlesztésének ugyan egyszerre kell biztosítania

- az európai,
- az országos,
- és a régiós

kapcsolatok igényeit is, de elsősorban a saját városfejlesztési szándékait kell előmozdítania, egy megfelelő városfejlesztési koncepcióba illeszkedve.

2.11. KÖZMŰ

A főváros közműellátottsága jónak mondható, mivel a beépített területeken a vezetékes és nem vezetékes hálózatok többségének kiépítettsége 100%-os. Kivételt egyedül a csatornahálózattal és a távhővel ellátott területek jelentenek. Előbbi kiépítettsége 85%-osra tehető, mely érték folyamatosan nő az uniós forrásokból megvalósuló hálózatkiépítéseknek köszönhetően, míg utóbbinál az 5,5%-os kiépítettség főként a lakótelepeket érinti, azok területi aránya miatt ilyen csekély.

A **vízi közművek** tekintetében a nagyarányú fogyasztás csökkenés ellenére jelentős fejlesztések mentek végbe. A vízhálózat tekintetében ezen fejlesztések elsősorban víztisztítási technológiában és a hálózati rekonstrukciós munkákban valósultak meg, míg a csatornázás terén sokkal szélesebb skálájú feladatok megoldása történt az elmúlt 10 évben:

- a hálózatban az elmaradt térségek csatornázása mellett a túlterhelt csatornaszakaszok tehermentesítését is megoldották,
- a szennyvíztisztítás terén a tisztítás technológia és az újonnan bevezetett vizek megtisztítása fejlődött,
- míg a tisztítás során keletkező melléktermékek részbeni hasznosítása (biogázból villamos energia előállítás, komposzt mezőgazdasági hasznosítása) és korszerű, ártalommentes elhelyezése oldódott meg.

A **felszíni vízvezetés** az elmúlt évtizedben kevesebb figyelmet kapott, melynek az a következménye, hogy a növekvő burkolt felületekről elvezetésre kerülő csapadékvizeket az elhanyagolt, illetve már kapacitás hiányossá váló árkok nem képesek fogadni. Számos esetben tapasztalható még, hogy az útburkolatokról víznyelők által zárt csatornába elvezetésre kerülő

vizek – a felszíni vízvezetéshez hasonlóan – már az összegyűjtés helyén megmaradva, nem kis problémát okoznak.

Az árvízvédelem a Duna áradásától, illetve a védekezés fokától függően kerül előtérbe. A város árvízvédelme – a védendő területeket illetően – az átlagos Dunai áradásra megfelelően kiépített, azonban a 2006-os ár levonuláshoz hasonló vízszinteknél már helyi védekezésre, egyes védvonal szakaszokon folyamatos készültségre van szükség.

A termálvizes vízbázis rendkívül kedvező helyzetet teremt Budapest számára más külföldi nagy városokhoz képest. A város különböző területein található mélyfúrású kutak, melyek vagy ásványanyag tartalmuknak, vagy hőmérsékletüknek köszönhetően gyógy-, illetve termálvizeknek tekinthetők. A kutak kapacitásukat és kihasználtságukat tekintve még rendelkeznek szabadon felhasználható tartalékokkal.

A **főváros energiaellátás** szempontjából kedvező helyzetben van, mert az ellátás teljes körű és az ellátást biztosító nagy rendszerek és átalakító állomások szabad kapacitással is rendelkeznek. Az utóbbi években jelentősen megnőtt a helyben előállított villamos energia mennyisége. A fővárost ellátó energia ágazatnak jelentős előnyei vannak:

- a gáz- és villamosenergia-ellátás 100%-os,
- az energia-átalakító létesítmények (elektromos állomások, gázátadó és nyomásszabályzó állomások, erőművek, fűtőművek) leterhelése mintegy 50%-os,
- a főváros kiemelt szerepet kapott az országos ellátásban,
- a fővárosban előállított villamos-energia az elmúlt 20 évben 10%-ról 70% fölé emelkedett.

A város fejlődése során a korábban még kül- és ipari területen épített rendszerek néhány esetben ma már belterületen helyezkednek el, ezért az alábbi problémák forrásai:

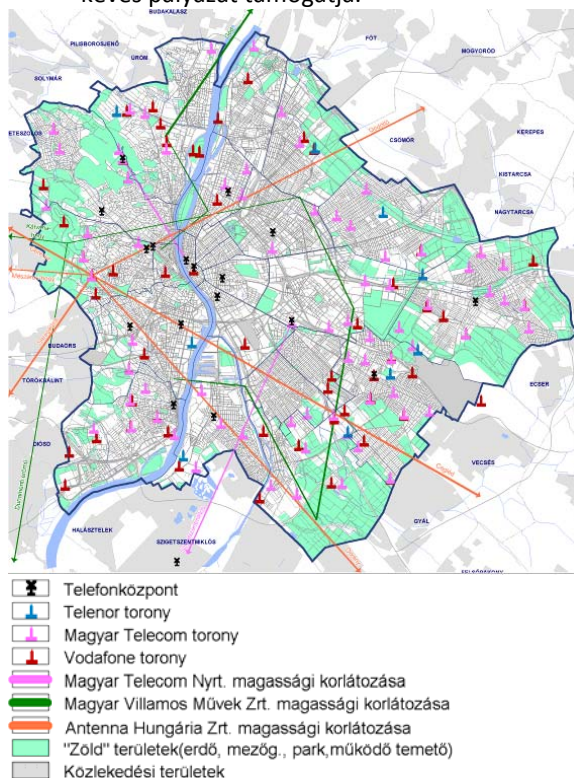
- a külterületen létesített gerinchálózatok övezetmódosítások után belterületre kerültek (220, 120 kV-os távvezetékek, volt nagynyomású gáz szállítóvezetékek, amelyek ma nagy-középnymáson üzemelnek (III., XI., XII. és XXII. kerületek),
- volt ipari területen létesült földfeletti gerincvezetékek (120 kV-os távvezetékek, távfűtő vezetékek) korlátozzák a barnamezős területek rehabilitációját.
- a jelenlegi energiaellátó, -elosztó hálózat nem alkalmas arra, hogy kisebb helyi energiatermelők rácsatlakozását lehetővé tegye, melyek a megújuló energiaforrások alkalmazásával meg fogják jelenni.

A megújuló energia felhasználása még igen kezdeti stádiumban van, de Budapestnek e téren kedvező lehetőségei is vannak:

- a főváros három szennyvíztisztító telepén megvalósult a biogáz termelés,
- a napenergia kimeríthetetlen,
- a főváros jelentős geotermikus potenciállal rendelkezik,
- a Duna a főváros tengelyén halad keresztül.

A kedvező adottságok ellenére az ezt kihasználni kívánó beruházókat még mindig:

- kevés jogszabály támogatja az intenzívebb fejlesztésre,
- magas berendezési költségek terhelik,
- kevés pályázat támogatja.

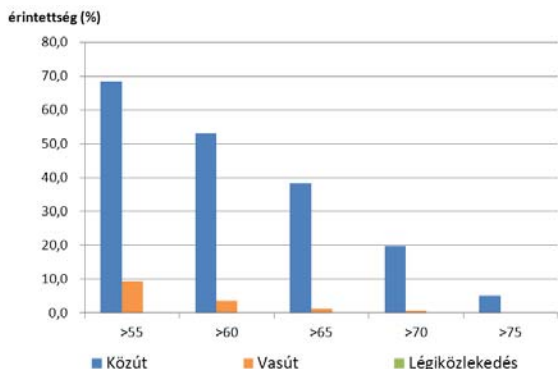
A **táv- és hírközlés** piaci alapokon és saját szolgáltatói előírásokon nyugszik, aminek a törvényi háttere biztosított. A főváros beépített területein mind a vezetékes, mind a mobil telefonellátás kiépült, amelyeknek magassági korlátozásai befolyásolják az épületek magasságát.

2.12. KÖRNYEZETI ELEMEK ÁLLAPOTA

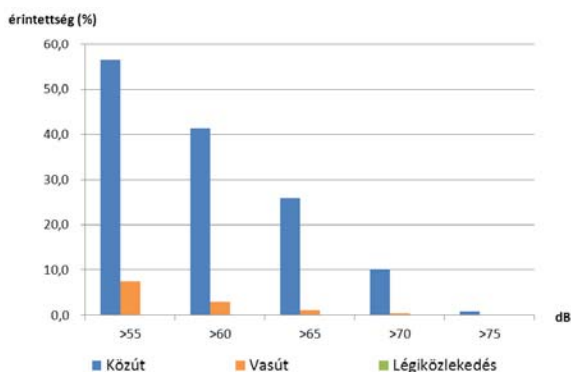
Élhető környezetünk védelme napjaink és jövőnk szempontjából elsősorú feladat, a városi lét (≈civilizáció) fenntarthatósága komplex gondolkodást, tisztes önmérsékletet kíván(na). A **környezetvédelem** a környezeti elemeket védi, s így az ember életterét óvja meg. A környezeti elemek

és környezetre gyakorolt hatások vizsgálata és értékelése során a zajhelyzet, a levegőminőség és klimatikus viszonyok, a földtani- és vízviszonyok, valamint a városi lét melléktermékeként termelődő hulladék, illetve annak kezelése képezte a vizsgálatok tárgyát.

A különböző zajszintekkel terhelt lakosság aránya (%) – Teljes napi terhelés (forrás: Budapest stratégiai zajtérképe)

A különböző zajszintekkel terhelt lakosság aránya (%) – Éjszakai terhelés (forrás: Budapest stratégiai zajtérképe)

A **zajjal** – határérték fölött – túlterhelt népesség, lakossági érintettség, valamint a zajforrások feltárása alapvető feladat. A budapesti zajforrások közül napjainkban a legnagyobb a közúti közlekedés. A járművek motorzaja a fejlesztések során elhanyagolható szintre csökkent, de a gördülési zaj a járműszám növekedésével, valamint az avult útburkolatok miatt meghatározó és túrértékű terhelést okoz(hat). A források sorában a vasúti- és lokálisan a légiközlekedés következik. Az üzemi zajterhelés (üzemek számának csökkenésével és a technológiák fejlődésével) csökkenő tendenciát mutat. A „szabadidős” zajforrásokról nincs érdemi vizsgálat, s ezeket helyi és eseti jelleggel kezelik.

A **levegőminőség** a fővárosban az elmúlt évtizedben összességében javuló tendenciát mutat. A levegőszennyező anyagok egy része (pl. kén-dioxid) erősen csökkenő, mások (pl. nitrogén oxidok, szálló por) stagnáló, enyhén növekvő mennyiséggel terhelik a levegőt. A levegőminőséget elsősorban a közúti közlekedés kibocsátásai, valamint a térségi

háttérszennyezettség határozza meg. Időszakos, egyéb szennyezők a lakossági források, valamint az erőművek. A közúti közlekedésről itt is el lehet mondani, hogy a technikai fejlődés környezetkímélő megoldásainak hatásait a fokozódó motorizáció következményei gyengítik, sőt felülmúlják azt. Ipari szennyezés gyakorlatilag nincs. Jelentős porképző felületek a rozsdasíkos területek és az elégtelenül takarított útfelületek. A belső területeken a biológiailag aktív zöld felületek csökkenése is szerepet játszik a levegőminőség romlásában.

A levegőminőség szorosan összefügg a **klimatikus viszonyokkal**. A főbb átszellőzési sávok – völgyeletek – egyben főbb közlekedési útvonalak és így a járművek hőkibocsátása az átszellőzés határfokát rontja. A belső városrészekben, a jelentős mértékű inaktív felület miatt – részben hőreflexió folytán – a komfortérzetet befolyásoló, rontó, jelentős méretű és hatása hőszigetek képződnek. Ehhez még hozzájárul az energiapazarlás okán a környezetbe jutó „elveszett” hő. A porképző felületek és a hőszigetek együttes mikroklíma rontó hatása a levegőminőséget károsítja.

A **földtani- és vízföldtani viszonyok** elemzésekor megállapítható Budapest geológiájának összetettsége. A karsztos területek egy részén az építőkövi kitermelés miatt nagy térmértékű alábányászott területek találhatók. Ezek a felszín használatosságát is befolyásolják. A karszterület érzékeny a vízháztartási viszonyok változásaira, ezért e területeken a meglévő egyre csökkenő víziközmű-olló megszüntetése, illetve a csapadék hozzáfolyás biztosítása fontos feladat. A város alatt értékes vízkészletek – termálvíz, hideg források, ivóvíz, gyógyvíz – találhatók, melyeket hosszabb távon befolyásolnak a felsorolt tényezők. A talajra és rétegvizekre még hosszasan károsak lehetnek az egykori hulladéklerakók és nagyipari telepek csak részben ismert talajszennyezései.

A városi életforma folyamatosan növekvő mennyiségű, részben hasznosítható hulladékot termel. Budapesten lerakóhely már nem üzemel, **hulladékkezelő területek**, objektumok viszont működnek. A begyűjtésre kerülő települési szilárd hulladék jelentős része (kb. 60 %- a) a rákospalotai Hulladékhasznosító Műben kerül előkezelés nélküli energetikai hasznosításra. A fennmaradó rész a Pustazámori Regionális Hulladékkezelő Központban illetve kis részben a Dunakeszi 2. sz. hulladéklerakóban lerakással kerül ártalmatlanításra. A felhagyott lerakóhelyek rendezése és lehetőségei szerinti hasznosítása eltérő fázisban van, így még jelentős problémafeltáró és megoldó feladat vár a városra e téren is. Ez egyben környezeti és markánsan városüzemeltetési kérdés is.

2.13. KÖRNYEZET- ÉS ENERGIATUDATOS ÉPÍTÉSZETI SZEMPONTOK

Hazánkban a 2000. évben bizonyíthatóan 55 haláleset történt az országot elérő hőhullámok következtében. A kánikulai napokon akár 50%-kal is nő a halálozások száma. Múholdas felvételek tanúsága szerint, meleg nyári napokon Budapest belső városmagjának legmagasabb hőmérsékleti értéke akár 7 °C-kal magasabb, mint a zöldövezeti vagy szuburbánus területeken. 2011. év nyarán 3 évszázados melegrekord dőlt meg.

2007-ben az Éghajlat-változási Kormányközi Testület (IPCC) negyedik értékelő jelentése tudományos módszerekkel igazolta, hogy az ember által végzett tevékenységeknek jelentős szerepe van a földi globális klímaváltozásban. 2009-ben azután nyilvánosságra kerültek a kutatásokat végző tudósok belső levelezéseiből olyan dokumentumok, melyek az adatok manipulálására utaltak. Ez a „Climategate” néven elhíresült eset tovább erősítette a klímaváltozással szemben szkeptikusan állást foglalók hangját. 2011 októberében aztán a Berkeley Earth Project keretében az IPCC-től független kutatócsoport is megerősítette a klímaváltozás tényét.

Fontos leszögezni, hogy az előbb felvázolt vita nem a globális klímaváltozás tényét vonja kétségbe, hanem az emberi tevékenységek (urbanizáció, ipar, közlekedés, épületek stb.) hatását és mértékét a változási folyamatra. **A klímaváltozás és a helyi időjárás-változás nem azonos.** Vagyis a földi átlaghőmérséklet 2 °C-os változása helyi szinten ettől jelentősen eltérő szélső értékeket (pl.: nyári legmagasabb hőmérséklet) mutathat.

A jelenlegi erőjelzések szerint Budapest körzetében, a klímaváltozás hatásának köszönhetően a 2071–2100-ig terjedő időszakban az óvatos becslések szerint is a nyári legmagasabb hőmérséklet legkevesebb 3,5 °C-kal emelkedik. Ezzel párhuzamosan a hűvös éjszakák száma szignifikánsan csökken, míg az extrém meleg napok száma szignifikánsan nő (>300%).

Mai döntéseink az épített környezettel kapcsolatban hosszútávon, és jelentősen befolyásolják településeink élhetőségét és a társadalom teljesítőképességét. Épületeink 100, a települési utcaszerkezet 500, míg maga a település 1000 éves megújulási ciklussal rendelkezik. Mindezeket figyelembe véve a fenntartható, környezettudatos és energiatudatos városfejlesztés fontosabb, mint valaha. Budapestnek meg kell találnia a változó „klímában” (éghajlati, gazdasági, politikai) a jövőbe vezető útját.

Budapesten az épületek felelősek az elfogyasztott energia és ezzel együtt a kibocsátott CO₂ 30–40%-áért, ezért épületeink energiahatékonyságára kiemelt figyelmet kell fordítani.

A fővárosban a meglévő épületállomány jelentős beépített energiát hordoz. A jövőbeni fejlesztési igények nagy része kielégíthető a meglévő beépített területeken belül. Az új építésű épületek a teljes épületállomány 1–%-át teszik ki, így a hangsúlyt a meglévő épületek energetikai korszerűsítésére kell helyezni.

A megújuló energiaforrások hasznosítása az épületek energiaellátásában Budapesten jelenleg teljesen kihasználatlan.

Már a munkavégzés első fázisában fény derült arra, hogy az adatgyűjtés jelentős akadályokba ütközik. A szükséges adatok vagy nem, vagy csak részben állnak rendelkezésre; vagy amik rendelkezésre állnak, azok készítésének időpontjában a fenntarthatóság, energiatudatosság, környezettudatosság nem volt meghatározó szempont. Ezért sok esetben (döntő többségében) a kutatási munka elemző fázisa csak rámutatni tud a hiányosságokra.

A kutatási munka főbb megállapításai:

- Nem áll rendelkezésre a Budapesti Energiatermelési, -használati és -hasznosítási Alapterv (BEHHA): a budapesti épületállomány energetikai tipologizálása, energiasűrűségi információs rendszer, energiapotenciál-térkép (pl.: megújuló potenciál, felújítási potenciál). Ezek alapján lenne felmérhető a szükséges fejlesztések, átalakítások mértéke, elhelyezkedése stb.
- Nem áll rendelkezésre aktualizált bel- és árvízvédelmi térkép, mely figyelembe venné a várható csapadékintenzitási és eloszlási változásokat. Továbbra sincs teljes építési tilalom az árvízi védvonal folyó felé eső szakaszain. Ez automatikusan előrevetíti a következő bel- és árvízkárokat.
- A fővárosnak nincs elfogadott hulladékgazdálkodási terve (FHT). A jelenlegi gyakorlat az építési, bontási hulladékokkal kapcsolatosan súlyos hiányosságokat mutat (pl.: újrahasznosítás alacsony aránya, jogszabályi hiányosságok, tájékoztatási hiány, inert lerakók hálózatának kiépíttlensége stb.).
- A fővárosi építési szabályozási és településrendezési tervekben hiányzik a környezettudatosság, mint fogalom. Ez alapjaiban gátolja meg ennek a szempontrendszernek a mindennapi gyakorlatba történő beépülését. Teljességgel hiányzik az életciklus szemléletet komplex módon figyelembe vevő és megkövetelő jogi keretrendszer és szabályozási háttér.

A főváros klíma adaptációjával közvetlen vagy közvetett módon több munkacsoport és kutatóbázis is foglalkozik. Ezek jellemzően egymástól elszigetelve végzik tevékenységüket. A szinergiák kihasználásának érdekében megfontolandó közös platform létrehozása.

3. BUDAPEST JÖVŐKÉPE

MIT JELENT a jövőkép?

A városfejlesztési koncepció alapja egy olyan jövőkép, mely nem a vágyak összefoglalása, hanem az adott helyzet, valamint a külső és belső tényezők által meghatározott lehetséges és megvalósítható törekvések együtteséből eredő, hosszú távon elérni kívánt településfejlesztési pálya és cél. A jövőkép tehát kijelöli a főváros távlati pozícióját a nemzetközi és a hazai regionális környezetben, valamint felvázolja a társadalom, a gazdaság és a környezet elképzelt jövőbeni állapotát a koncepció időtávlátán túl mutatva. Budapest hiteles jövőképe a helyzetelemzés során feltárt és elemzett értékeken alapul, és a hiányosságok és problémák felszámolását tűzi ki célul.

MIRE ALAPOZZUK a jövőképet?

Budapest a történelem során kialakult európai fővárosként értékes és pótolhatatlan kulturális, társadalmi és gazdasági érték! Mint a tudás országos központja, és mint a gazdasági növekedés és az innováció elsődleges magyarországi forrása egyedülálló kulturális és építészeti sajátosságokkal, erős társadalmi integrációs erővel és megfelelő gazdasági fejlődési esélyekkel rendelkezik. A jövőképünket ezekre az értékekre építjük.

Különösen fontos ez a globális válság okozta kedvezőtlen gazdasági helyzetben, amikor az igazi kérdés az, hogy milyen lesz a világ a válság után, milyen lesz az életmódunk, gondolkodásunk, milyen új kihívásokra kell válaszokat adni. A kényszerűen beszűkült anyagi szemléletű látásmód ellenére nem szabad elfelejtenünk, hogy a városi élet érték, és a jelen adottságok új lehetőséget is hordoznak magukban, amennyiben élünk azokkal.

A JÖVŐKÉP

Budapest az európai nagyvárosok hálózatának meghatározó tagjaként potenciáljából eredően a tágabb európai és globális térből kapott impulzusokat közvetíti az ország más területei felé, ezért szerepe és fejlődése az ország egészére kihat.

Budapest a Kelet-Közép-Európai térség gazdasági vezető ereje, innovációs és kulturális központja, élenjáró a tudás- és kreatív gazdaság fejlesztésében és a fenntartható gazdasági modell megvalósításában, amelynek bázisa a hálózatba szerveződő kutató-fejlesztő, oktatási és üzleti (piaci) rendszer. Piacvezető az alacsony energiafelhasználású, de magas hozzáadott értékű termékek és szolgáltatások előállításában, az ilyen jellegű ágazatokba irányuló befektetések vonzásában. Budapest adottságait és helyzeti potenciálját tekintve híd szerepet tölt be a környező tájak, civilizációk között, különböző kultúrák, gazdaságok és emberek találkozóhelye. Környezetének fejlesztését megfontoltan, az értékeket és az érintettek érdekeit messzemenően figyelembe véve végzi. Budapest sokszínű, egyedi karakterű főváros, amely magas életminőséget és esélyegyenlőséget biztosít lakóinak.

A város elsősorban az itt élő embereket szolgálja. Az ő érdekükben Budapest élhető város, amely biztosítja

- ▶ a megfelelő lakáskörülményeket,
- ▶ a képzettségüknek megfelelő munkahelyet,
- ▶ az egészséges környezetet,
- ▶ a szociális és közbiztonságot,
- ▶ az élet minden területén az esélyegyenlőséget.

A gazdaság szereplői számára Budapest

- ▶ biztosítja az innováció kereteit, ahol a kreativitás, a tudás és a kutatás a színvonalas nevelés, oktatás, képzés révén kimagasló eredményeket ér el,
- ▶ földrajzi pozíciója alapján a Kárpát-medence egyik legfontosabb gazdasági célpontja,
- ▶ a gazdasági szereplőket kedvező feltételekkel és alkalmas fejlesztési területekkel várja,
- ▶ rugalmas és szükség szerint alkalmazkodó.

Az európai kultúra hagyományainak továbbélését biztosító városként Budapest

- ▶ a kultúra, a művészetek otthona,
- ▶ sajátos hagyományainak és identitásának őrzője és közvetítője,
- ▶ az egyedülálló gyógy- és termálvizeinek kifogyhatatlan bőségét és a fürdőkéltúrák gazdag kínálatát kihasználó fürdők városa.

Azért, hogy a jövő nemzedékének átadhassa örökségét, Budapest

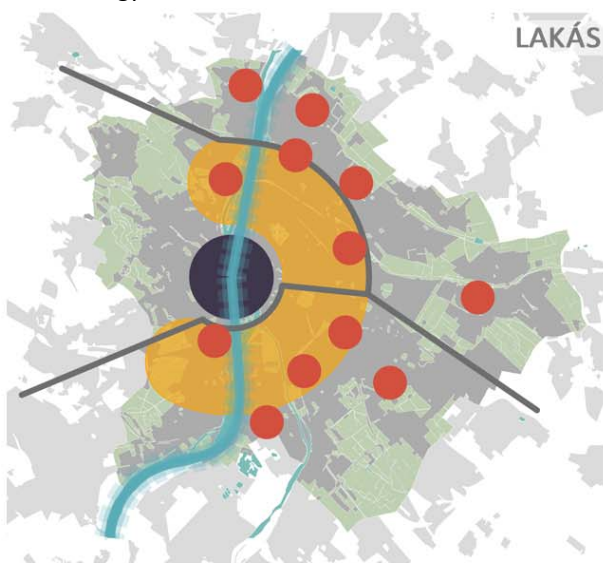
- ▶ a páratlan természeti és épített környezetét féltve vigyázó város,
- ▶ környezettudatos,
- ▶ az ésszerű közlekedés városa.

Az Európában elfoglalt helye alapján Budapest

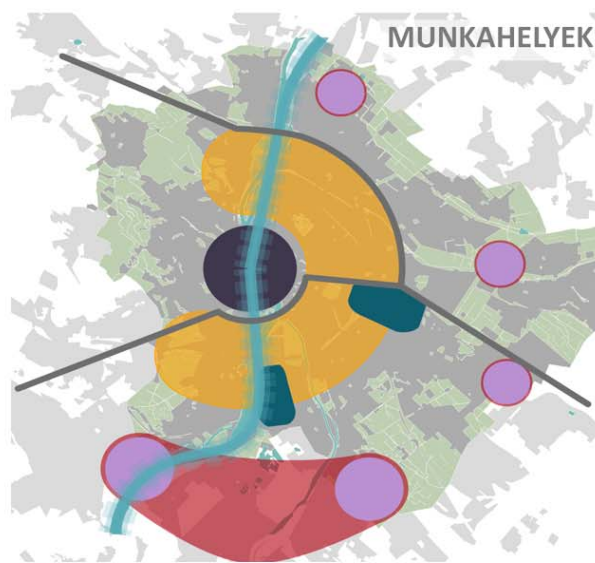
- ▶ a kelet és a nyugat találkozó helye,
- ▶ befogadó és nyitott,
- ▶ értékeit a látogatókkal szívesen megosztó város.

Mivel a főváros jövőképe csak a város kiegyensúlyozott térbeli fejlesztésének keretében válhat valóra, Budapest

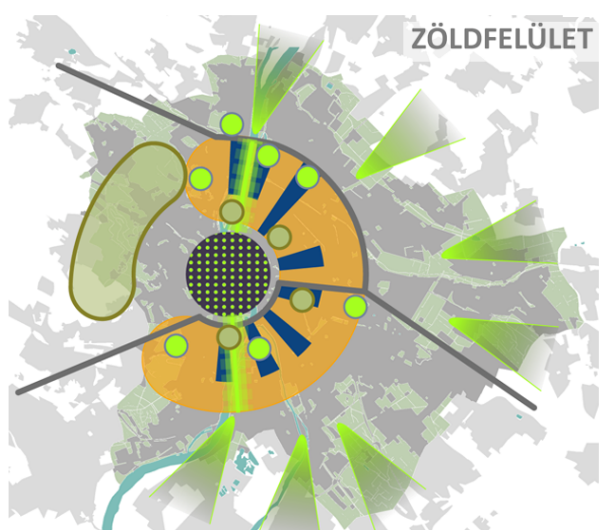
- ▶ lakásstruktúrája differenciált és rugalmas,
- ▶ sokszínű **munkahelyi** térségei a gazdasági élet minden területét kiszolgálják,
- ▶ **zöld** rendszere jó minőségű és megfelelő összetételű az egészséges környezet és a klímavédelem biztosítására,
- ▶ kompakt város jól kialakított és működtetett városszerkezettel és megfelelően differenciált **központrendszerrel**,
- ▶ az épített örökség és az innovatív új fejlesztések – értékvédelem és értékteremtés – harmonikus együttélésének színtere.

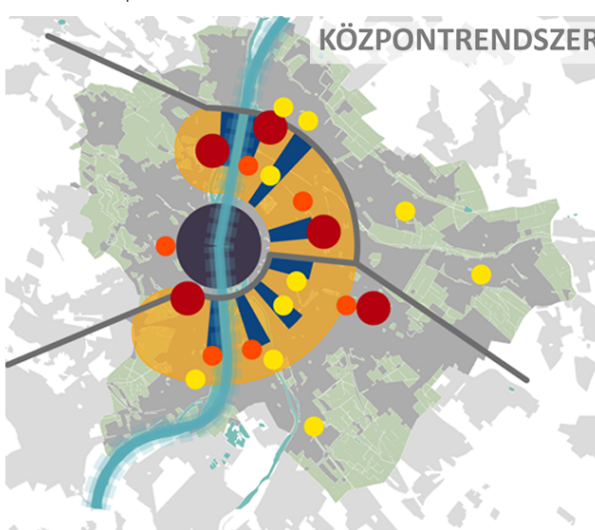
- belvárosi rehabilitáció
- új lakások építési térsége
- lakótelepi rehabilitáció
- városi-, elővárosi vasút
- fejlesztési tengely - Duna

- munkahelyi koncentráció
- új gazdasági területek fejlesztése
- munkahelyi területek fejlesztési térsége a barnamezők preferálásával
- gazdasági területek rehabilitációs fejlesztése
- városi-, elővárosi vasút
- fejlesztési tengely - Duna

- meglévő és védendő zöldfelület
- új városi parkok
- belvárosi zöldfelület fejlesztés
- vízparti zöldfelületek
- ▲ zöldfolyosók
- átmeneti zóna
- fejlesztési célterületek
- városi-, elővárosi vasút

- városközpont
- intermodális központok
- mellékközpont
- kiemelt jelentőségű helyi központok
- városi-, elővárosi vasút
- átmeneti zóna
- fejlesztési célterületek
- fejlesztési tengely - Duna

4. A KONCEPCIÓ CÉLRENDSZERE

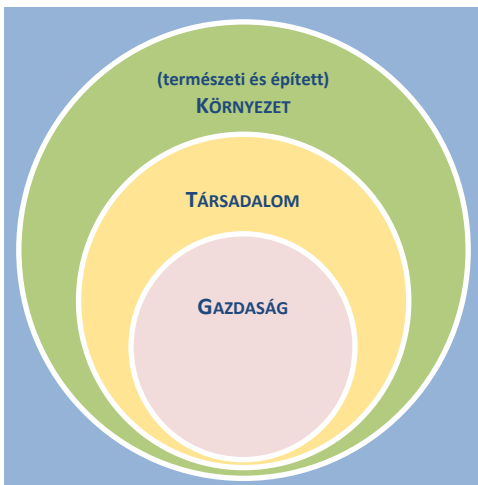
1. ÚJ KIHÍVÁSOK

A világ városai új kihívásokkal néznek szembe, ezért a 2010-ben elfogadott Toledói Nyilatkozat is hangsúlyozza az **integrált városfejlesztés jelentőségét** és lehetséges stratégiai megnyilvánulását az intelligens, fenntartható és befogadó városfejlesztés megvalósulása érdekében. Célja, hogy a városok előtt álló jelentős új kihívások kezeléséhez a gyakorlatba átültethetők legyenek a Lipcsei Charta és Marseille-i Nyilatkozat alapelvei.

Budapest városfejlesztési koncepciója kapcsolódva a városok előtt álló kihívások kezeléséhez és az Európa 2020 stratégia megvalósításának elemeihez, a következő új - **térségi, környezeti, gazdasági és társadalmi** - kihívásokra ad választ.

	VERSENY ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS AZ EURÓPAI TÉRBEN
ÚJ TÉRSÉGI KIHÍVÁSOK	<p>Budapest az Európai Unió csatlakozással az európai térben, az európai városokkal együttműködve, egyben azokkal versenyezve, a számára és Magyarország számára legelőnyösebb szerepköreit kell, hogy megtalálja. Az ország fővárosaként Budapestnek nagy a felelőssége, mivel eredményessége erőteljesen hat az ország egészének társadalmi-gazdasági fejlődésére.</p> <p>A várostérség intenzív kölcsönhatásainak terében az intézményesített együttműködés alacsony határfokú, a fejlesztések nem összehangoltak, ezért nem eredményeznek harmonikus térbeli és társadalmi-gazdasági fejlődést, ami kedvezőtlenül befolyásolja a térség egésze versenyképességét is.</p> <p>Budapest működésének alapját a kétszintű közigazgatási rendszer képezi, melyben a fővárosi és a kerületi önkormányzatok érdekeinek összehangolása nem minden esetben sikeres. A város területileg differenciált, ugyanakkor egységes szemléletű fejlesztés hiányában nem lehet esélyes az európai városok versenyében.</p> <p>Budapest térségi kihívása a verseny az európai térben, és az együttműködés kialakítása országos, várostérségi és kerületi összefüggésekben.</p>
	KLÍMAVÁLTOZÁS KEZELÉSE
ÚJ KÖRNYEZETI KIHÍVÁSOK	<p>A globális klímaváltozás következményei a városokban fokozottan érvényesülnek, a városi mikroklimában tapasztalható változások egyértelműen az ember tevékenységéhez kapcsolhatók. Világszerte a városok felelősek az üvegházhatású gázok 30%-ának kibocsátásáért. Magyarországon Budapest a legnagyobb CO₂ kibocsátó. Az elmúlt időszakban többször megdőlt az évszázados melegrekord. Meleg nyári napokon Budapest belső városmagjának hőmérsékleti értékei jóval magasabbak, mint a zöldövezeti vagy szuburbánus területeken, és az ilyen kánikulai napokon jelentősen nőhet a halálesetek száma.</p> <p>A klímaváltozáshoz való alkalmazkodás káros következményekkel is jár, ami kedvezőtlenül hat vissza a városi életre, a környezeti értékekre, a társadalmi- és gazdasági folyamatokra, és ez a főváros gazdasági pozíciójának gyengüléséhez is vezethet.</p> <p>Budapest környezeti kihívása, hogy beavatkozás nélkül, a klímaváltozás következtében az extrém időjárási viszonyok és környezeti terhek kimutathatóan a munkaképes lakosság teljesítőképességének csökkenéséhez vezethetnek, ami kedvezőtlen gazdasági vonzattal és az életminőség romlásával jár.</p>
	KIMERÜLT GAZDASÁGI ÉS FEJLESZTÉSI FORRÁSOK
ÚJ GAZDASÁGI KIHÍVÁSOK	<p>A globális gazdasági, pénzügyi, ingatlanpiaci és energiaválság elhúzódása drámai módon érzékelteti a gazdaság jelenlegi modelljének fenntarthatatlanságát. Mind a városfejlesztési tevékenységet, mind az önkormányzati gazdálkodást a forráshiány és a szűk gazdasági mozgástér jellemzi. Budapest eddig igénybe vett gazdaság- és városfejlesztési forrásai a mai szerkezetükben kimerültek, és jelentős gazdaságfejlesztést eredményező kínálata nem megfelelően kihasználta.</p> <p>Budapest gazdasági kihívása a folyamatosan képződő saját fejlesztési forráskészlet hiánya, ami jelzi, hogy fordulatra van szükség.</p>
	ALACSONY FOGLALKOZTATOTSÁG ÉS ELŐREGEDÉS
ÚJ TÁRSADALMI KIHÍVÁSOK	<p>A központi gondoskodás arányának általános csökkenése az egyéni és társadalmi felelősségvállalás megváltozásához vezet, ami a városlakók humán szolgáltatásokkal szembeni igényeire is kihat. Budapest népességének összetételét kedvezőtlenül befolyásolja a visszafordíthatatlan előregedés, mely a jövőben növekvő eltartási terhet jelent a társadalom egésze számára. Európa számos városában tapasztalható a városok népességének fogyása, ami a demográfiai számítások szerint továbbra is folytatódik.</p> <p>Budapest társadalmi kihívása, hogy a fentiekből következő alacsony mértékű foglalkoztatottsággal nem tarthatók fenn a városlakók életét, a város működését biztosító struktúrák sem.</p>

2. SZEMLÉLETI ALAPVETÉSEK - HORIZONTÁLIS CÉLOK

A koncepció készítése során Budapest társadalma, gazdasága, valamint épített és természeti környezete, egymást is befolyásoló tényezőként kerültek elemzésre és értékelésre, kitekintéssel a várostérség, az ország és a nemzetközi régiók rendszereire.

Budapest társadalmi, gazdasági és környezeti helyzetét átfogóan jelzi népességének változása. A demográfiai előrejelzések szerint - az európai trendekkel ellentétben – a fővárosnak még megvan az esélye arra, hogy kedvező feltételek mellett képes legyen a népességszám fenntartására.

Hosszú távon akkor tud a Budapest jól prosperálni, ha meg tudja tartani népességét, megfelelő életminőséget nyújtva lakóinak, akik munkájuk eredményeként fenntartják és működtetik a várost.

A város akkor válik vonzóvá, ha **élhető**, ami szorosan összefügg működésének és környezetének **fenntarthatóságával**, egyben az **esélyegyenlőség** biztosításával. A koncepció célrendszerében ezek a horizontális célok olyan **szemléletli alapvetések**, amelyeket a célrendszer minden egyes elemére vonatkozóan következetesen alkalmazni kell.

Az **ÉLHETŐSÉG** a környezet, a gazdaság, a társadalom eredményei szerint értékelhető kritérium, mely alapvető elvárás a városi lét szempontjából, egyben kifejezi, hogy a koncepció középpontjában alapvetően az ember áll.

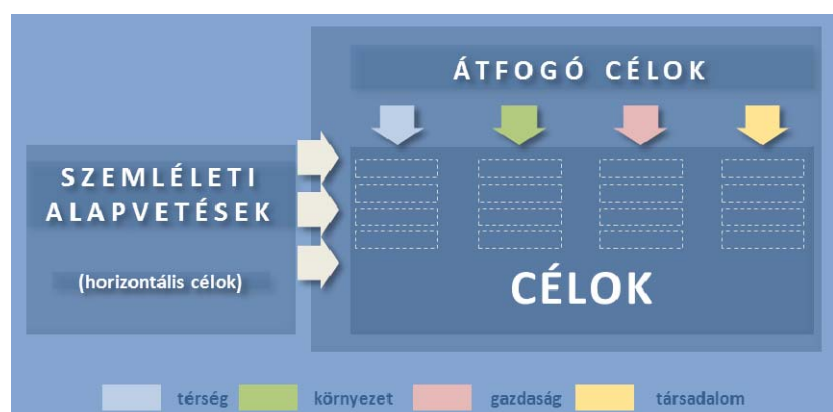
A **FENNTARTHATÓSÁG** olyan fejlődési folyamatot jelent, amely kielégíti a jelen szükségleteit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét arra, hogy saját szükségleteiket kielégítsék. Az erőforrások optimálisabb használata kell, hogy meghatározó legyen, szakítva a korábbi pazarló felfogású szemlélettel.

Az **ESÉLYEGYENLŐSÉG** mindenki számára biztosítani kívánja a város és környezete használatát, a gazdaság által nyújtott lehetőségeket, a társadalmi igények kielégítését biztosító humán szolgáltatásokat.

A koncepció célrendszerének keretét a szemléletli alapvetések mellett az **átfogó célok** alkotják.

Ezek **együttes figyelembevételével** azok a (specifikus) **célok kerültek meghatározásra, amelyek megvalósítása eredményeként Budapest a jövőben alkalmassá válik** népességének megtartására.

3. A KONCEPCIÓ ÁTFOGÓ CÉLJAI

A koncepció integrált szemlélete miatt az átfogó célok nem képezhetnek élesen elváló témaköröket. Az átfogó célok szinergiáit kihasználó célrendszer tudja megalapozni Budapest **jövőképe**nek elérhetővé tételét.

A meghatározott átfogó célok **Budapest meglévő értékeire és sokszínűségére** alapoznak, kijelölve azokat az irányokat, melyek az integrált fejlesztési elvek érvényesülése mellett Budapest jövőjének fejlesztési alapjait képezik, és amelyre az integrált városfejlesztési stratégiát alapozni lehet. Fokozatos teljesülésüket figyelemmel kell kísérni, hogy indokolt esetben a szükséges beavatkozás megtörténhessen (☞ 6. Monitoring és értékelés rendszere).

▶ BUDAPEST AZ EURÓPAI VÁROSHÁLÓZAT ERŐS TAGJA

BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATÁNAK célja, hogy a térségi pozíció kihasználásával vonzó találkozóhellyé formálja a várost, amely emberek, kultúrák, tudományos, gazdasági és politikai tényezők együttműködésének színtere, egyben a Közép-Európa illetve az Európai Unió dél-keleti térségének központja, melynek pozitív hatásai az itt élő emberek boldogulását és gyarapodását is szolgálják.

▶ ÉRTÉK- ÉS TUDÁSALAPÚ, FENNTARTHATÓ GAZDASÁG

BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATÁNAK célja a folyamatosan képződő saját fejlesztési forráskészlet létrehozása, ezzel párhuzamosan kedvező feltételek megteremtése a külső (állami, EU, hazai és külföldi magán) források kiegyensúlyozott bevonása érdekében, hogy beinduljon a gazdaságélénkítés a foglalkoztatás-bővüléssel együtt, és megvalósuljon a folyamat fenntartható pályán tartása a Főváros irányítása révén.

Fordulatra van szükség, forrásfeltáró és felhalmozó képességre. A fenntartható gazdasághoz fenntartható erőforrások kellene, valódi gazdasági érték pedig az anyagi és a humán erőforrások egyesítése révén keletkezik. Cél, hogy az itt keletkező hozzáadott érték visszaforgatásából fenntartható pályára állítható legyen a budapesti térség gazdasága.

A város meglévő értékeinek adottságaival csak kreatív társadalom képes fenntartható módon gazdálkodni, ezért tudás- és készségalapra (innováció, kreativitás, oktatás, K+F, zöldgazdaság stb.) helyezett gazdaság megteremtése a stratégiai cél. Ennek területhasználati, infrastrukturális, és intézményi feltételeit a térszerkezet-fejlesztés és a fenntarthatóság összhangjának biztosítása mellett kell létrehozni.

▶ HARMONIKUS, SOKSZÍNŰ VÁROSI KÖRNYEZET

BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATÁNAK célja az egészséges környezet megteremtése, Budapest értékeinek megőrzése, a sokszínű területhasználat és a hatékony működésű városszerkezet kialakítása, mely megfelelő választ ad a várossal szembeni új kihívásokra és alapvető társadalmi elvárásokra.

Az élhetőség javítása és biztosítása céljából kiegyenlített városszerkezetre kell törekedni, melynek érdekében ki kell jelölni a fejlesztési célterületeket. Nem szabad felélni a jövőt jelentő klimatikus hatású szabadterületeket, továbbá ki kell használni és Budapest szerves részeként kell kezelni a Dunát, megteremtve a várossal való szoros kapcsolatát. A hatékonyabb városműködés érdekében a városszerkezetet a városi infrastruktúrákkal (műszaki és humán infrastruktúra) összhangban kell fejleszteni.

Jól kidolgozott klímastratégia szükséges Budapest fenntartható fejlődéséhez, és gazdasági, társadalmi versenyképességének megőrzéséhez, illetve fokozásához.

▶ JAVULÓ ÉLETMINŐSÉG, HARMONIKUS EGYÜTTÉLÉS

BUDAPEST FŐVÁROS ÖNKORMÁNYZATÁNAK célja, hogy a fővárosi népességszámot megfelelő életkori összetétel mellett hosszú távon fenntartsa, a térbeni-társadalmi különbségeket csökkentse, polgárai számára az egyéni érvényesüléshez vonzó feltételeket nyújtson, a kultúrához, az oktatáshoz, az egészségügyi- és egyéb szolgáltatásokhoz való hozzáférés esélyegyenlőségét biztosítsa, továbbá, hogy a Budapest készségeiben fejlődő, a nemzetközi elvárásokhoz kapcsolódni képes szellemi erőforrással rendelkezzen.

4. A KONCEPCIÓ CÉLJAI

A CÉLOK ÉS AZ ÁTFOGÓ CÉLOK VISZONYA

A célok meghatározása a szemléleti alapvetések és az átfogó célok alapján történt. A helyzetelemzés feltárta a fejlesztés szempontjából fontos azon összefüggéseket, amelyek alapján az átfogó célok nem különíthetők el élesen egymástól, ami azt jelenti, hogy a célok sem csoportosíthatók kizárólag egy-egy átfogó cél alá.

A városfejlesztési koncepció **17 célt** határoz meg:

- ▶ a **3 szemléleti alapvetést** (élhetőség, fenntarthatóság, esélyegyenlőség) tükrözve, és
- ▶ a **4 átfogó cél** figyelembevételével.

Az egyes célok és az átfogó célok viszonyát az alábbi táblázat mutatja be, egy-egy cél, ugyan eltérő mértékben, de egyszerre több átfogó célt is szolgál.

C É L O K		ÉLHETŐSÉG, FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ERŐSÍTÉSE A NÉPESSÉGMEGTARTÁS ÉRDEKÉBEN			
		BUDAPEST AZ EURÓPAI VÁROS- HÁLÓZAT ERŐS TAGJA	ÉRTÉK- ÉS TUDÁSALAPÚ, FENN- TARTHATÓ GAZDASÁG	HARMONIKUS, SOKSZÍNŰ VÁROSI KÖRNYEZET	JAVULÓ ÉLETMINŐSÉG, HARMONIKUS EGYÜTTÉLÉS
1.	Kezdeményező városfejlesztés	■	■	■	■
2.	Partnerség – a jövő közös tervezése a térségben és országosan	■	■	■	■
3.	Egységes Budapest	■	■	■	■
4.	Budapest nemzetközi és európai szerepkörének erősítése	■	■	■	■
5.	Egészséges környezeti feltételek megteremtése	■	■	■	■
6.	Klímavédelem és hatékony energiafelhasználás	■	■	■	■
7.	Egyedi városkarakter értékalapú megőrzése és fejlesztése	■	■	■	■
8.	A Dunával együtt élő város	■	■	■	■
9.	Hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezet - kompakt város	■	■	■	■
10.	A barnamezős területek a városfejlesztési célterületei	■	■	■	■
11.	Intelligens mobilitás	■	■	■	■
12.	Tudás-, készség- és zöldalapú gazdaságfejlesztés	■	■	■	■
13.	Önfenntartó városgazdálkodási rendszer	■	■	■	■
14.	A kulturális sokszínűség megőrzése és fejlesztése	■	■	■	■
15.	Humán szolgáltatások optimalizálása	■	■	■	■
16.	Igényekhez igazodó, rugalmas lakásstruktúra megteremtése	■	■	■	■
17.	Befogadó, támogató és aktív társadalom	■	■	■	■

A CÉLOK JELLEMZŐI

A célokat alapvetően az **átfogó célok határozzák meg**, ugyanakkor **áthatják szemléleti alapvetések** (horizontális célként), melynek során a célok **egymást erősítő szinergiája érvényesül**. Az alábbi ábra bemutatja, hogy a célok miként csoportosíthatók a külső térségi tényezők, a természeti és épített környezet, a gazdaság és a társadalom egymással soros egységet képező témakörébe.

A koncepció rámutat a **kezdeményezőkézség** kiemelt fontosságára, az **új kihívásokra** adandó megoldásokra, egyben meghatározza a város **területi fejlesztéseinek** lehetséges irányát és hangsúlyozza a társadalmi, közösségi és egyéni **felelősségvállalás** egyre nagyobb igényét.

A célok a jellegük és a városfejlesztésben betöltött szerepük szerint a következő **4 típusba** sorolhatók:

- ▶ A **KEZDEMÉNYEZŐKÉSZSÉG** céljai jelentik az eredményes városfejlesztés és vezérlés zálogát.
- ▶ Az **ÚJ KIHÍVÁSOK**-hoz kötődő célok azokra a környezeti, gazdasági és társadalmi problémákra adnak választ, melyek mára társadalmi igényként merülnek fel, mint pl.: a főváros versenyhelyezete és együttműködési lehetőségei, a klímavédelem, a gazdasági élet válság sújtotta helyzetéből való kiútkeresés, vagy az öregedő társadalom.
- ▶ A **TERÜLETI FEJLESZTÉSEK**-hez rendelt célok alapvetően a város területeinek újszerű, fenntartható szemlélet szerinti fejlesztésére, azok módjára, kihasználható lehetőségeire, illetve szükségszerűségeire adnak irányutatást.
- ▶ A **FELELŐSÉGVÁLLALÁS** céljai az értékek és az emberi elvárások mentén elsősorban a humán infrastruktúra fejlesztésének útját jelölik meg, rámutatva a társadalom aktivitásának indokoltságra, változási igényeire, valamint a befogadóképesség fontosságára a főváros társadalmi felelősségvállalása terén.

5. A KONCEPCIÓ CÉLJAINAK TERÜLETI ÉRVÉNYESÍTÉSE

Budapest városszerkezetének és térbeli rendjének átalakulása hosszú folyamat, a koncepció időtávlátában, 2030-ig a térbeli fejlesztések egyes területeken teljesülni tudnak, másutt csak megkezdődik tervezésük. A koncepció meghatározott céljai Budapest kiegyensúlyozott térbeli rendjét a következő fejlődési irányok szerint jelölik ki:

- ▶ a klíma javulása, a rekreációs területek bővülése érdekében nőnek a zöldfelületek, zöldterületek, erdők;
- ▶ a szabadterületek rovására történő, korábban meghatározott zöldmezős fejlesztések területi nagysága nem változik;
- ▶ a földterületekkel takarékosan gazdálkodó szemlélettel a város indokolatlan terjeszkedése megállítható;
- ▶ az új beépítések során a területek a vegyes használat irányába mozdulhatnak el, lakóterületek esetében a megfelelő alapellátásuk mindenütt meg kell, hogy valósuljon;
- ▶ a területi egyensúly a környezetnek megfelelő, területileg differenciált sűrűséggel válik biztosíthatóvá;
- ▶ a jelentős kiterjedésű, használaton kívüli barnamezős területek - a „zöldmezős” fejlesztésekhez képest vonzóbbá válva - fokozatosan hasznosításra kerülnek, betöltve kívánatos városi szerepüket;
- ▶ a Duna part mentén a partszakaszok és a városi háttérterületek kapcsolata kialakul, a forgalmi terhelés jelentősen csökken, esetenként megszűnik, a part jelentős hosszban a főváros gyalogos- és kerékpáros rendszerének részévé, egyben rekreációs területévé válik;
- ▶ differenciált központrendszer alakul ki, ami a közösségi közlekedéssel való ellátottságnak megfelelően működő városszerkezetet eredményez;
- ▶ a városközpont Duna és a városi főutak menti terjeszkedése folytatódik, megkezdődik a mellékközpontok rendszerének kiépítése, melynek révén a belső zóna tehermentesül a felesleges forgalomtól, és a minőségi fejlesztés irányába mozdulhat el;
- ▶ a kötöttpályás közlekedési elemek mentén koncentrálódnak és indulnak el és a jelentős nagyságrendű fejlesztések, figyelemmel a közúti közlekedésből származó környezeti terhelés mérséklésére;
- ▶ a központrendszer, a vegyes használat és a jó közösségi közlekedés kialakulása révén csökkennek a gépjárművel való közlekedési igények, a „kis távolságok előnyben részesítése” fejlesztési szemponttá válik;
- ▶ az egyes elhatárolódó szomszédsági egységek egymáshoz való kapcsolata kedvezőbbé válik;
- ▶ létrejön a gazdasági szerepkörhöz szükséges sokrétű területi kínálat a munkahelyek viszonylatában;
- ▶ az oktatási és K+F+I területek a „zöldgazdaság” megjelenésével térben is gazdasági erővé válhatnak;
- ▶ a lakáskínálat rugalmasan követi az igényeket, a lakóterületek élhetővé és fenntarthatóbbá válnak;
- ▶ megindulnak a lakótelepi rehabilitációk és megerősödik a belső térségek komplex rehabilitációja.

A koncepció a város két fő térségének átalakulását preferálja, a Duna menti zónára és az átmeneti zónára koncentrál. Ezek a területek a meghatározott elvek és célok szerint jelölhető ki nyolc sugárirányú tengely mentén, tíz kiemelt - jellemzően barnamezős - céltérség, elsősorban a meglévő és a tervezett kötöttpályás közlekedési elemek mentén. Az átmeneti zóna azért jelenik meg kiemelt térségként, mivel itt található a kihasználatlan barnamezős területek többsége. Ebben a zónában kerül meghatározásra a városközpontot tehermentesítő nyolc mellékközpont is - egy budai kivételével, a hegyvidéki és a belső zóna találkozásánál. A mellékközpontok a kijelölt fejlesztési sávokban, vagy azokhoz közeli fejlesztési területeken tölthetik be elvárt városszerkezeti szerepüket.

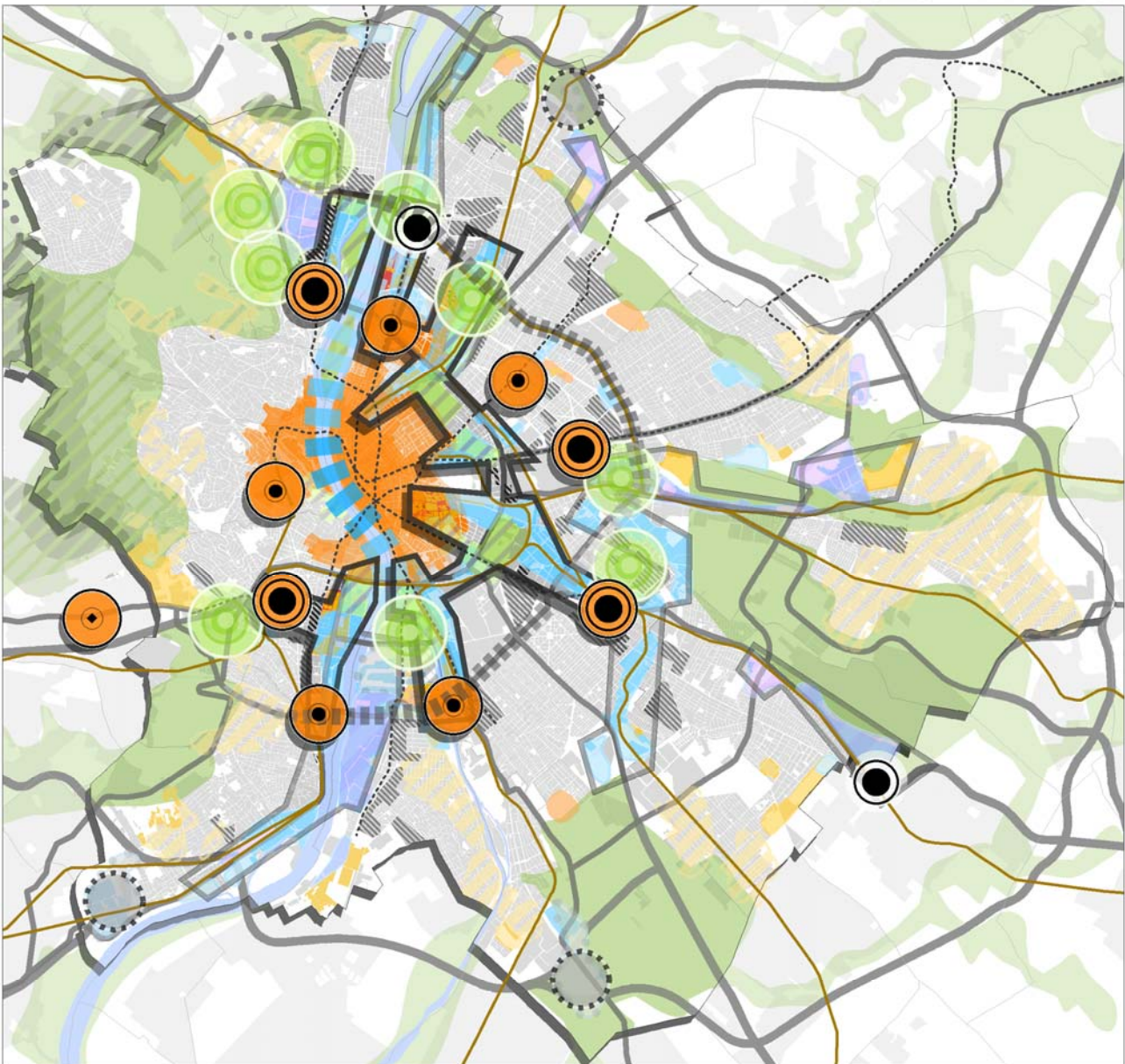
Fontos eleme a kialakuló térbeli rendszernek a Körvasúti körút helybiztosítása és ütemezett kialakítása, ami az egyes céltérségek között megfelelő kapcsolatot tud majd biztosítani a Hungária gyűri párjaként. Ez a két harántelem fűzi fel a városközpontból kiinduló, kijelölt, jellemzően sugárirányú új fejlesztési területeket. Az elsődleges céltérségekhez kapcsolódnak olyan barnamezős térségek is, melyek az átmeneti zónából az elővárosi zónába is kinyúlóan a munkahelyi területek fejlesztésére alkalmasak, és amelyek - másodlagos barnamezős céltérségként - ellensúlyozni tudják a várostérség túlbujánzó gazdasági területi kínálatát, egyben növelni képesek a zóna foglalkoztatottságát.

A céltérségek a kompaktság érdekében vegyes használatot feltételeznek, amelyben megférnek a környezetbarát technológiák, a K+F fejlesztések, az irodai munkahelyek, a lakások és azok kiszolgáló intézményei is. A céltérségek, belső szerkezeti kialakításakor zöldterületi fejlesztés is szerepet kell, hogy kapjon. A város peremén egyes gazdasági területeket logisztikai funkció céljára kell igénybe venni, mivel azok lételeme a külső közlekedési kapcsolatrendszer.

A kialakuló struktúra kiemelt tengelye a Duna, melynek part menti részei az átmeneti zónában egybeesnek az elsődleges fejlesztési céltérségekkel. Ezek lesznek a város legfontosabb célterületei, itt egyszerre teljesül a barna mezőkkel szembeni elvárás és a Duna menti kulturális és turisztikai fejlesztések differenciált megjelenése. Jelentős közösségi intézmények tudnak itt kialakulni, ezzel a térség Budapest legfrekvenciáltabb területévé válik, városképfőmáló hatással párosulva. A Duna menti fejlesztésekkel a főváros látványosan tud kapcsolódni - a XXI. századi elvárásoknak megfelelő építészeti minőséget teremtve - az országokat összekötő folyami rendszerhez, a hajózás lehetőségeit is kihasználva, új kikötőkkel is erősítve Budapest nemzetközi városhálózatban betöltött szerepét.

Budapest kedvezőbb klimatikus hatásainak elérését - túl egyes területek természetvédelmi jelentőségén - a településszerkezet szempontjából kiemelt szabadterek megtartása is szolgálja, így a budai erdők és az elővárosi zónába behatoló zöld ékek, a kisvízfolyások menti zóldsávok, amelyek mind a zöldfelületi rendszer elemeit képezik. Ezek egészülhetnek ki olyan jelentős zöldterületi fejlesztésekkel, amelyek a nagyobb városi parkokat az elsődleges fejlesztési céltérség közelébe telepítik. Ennek indoka a területek kínálta lehetőség, célja pedig, hogy az átmeneti zóna térsége zöldfelületekkel megfelelően tagoltta váljon, segítve a belső zóna klímájának kedvezőbbé tételét, mivel a történeti városszerkezeti értékek megőrzése miatt zöldfelület növelés a belső zónában csak korlátozottan teljesíthető.

KIEMELT CÉLOK TÉRBELISÉGE

Mellékközpont / Térségi jelentőségű település	Jelentős ökológiai potenciállal rendelkező szabadterület	Komplex lakótelepi rehabilitáció
Intermodális csomópont	Kiemelt szerepű Duna	Logisztikai funkció számára alkalmas terület
Elsődleges, jellemzően barnamezős fejlesztési céltérség	Munkahelyek fejlesztési térsége	Körvasúti körút
Másodlagos, jellemzően barnamezős fejlesztési céltérség	Lakóterületek fejlesztési térsége	Szerkezeti jelentőségű út / vasút
Potenciális városi park	Városmag - többfunkciós rehabilitációs céltérség	Szerkezeti jelentőségű gyorsvasút

A CÉL INDOKLÁSA

A városfejlesztés a város jövőjét meghatározó cselekvés. Az elmúlt két évtized során a korábban alapvető, közvetlen állami városfejlesztések szerepe csökkent, ezzel párhuzamosan a súlypont fokozatosan áthelyeződött a lakosság és a piaci szereplők aktivitására, majd az Európai Unió fejlesztési programjainak becsatornázására. Jelentős saját fejlesztési források híján, a Fővárosi Önkormányzat követő magatartásra kényszerült, a kezdeményező, irányító szerep ellátása helyett. A hatékony és kiegyensúlyozott – fenntartható – városfejlesztés megvalósításának szükséges feltétele, hogy a város kezébe vegye a kezdeményezést. Cél, hogy a várost alkotó erők, a lakosság, a gazdasági szereplők, különböző intézmények magas minőségű otthonra találjanak a városban, kiváló infrastrukturális, fenntartható természeti és épített környezet, valamint megfelelő szervezeti és jogi feltételrendszer biztosításával. Az érdekek és érdekeltek bevonásával koordinált, eredményes, a szinergiákat kiaknázó, egyszerre forráskímélő és forrásfeltáró együttműködésre van szükség. Budapest úgy élénkítse a város gazdasági, közösségi és szellemi-kulturális életét, hogy lehetővé váljon lakói, vállalkozói, az ide látogatók számára, hogy minél jobban élhessenek az adottságokkal, értékekkel, lehetőségekkel. Ehhez olyan gazdasági alap létrehozása szükséges, amely a várost képessé teszi az aktív kezdeményezésre.

A városfejlesztés forrásai a városi gazdaságból (adók, díjak, stb.), a város gazdálkodásából (felhalmozásból), valamint külső (állami, magán és Európai Uniós) forrásokból származnak. Mivel e források korlátozottak, cél, hogy a felhasználásukkal keletkező közvetlen és közvetett hasznok visszaforgatásából fenntartható pályára álljon a városfejlesztés folyamata és a működtetés. A kezdeményező városfejlesztés lényege az önkormányzat részéről az irányító attitűd felvállalása, a koordináló, kooperáló és ösztönző szerepkör erősítése, amely a közösségi érdekek mentén történő gazdaságélénkítő kormányzást, a gazdasági aktorok orientálását, általában a kreativitás serkentését jelenti, miközben arra törekszik, hogy a lakosság és a gazdasági élet részvevői számára megteremtse az ideális intézményi és infrastrukturális feltételeket. Mindez alapot jelent a városfejlesztés folyamatos, újratermelő forrásainak biztosításához. A külső források szűkülésének megállítása mellett, a fenntartható felhalmozási képesség megteremtésének a belső források újratermelése irányába kell elmozdulnia, ami a foglalkoztatás növekedésének is feltétele.

A kezdeményező városfejlesztés megvalósítása elválaszthatatlan a változó hazai és nemzetközi gazdasági körülményekre gyorsan és eredményesen reagáló szervezeti és pénzügyi rendszer kiépítésétől. E komplex rendszernek egyfelől összhangban kell lennie az ország és a budapesti agglomeráció teljesítőképességével, másfelől pedig biztosítani szükséges az önálló gazdasági potenciált kiépítő és kihasználó gazdálkodási mozgásteret, hogy Budapest méltó módon betöltse az ország és a közép-európai régió motorjának szerepkörét. Annak érdekében, hogy Budapest és környéke innovációs térré alakuljon át, minél előbb kiemelt kormányzati és fővárosi intézkedések kellenek a kapcsolati tér mind teljesebb kialakulásához.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

A városfejlesztés intézményrendszere	1.1. Szervezeti rendszer kialakítása
A városfejlesztés forrásszerkezete	1.2. Pénzügyi rendszer kialakítása
	1.3. Fenntartható forrásteremtés, értéktöbblet visszaforgatás
	1.4. Az EU fejlesztési forrásainak hatékony kihasználása – hosszú távú multiplikátor hatás biztosítása
	1.5. A fejlesztési kulcsterületek definiálása – terület előkészítés és forrásösszpontosítás
	1.6. Gazdasági vezérprojektek (klaszter-hálózattal) megfogalmazása
	1.7. Beruházás ösztönzés, vállalkozási kultúra fejlesztése, az innovatív mikro és kkv-k támogatása

A VÁROSFEJLESZTÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

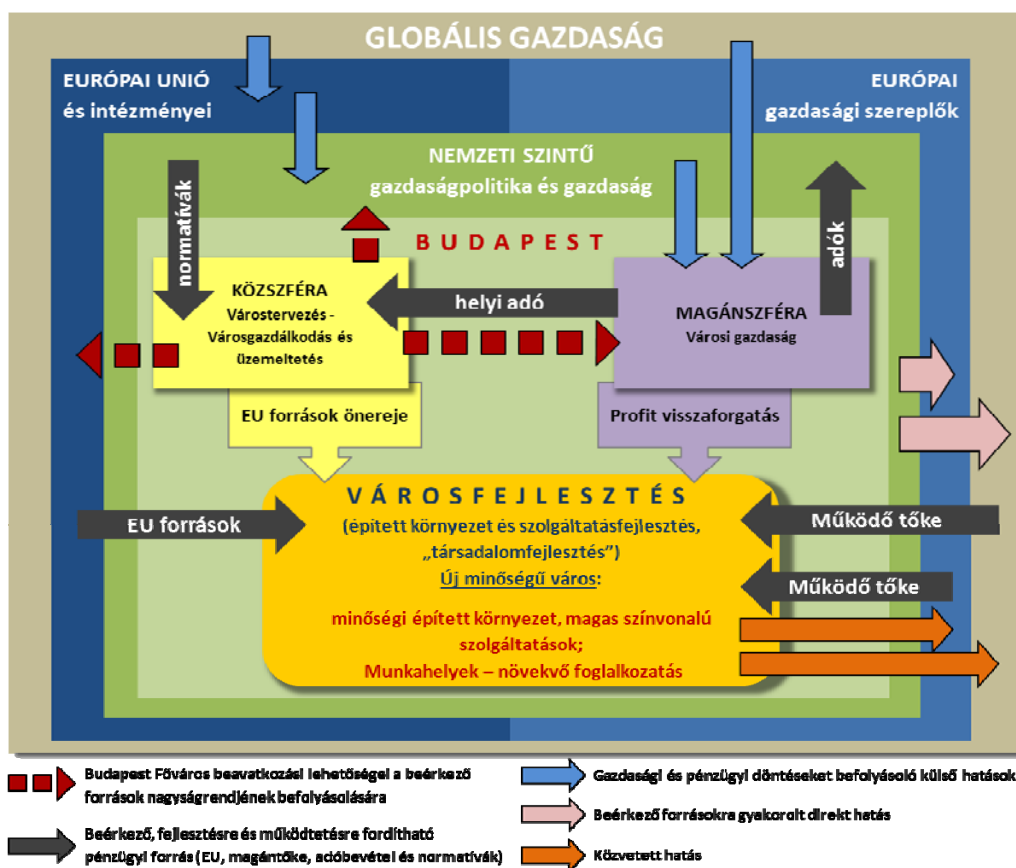
HELYZETÉRTÉKELÉS:

Mivel Budapest többszörösen összetett, komplex, nyílt rendszer, ezért működését a globális gazdaság, az EU gazdasági és adminisztrációs feltételei, valamint a nemzetgazdaság kontextusában szükséges értelmezni. Alapvető e nyílt rendszer szereplőinek és viszonyrendszerük vizsgálata. Ezek alapján megállapítható, hogy a Fővárosi Önkormányzatnak

mely pontokon lehetséges és érdemes beavatkozni, azaz mely szereplők felé kell kezdeményezőnek lennie, annak érdekében, hogy gazdasági ereje növekedjék, fenntartható működése biztosított legyen, és hogy nagytársági pozíciója erősödjék. Az 1. ábra Budapest gazdaságára, városfejlesztésére hatással lévő rendszereket, szereplőket és azok viszonyrendszerét mutatja. Elkülönülnek az egyes szereplők különféle területi szintjei (globális gazdaság, EU, nemzeti szint), illetve két ellentétes oldalon csoportosulnak a köz-, illetve a gazdasági (magán-) szféra szereplői. Az ábra fekete nyilakkal jelzi Budapest befelé és kifelé irányuló pénzáramlásait (adó, normatívák, magán és közsféra fejlesztési célú befektetései). A többi nyíl a befektetői döntéseket befolyásoló hatásokat jelzi.

- Az egyes önkormányzatok (főváros, kerületek) területén, a gazdasági szférában keletkező javak utáni adók nagy része a központi költségvetésbe kerül, így saját bevételből helyi fejlesztésre jóval kevesebb lehetőség marad az önkormányzatok számára. A főváros működtetéséhez hozzájárul az állami költségvetés (normatívák, támogatások, stb.), azonban ez aránytalanul kevesebb az adók formájában nemzetgazdaságba áramló összegnél. A Fővárosi Önkormányzat befolyása a visszaáramló források nagyságrendjére jelen helyzetben nincs arányban a város nemzeti szintű forrásteremtésben játszott szerepével.
- A fővárosban zajló fejlesztések elsősorban a magánbefektetőkön keresztül (működő tőke beáramlás és újra-befektetések), valamint az EU fejlesztési célú alapjaiból valósultak meg (ld. 1. ábra, befelé irányuló pénzáramlások). Az EU források kedvezményezettjei Budapesten a fővárosi, a kerületi önkormányzatok és intézményeik, az állam és más, elsősorban gazdasági szereplők voltak. Az EU Strukturális és Kohéziós Alapjaiból származó fejlesztési források kínálta lehetőségeket a Fővárosi Önkormányzat a 2007–2013-as EU költségvetési időszakban nem használta ki a lehetőségekhez mérten. Ez vonatkozik a lehívott támogatások nagyságrendjére, a megvalósuló fejlesztések tartalmának összehangolására, és a fejlesztések hatására is. Az új, vagy hozzáadott értéktermelést generáló infrastruktúrák és szolgáltatások révén keletkező bevételek, az eddigi beruházásoknál nem kerültek visszaforgatásra a város fejlesztésébe, nem képződtek ezekből pl. fejlesztési alapok.

Az elmúlt években a primer tőkebefektetések nagysága jelentősen visszaesett a pénzügyi válság, a globális befektetési súlypontok áthelyeződése és egyéb, a régióra és az országra jellemző strukturális problémák miatt. A válság idején a befektetések mellett az újra befektetések, a profit visszaforgatása került a figyelem középpontjába. A Fővárosi Önkormányzat lépéseket tett az üzleti szférával történő szorosabb kapcsolattartásra és a kölcsönös érdekeket figyelembe vevő, egymás épülését szolgáló jó viszony kiépítésére – kevés sikerrel. A kapcsolat a vállalkozói szférával nem elegendően erős és minőségi ahhoz, hogy a városfejlesztés folyamatának

egy-egy stádiumaiba a gazdasági szereplők érdemben pl. meghatározó véleményformálóként, bevonásra kerüljenek.

Az ábra bemutatja, hogy az egyes szereplők milyen mértékben képesek a pénzáramlások nagyságrendjét befolyásolni. Látható, hogy a Budapestet érintő befektetői döntésekre a globális gazdaság és a kormányzat gazdaságpolitikája nagyobb hatással van, mint maga a Fővárosi és kerületi önkormányzatok.

Budapest vonatkozásában többségében vannak tehát azok a külső hatások, amelyek befolyásolására jelenleg nincs módja a Fővárosi Önkormányzatnak, pl. nemzetközi gazdasági folyamatok, nemzeti szintű gazdaságpolitika, és amelyek erősen befolyásolják a Budapestet érintő gazdasági klímát, a befektetői döntéseket. Ugyanakkor, a fentiek tükrében a Fővárosi Önkormányzat kezdeményezőképesége meglehetősen gyenge azokon a területeken is, ahol módja és lehetősége lenne beavatkozni, vagy kezdeményező, koordináló szerepet tölthetne be.

A Fővárosi Önkormányzat főbb érdekérvényesítési és beavatkozási relációi, melyeket jelenleg nem használ ki:

- Saját fejlesztési forráskészlet kialakítása és ehhez szervezeti-pénzügyi rendszer létrehozása
- EU források hasznosításának hatékonyságnövelése
- Vállalkozások, befektetők felé történő nyitás és együttműködés
- A városüzemeltetés és vagyongazdálkodás hatékonyságának, gazdasági súlyának növelése
- Adózási ügyek (forrásmegosztás, országos és fővárosi költségvetési, jogalkotói tevékenység)

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

1.1. SZERVEZETI RENDSZER KIALAKÍTÁSA (VÁROSFEJLESZTŐ, INGATLANGAZDÁLKODÓ GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK)

A városfejlesztési stratégia megvalósításának feltétele, azaz a megvalósítás keretein belül a Fővárosi Önkormányzat akkor lehet kezdeményező, ha a fejlesztési forrásképzés és -felhasználás fenntartható pályán mozog, és ha ezt megfelelő stratégiai szervezeti-, és ezzel összefüggő pénzügyi intézményrendszer biztosítja. Ez egyben az egységes Budapest cél (3. Egységes Budapest) megvalósításának is feltétele. A következő években a városfejlesztésre fordítható források nagyobb része uniós támogatásokból adódik, tehát ennek az időszaknak minden szempontból olyan aléptémeny létrehozását kell szolgálnia, amire a város hosszabb távon biztonságosan építhet.

A városvezetés a következő szerepekben kell elősegítse a város gazdasági prosperitását:

- *Elősegítő, megkönnyítő szerep:* a gazdaság működése számára kedvező környezet biztosítása. Ebbe a tevékenység típusba tartozik a hatékony területhasználat, az infrastruktúrák fejlesztése, működtetése; a biztonságos, tiszta és vonzó környezet kialakítása, óvása, továbbá a megfelelő intézményrendszer és jogi környezet kialakítása.
- *Koordinátor szerep:* gazdasági tervezés, társadalmi párbeszéd és közvetítő szerep, üzleti hálózatok és együttműködés létrehozása és támogatása.
- *„Képessé tevő” szerep:* szakértői és technikai segítségnyújtás, információ- és tanácsadás, üzleti tréningek, továbbképzési programok szervezése.

- *Serkentő szerep:* kedvező hitelek, adókedvezmények és -jövőírások, alacsony bérleti díjak, marketing és kommunikáció, üzleti inkubáció.

Az EU-s források felhasználása eddig határozott célú, időszakos, és projekt szinten behatárolt volt. Budapest számára új lehetőség lesz a 2014 után induló, városfejlesztési célú ún. Integrált Területi Befektetések (ITB) rendszere (Integrated Territorial Investments – ITI), amely már programfinanszírozási keretként fog működni, azaz biztosítva lesz az abban rögzített projektek finanszírozása. Mindezekben a lehetőségeken túl a kezdeményező város nem létezhet saját és gyarapodó források nélkül. Ezért meghatározó igény a saját forrásképzés szervezeti hátterének és pénzügyi mechanizmusainak megteremtése.

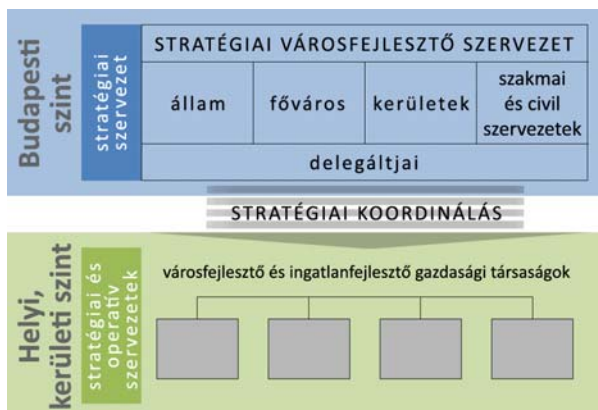
A városfejlesztési koncepció megvalósításához azzal azonos léptékű intézmény szükséges: *stratégiai városfejlesztő szervezet*, mely intézmény csúcsszerve döntés előkészítő jogkörrel rendelkezik, tagjainak a következő körből szükséges kikerülnie: az állam, Fővárosi Önkormányzat és kerületek képviselői. Munkájában részt vesznek társadalmi és szakmai szervezetek delegáltjai. Az operatív feladatokat szakértőkből álló munkacsoport látja el. A *stratégiai szervezet* alapfeladata: Budapest és térségére vonatkozó stratégiai fejlesztési döntések előkészítése és egyeztetése.

A *stratégiai szervezet* operatív csoportjának feladata:

- források feltárása, optimális felhasználása, fejlesztési pénzalap működtetése,
- partnerek bevonása, érdekegyeztetés az érintett szervezetekkel,
- projektek tervezése, szervezése, helyzetbe hozása, koordinációja,
- rugalmas alkalmazkodás biztosítása a piaci helyzethez,
- a stratégia megvalósulásának, a projektek végrehajtásának ellenőrzése, monitoringja,
- kommunikáció, marketing stb.

(forrás: <http://www.hrportal.hu/hr/szervezetfejlesztes-lejart-a-hagyomanyos-modszerek-ideje-20090722.html>)

Az egyes kiemelt projektek vagy témák szintjén, illetve az egyes adminisztratív egységekhez kapcsolódóan további fejlesztő társaságok működtetésére van szükség. A kisebb, egy-egy területhez köthető városfejlesztő gazdasági társaságok a stratégiai szervezet szakmai hatáskörébe tartoznak. Ilyen (taktikai jellegű) társaságok részben már jelenleg is működnek a kerületi önkormányzatok városfejlesztő, ingatlangazdálkodó és projektmenedzsment cégeiként.

Lényeges, hogy a cégek konkrét fejlesztő kompetenciákat kapjanak és aktív irányító eszközévé váljanak az egyes városrészek fejlődésének, mivel ezek a szervezetek hajtják végre a kisebb-nagyobb városfejlesztési projekteket az adott területeken – a stratégiai tervhez illeszkedően, annak eredményeként.

Olyan gazdasági szervezetek létrehozása a feladat, amelyek minél szélesebb körből tudnak bevonni (pl. külföldi és hazai magán-) forrásokat városfejlesztési célokra. A társaságok ezért lehetnek köztulajdonúak (állam, önkormányzatok), illetve vegyes tulajdonú gazdasági társaságok (projektcégek).

A vegyes formációk területenként és projektenként eltérő profilú és összetételű szervezetek. A szervezetek keretet adnak az állami, önkormányzati, uniós források mellett külföldi és hazai (benne lakossági is) magánforrások bevonásának is. Alapelvként szükséges rögzíteni, hogy a vegyes

gazdasági társaságok tulajdonosi szerkezetében a köztulajdonnak döntő hányadot szükséges képviselnie – minimum 51%-ban – a közérdek (közpénz elköltés) minél eredményesebb érvényesítése érdekében.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ *Stratégiai városfejlesztő szervezet* döntéshozói és operatív munkacsoportjának létrehozása;
- ▶ Városfejlesztő és ingatlangazdálkodó gazdasági társaságok – mint a stratégiai szervezeti struktúra hálózati elemei – létrehozása és működtetése.

1.2. PÉNZÜGYI RENDSZER KIALAKÍTÁSA (VÁROSFEJLESZTÉSI ALAPOK, KÜLFÖLDI ÉS MAGÁNFORRÁSOK BEVONÁSA)

A *stratégiai szervezet* akkor képes betölteni szerepét, ha a konkrét források felhasználását képes befolyásolni. A városfejlesztés szempontjából kiemelt fontosságú, hogy létezzenek olyan pénzügyi alapok, amelyek a városfejlesztést szolgálják, annak speciális ágazataira (bérlet felújítás, közterület megújítás stb.) fókuszálnak vagy éppen terület- (városrész-) specifikusan működnek.

A *stratégiai intézmény* gazdasági mozgásterének biztosításához hosszú távon rendelkezésre álló forrásokra van szükség, melyek formailag pénzügyi alapban koncentrálnak. A létrehozandó budapesti *városfejlesztési alap* működésének célja, hogy a főváros gazdasági ereje közvetlenül kötődjön a budapesti gazdasághoz, úgy, hogy annak alakulására a *stratégiai városfejlesztő szervezet* révén képes legyen hatást gyakorolni.

A *városfejlesztési alap* a következő bevételi szerkezeti sémára épül:

1. *Kezdő tőke létrehozása* az intézményrendszer felállítása, gazdasági mozgásterének kialakítása érdekében.

Indok: a stratégiai időtáv, a feladatok nagysága adekvát méretű induló alaptőkét igényel.

Források: állami, fővárosi-, illetve kerületi önkormányzati és egyéb (pl. kötvény, vagyoneértékesítés, gyűjtés).

2. *Állandó, normatív típusú bevételek*: a stratégiai folyamat fenntartása és végig vitele folyamatos forrásellátást kíván.

Indok: A fejlesztési forrásképzés igazodjon az ország és Budapest teljesítőképességéhez.

Források: 1) a közsféra költségvetéseinek meghatározott százaléka (állam, főváros, illetve kerületek önkormányzatai, egyes közintézmények), vagy adóbevételek, pl. ingatlan-, iparüzési,

idegenforgalmi adók hányada, 2) építési jogok, különböző díjak arányos részei, 3) egyéb.

3. *Gazdálkodói, „üzleti” típusú bevételek:* a stratégia megvalósítása a gazdasági (piaci) körülmények változásával való együttélést követel. Ehhez üzleti jellegű magatartásra is szükség van.

Indok: mivel Budapest fejlesztésében a létrehozandó stratégiai szervezet meghatározó, ezért piacalkító erő, a gazdasági lehetőségek megteremtője is. A városfejlesztési koncepcióból levezethető fejlesztés megvalósítása felértékelődéssel jár egy-egy területen, emiatt a stratégiai szervezetnek részesednie kell a keletkező gazdasági hasznokból, pénzügyi visszacsatolás formájában. Stagnálás, csökkenés esetén pedig a szervezet jelzést kap tevékenysége hatékonyságáról, következményeiről.

Források: ingatlanértékesítés, hasznosítási díjak (pl. bérlet, területhasználat, reklám, parkolás), osztalék, részesedés, a magánberuházások normatív jellegű város-, vagy infrastruktúra-fejlesztési hozzájárulásai (☞ 13.5. *Normatív fejlesztési hozzájárulás*), közberuházások területfelértékelő hatásából származó részesedés, a köztulajdonú kereskedelmi, szolgáltató üzletek, vendéglátóhelyek bevételeinek meghatározott hányada, kiadványok és rendezvények bevételei, üzletrész hozamok.

Kiadások lehetséges szerkezete:

- ingatlangazdálkodás (vásárlás, kisajátítás, fejlesztés, felújítás),
- városrendezés ingatlanfejlesztéshez, zöld-, és közterület-rendezéshez kapcsolódóan,
- projektszervezés, projektben való részvétel,
- saját beruházások végzése,
- kedvezmények nyújtása,
- bonyolítás, ügyintézés,
- helyi akciók és csoportok munkájának támogatása,
- kommunikáció, marketing,
- információs rendszer kiépítése, naprakészen tartása,
- egyéb, pl. távmunka, távoktatás szervezési költségei, stb.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ *Budapesti városfejlesztési alap* létrehozása;
- ▶ Egyéb speciális ágazati vagy területi (városrészi) alapok működtetése;
- ▶ Jelentős előkészítő munka és kommunikációs akciók végrehajtása az alap működtetése érdekében (hogyan legyen bevétel).

VÁROSFEJLESZTÉSI ALAP BEVÉTELI SZERKEZETI SÉMA

1.	KEZDŐ TŐKE
2.	ÁLLANDÓ, NORMATÍV TÍPUSÚ BEVÉTELEK
3.	GAZDÁLKODÓI, ÜZLETI TÍPUSÚ BEVÉTELEK

A VÁROSFEJLESZTÉS FORRÁSSZERKEZETE

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A város fejlődésének érdeke a befektetési volumen növekedése. A piaci szféra beruházásai esetében a megtermelt haszon városban tartása egyre nehezebb, viszont alapvető fontosságú. A gazdasági válság, a súlypontok áthelyeződése és a kormányzati intézkedések nyomán a befektetések mértéke jelentősen csökkent Budapesten az évtized végére. A külföldi befektetők esetében a Budapesten megtermelt haszon jelentős része kivonásra kerül, azaz nem kerül vissza a városi gazdaságba. A Fővárosi Önkormányzatnak ebben a helyzetben a vállalkozások megtartására és a profit újra-befektetésére kell koncentrálnia, nem elhanyagolva a további tőkevonást. Ez feltétlen hozzájárul a válságban prioritássá vált munkahely-megtartáshoz és újak teremtéséhez. A Fővárosi Önkormányzat eddig keveset tett a befektetőkkel történő közvetlen kapcsolatfelvétel és a kapcsolatok aktív fenntartása érdekében. Belső forrásoknak tekintendő a városüzemeltetés bevételeiből származó, a fenntartás költségeit meghaladó összeg. Az új városüzemeltetési modell bevezetése óta ez pozitív előjelű egyes önkormányzati cégeknél (BVK), viszont más cégek jelentős adósságállományának törlesztési kötelezettsége akadályozza a keletkezett többlet fejlesztési célra történő felhalmozását.

A budapesti gazdaságból adó formájában a Fővárosi Önkormányzathoz érkező közvetlen bevételek (pl. szja) minimálisak, ebből fakadóan a főváros gazdaságának jövedelemtermelő képessége csak kis mértékben csapódik le a város gazdálkodásában (működésében). Budapest a gazdasági szereplőkön keresztül az államháztartás nettó befizetőjének tekinthető. Az összes állami adóbevétel több mint harmada a fővárosban képződik. (Ha a NAV Központi Adóigazgatósága által a kiemelt adózóktól beszedett adóbevétel felét is ide számítjuk, akkor az adó 44%-a Budapestről származik.) Az itt beszedett adóknak azonban csak kevesebb, mint 10%-át kapja vissza az államtól a 24 budapesti önkormányzat. Ez az arány rendkívül alacsony, és ennek megváltoztatása Budapest alapvető érdeke.

Ez a tény nem motiválja a helyi közigazgatási szereplőket a gazdaságélénkítési eszközrendszer hatékonyságának növelésére, illetve bővítésére, ami viszont korlátozza a főváros gazdaságra kiható kezdeményezőképeségét. A hiányos eszközrendszer alatt értjük a befektetés élénkítés helyi szervezeti-, és eszközrendszerének kiépítését és működtetését, valamint az adókedvezmény nyújtás, a vállalkozási aktivitás, klaszterképződés elősegítését. A gazdasági szereplők helyzetbe hozása vagyongazdálkodási, szabályozási eszközökkel is lehetséges.

Jelenleg középtávon a legbiztosabb fejlesztési célú forrást az EU költségvetéséből származó alapok jelentik. A Fővárosi Önkormányzat EU Stratégiája (2012) alapján elmondható, hogy Budapest forrásabszorpciója a 2007–2013-as időszak első két akciótervi időszakában elmaradt lehetőségeihez és közép-európai versenytársaihoz képest. A hivatali bürokratizmus, a szervezeti feladatkörököt érintő következetlenség és a költségvetési tervezés hiánya együttesen vezetett a forrásabszorpció alacsony hatékonyságához. Mindazonáltal, a megvalósuló projektek sokat javítottak Budapest épített környezetének minőségén, és jelentős beruházások zajlottak a közszolgáltatást végző cégeinél is, amelyek eszközparkja részben megújult.

Az uniós források mozgósításában el kell választani a 2010 óta zajló átalakulási időszakot a korábbi évek gyakorlatától. Tény, hogy az alacsony hatékonyságú hivatali-, és a közszolgáltató vállalatokat is érintő EU pályázati előkészítő hivatali struktúrában és eljárásrendben jelentős változások zajlottak az elmúlt két évben: a pályázat előkészítés, végrehajtás menedzsment feladatai különváltak, az infrastrukturális nagyberuházások előkészítése és végrehajtása részben kikerült a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában lévő cégekhez. Ennek ellenére még mindig van tennivaló, elsősorban a 2014–2020-as időszakra való felkészülés vonatkozásában, ami új kihívásokat jelent. Budapest az EU következő költségvetési időszakában (2014–2020) – fejlesztési lehetőségeit reálisan nézve – gyakorlatilag csak az uniós forrásokra támaszkodhat. Létfontosságú, hogy a szűkülő és egyre kevésbé a konkrét infrastrukturális beruházásokra rendelkezésre álló források kihasználása maximális legyen, és ne elszigetelt, hanem integrált szemléletű, multiplikátorhatással bíró fejlesztések történjenek, amelyek hatása messzebb mutat a projektek beavatkozási területénél.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

1.3. FENNTARTHATÓ FORRÁSTEREMTÉS, ÉRTÉKTÖBBLET VISSZAFORGATÁS

A város működtetése szempontjából kulcsfontosságú a külső forrásoktól való erős függés oldása a belső forrásteremtés folyamatos növelésével, annak érdekében, hogy a saját források aránya minél nagyobb legyen a forrásszerkezetben. Alapfeladat a

városműködtetés olyan átalakítása, amelynek iránya az önfenntartó állapot felé tart. A városműködtetés (üzemeltetés) bevételeiből és a városgazdálkodási tevékenységek hatékonyabb működtetéséből keletkező megtakarításoknak kell ezt biztosítania. A Fővárosi Önkormányzatnak lépnie kell a működés mély struktúráinak megváltoztatásával (szervezeti hatékonyság, menedzsment szemlélet, innovatív,

energiakímélő megoldások alkalmazása, stb.). A választások óta végrehajtott változtatások (pl. nyereségessé tett önkormányzati vállalatok) már ebbe az irányba mutatnak.

A külső források apadásával párhuzamosan Budapest városfejlesztésének és üzemeltetésének egyre inkább a belső források visszaforgatására kell támaszkodnia. Az EU támogatásokkal létrejövő új infrastruktúra és eszközpark magasabb minőségű és ezzel együtt sok esetben többlet ráfordítást és kisebb mértékű foglalkoztatást igényel. A fejlesztések hozadéka akkor jelentkezik, ha energiatakarékosabb, zéró károsanyag-kibocsátású technológiák kerülnek alkalmazásra – ez feltétel a megújuló energia használatát támogató projekteknél –, ezért lényeges az EU források maximalizált kihasználása.

Nagy tartalékok vannak a városüzemeltetés területén (☞ 13. *Önfenntartó városgazdálkodási rendszer*), és belső forrásnak tekinthető a városban megtermelt befektetői, vállalkozói profittömeg, amennyiben az itt megtermelt haszon egy része visszakerül, újra befektetik a fővárosi gazdaságba. A visszaforgatás természetesen nem feltétlen a közfeladatok, közterületek fejlesztését kell, hogy jelentse, hanem a fővárosban telephellyel rendelkező tevékenységek bővítését és ezzel a helyi gazdaság és a foglalkoztatás erősítését. A befektetővonzás koordinálása mellett a Fővárosi Önkormányzatnak az itt működő külföldi vállalkozások megtartására kell figyelmet fordítania és olyan ösztönzőket kínálnia, amelyek újra-befektetésre sarkallják azokat. (☞ 3. *Egységes Budapest*)

Mivel a Budapesten képződő, de a központi költségvetésbe fizetett adóbevételekből a Főváros aránytalanul kevesebb forrást kap vissza népességéhez, gazdasági súlyához képest, ezért fel kell vetni ennek a korrekcióját. A keletkező adóbevételekből többet kellene helyben – a Fővárosi Önkormányzatnál – hagyni. Tehát, nem új adónemek bevezetéséről van szó. Az adómegosztás arányának változtatása, pontos meghatározása érdekegyeztetéseket és részletes kalkulációkat igényel. Közgazdasági és érdekeltségi szempontból annyi leszögezhető, hogy az a személy, illetve gazdasági szervezet, aki/amely megtermeli az adóösszeget, sikeres gazdasági életciklus eredményként nagy valószínűséggel jobban fel tudná használni a befizetendő adót vagy annak egy részét saját érdekeltségében, ágazatában, lakó- és munkahelye közelében, mint egy távoli adminisztratív intézmény, amely csak többszörös áttétellel van kapcsolatban az adótömeg előállítójával. Az adómegosztás szerkezetének változtatása az adózó személye és környezete (városa) irányában erősítené az átláthatóságot, javítaná az adómorált, és növelné az érdekeltséget is, mivel érzékelhetővé válna az adó, mint forrás felhasználása és annak eredményessége. Ez

a közvetlen visszacsatolás fenntarthatóvá, kiszámíthatóbbá tenné a fejlesztési forrásképződést. Hangsúlyozni kell, hogy az állam, fővárosi és kerületi önkormányzatok közötti arányok megállapítása egyeztetéseket, részletes számításokat igényel. A téma azért kiemelkedően fontos, mert stratégiai ügyről, a saját források hosszú távon biztosítandó, fenntartható képzéséről van szó.

Belső erőforrásnak tekinthetők a város tartalék-, és alulhasznosított területei. A fejlesztésre szánt kulcsterületek (☞ 1.4. *EU fejlesztési források hatékony kihasználása – hosszú távú multiplikátor- hatás biztosítása*) kritikus mérettel kell, hogy rendelkezzenek. Az elhibázott privatizációs politika miatt egy-egy potenciális kulcsterület akár több tulajdonost is érinthet, de előfordulnak osztatlan közös tulajdonban lévő területek és speciális vasúti, illetve egyéb állami területek is.

Feladat a tulajdonviszonyok fejlesztést segítő rendezése, ami nem feltétlenül jelent teljes körű tulajdonszerzést a kulcsterületen. Ugyanakkor előnyös, ha minél kevesebb tulajdonossal kell hasznosítási megállapodást kötni. A tulajdonszerzés nemcsak kivásárlással, hanem területcserével is történhet, ami a Fővárosi Önkormányzat vagyongazdálkodási gyakorlatában bevett tulajdonrendezési mód. Szempont, hogy minél nagyobb a fejlesztési terület, annál kevesebb, ha lehet, csak egy tulajdonos kezében legyen, aki lehetőség szerint maga a fejlesztést irányító önkormányzat.

Közvagyongyarapító program keretében az önkormányzati vagyonelemek értékalapú hasznosítása során keletkező bevételek újra-befektetése (visszaforgatása) révén bővíthető az önkormányzati vagyonállomány. A cél az önkormányzati gazdasági-gazdálkodói kezdeményező képesség növelése, a gazdasági mozgástér kiterjesztése.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A működés mély struktúráinak megváltoztatása: szervezeti hatékonyság növelése, menedzsment szemlélet terjedése, innovatív energiakímélő megoldások alkalmazása;
- ▶ Városfejlesztési céltartalék létrehozása;
- ▶ A befektetői/vállalkozói profit visszaforgatására való ösztönzés;
- ▶ Az adómegosztás állam és fővárosi önkormányzat közötti arányának utóbbi javára történő módosítása;
- ▶ Az alulhasznosított és tartalék területek tulajdonviszonyainak rendezése, előkészítése fejlesztői hasznosításra.

1.4. AZ EU FEJLESZTÉSI FORRÁSOK HATÉKONY KIHASZNÁLÁSA – HOSSZÚ TÁVÚ MULTIPLIKÁTORHATÁS BIZTOSÍTÁSA

A nevezett feladat kiemelt jelentőségű terület a Fővárosi Önkormányzat hatáskörében, amely még fontosabbá válik a 2014–2020-as költségvetési időszak forráselosztási és forrásstruktúrára érintő alapelveinek ismeretében. Budapest elfogadás alatt álló Európai Unió Stratégiájában fő hangsúlyt kapott a Fővárosi Önkormányzat EU forrás abszorpciójának hatékonysági problémája. Az Európai Unió Stratégiájában ennek egyik okaként az elégtelen szerkezeti háttér és eljárásrend került megnevezésre. Mindezek a tényezők 2010–2011-ben átalakításon mentek keresztül, aminek eredménye egy új, de még alakuló belső szervezeti struktúra és eljárásrend. A projektek előkészítését és menedzselését a Főpolgármesteri Hivatalban a Projektmenedzsmen Főosztály, valamint fővárosi cégek végzik. Ezen kívül, minden adott témában érintett szervezeti egység (főosztály, osztály) részt vesz a szakmai előkészítésben és véleményezésben. A fővárosi cégekhez elsősorban az infrastruktúra-fejlesztési vonatkozású projektek tartoznak, itt zajlik a projekttervezés is.

A Budapestet is magában foglaló Közép-Magyarország régió a forrásstruktúrára és nagyságrendet meghatározó három régiótípuson belül a **legfejlettebb** régiók kategóriájába fog tartozni a 2014–2020 közötti költségvetési időszakban. A forrásstruktúra vonatkozásában ennek legfontosabb következménye, hogy a Strukturális Alapokon belül az Európai Szociális Alap (ESZA) források lesznek meghatározóak (52%), míg az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) források fedik le a további 48%-ot. Előtérbe helyeződnek a tartalomfejlesztési célú projektek, és nagy hangsúlyt kap a szociális kirekesztés és a szegénység elleni küzdelem (ESZA). Az infrastrukturális beavatkozásokat is lehetővé tevő ERFA forrásokon belül 5% jut a fenntartható városfejlesztésre. További források megújuló energia projektekre és a KKV-k fejlesztésére jutnak, az utóbbira jóval jelentősebb arányban.

A 2014–2020-as forrásstruktúra szerint, a városfejlesztést érintően, több forrás jut a megújuló energia projektekre, amely a közlekedéstől a közszolgáltatások fejlesztésig támogatja az energiakímélő megoldásokat, és segíti a fővárost gazdasági és ökológiai fenntarthatósági céljainak elérésében. Az új hét éves EU költségvetési időszakban régiós szinten az ERFA források legnagyobb része a KKV-k számára elérhető. Lényeges, hogy a konstrukciók elkészítésénél figyelembe vegyék a jelen koncepcióban megjelenő gazdaságfejlesztési érdekeket. Kívánatos, hogy olyan speciális feltételrendszer kerüljön a támogathatóság feltételei közé, ami együttesen járul hozzá az innovativitás erősítéséhez, a klaszterizációhoz és a foglalkoztatás növekedéséhez.

Előre láthatóan a 2014–2020-as EU költségvetési időszakban megszűnnek azok az integrált szemléletű városfejlesztési projekt lehetőségek, amelyek egy-egy alközpont vagy szociálisan hátrányos helyzetű leromlott állapotú városrész komplex fejlesztésére adtak lehetőséget. Ugyanakkor, az integrált fejlesztési szemlélet továbbra is képviselteti magát a forráselosztásban. Az *Integrált Területi Befektetések (ITB)* rendszere lehetőséget ad arra, hogy az Integrált Településfejlesztési Stratégia (ITS) megalapozásával egy-egy tematikus fejlesztési kérdés komplex, integrált módon és jelentős forrásfelhasználással kerüljön megoldásra. Az ITB olyan területi megalapozottságú ITS végrehajtási eszköz, amely az integrált szemléletnek megfelelően különböző operatív programok által biztosított forrásokat vesz igénybe egy területi átfogó cél megvalósítása érdekében, egy adott forraskereten belül.

A Fővárosi Önkormányzat feladata – további részletek megismerése után – az ilyen ITB-k kidolgozása és végrehajtása. Budapestnek ez lehetőséget ad kerületeken átnyúló, illetve az agglomerációs településeket is érintő fejlesztési szükségletek kielégítésére. Fel kell készülni a régiós forrásokon túl, az elvileg korlátlanul elérhető Kohéziós Alap forrásainak fogadására is, együttműködve az említett partnerekkel.

Alapfeladat ugyanakkor, hogy a rendelkezésre álló, szűkülő EU források felhasználása 2014 és 2020 között a lehető legjobb abszorpciók hatékonysággal történjen.

Az új EU forrásabszorpció támogató szervezeti rendszer rövidtávon eredményesebbé tette az EU pályázati szereplést. A hatékonyságot sokszor a rövidre zárt egyeztetési körök tették lehetővé, elkerülve a túlbürokratizálásból és érdektelenségből eredő, elhúzódozó előkészítési fázist. Ez rövidtávon eredményes, de közép és hosszú távon feszültségeket teremt a belső, elemeiben egymást támogató rendszerben. A Fővárosi Önkormányzat feladata megteremteni a feltételrendszert, hogy az előkészítésben és döntésekben minden érintett részt tudjon venni. Szükséges a szoros koordináció és az egyes szervezeti egységeken az EU pályázati ügyekben felkészült, nyelveket beszélő munkatársak alkalmazása. További feladat az érintett területek dolgozóinak gyakorlatias szemléletű alapszintű felkészítése, ami rendkívül aktuálissá válik most, a 2014–2020 időszakot megelőzően. Lényeges, hogy minden munkatárs rendelkezzen alapismeretekkel. Közép és hosszú távon feladat a megszerzett ismeretek szinten tartása és aktualizálása. Feladat az egyeztetés hivatali fórumainak kiépítése és hatékonyá tétele. Mivel gyors reagálású rendszer szükséges, elvárható az ennek megfelelő feszes menedzsmen.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Budapest és a helyi vállalkozások érdekeinek képviselője a forrásstruktúrák kialakításánál;
- ▶ A tájékozódás, részvétel és véleménynyilvánítás biztosítása az érintettek számára az EU pályázatok előkészítő szakaszában a projekt szinergiák kihasználása érdekében;
- ▶ A hivatal érintett területeinek konzervens felkészítése és folyamatos naprakészségének biztosítása a 2014–2020-as időszak előkészítő és végrehajtó szakaszában is;
- ▶ ITS (Integrált Településfejlesztési Stratégia) megújítása és „karbantartása” (monitoring, folyamatos felülvizsgálat) és az erre alapozott ITB (Integrált Területi Befektetések) előkészítése és végrehajtása, együttműködve az agglomerációs településekkel és más szereplőkkel.

1.5. A FEJLESZTÉSI CÉLTERÜLETEK DEFINIÁLÁSA – TERÜLET ELŐKÉSZÍTÉS ÉS FORRÁSÖSSZPONTOSÍTÁS

Az utóbbi években a Fővárosi Önkormányzat és a kerületi önkormányzatok számos olyan lépést tettek, ami arra utal, hogy erősíteni kívánják a kezdeményező, illetve koordinációs szerepüket a területhasználat vonatkozásában és ebben pro-aktív szerepet kívánnak vállalni. A potenciális fejlesztési területek felmérésével a Főváros realizálta, hogy szükséges a legjobb helyzeti energiával és sajátosságokkal rendelkező területekre összpontosítani, akkor is, ha ott tulajdonnal nem, vagy csak korlátozott mértékben rendelkezik. A célterületek megjelölésével és azzal, hogy azok előkészítésébe szellemi és anyagi ráfordítást eszközöl, a megmaradt legértékesebb fejlesztési területek hasznosításába kíván a város cselekvően beleszólni, amihez elengedhetetlen a kerületekkel és a tulajdonosokkal való szoros együttműködés.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Forráskonzentráció érdekében fejlesztési célterületek kijelölése különböző ágazati fejlesztési célok mentén;
- ▶ Konkrét terület-specifikus előkészítő lépések megtétele (tulajdonviszonyok rendezése, szennyezés-mentesítés stb.) a tervezett hasznosítás fényében.

1.6. GAZDASÁGI VEZÉRPROJEKTEK (KLASZTER-HÁLÓZATTAL) MEGFOGALMAZÁSA

A fejlesztési célterületek sok feladat végrehajtását szolgálhatják, és szükségszerűen nem csak a bank-, az iroda-, a szolgáltató, illetve a lakásszektor számára kell területeket előkészíteni. Kijelölendők olyan területek is,

ahol a tömegesebb, ugyanakkor minőségi munkahelyteremtésre nyílik lehetőség. Feladat a gazdasági hasznosítású fejlesztési célterületek tematikus megfeleltetése, ami egyrészt a gazdaságfejlesztés fő irányának megfelelő, jelentős hozzáadott értéket képző tudás-intenzív ágazatok (K+F+I, ITK, fejlesztő és kutató szervezetek, egészséggazdaság, stb.) nagyszámú és klaszterekben szerveződő megjelenését jelenti; másrészt viszont olyan termelő ágazatok jelenlétét is, amelyek a „zöld” gazdasághoz köthető környezetbarát technológiát, eszközöket, berendezéseket előállítva, és nagyszámú szakképzett munkaerőt alkalmazva termelő tevékenységet folytatnak. Fontos továbbá a hagyományos kereskedelmi és logisztikai funkcióknak is helyet biztosítani a jelenleginél magasabb szintű környezeti kultúra kialakításának kötelezővé tételével.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A gazdasági hasznosítású fejlesztési célterületek tematikus megfeleltetése a fejlesztési céloknak;
- ▶ Kármentesítés a stratégiai helyzetű barnamezős területeken;
- ▶ Tulajdonrendezés a stratégiai helyzetű barnamezős területeken;
- ▶ ITB kidolgozása a komplex hasznosítás céljából a Duna-mentén.

1.7 BERUHÁZÁS-ÖSZTÖNZÉS, VÁLLALKOZÁSI KULTÚRA FEJLESZTÉSE, AZ INNOVATÍV MIKRO- ÉS KKV-K TÁMOGATÁSA

A válságidőszakban a meglévő, működő vállalatok megtartása, fejlesztése, hazai kis- és középvállalkozások menedzsment-támogatása; a képzés, a mentori támogatás, a csoportépítés alapvető jelentőségű. Ebbe a tevékenységi körbe tartozik az egyes ágazatok teljesítményének nyomon követése, a kockázatos helyzetben lévő vállalatok és vállalkozások problémáinak feltérképezése, a közvetlen és közvetett segítségnyújtás. Mivel Budapest számára fontos cél a fiatalok megtartása lakosként és vállalkozóként egyaránt, ezért már a középiskolás kortól célzott programok segítségével arra szükséges nevelni őket, hogy vállalkozzanak, találják ki, hogy mire lehet szüksége az őket körülvevő embereknek és az ötletükhöz hogyan készítsenek fenntartható üzleti tervet. Lényeges segítség az elinduló mikro-vállalkozások inkubációja.

A gazdaságfejlesztési célokban megjelölt tudás-intenzív ágazatok KKV-inak erősítését a Fővárosi Önkormányzat csak indirekt módszerekkel – szervezéssel, szakmai rendezvényekkel, népszerűsítéssel, információhoz, mintákhoz juttatással, stb. – képes megalapozni. Kiemelt eszköz a meghatározott profilú KKV-k fejlődéséhez a piacteremtés, a helyzetbe hozás elősegítése.

A közintézményeknek és a közszférának lehetősége van hazai cégek preferálására.

A városi gazdaság környezetbaráttá alakítása számos területen biztosíthat munkalehetőséget:¹ városi és térségi biogazdálkodás, megújuló energiaszektor, közösségi közlekedés, hulladékgazdálkodás, újrahasznosítás, fenntartható építészeti, városépítészeti beavatkozások, az ezekhez kapcsolódó tervező, szervező, lebonyolító, K+F+I és kivitelező (gyártó) tevékenységek. Feladat a zöld gazdaság (technológia, eszközök, berendezések) terjedésének elősegítése, a már meglévő környezettudatos vállalkozások támogatása, partnerség építése az egyetemi, kutatási, civil és lakossági környezettudatos kezdeményezésekkel.

Fővárosi feladat elérni a 2014–2020-as időszakra, hogy a fővárosi KKV-k versenyképességét erősítő feltételek megjelenjenek a pályázati kiírásokban. A KKV-kat helyzetbe hozó lépés, ha a Fővárosi Önkormányzat mindezek mellett a beszerzéseit fokozatosan a régióban, illetve a szűkebb várostérségben működő termelő és szolgáltató vállalkozásokra összpontosítja, hogy a beszerzéseknél ezeket a cégeket részesítse előnyben.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Üzleti inkubációs és szolgáltató központok létrehozása;
- ▶ Vállalkozásbarát területek kialakítása;
- ▶ A térségi, agglomerációs gazdaság erősítése;
- ▶ Lokális, önszervező együttműködések támogatása;
- ▶ Helyi gazdaságfejlesztést és klímabarát megoldások közbeszerzési preferenciája;
- ▶ Tanácsadás, workshopok szervezése KKV-k számára;
- ▶ Kommunikációs készségfejlesztés.

---

¹ *United Nations Environment Programme (2011): Green Economy Report – Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*
(www.unep.org/greeneconomy/GreenEconomyReport/tabid/29846/Default.aspx)

A CÉL INDOKOLÁSA:

Budapest és várostérsége csak együtt lehet sikeres az európai városok növekvő versenyében. A közös sikerhez a terület- és településfejlesztés valamennyi állami-, önkormányzati-, gazdasági és civil szereplőjének közös érdekek alapján közös célokat megfogalmazó és összehangolt fejlesztési eszközöket alkalmazó sokoldalú együttműködése szükséges.

Az együttműködés kulcsa az összehangoltság, ennek alapja pedig az ezt szolgáló jogi, intézményi feltételek kialakítása. Közös érdek e nagyvárosi tér munkamegosztáson alapuló, erős kohéziós egységgé formálása.

Mivel Budapest térségi funkciói – *eltérő intenzitással* – eltérő hatásterületeken érvényesülnek, ezért város és térsége közötti partnerséget, együttműködést és a jövő tervezését is (eltérő tartalommal) három szinten indokolt értelmezni és megszervezni:

- ▶ Budapest és a budapesti gazdasági térhez tartozó városok (*Tatabánya, Székesfehérvár, Dunaújváros, Kecskemét, Szolnok, Hatvan-Gyöngyös*) között: egy európai szinten pozícionálható, egyben regionális jelentőségű egységes budapesti gazdasági tér kialakítása érdekében
- ▶ Budapest és Pest megye között: a térségi szinten összehangolt fejlesztés megvalósítása és az agglomerációs problémák hatékony kezelése érdekében
- ▶ A budapesti külső kerületek és a szomszédos agglomerációs települések között: a kerület- és településközi fejlesztési- és rendezési feladatok megoldására, közös integrált fejlesztési programok kezdeményezésére.

Az együttműködést és a közös tervezést ki kell terjeszteni – a terület- és településfejlesztési célok és az alkalmazásra kerülő fejlesztési és rendezési eszközök összehangolásán belül kiemelten – a térstruktúra közös érdekű fejlesztésének tervezésére, a térségi gazdaság fejlesztésére, a térségi zöldövezet kialakítására és a közlekedés térségileg összehangolt fejlesztésének tervezésére. Közlekedésfejlesztés vonatkozásában az elővárosi kötőpályás hálózat súlypontba helyezésével és a ráhordó rendszerek fejlesztésével cél a városi - városkörnyéki közlekedés integrációja, valamint az intermodális szolgáltatások intézményi és infrastrukturális feltételeinek megteremtése. (☞ 11. *Intelligens mobilitás*).

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Területi együttműködések erősítése	2.1.	Partnerség a budapesti gazdasági tér összehangolt fejlesztése érdekében
	2.2.	Partnerség Budapest és Pest megye között
	2.3.	A budapesti külső kerületek és a szomszédos agglomerációs települések közötti együttműködések elősegítése
Térségi közlekedési kapcsolatok	2.4.	Az elővárosi vasúti közlekedés integrált szemléletű fejlesztése
	2.5.	A településközi és ráhordó autóbussz szolgáltatások fejlesztése
	2.6.	A közlekedési eszközváltás feltételrendszerének biztosítása a várostérség településein
	2.7.	A településközi kerékpározás feltételeinek megteremtése
	2.8.	Településközi hajóforgalom beindítása

TERÜLETI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ERŐSÍTÉSE**HELYZETÉRTÉKELÉS:**

A főváros és vele együtt élő környezete (*közel 3 millió fő*) együtt alkotja a budapesti funkcionális várostérséget, azonban a budapesti gazdasági tér ennél is nagyobb kiterjedésű és jelentőségű. Ez a várostérség a népesség-, a jövedelem- és a tőkekoncentráció tekintetében kiemelkedő az ország más térségeihez viszonyítva. E térség közigazgatásilag ugyan tagolt, de funkcionális szempontból a társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok intenzív kölcsönhatásának tere.

Az ország társadalmi és gazdasági fejlesztési lehetőségei befolyásolják Budapestnek és várostérségének lehetőségeit, ugyanakkor Budapest fejlődése erőteljesen kihat (*a várostérség egészének folyamatain keresztül is*) az ország egészének társadalmi-gazdasági fejlődésére.

(forrás: <http://www.pestterv.hu/contentpages/tervezes/teruletitervezes/teruletitervezes.html>)

Budapest és várostérségének súlya folyamatosan növekszik az országon belül az itt élő népesség számának, valamint a gazdaság teljesítményének tekintetében. (A budapesti várostérségben koncentrálódik Magyarország népességének több mint negyede, és itt termelődik meg az ország nemzeti jövedelmének közel fele, ezen belül Budapesten a 37%-a.) A középső országrészben nő a területi potenciál és a versenyképesség. Budapest és várostérsége sokoldalú és bővülő funkcionális kapcsolatrendszere - a lakó- és munkahelyi kapcsolatokról, valamint az ebből következő közlekedési kapcsolatokról kezdve a foglalkoztatáson, az oktatáson, az egészségügyi ellátáson, a műszaki infrastruktúra rendszerek kapcsolatain, valamint a rekreáción át a környezetvédelemig - a mindennapi élet majd minden területét érinti.

E kapcsolatrendszert az 1990-es évektől kezdődően már sokkal kevésbé a korábbi egyoldalúság (a fővárosi munkahelyek és a városkörnyéki lakóhelyek miatti egyirányú ingázás), mint a kapcsolatok körének bővülése, a többoldalúság és a többirányúság jellemezi. A városhatár közigazgatási szempontból megosztja ugyan a teret, de a valós térségi-, területi kapcsolatokat és összefüggéseket nem szakítja meg. Budapest fejlődésének alakulása kihat a városkörnyék lehetőségeinek alakulására és fordítva, a városkörnyéki változások és tendenciák befolyásolják a Főváros fejlesztési célkitűzéseinek megvalósítását.

Az elmúlt évtizedek szuburbanizációs folyamata jelentős kihatással volt a térségben élő népesség mobilitására, ezáltal az infrastruktúra-hálózat fejlődésére és az intézményhálózat igénybevételére. A fővárosi lakosok egy része a városkörnyékre települt, illetve egyes gazdasági társaságok kitelepültek a városkörnyékre. Az új munkahelyek létrehozása során a városkörnyéki és a zöldmezős beruházások kerültek előnybe. A folyamat a határvonalakat elmosta, a városhatár csak közigazgatási szempontból jelent választóvonalat. Ezért a térség egészére vonatkozó fejlesztési irányok és célok is összehangolt meghatározást kívánnak.

A térségen belüli intézményesített együttműködés évtizedek óta alacsony hatékonyságú. Az elmúlt időszakban hiányzott a főváros és térsége érdemi párbeszéde, az érdekek és a tervek egyeztetése. A térségi együttműködés hiánya, az elkülönülő tervezés és fejlesztés mára a térségi- és területi potenciálok hatékony kihasználásának egyik gátló tényezőjévé vált. A tagolt fejlesztési- és rendezési tervezés jelen formájában nem szolgálja a várostérség összehangolt, fenntartható és harmonikus fejlődését, ezért annak megújítása indokolt. (A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény meghatározza ugyan a térség műszaki infrastruktúra-hálózatának fejlesztési irányait, a területfelhasználás változtatásának kereteit, de – a területfejlesztési törvényből adódó műfaji korlátok miatt – nem alkalmaz fejlesztési eszközöket).

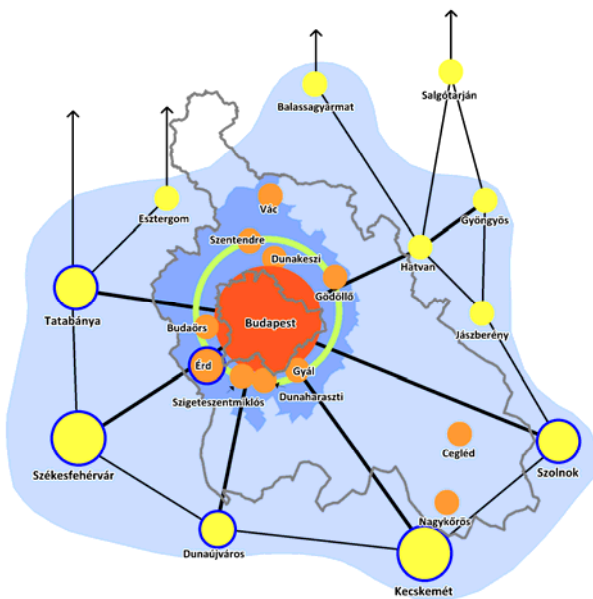
FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

2.1. PARTNERSÉG A BUDAPESTI GAZDASÁGI TÉR ÖSSZEHANGOLT FEJLESZTÉSE ÉRDEKÉBEN

A főváros és térsége együttműködésének, összehangolt gazdasági fejlesztésének legtágabb köre a megújuló Országos Területfejlesztési Konceptióban meghatározott Budapesti gazdasági térség lehet. Budapest európai és Kárpát-medencei térben történő újradefiniálása érdekében indokolt egy a mai agglomerációnál és a mai Közép-Magyarország régióknál nagyobb – *több mint három millió fő népességű* – nagyvárosi funkcionális várostérség

meghatározása, és e mentén - önkéntes társulások formájában - a partnerségi hálózatok kiépítése.

A lehatárolást a mai megyehatároktól függetlenül, az új közigazgatási rendszerben létrejövő új járashatárok figyelembevételével, a településhálózatra vonatkozó korábbi térségi kutatások eredményeinek felhasználásával kell elvégezni. E kör határán ott vannak azok a már önálló térségekkel rendelkező "csapágyvárosok", amelyeknek európai és országos térszerkezetben való definiálása nem függetleníthető a fővárosétól.

A budapesti egységes gazdasági tér- és kapcsolatrendszer

Az összehangolt térségfejlesztés célja, hogy Budapest és nagyvárosi térsége Közép-Európa egyik legversenyképesebb, intelligensen fejlődő, urbanizálódó, élhető központjává váljon.

E térségre indokolt kidolgozni azt a stratégiai térség- és gazdaságfejlesztési tervet, amely megalapozhatja majd a nagytérségi szintű stratégiai döntéseket. Ennek érdekében a közös érdekek azonosítása szükséges a térségi gazdaságfejlesztési stratégia megfogalmazása során; illetve a térségi együttműködés tartalmának kimunkálása a felek érdekei figyelembevételével; valamint az egységes gazdasági tér pozicionálása a Közép-európai, európai térben. Ez az elfogadott Európai Duna Régió Stratégia mentén formálódó – szűkebb és tágabb térségi – együttműködési formákban rejlő lehetőségek kihasználását is megkívánja.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Nagytérségi együttműködés kezdeményezése az országos szintű területfejlesztési és gazdaságfejlesztési döntésekért felelős kormányzati szervek, az érintett megyék, valamint Tatabánya, Esztergom Székesfehérvár, Dunaújváros, Kecskemét, Szolnok, Hatvan, Gyöngyös és Salgótarján önkormányzatai, illetve várostérségeik gazdasági szereplőinek részvételével;
- ▶ Az egységes gazdasági tér működési feltételeinek megteremtése, illetve ehhez sokoldalú területi kínálat nyújtása;
- ▶ Közös térségi marketing, valamint összehangolt lobbizási tevékenység a kormányzattal együttműködve;

- ▶ Befektetési társulás kialakítása Budapest és a budapesti gazdasági térhez tartozó városok részvételével egy európai szinten pozícionálható egységes budapesti gazdasági tér kialakításáért.

2.2. PARTNERSÉG BUDAPEST ÉS PEST MEGYE KÖZÖTT

Budapest és Pest megye közösségeinek fejlődése, anyagi gyarapodása és jóléte szorosan és szerves módon kapcsolódik össze, ezért csak együtt lehetnek sikeresek. Budapest és a térségi városközpontok, valamint a vidéki térségek a gazdasági teljesítmény és az értékteremtés egyedi, megkülönböztető erővel bíró hálózatát alkotják, biztosítva a nagy létszámú és képzett munkavállalók, valamint a vállalkozások tömegét, a növekedés alapját képező regionális innovációs rendszert, az infrastruktúrát és a térség jelentette perspektíva elérhetőségét a társadalom széles rétegei számára.

Ebben az erős, többközpontú kapcsolati térben város és vidék, illetve Budapest és Pest megye nem elszigetelten, hanem munkamegosztásban kell, hogy működjenek, létrehozva az értékteremtő képesség és gazdasági aktivitás agglomerációját, klasztereit, kiemelten a tudásgazdaság, a K+F és innováció, a csúcstechnológiát képező feldolgozóipar, a kreatív iparágak, valamint általában a szolgáltatások területén.

A korábbi időszakokra jellemző partikuláris, versengő döntéshozás eredményeként (többnyire egymással összehangolatlanul) megvalósult projektek nem voltak képesek új pályára állítani és megfelelő pozícióba juttatni a térséget. Ezért szükséges, hogy az elszigetelt, egyedi projektek megvalósítására irányuló tervezést (és megvalósítást) felváltsa egy összehangolt, koordinált fejlesztéspolitika.

A Budapest és Pest megye alkotta térség csak akkor lehet versenyképes más európai fővárosi térségekkel, ha hosszú távú, közösen kialakított, a társadalmi-gazdasági szempontokra kiemelten fókuszáló területfejlesztési irányítási- és eszközrendszer dolgoznak ki és alkalmaznak. Ezért Budapest és Pest megye a kialakítandó partnerség keretei között közösen kell, hogy törekedjen a térség széles társadalmi-gazdasági bázison nyugvó összehangolt stratégiájának meghatározására, kialakítására.

Budapest és Pest megye együttműködésének részét kell, hogy képezze a sajátos agglomerációs kérdések kezelése is.

E vonatkozásban kiemelt feladat a közlekedés összehangolt fejlesztése és a város határain átnyúló, településeket tagoló- elválasztó zöldfelületi elemek és ökológiai hálózatok összehangolt védelme és

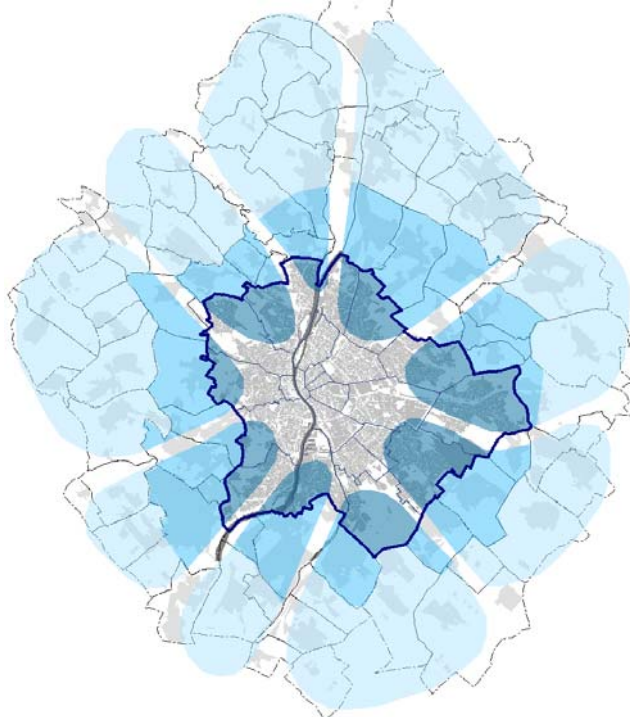
értékalapú fejlesztése, az indokolatlan zöldmezős beruházások visszaszorítása.

Ennek érdekében közös szakmai tanácsadói csoport létrehozása és működtetése szükséges a térségi folyamatok monitorozására, a változások értékelésére, közös döntések előkészítésére. Emellett a beavatkozások szakmai megalapozására, a területi folyamatok befolyásolására alkalmas, összehangolt (fejlesztési és rendezési, szabályozási) eszközrendszer kidolgozására, valamint közös stratégiai programok és tervek előkészítésére, kidolgozására is szükség van.

Tekintettel arra, hogy az agglomeráción belüli kérdések sajátosan szektor-specifikusak, a térségi együttműködések és együtt tervezések kialakításánál is figyelemmel kell lenni e térségi sajátosságokra, a valós térségi-, településközi kapcsolatokra.

Közös fellépés szükséges a fejlesztéspolitika országos irányítói felé annak érdekében, hogy a térség fejlesztése országos jelentőségének megfelelő figyelmet kapjon, illetve kialakuljanak a térség sajátos helyzetének és problémáinak kezelésére alkalmas differenciált eszközök.

Ennek érdekében folyamatos fejlesztéspolitikai és szakmai egyeztetés, koordináció és kooperáció szükséges, aminek célja, hogy összehangolt – szakmai és társadalmi konszenzuson alapuló – megoldások szülessenek a térség problémáira.

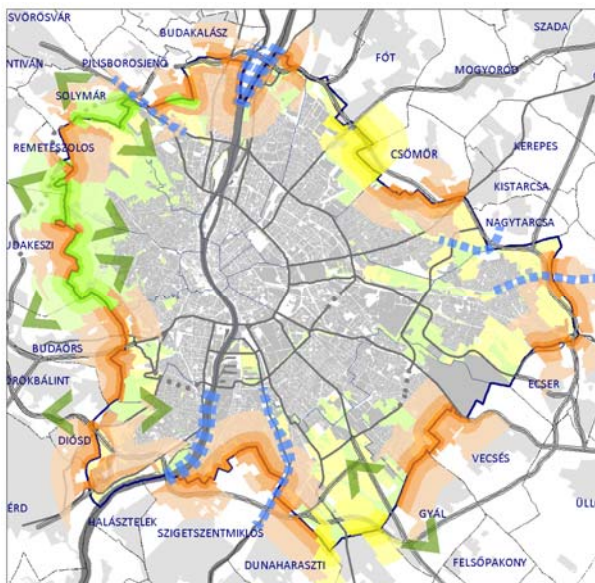
- A javasolt szektoronkénti együttműködésben érintett budapesti kerületek
- A javasolt szektoronkénti együttműködésben érintett Budapesttel határos települések
- A javasolt szektoronkénti együttműködésben érintett külső agglomerációs települések

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Budapest és Pest megye közötti együttműködés intézményesítése, illetve ennek során közös tervezési, fejlesztési- és működtető platform (társaságok, tanácsok stb.) létrehozása és működtetése a közös és folyamatos koordináló, ösztönző tevékenység elősegítésére a piaci befektetők és a közsféra fejlesztéseinek területén;
- ▶ Együttműködés a lakosság ellátását szolgáló intézményhálózat fejlesztésében;
- ▶ A szuburbanizáció befolyásolására alkalmas, térségileg differenciált eszközök kidolgozása és alkalmazása:
  - a támogatott célterületek kijelölésével,
  - a lakásépítési és lakástámogatási politika terén,
  - a kompakt településszerkezetet és területhasználatot elősegítő minimális sűrűségi mutatók képzésével,
  - a közösségi közlekedés fejlesztésével és kapacitásaival számoló, a vízi- és energiaközművek tartalék kapacitáit és gazdaságos fejleszhetőségét is figyelembe vevő lakásépítési célterület kijelölésével;
- ▶ Térségi beruházások összehangolt tervezése, támogatása (pl. a logisztika terén);
- ▶ A Budapesti agglomeráció új határainak meghatározása a térségi folyamatok és a 2011 évi népszámlálás eredményeinek együttes figyelembevételével;
- ▶ A Budapesti agglomeráció (a területfejlesztésről szóló törvény értelmében mint „kiemelt térség”) Pest megye területfejlesztési dokumentumaiba illeszkedő fejlesztési stratégiájának meghatározása;
- ▶ A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló törvény felülvizsgálata és módosítása a területfejlesztés és a városfejlesztés megváltozó célkitűzéseinek figyelembevételével, ennek célkitűzéseit szolgáló – a fejlesztés és a rendezés elemeit összehangoltan alkalmazó, differenciált térségi szabályozás kidolgozása;
- ▶ Megállapodás kialakítása a térség kerületei és települései önkormányzataival a területfelhasználás koordinálására a zöldövezet létrehozása érdekében.

2.3. A BUDAPESTI KÜLSŐ KERÜLETEK ÉS A SZOMSZÉDOS AGGLOMERÁCIÓS TELEPÜLÉSEK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ELŐSEGÍTÉSE

2011-ben megújultak azok az önkéntes önkormányzati szövetségek, társulások, amelyekhez kapcsolódóan lehetőség van a főváros külső kerületei és a szomszédos agglomerációs települések közötti érdemi együttműködés kialakítására. A megszűnt Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács koordinációs feladatait szektorálisan szerveződő új önkéntes formák vehetik át.

Budapest és várostérsége tervezésének összehangolása érdekében tervezett és koordinációs fórumok rendszerének kialakítása és hatékony működtetése szükséges szektoronként (településcsoportonként) az érintett külső kerületek és a belső agglomerációs települések között. Ezek a

településfejlesztésért és településrendezésért felelős önkormányzati bizottságok és a főépítések részvételével a kerületi (települési) szintű fejlesztési koncepciók és tervek, valamint a terület felhasználását befolyásoló településrendezési tervek kölcsönös megismertetésére és egyeztetésére szolgálnak közös platformként.

A fentiek mellett az új projektterületek összehangolt fejlesztési- és rendezési tervezése szükséges a Duna mentén, északi és déli irányban, a tervezett fejlesztések funkcionális egymáshoz kapcsolódásának előzetes elemzésével és a lehetséges szinergia, illetve multiplikátor-hatások kimutatásával. Ez elősegíti a tervezett fejlesztések előzetes hatásvizsgálatát, elsősorban a város működtetésére gyakorolt hatások szempontjából. Ennek eredményeképpen az elemzésekből új fejlesztési lehetőségek meghatározása is lehetővé válik a vállalkozói szféra számára.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Közös metodika szerint összehangolt tervek előkészítése és kidolgozása mindazon tématerületekre, amelyek vonatkozásában az együttműködés keretében a felek azt szükségesnek tartják és vállalják a közös tervezést és a közös fellépést;
- ▶ Több kerületet és több agglomerációs települést érintő térségi integrált fejlesztési programok kezdeményezése, előkészítése és megvalósulásuk elősegítése;
- ▶ Közös mintaprojektek kezdeményezése a legerőteljesebb fejlesztési potenciállal rendelkező térségekben; ennek részeként a megkezdett együtt-tervezési folyamat folytatása: a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér és környezete projektterületében.

TÉRSÉGI KÖZLEKEDÉSI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSE

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A fővárosban él az ország lakosságának mintegy 17%-a. Budapest és a hozzá kapcsolódó várostérség együttes népessége pedig eléri az ország lakosságának a 30%-át.

A szuburbanizációs folyamatok következtében Budapest lakosságának száma az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkent, mintegy 300.000 fő költözött ki főleg a főváros közeli településekre. Az utazási igényeknek a területi megoszlása mellett az alágazatok közötti aránya is kedvezőtlenül változott. Az elmúlt évtizedekben a motorizációs szint (személygépjármű ellátottság) országos átlagot meghaladó folyamatos növekedése, és az elégtelen színvonalú közösségi közlekedési szolgáltatások következtében a városhatárt átlépő forgalom – 600.000 utazás naponta – nagyobb része személygépjárművel történik, melynek fenntarthatósága egyre kritikusabb.

A közösségi közlekedés meghatározó jelentőségű, kötöttpályás vonalaihoz Budapesten még a helyi igények számára sem kapcsolódik a kívánatos szintű közlekedési eszközváltás biztosításához elégséges P+R parkoló kapacitás. A várostérség településein a P+R parkolók tervszerű kiépítése csak az elmúlt években megindult vasút rekonstrukciós munkák keretében kezdődött meg.

Budapest a közigazgatási területét tekintve 20 településsel határos, ugyanakkor a főváros kerékpárút hálózata nem alkot összefüggő rendszert, és csak 6 szomszédos település elérését teszi lehetővé.

A főváros és az agglomeráció Duna-parti települései között jelenleg nincsen napi utazási igényeket szolgáló, menetrendszerű hajóforgalom.

A városi - elővárosi közlekedés mai gondjainak meghatározója, hogy a viszonylag kedvező hálózati adottságokkal rendelkező közösségi közlekedés szolgáltatási színvonala (megbízhatóság, kiszámíthatóság, sebesség, kényelem), és leginkább az integráltság (jegy- és tarifa rendszer, közös információs rendszer, menetrendi harmonizáció) tekintetében elmarad a kívánatos szinttől. Nem működik az utazási lánc.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

2.4. AZ ELŐVÁROSI VASÚTI KÖZLEKEDÉS INTEGRÁLT SZEMLÉLETŰ FEJLESZTÉSE

A térségi közlekedés fenntarthatóságának és minőség javításának kiemelten fontos feltétele az elővárosi vasúti közlekedés színvonalának, vonzerejének növelése. Ez igényli a vasúti pályák, állomások, technikai berendezések és a járműpark korszerűsítését, kapacitásának – egyes esetekben vágánybővítéssel járó – növelését, megbízhatóságának és szolgáltatásainak lényeges javítását. Az üzemvitelben általánossá kell tenni az ütemes közlekedést, minél több vonalon a nappali terhelte időszakokban 15–20 perces járatsűrűséget biztosítva. A vasúti közlekedés a ráhordó és elhordó rendszerekkel integrált együttessel kell, hogy alkosson, beleértve ebbe az intézményi integrációt (tarifa közösség, üzemviteli reform) is.

Az elővárosi vasúti közlekedés fejlesztését a hazai és európai szinten jóváhagyott, a HÉV közlekedés fejlesztését is magába foglaló városi-elővárosi közlekedés szempontjai alapján szükséges

meghatározni (☞ 11.4. Városi (és elővárosi) vasúti közlekedés fejlesztése).

Az elővárosi közlekedési rendszerbe integrálva, a Duna tengely mentén egy kapacitív elővárosi vonal kialakítását eredményezné a jelenlegi HÉV vonalak összekötése, és regionális gyorsvasúttá fejlesztése, mely a belvárosban metróként funkcionál (☞ 11.3. A városi kötöttpályás hálózatok kiemelt fejlesztése).

Elővárosi közlekedést biztosító vasúti szerelvény (kép:VEKE)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Jármű beszerzés;
- ▶ Új vasútállomások létesítése a fővárosban;
- ▶ A fővárosi vágányhálózat és az állomások műszaki fejlesztése (tájékoztató rendszer, közösségi terek);
- ▶ Általános szolgáltatási színvonal növelés,
- ▶ Intézményi integráció.

2.5. A TELEPÜLÉSKÖZI ÉS RÁHORDÓ AUTÓBUSZ SZOLGÁLTATÁSOK FEJLESZTÉSE

A közúthálózat adottságait – különösen ott, ahol kötöttpályás kapcsolat nem áll rendelkezésre – ki kell használni az autóbusz közlekedés működtetésére. A vasúti és autóbusz közlekedés mai versenyhelyzete helyett az együttműködés megteremtése a feladat, ennek keretében a párhuzamosságokat lehetőség szerinti meg kell szüntetni, az autóbusz közlekedés ráhordó szerepének és harántoló kapcsolatainak erősítésével területileg összhangba kell hozni a vasúti közlekedéssel.

Ráhordást biztosító autóbusz (kép: BKV.hu.)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Jármű beszerzés ;
- ▶ Autóbusz pályaudvarok fejlesztése;
- ▶ Szolgáltatásfejlesztés a MÁV elővárosi forgalommal összhangban
- ▶ Intézményi integráció.

2.6. A KÖZLEKEDÉSI ESZKÖZVÁLTÁS FELTÉTELRENDSZERÉNEK BIZTOSÍTÁSA A VÁROSTÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN

A várostérség településein – a fővárosba irányuló személygépjármű közlekedés alternatívájaként – tovább kell folytatni a megkezdett fejlesztéseket az eszközváltás lehetőségét biztosító P+R és B+R parkolók terén (a kerékpáros forgalom esetében a kerékpárok vasúton történő továbbszállításának igényét is

figyelembe kell venni). A parkolási létesítményeket elsősorban a kötöttpályás hálózatokhoz kapcsolódva célszerű létrehozni.

A főváros közigazgatási területén belül, a városi közösségi közlekedési rendszer elemeihez kapcsolódóan kell bővíteni, és új elemekkel kiegészíteni a meglévő P+R funkciójú parkoló hálózatot, törekedve a térségi településekből a fővárosba érkező forgalom mind nagyobb részének legkésőbb itt történő megállítására (11.6. A közlekedési eszközváltás feltételrendszerének biztosítása a fővárosban).

Az eszközváltási lehetőségek mennyiségi fejlesztése önmagában nem biztosít átfogó megoldást, az csak a közösségi közlekedés integrációjával (intézményi, szabályozási háttér, egységes jegy- tarifa- és információs rendszer, menetrendi harmonizáció megteremtésével) és a kapcsolati pontok (pályaudvarok, állomások) városi térbe, szolgáltatásokba integrálásával lehetséges.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Parkoló területek, műtárgyak építése;
- ▶ Vonzó használati feltételek kialakítása.

2.7. A TELEPÜLÉSKÖZI KERÉKPÁROZÁS FELTÉTELEINEK MEGTEREMTÉSE

Budapest és a várostérség települései közötti forgalom esetében a városhatár közeli települések generálják a legnagyobb utazási igényt. A többi közlekedési ággal 5–8 km távolsáig versenyképes kerékpáros közlekedésnek – mely környezetbarát közlekedési mód – érdemi szerepet lehet és kell biztosítani a megfelelő (elsősorban sugár irányú) infrastruktúra megépítésével a városhatár menti közlekedésben (11.10. Kerékpározás fejlesztése). Az utazási láncban nagy a jelentősége a kötöttpályás eszközökre való kerékpáros ráhordásnak, indokolt megteremteni ennek feltételeit.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Kerékpáros hálózat kialakítása;
- ▶ Állomási kerékpártárolók létesítése;
- ▶ Kerékpárok kötöttpályás eszközökön való továbbszállításának biztosítása.

2.8. A TELEPÜLÉSKÖZI HAJÓFORGALOM BEINDÍTÁSA

A főváros és a várostérség Duna menti települései között a személyhajózás megfelelő indokoltság mellett is csak kiegészítő jelleggel vehető figyelembe a kellő műszaki feltételek (korszerű hajópark, kikötői infrastruktúra) biztosítása esetén. A településközi és fővároson belüli víziközeledést integráltan kell kialakítani (☞ 11.5. Városi hajózás fejlesztése).

A térségi áruszállításban jelentkező rövid szállítási távolságok következtében a vízi szállítás az átrakási kényszer és a térszerkezeti adottságok miatt nem releváns.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Jármű beszerzés;
- ▶ Átszálló kapcsolatok kiépítése;
- ▶ Kikötői infrastruktúra fejlesztése.

A CÉL MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TERÜLETSPECIFIKUS ESZKÖZEI**BELSŐ ZÓNA***Térségi közlekedési kapcsolatok:*

A belső zóna nagy fej pályaudvarai az elővárosi vasúti közlekedés természetes végpontjainak, néhány metró és villamos megálló pedig egyben a HÉV vonalak átszálló pontjának számít.

- A nagy vasúti fejpályaudvarok kiemelt fejlesztése, távlatban Duna alatti alagút létesítése;
- A városi, elővárosi vasúti közlekedés megszervezése (15-20 perces követés ütemes menetrend szerint);
- HÉV hálózat továbbfejlesztése interoperábilis regionális gyorsvasúttá (É-D-i regionális gyorsvasút).

ÁTMENETI ZÓNA*Térségi közlekedési kapcsolatok:*

Az átmeneti zóna határán futó Körvasút a városi és elővárosi vasúti közlekedés bevezetésének egyik kulcsterülete. A zóna területén helyezkednek el a térségi közlekedést biztosító nagy autóbussz pályaudvarok. A várostérség településeiről kiinduló személygépjármű forgalomnak a városi közösségi közlekedési rendszerre történő átterelésében jelentős szerepet játszik a térség.

- A vasúthálózat keleti és nyugati vonalcsoportja között az átjárhatóság megteremtése, a Körvasút ütemezett fejlesztése, megállók sűrítése;
- A térségi forgalmat bonyolító autóbussz pályaudvarok és a városi közösségi közlekedési rendszer elemei közötti színvonalas kapcsolat biztosítása;
- P+R és B+R parkolók építése a közösségi közlekedési rendszer megállóihoz kapcsolódóan.

ELŐVÁROSI ZÓNA

Térségi közlekedési kapcsolatok:

Az elővárosi zóna a várostérség településeiről a fővárosba irányuló személygépjármű forgalomnak a városi közösségi közlekedési rendszerre történő áttelítésében játszik fontos szerepet. Hiányzik a teljes körű kerékpáros kapcsolatrendszer a várostérség Budapesthez közeli települései és a városhatár közeli kerületek között.

- Városhatárt keresztező kerékpáros kapcsolatok kiépítése;
- P+R és B+R parkolók építése a közösségi közlekedési rendszer megállóihoz kapcsolódóan.

DUNA MENTI ZÓNA

Térségi közlekedési kapcsolatok:

A Duna menti zóna a vízi közlekedés kizárólagos területe.

- A térségi közösségi közlekedés bővítése a személyhajózás újraindításával, integráltan a városi hajózással;
- Kikötők létesítése az intenzív beépítésű part szakaszokon, és a városi közösségi közlekedési hálózatra megfelelő átszállási lehetőségeket biztosító pontokon.

HEGYVIDÉKI ZÓNA

Térségi közlekedési kapcsolatok:

A hegyvidéki zóna területét a topográfiai adottságok ellenére érintik a térségi kapcsolatok, elsősorban a személygépjármű közlekedés terén.

- P+R parkolók építése a közösségi közlekedési rendszer megállóihoz kapcsolódóan.

A CÉL INDOKOLÁSA:

Budapest az összehangolt fejlesztési tevékenységek eredményeképpen vált egységessé a történelem folyamán. Székesfővárosként 1873-ban a három önálló város – Óbuda, Buda, és Pest – egyesülésével jött létre, mivel a térségben egyedül egyik város sem válhatott gazdasági és politikai tényezővé. Az egyesítés szándéka mögött egy térségi központ képe is megfogalmazódott olyan versenytársakkal szemben, mint Pozsony vagy Bécs.

Budapest meghatározó természeti értékei, zöldfelületi- és vízrajzi rendszere, épített történelmi értékei, műszaki infrastruktúrája mára egy működési egységként rendszert képeznek, melyben az eltérő városi térségek – közigazgatási határtól függetlenül - egymásra utaltak.

Budapestnek **egységesnek** kell lennie, úgy a működtetés, mint a fejlesztési irányok meghatározása, illetve a fejlesztések megvalósítása során, melynek érvényt kell, hogy szerezzen:

- ▶ a város egészét tekintve, de az egyes kerületek komparatív előnyeire figyelemmel;
- ▶ a fővárosi és kerületi szempontokat tekintve: a várostárság (agglomerációs) szektorális adottságaira figyelemmel;
- ▶ az agglomeráció és a környező Közép-magyarországi (és tágabb) régió tekintetében: mint lehetőségekkel és kiemelkedő adottságokkal rendelkező gazdasági térségre figyelemmel.

Budapestnek **egységesnek** kell lennie a kiszámítható és a befektetés-ösztönző hatásokkal járó szabályozások kialakítása során, melyek lehetővé teszik az egységes gazdasági tér létrejöttét és fenntartását.

Budapestnek **egységesnek** kell lenni továbbá várostárságának nemzetközi megjelenése és képviselése során is, mert ami ugyan különbözőnek tűnik települési szinten, az egységesnek tekintendő európai vagy globális szinten.

A főváros, mint a tudás kiemelkedő központja, mint a gazdasági növekedés és az innováció elsődleges forrása egyedülálló kulturális és építészeti sajátosságokkal, erős társadalmi integrációs erővel és kivételes gazdasági fejlődési esélyekkel rendelkezik. Mindezek fenntartásához és fejlesztéséhez **egységes, egyben erős** Budapestre van szükség.

Budapestnek **egységesnek** kell lennie, mert itt jön létre az ország gazdasági teljesítményének több mint 40%-a, és itt összpontosul több kulcsfontosságú ágazat (felsőoktatás, kutatás, igazgatás, pénzügyi szektor stb.). Ehhez arra van szükség, hogy rendelkezésre álljanak központi fejlesztési források, illetve az ehhez szükséges önerő a sokszínű helyi gazdaság fejlettsége révén létrehozható legyen, ami a városgazdálkodás hosszú távú egyensúlyát is feltételezi.

Budapestnek **egységesnek** kell lennie, mert épített környezeti adottságai és az általuk kínált fejlődési és fejlesztési lehetőségeken keresztül csak így tud megfelelő vonzerőt kifejtenie a Kárpát-medencében élő és magyarul is beszélő, magas képzettségű munkaerőre, valamint a külföldi üzleti partnerekre és döntéshozókra. Ehhez anyagi és szellemi erőt, továbbá egységet, szervezettséget és elkötelezettséget kell mutatni a fejlesztésekről szóló egyeztetéseken, a partnerekkel való tárgyalások során, ami a főváros fejlesztési feladatainak célirányos és hatékony átalakítását követeli meg.

Végezetül Budapestnek olyan **erős és egységes** városnak kell lennie, amely lehetővé teszi a települést alkotó kerületek közös értékeinek megőrzését, a kerületi önkormányzatok érdekeinek összehangolását, a város egységes szemléletű, de területileg differenciált fejlesztését és az ezt szolgáló jogszabályi, területi- és településrendezési szabályozás kialakítását.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

- 3.1. Budapest összehangolt hatékony tervezése
- 3.2. Partnerség az egységes és erős Budapestért
- 3.3. Konvergencia hatású önkormányzati gazdálkodási rendszer kialakítása
- 3.4. Az összvárosi érdekek érvényesítése a piaci szféra fejlesztési során
- 3.5. Összehangolt beruházások kezdeményezése

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapest fejlesztési szempontból különböző fejlesztési pályák színtere: megjelennek a kormányzati ágazati elképzelések, a fővárosi önkormányzat és a 23 önálló kerület fejlesztési a piaci szereplők szándékaival együtt. Jelenleg nem megfelelően összehangoltak a kormányzati, fővárosi és kerületi, továbbá az agglomerációs, illetve a tágabb gazdasági térség szereplőinek tervei és céljai. Nem működnek megfelelően a létező koordinációs platformok, nincsen

összhang a fejlesztési elképzelések és anyagi feltételrendszer között, illetve hiányzik a szinergiákat felmutató közép- és hosszú távú fejlesztések előnyben részesítése.

Az együttműködés kialakulását nehezítik a fejlesztéseket megalapozó tervezés összehangolását befolyásoló jogszabályok. A szereplők önálló fejlesztéseket hajtanak végre, vagy jobb esetben követik a másik szereplő által megvalósított fejlesztést, ezért az együttműködésre alapozó multiplikátor hatás is elmarad.

A településrendezési tervekben foglaltak végrehajtása szempontjából a Fővárosi Önkormányzat eszköztelenné vált.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK

3.1. BUDAPEST ÖSSZEHANGOLT, HATÉKONY TERVEZÉSE

Jogszabályi változásokkal szükséges elősegíteni Budapest összehangolt fejlesztését. A kétszintű önkormányzati rendszerben a feladatok ellátásához szükséges tervezőeszközökkel kell az önkormányzatoknak, így a Fővárosi Önkormányzatnak is rendelkezni. A Fővárosi Önkormányzat koncepcionális városfejlesztési céljai csak akkor valósulhatnak meg, ha a végrehajtás eszközrendszere is rendelkezésre áll.

Olyan törvényi keretre van szükség, aminek elsődleges célja a fejlesztési jogszabályok és tervi keretek összhangjának megteremtése, illetve a hozzá tartó források - partnerségi alapon történő - hosszú távú biztosítása. Ez a záloga annak, hogy összehangolt stratégiák mentén történjen meg a térség fejlesztése.

Fentiek nem csak a főváros és a kerületek, hanem az agglomerációs települések, de a tágabb gazdasági térség viszonylatában is fontos feladatok.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Jogszabályi háttér módosítása, „Budapest törvény” kezdeményezése a fejlesztések hatékony megvalósítása érdekében;
- ▶ A Kormány, az érintett önkormányzatok és piaci szereplők partnerségi alapú együttműködési megállapodásai nyomán fejlesztési keretek meghatározása a közösen kialakított stratégia megvalósítására.

3.2. PARTNERSÉG AZ EGYSÉGES ÉS ERŐS BUDAPESTÉRT

A kétszintű közigazgatási rendszerben meg kell találni a közös célt, mely Budapest - mint erős, egységes főváros - fellépésével a környező gazdasági versenytérben kedvezőbb gazdaságfejlesztést és ebből fakadó általános fejlődést eredményez a fejlesztéssel területileg érintett kerületi önkormányzat számára is.

Az összehangolt fejlesztés során megvalósuló fejlesztések térbeliségében a működtetés más-más

feladatkörét gyakorló fővárosi és kerületi önkormányzatoknak meg kell egyezniük.

Konszenzusra kell jutni az egészséges munkamegosztás érdekében, mely mind infrastruktúrában, mind értékvédelemben, mind a területi fejlesztések révén a város egészének érdekeit szolgálja.

Meg kell közösen állapítani azokat a kiemelt területi egységeket, melyek fejlesztéseit minden kerületi önkormányzat el tudja fogadni annak érdekében, hogy a város egysége és ereje továbbra is meghatározó tényezőként tudja Budapestet fontos szereplővé tenni a tágabb térségben és nemzetközi szinten egyaránt.

Meg kell kötni a szakmai és politikai konszenzust annak érdekében, hogy Budapest ne 23 kerület halmaza, hanem egy város legyen.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A közös célok elfogadása mentén kialakuló kerület – fővárosi egyeztetési platform működtetése.

3.3. KONVERGENS HATÁSÚ ÖNKORMÁNYZATI GAZDÁLKODÁSI RENDSZER KIALAKÍTÁSA

Az egységes Budapest szemléletet az ökológiai és ökonomiai feltételek is indokolják. A társadalmi, gazdasági, környezeti, és kulturális létfeltételek fenntartásához, fejlesztéséhez fenntartható forráskészlet szükséges, ami nem köthető települési vagy kerületi közigazgatási határokhoz. A természeti-környezeti potenciál kiegyensúlyozott kihasználása csak egységes gazdasági szemlélettel, egységes pénzügyi és szervezeti rendszerben tartható fenn, parciális, öncélú érdekek egyoldalú érvényesülése mellett nem. A jelenlegi önkormányzati (települési, kerületi) gazdasági érdekeltség, a forrásmegosztás rendszere divergens (széttartó, szétágazó) hatású, a fejlesztések forráslekötési mechanizmusa lokális projektszemléletű. Ez a budapesti agglomerációs térségben rossz hatásfokú város- és gazdaságfejlesztési gyakorlatot eredményez mind

kerületi, mind fővárosi, mind pedig várostérségi szinten.

Alapvető feladat a fennálló önkormányzati gazdasági/gazdálkodói mechanizmus megváltoztatása, és a konvergens (összetartó) hatású érdekeltségi rendszer irányába történő elmozdulás elősegítése, a települési és kerületi városfejlesztési érdekek minél magasabb szintű, összehangolt érvényesítése céljából. Az összehangolt együttműködés révén létrejövő egységes gazdasági erő lehet az egyedüli biztosítéka annak, hogy a Fővárosi Önkormányzat betöltse kezdeményező szerepét.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Budapest gazdasági térségének önszerveződése az egyes települések/kistérségek komparatív előnyeinek tudatosítása érdekében;
- ▶ Az egységes brand alapján történő arculat fejlesztése a nemzetközi politikai és vállalati döntéshozók mentális térképére történő „elhelyezés” érdekében;
- ▶ Forrásmegosztás új alapokra helyezése.

3.4. AZ ÖSSZVÁROSI ÉRDEKEK ÉRVÉNYESÍTÉSE A PIACI SZFÉRA FEJLESZTÉSEI SORÁN

Budapesten és agglomerációjában is az elmúlt évtizedekben sok esetben olyan, a magánérdeket előtérbe helyező fejlesztések jöttek létre, amelyek társadalmi vagy környezeti következményeinek kezelése gyakran a Fővárosi Önkormányzatra, vagy az államra hárult feladatként. Elmarad vagy alul értékelt a járulékos költségek becslése, amiért a rövid távú profitérdek és gyakran a közigazgatási határáig terjedő szemlélet okolható. Ennek megváltoztatása közös érdek, de ez nem nélkülözheti a nagyobb térségi szemléletet, az összvárosi érdek érvényesítését, valamint a hatások tovaterjedésének ismeretét. Ennek alapfeltétele a rugalmas és gyors döntéshozatali mechanizmus a befektetési döntések során.

A rövid távú és helyi jelentőségű haszon elérésével szemben a közép- és hosszú távon is fenntartható, a város és a térség egészét szolgáló fejlesztések megvalósítása a cél.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Egységes (közvetlenül és közvetett módon érintett önkormányzati képvisellel rendelkező) tárgyalási eljárás az egyes fejlesztések megvalósítása során; a létrejövő társadalmi-gazdasági hatások és szinergiák előzetes felmérése és gazdasági költségvonzatának meghatározása érdekében;
- ▶ Monitoring és nyilvántartás és további beruházások indukálása a közsféra fejlesztései nyomán, illetve piaci szereplők felé közvetítése befektetés-ösztönzési ajánlatként.

3.5. ÖSSZEHANGOLT BERUHÁZÁSOK KEZDEMÉNYEZÉSE

A korábbi, ad hoc jellegű tervezés helyett megvalósuló közép- és hosszú távú jövőkép stratégiájának megalapozása nem lehetséges a térségi társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok nyomon követése nélkül. Korunkban a változásokra és városfejlődési kihívásokra történő gyors reagálás segíti megelőzni a krízishelyzetek kialakulását és megőrizni Budapest elért pozícióit.

Budapest távlati fejlesztését megalapozó kutatások indítása és a nemzetközi, európai, illetve hazai városfejlődés tendenciáinak folyamatos monitoringja szükséges.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Budapest tudásközpont létrehozása a meglévő intézményi keretek között, a minőségi fejlesztéseket kezdeményező várospolitikai elősegítése érdekében;
- ▶ Várospolitikus-szakember képzés elősegítése a modern és naprakész tudással rendelkező gyakorlatok elsajátítása érdekében a hazai és külföldi felsőoktatási intézményekkel és testvérvárosokkal együtt működve.

A CÉL INDOKLÁSA

Átfogó cél, hogy Budapest az európai városhálózat erős tagja legyen, melynek érdekében kiemelt fontosságú a város nemzetközi, elsősorban európai szerepköreinek erősítése. Erre kiváló lehetőséget biztosít a város és térsége sajátos földrajzi pozíciója Közép-Európa és Délkelet-Európa (a Balkán) között.

Budapest akkor lesz az európai városhálózat erős tagja, ha

- ▶ együttműködik minden lehetséges partnerrel a számára olyan komparatív előnyöket hordozó témákban, mint a humán tőke vagy a földrajzi elhelyezkedés adottságainak érvényesítése;
- ▶ transzfer szerepet játszik Nyugat-Kelet és Észak-Dél relációjában a kultúra, az innováció, az áruk, a tőke, a képzett munkaerő és szaktudás átadása és közvetítése terén.

Ehhez Budapestnek találkozóhellyé és kapcsolódási ponttá kell válnia a nemzetközi döntéshozatal, a kereskedelem és a kultúra meghatározó szereplői számára.

Budapestnek ehhez a magasabb hozzáadott értékeket képviselő ágazatok letelepedését kell ösztönöznie, ami megköveteli a biztonságos „környezet” kialakítását a közszolgáltatások, a környezetminőség, a közlekedési és kommunikációs kapcsolatok, valamint a befektetések tekintetében.

Ennek érdekében a hosszú távú társadalompolitikai jövőképpel rendelkező, fejlesztéseiben aktív és ösztönző, „kezdeményező” budapesti városvezetés az egész ország számára lehetőségeket hordozó fejlesztési elképzeléseket kell, hogy megfogalmazzon, elsősorban a meglévő humán-, kulturális-, és kapcsolati tőkére támaszkodó célok és azok - erőforrásokat koncentráló - megvalósítása érdekében. A térben „elszórt” fejlesztések helyett erősen specializált és egymást erősítő, egymáshoz kapcsolódó, alrendszereket alkotó tevékenységek, mint: zöld gazdaság, vállalkozásfejlesztés, közlekedés, innováció, egészség szolgáltatások és a felsőoktatás fejlesztése lehetnek az irányadók.

Várostérségi szinten az összehangolt fejlesztési elképzelések és szolgáltatások nyújtása terén történő együttműködés meghatározó kell, hogy legyen az adottságokra és kapcsolatokra építő erős Budapest és várostérsége térnyerésében (☞ 3. *Egységes Budapest*).

Meg kell őrizni Budapest nemzetközi városhálózatban belül megnyilvánuló egyedülálló sajátosságait, egyedi karakterét.

Az egységesülő Európa a kontinens közepén elterülő Magyarország közlekedésre is jelentős hatást gyakorol, a nemzetközi és országos szintű közlekedési rendszerek közötti „határvonal” egyre inkább eltűnik, és helyét a várostérségek, régiók közötti utazási – szállítási kapcsolatrendszer veszi át (☞ 2. *Partnerség – a jövő közös tervezése a térségben és országosan*, ☞ 11. *Intelligens mobilitás*). Ezt figyelembe véve, a távolsági kapcsolatok fejlesztésének célja a TEN-T hálózatok, az európai közlekedési folyosók és fővárosi kapcsolataik multimodális kiépítésével az országos, illetve a nemzetközi elérhetőség javítása, valamint a transzkontinentális utazási, szállítási módok integrációjával Budapest európai csomóponti szerepkörének kiteljesítése.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Aktív és ösztönző várospolitika	4.1.	A nagyvárosok közötti együttműködés, városdiplomácia
	4.2.	Budapest országon belüli szerepének megőrzése és erősítése
	4.3.	Nemzetközi szervezetek letelepedésének ösztönzése
	4.4.	Kutatás-fejlesztés és a felsőoktatás fejlesztése, a nemzetközi K+F+I kapcsolatok erősítése
	4.5.	Az összmagyarság identitásának erősítése
	4.6.	A kulturális központ szerep betöltése, a sokszínű kulturális kínálat megőrzése és fejlesztése
	4.7.	Kereskedelmi közvetítő szerep fejlesztése globális és makroregionális szinten
	4.8.	A turisztikai potenciál bővítése
	4.9.	Nemzetközi sportesemények rendezésére is alkalmas fejlesztések
Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok fejlesztése	4.10.	A gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése
	4.11.	A hagyományos vasúti közlekedés fejlesztése és a nagysebességű vasúti kapcsolatok kialakítása
	4.12.	A nemzetközi repülőtér szerepének erősítése
	4.13.	Kikötőfejlesztés a nemzetközi személyforgalom és áruszállítás terén

AKTÍV ÉS ÖSZTÖNZŐ VÁROSPOLITIKA

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapest nemzetközi üzleti megítélése a rendszerváltozás utáni fellendülést követően az elmúlt évtizedekben folyamatosan romlott. Ezt olyan társadalmi és gazdasági folyamatok erősítették, mint a szuburbanizáció vagy a ciklikusan visszatérő gazdasági válságok. Gazdaságilag Budapest súlya az országon belüli leépülésekhez viszonyítva stabil, így válságok idején relatíve növekedik is.

A fejlesztéseket tekintve a korábbi városvezetések a problémák megoldása helyett – a pénzügyi feltételek gyors változásainak is tulajdoníthatóan – inkább azokat konzerválták, míg fejlesztési elképzeléseik inkoherensek és követő jellegűek voltak.

E tényezőknek is tulajdoníthatóan az üzleti befektetési környezet indikátorainak is tekinthető ingatlan monitor jelentések alapján a külföldi döntéshozók számára Szófia, Bukarest, Pozsony és Bécs neve forrt össze a pozitív hozam elvárásokkal.

Az üzleti megítélés olyan tényezőkből tevődik össze, mint a csökkenő népesség, gazdasági teljesítmény, kiskereskedelmi vásárlóerő, innovációs tevékenység, vagy a nem kielégítő légi kapcsolatok és környezetbarát közlekedés, a nem megfelelő nagyvárosi életminőség, a kulturális, oktatási és képzési színvonal. Ahhoz, hogy alapjaiban változtatni lehessen e megítélésen, egy irányba mutató városfejlesztési koncepció és stratégia szükséges egymást erősítő és jelentős szinergiákat megtestesítő fejlesztési elképzelésekkel.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

4.1. A NAGYVÁROSOK KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS, VÁROSDIPLOMÁCIA

Annak érdekében, hogy Budapest az európai városhálózat elismert, erős, térségi versenyképességét növelő tagja legyen, aktív és kezdeményező várospolitikát kell folytatnia, amelynek része a városdiplomácia, valamint az érdemi két- és többoldalú együttműködések erősítése. Az együttműködések célterületeit (a jelenleg meglévő testvérvárosi kapcsolatok mellett) nemzetközi szinten elsősorban Nyugat-Európa, Kelet-Európa és Kelet-Ázsia nagyvárosai jelentik, míg makroregionális szinten a Kárpát-medencei és balkáni fővárosok és nagyvárosok (Pozsony, Zágráb, Ljubljana, Tirana, Isztambul, Graz, Ungvár, Kolozsvár, Brassó, Újvidék és Belgrád).

E tevékenység alapja a rendszeres kapcsolattartásért felelős szervezet létrehozása az együttműködő városok oktatási és kulturális intézményei, vállalkozásai és civilszervezetei közötti kapcsolatok fejlesztése érdekében.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ További testvérvárosi kapcsolatok kiépítése elsősorban a népek közötti hagyományos kölcsönös szimpátia alapján;
- ▶ Az európai szervezetekben, illetve a két- és többoldalú együttműködésekben való jelenlét erősítése és új együttműködési formák kezdeményezése *(az ezt megalapozó szakmai előkészítő munka hatékonyságának növelése);*

- ▶ A „Duna Stratégia” jelentette együttműködési formák és keretek kihasználása érdekében a Közép-kelet európai és a Kárpát-medencei közös érdekek és célok kimunkálását előkészítő konferenciák, szakmai tanácskozások kezdeményezése;
- ▶ A városvezetések közötti együttműködési megállapodások (pl. EGTC) létrehozása és aktualizálása, konkrét együttműködési területek megfogalmazásával pl. közösségi közlekedés, nagyvárosi klíma- és környezetállapot, agglomerációs problémák, társadalmi befogadás stb., a jó gyakorlatok cseréje érdekében;
- ▶ A térségbeli versenytársak folyamatos figyelése és az eredményekre alapozó kapcsolatépítés különböző formáinak keretet adó központ kialakítása;
- ▶ Erőteljes városmarketing a főváros és várostérsége sokrétű, gazdag és egyedi értékeinek, potenciáljainak és fejlesztési lehetőségeinek széles körben történő (célirányos) megismertetése, befektetési-, ingatlanfejlesztési lehetőségek bemutatása.

4.2. BUDAPEST ORSZÁGON BELÜLI SZEREPÉNEK MEGŐRZÉSE ÉS ERŐSÍTÉSE

Budapest az európai városhálózatban belül elfoglalt szerepét és jelentőségét – népességsúlyán, gazdasági teljesítményén túl – a magyar településhálózatban betöltött kiemelt szerepének, fővárosi funkciójának köszönheti.

Budapest Magyarország közigazgatási központja, a központi és középfokú igazgatási szervezetek székhelye. A fővárosban dolgozik a kormány- és tisztviselői kar döntő része, és itt folyik a felsőfokú igazgatási képzés is. A közigazgatás tekintélyét egyedi funkciójú épületek (pl. Parlament) és kiemelkedő értékű fizikai környezet (belváros) emeli.

Budapest fővárosként fontos államigazgatási, illetve közigazgatási szerepet tölt be a településhálózat hierarchikus rendszerében. Budapestnek az országos városhálózat hierarchiájában betöltött vezető szerepe ma megkérdőjelezhetetlen, de ennek hosszú távú fenntartása érdekében hangsúlyt és figyelmet kell fordítani az országos szintű igazgatás XXI. századi feltételeinek (humán és műszaki) biztosítására, a felsőoktatásban, kutatás-fejlesztésben és a kultúra területén betöltött országos vezető szerep megőrzésére, a „híd” szerep erősítésére.

Ezen adottságok további erősítése és a közigazgatás számára méltó helyszínek kialakítása a városkép javítását is szolgálja. E fejlesztések célterülete elsősorban a belső- és az átmeneti zóna.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

Az országos szintű igazgatás XXI. századi feltételeinek (humán és műszaki) biztosítása vonatkozásában:

- ▶ A kormányzati közigazgatás megújításához kapcsolódó fizikai fejlesztések elősegítése;
- ▶ A közigazgatás és oktatása feltételrendszerének elősegítése;
- ▶ Közigazgatási épületek történelmi emlékpontként történő látogathatóságának kialakítása.

A felsőoktatásban, kutatás-fejlesztésben és a kultúra területén betöltött országos vezető szerep megőrzése vonatkozásában:

- ▶ A felsőoktatási elitképzés és a modern iparágakat (gyógyszeripar, géntechnológia, infokommunikációs technológiák, nanotechnológia stb.) szolgáló kutatás-fejlesztés együttműködéseinek elősegítése;
- ▶ A felsőoktatás humán és műszaki feltételrendszerének javítását elősegítő kezdeményezések (ösztöndíjak, telephely biztosítás, lakhatás stb.) összehangolása a vállalati kutatóintézetekkel együttműködve;
- ▶ A kulturális intézmények szemléletformáló látogatásának ösztönzése az oktatási-nevelési intézményekkel összefogásban;
- ▶ A helyközi és helyi közlekedési lehetőségek rugalmas alakítása és keretfeltételeinek megteremtése (pl. kulturális rendezvényekhez

kapcsolódó különjáratok, agglomerációs menetrendi és tarifakedvezmények stb.).

4.3. NEMZETKÖZI SZERVEZETEK LETELEPEDÉSÉNEK ÖSZTÖNZÉSE

A nagyvárosok rangját és a befektetésekért folytatott versenyben elért pozícióját jelentős mértékben befolyásolja a városról kialakított kép, illetve annak megjelenése a nemzetközi szintű döntéshozatal szereplőinek tudatában. Nemzetközi szervezetnek vagy regionális kirendeltségének székhelyet biztosítani elismertséget, valamint közvetlen és közvetett gazdasági hasznot jelent. Ennek érdekében olyan vonzó városképet, találkozóhelyeket és befogadó nyelvi- és kulturális közeget kell létrehozni, ahol a nemzetközi szereplők otthonosan érzik magukat. A beavatkozási terület elsődlegesen a belváros, illetve kiépítésük idején az átmeneti zóna peremén létrejövő új mellékközpontok gyűréje. (☞ 9.10. *Térbeli szerkezetbe illeszkedő központok létrehozása*).

A cél elérésének alapja a nemzetközi szervezetek letelepedését ösztönző, elősegítő, valamint igényeiket és beilleszkedésüket folyamatosan figyelő szervezet létrehozása, illetve a Külügyminisztériummal való együttműködés az információk rendszeres cseréjéről és a szolgáltatáskínálat biztosításáról.

Természetesen továbbra is szükséges a már letelepült nemzetközi szervezetek és oktatási-kutatási intézmények közötti kapcsolatok erősítése az igényeik folyamatos figyelésével.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Magyarországgal és Budapesttel szimpatizáló és döntéshozatalban résztvevő személyek és szervezetek feltérképezése és a kapcsolattartás erősítése;
- ▶ Ingatlan- és szolgáltatáskínálati csomagok előkészítése és folyamatos frissítése;
- ▶ Pénzügyi és szolgáltatási ösztönzők Budapest, mint székhely vonzóvá tétele érdekében;
- ▶ A potenciális székhelyek fizikai és természeti környezetének vonzóvá tétele;
- ▶ A jövő döntéshozóinak és gazdasági életének potenciális fiatal szereplői számára nemzetközi találkozók, tapasztalatcserék megszervezése;
- ▶ Ösztöndíj kutatóknak a nemzetközi szervezetek működésének tanulmányozása céljából.

4.4. KUTATÁS-FEJLESZTÉS ÉS A FELSŐOKTATÁS FEJLESZTÉSE, A NEMZETKÖZI K+F+I KAPCSOLATOK ERŐSÍTÉSE

A nemzetközi szintű eredmények elérése döntően a jól megválasztott, - hagyományosan eredményes képzési háttérrel rendelkező - kutatási területek közvetlen és közvetett támogatásával érhető el. Budapest humán tőkéje és kutatás-fejlesztési potenciálja birtokában elsősorban a jövőben hasznot hozó, akár új iparágakat is megalapozó kutatások-fejlesztések helyszíne lehet. Ilyen tématerület az ún. zöld gazdaság, ami horizontális jellegénél fogva a termelési technológiák, a közlekedés és a fogyasztás energiahatékonyabb formáit keresi és a meglévő környezeti értékek védelmét helyezi a középpontba (☞ 12. Tudás-, készség- és „zöld” gazdaságfejlesztés). Ide tartoznak a klímaváltozással kapcsolatos kutatások és alkalmazkodási stratégiák, illetve ezek eszközeiknek a kidolgozása is. A tématerület részei továbbá a megújuló energiák, mezőgazdasági bioenergia, környezetipar-hulladékgyártás, aminek foglalkoztatási hatásai is jelentősek (☞ 13.4 Energiahatékony technológiák alkalmazása a városüzemeltetésben).

A feladat megvalósításának helyszínei elsősorban az átmeneti zóna jelenleg kihasználatlan barnamezős területei.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Együttműködés kezdeményezése és partnerség kialakítása a város és a várostérség egyetemeivel, kutatóközpontjaival;
- ▶ A térség felsőoktatásának fejlesztése, a kutatás-fejlesztés és az innováció térségi összehangolása, nemzetközi pozicionálása, az együttműködésben és a koordinációban rejlő lehetőségek kihasználása érdekében;
- ▶ A zöld gazdasághoz kapcsolódó hazai és külföldi oktatási és kutatási intézmények, vállalkozások és megvalósult vagy folyamatban lévő projektek feltérképezése, szakmai/személyi kapcsolatok kialakítása és folyamatosan fenntartása erre a célra létrehozott szervezet keretében (☞ 12.5 „Zöld” gazdaság meggyökereztetése),
- ▶ A zöld gazdaság témakörébe sorolt vállalkozások számára új beruházások és K+F+I projektek létrehozását elősegítő pénzügyi ösztönző rendszer kialakítása (☞ 12.5 „Zöld” gazdaság meggyökereztetése; ☞ 13.4 Energiahatékony technológiák alkalmazása a városüzemeltetésben);
- ▶ Az egyetemek és kutatóintézetek közötti kapcsolatok, tapasztalatcserék, közös projektek és közös K+F+I beruházások budapesti

létrehozásának ösztönzése információk és előkészített potenciális telephelyek biztosításával.

4.5. AZ ÖSSZMAGYARSÁG IDENTITÁSÁNAK ERŐSÍTÉSE

Budapest különleges integráló szerepet tölt be a magyarság életében nemcsak a Kárpát-medencében, de világszerte. A főváros, mint kormányzati és kulturális központ állapota, gazdaságának fejlődése a nemzeti büszkeség forrása. E tekintetben különleges szerepet kapnak Magyarország társadalmi-gazdasági fejlődésének mérföldköveihez köthető emlékpontok (emlékművek, helyszínek stb.), amelyek a látogatók számára különleges vonzerőt és lelki feltöltődést jelentenek, ugyanakkor gazdasági hasznuk sem elhanyagolható. Ennek alapja elsődlegesen a kapcsolatok felvétele és a folyamatos kapcsolattartás a külhoni magyarság szervezeteivel.

A történelmi emlékpont fogalom az országos jelentőség mellett a helyi várostörténeti, ipar- és gazdaságtörténeti, természetföldrajzi stb. tartalommal feltöltve jelenik meg, amihez kapcsolódóan kulturális programok szervezése is társulhat.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A fővárosi – és várostérségi – helyszíneken lévő, a történelmi eseményekhez kapcsolódó emlékpontok kataszterének elkészítése a hozzájuk kapcsolódó állagmegőrzési, felújítási, illetve hasznosítási tervekkel együtt;
- ▶ A fővárosba jutást a határokon túlról megkönnyítő időszakos vagy állandó vasúti kapcsolatokról és sajátos tarifarendszerről egyeztetés a MÁV Zrt. képviselőivel;
- ▶ Fialatok csereprogramjainak szervezése a látogatások ösztönzésére.

4.6. KULTURÁLIS KÖZPONT SZEREP BETÖLTÉSE, A SOKSZÍNŰ KULTURÁLIS KÍNÁLAT MEGŐRZÉSE ÉS FEJLESZTÉSE

Budapest a Kárpát-medence kulturális központjává, a Közép- és Délkelet-európai kultúrák találkozási pontjává válik, ha képes a főváros környezeti és szolgáltatási adottságai révén világszínvonalú művészeti események és kulturális programoknak számára helyszínt biztosítani. Olyan kulturális események befogadása, illetve megrendezése a cél és feladat, ami az érdeklődőket Délkelet-, Kelet- és Közép-Európa országaiból Budapestre csábítja, ami miatt megéri Bécs helyett (mellett) Budapestre jönni, akár 800 km távolságból is.

Mindezek mellett Budapest fel kell, hogy vállaljon egy olyan sajátos küldetést a Kárpát-medencei kulturális jellemzők és események bemutatására, melyből fakadóan a Budapest központú térség a magyar, a balkáni, a szláv és a német kultúra találkozóhelyévé válik.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A fővárosi rendezvény helyszínek és fizikai környezetük, megközelíthetőségük fejlesztése, további rendezvény helyszínek létrejöttének pénzügyi (pl. adókedvezmény stb.) ösztönzése;
- ▶ A fővárosba jutást a határokon túlról megkönnyítő időszakos vagy állandó vasúti kapcsolatokról és sajátos tarifarendszerről egyeztetés a MÁV Zrt. képviselőivel;
- ▶ Egyeztető fórum a rendezvényszervező vállalkozásokkal a nagyobb szinergiák eléréseért;
- ▶ A Budapesten jelen lévő különböző nemzeti kulturális hagyományok támogatása.

4.7. KERESKEDELMI KÖZVETÍTŐ SZEREP FEJLESZTÉSE GLOBÁLIS ÉS MAKROREGIONÁLIS SZINTEN

Budapest földrajzi (vásárvonalakon) fekvése és nemzetközi közlekedési csomóponti helyzete okán a Balkán és a Kelet-Európa, illetve Nyugat-Európa között vezető termék- és energiakereskedelmi útvonalak központi helye. A budapesti gazdasági térség kontinentális szinten Kína és Németország termékeinek, nagytérségi szinten a Baltikumtól Balkánig terjedő térség, illetve a Kárpát-medencei kereskedelem elosztó központja. Ahhoz, hogy Budapest kereskedelmi közvetítő szerepe erősödjön,

szükséges a nemzetközi üzleti élet működési feltételrendszerének további javítása.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Budapesttel és Magyarországgal szimpatizáló vállalkozások, külföldi és hazai szerveződések és személyek kapcsolati tőkéjének megismerése és közös érdekek, illetve gazdasági kezdeményezések megfogalmazása;
- ▶ Gazdasági ösztönzés kereskedőházak és kereskedelmi kirendeltségek nyitására;
- ▶ Kereskedelmi fórumok, vásárok, kiállítások szervezése;
- ▶ Együttműködési megállapodás a MKIK és a BKIK szervezetével a kereskedelemfejlesztési feladatok összehangolásáról, az igények felméréséről, a fejlesztési javaslatok elemzéséről;
- ▶ Meglévő kereskedelmi funkciójú területek fizikai állapotának és megközelíthetőségének javítása;
- ▶ Pénzügyi és kereskedelmi oktatást folytató felsőfokú intézmények szakmai és nyelvi képzési programjainak összehangolása.

4.8. A TURISZTIKAI POTENCIÁL BŐVÍTÉSE

Budapest turizmusa a város nemzetközi ismertségének és elismertségének fontos tényezője. Budapesten (és szűkebb vonzáskörzetében) jelenik meg a hazai turisztikai teljesítmény közel 40%-a, ami ösztönzőleg hat a nagyvárosi szolgáltatások fejlődésére is. A főváros turisztikai kínálatának bővítése és minőségi fejlesztése elsősorban a kulturális örökség turizmus és gyógyturizmus terén meghatározó. A vonzerők minőségi fejlesztése mellett az igénybevétel intenzitásának szezonális kiegyenlítése is lényeges szempont. (12.7 Vonzerők fejlesztése, mai korszerűsítésénél történő megfogalmazása).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A turisztikai szolgáltatások kínálatának bővítésének, színvonal emelésének ösztönzése;
- ▶ A gyógyfürdők műszaki- és szolgáltatásfejlesztéseinek elősegítése, a fürdőkultúra erősítése;
- ▶ Történelmi emlékpontok és tematikus útvonalak turisztikai marketing stratégiájának kidolgozása ;
- ▶ A történelmi emlékpontok bemutatása tekintetében új formák (pl. tematikus túraútvonalak, interaktív eszközök stb.) és a kapcsolódó kulturális programok elterjesztése;
- ▶ Közlekedési vállalatok és utazási irodák közös fóruma Budapest turisztikai termékeinek komplex promóciója érdekében.

4.9. NEMZETKÖZI SPORTESEMÉNYEK RENDEZÉSÉRE IS ALKALMAS FEJLESZTÉSEK

Magyarország kiemelkedő sport teljesítményei okán egyre több sportesemény rendezője, melyek első számú helyszíne Budapest lehet. Egy-egy európai vagy nemzetközi sportesemény megrendezése jelentős közvetlen és még jelentősebb közvetett gazdasági haszonnal jár. A rendezés jogának elnyerése azonban több évi előkészítő-szervező munkát igényel, amelyhez egyeztető fórum létrehozása szükséges a sportszövetségekkel az európai és nemzetközi szintű sportesemények budapesti rendezése érdekében.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Meglévő sport célú létesítmények és környezetük fizikai állapotának, megközelíthetőségének javítása;
- ▶ Új sport célú helyszínek létrejöttéhez gazdasági ösztönzők (helyszín, adókedvezmény, megközelíthetőség stb.) kialakítása;
- ▶ Kihasztnátlan területek sportcélú, átmeneti jellegű használatának elősegítése.

NEMZETKÖZI ÉS ORSZÁGOS KÖZLEKEDÉSI KAPCSOLATOK FEJLESZTÉSE

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A **gyorsforgalmú úthálózat** (autópályák, autóutak) országon belüli sugaras szerkezete a főváros szempontjából kedvező. A hálózat jelentős részben már eléri az ország határait, és előnyösen kapcsolja Budapestet a szomszédos országok hasonló hálózataival alkotott nemzetközi rendszerhez. Ugyanakkor a túlzott fővárosi koncentráció térségidegen tranzitforgalmat is eredményez a Budapest környéki pályaszakaszokon, a személyforgalom és az áruszállítás terén egyaránt.

A **vasúthálózat** országon belüli, döntően sugaras szerkezete szintén kedvező a főváros szempontjából. A Budapesten összefutó 11 vonal az ország valamennyi régiójával, valamint a 7 szomszédos országgal – így Európa vasúti főhálózatával – kapcsolatot biztosít. Ez ugyanakkor az áruszállítás terén jelentős tranzitforgalommal terheli a fővárosi pályákat.

A Nyugat-Európában már kiterjedten működő – nagyvárosok közötti kapcsolatokban a repülésnek is alternatívát jelentő – nagysebességű vasúti közlekedés még egyáltalán nem létezik az országban.

A **légi közlekedés** Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtérre koncentrálódik, mely a főváros és az ország egyetlen, nemzetközi szinten is jegyzett légikikötője. A repülőtér biztosította nemzetközi kapcsolatrendszer a közelmúltban romlott, az utas forgalom visszaesett a nemzeti légitársaság megszűnése következtében. Megoldatlan a repülőtér és a főváros megfelelő színvonalú közlekedési kapcsolata.

A **vízi közlekedés** a mintegy 3.500 km-es hajózható hosszal rendelkező Duna–Majna–Rajna vízi útvonal révén közvetlenül biztosítja Ausztria–Németország–Hollandia és Szerbia–Románia–Bulgária felé az eljutást, továbbá elérhető az Északi-tenger, valamint a Fekete-tenger is.

A Budapesthez kapcsolódó nemzetközi, és országon belüli menetrendszerű személyhajó forgalom jelentéktelen, a kikötői infrastruktúra elmaradott. A Duna magyarországi szakaszán bonyolódó áruszállítás szinte teljes körűen csak áthalad a fővárosi folyó szakaszon.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

4.10. A GYORSFORGALMI ÚTHÁLÓZAT FEJLESZTÉSE

A gyorsforgalmi úthálózat teljessé válásához az országos fejlesztési tervek további sugár irányú vonalak megépítését tartalmazzák, ezek az elemek a főváros nemzetközi és országos kapcsolatrendszerét egyaránt szélesítik majd.

A már meglévő sugár irányú autópályák főváros közeli bevezető szakaszainak forgalmi viszonyait javítani szükséges, tekintettel a terhelésekre és jelentőségükre.

A főváros közigazgatási határának közelében körbefutó gyorsforgalmi gyűrű (M0) biztosítja egyrészt a Budapest célú forgalom számára a gyorsforgalmi és a városi úthálózat közötti kedvező kapcsolatokat, másrészt a tranzit forgalom számára a főváros elkerülését. A gyűrű nagyobb része már megépült, illetve 2013-ig teljes keresztmetszetével megépül, a nyugati szakasz csökkentett paraméterű kiépítése mielőbb szükséges.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A gyorsforgalmi hálózat hiányzó elemeinek megvalósítása;
- ▶ A fővárosi bevezető szakaszok kritikus forgalmi helyzetének megoldása.

4.11. A HAGYOMÁNYOS VASÚTI KÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSE, ÉS A NAGYSEBESSÉGŰ VASÚTI KAPCSOLATOK KIALAKÍTÁSA

A hagyományos rendszerű vasúti közlekedés hálózatának a fővárost is érintő új elemekkel történő bővítése nem szerepel az országos fejlesztési tervekben. Az országos vasúthálózaton a közlekedés sebességének, minőségének javítása érdekében elkezdett rekonstrukciós munkák folytatása (ahol ez indokolt vágánybővítéssel összekötve) Budapest érdekét is szolgálja. Szintén fővárosi érdek Budapest elkerülését biztosító, harántoló vasúti kapcsolat építése a városon belüli vasúti pályák mentesítésére a tranzit áruszállítás terhei alól (V0 vasúti kapcsolat).

A nemzetközi és országos vasúti kapcsolatok javítása részeként megoldandó a fővároson belül a fej- és az átmenő pályaudvarok fejlesztése, a vasútvonalak összekötése, kapacitásuk és üzembiztonságuk növelése.

A nagysebességű vasúti közlekedés az országhatár és városhatár között új, önálló pályákon, Budapesten belül pedig jórészt a meglévő hagyományos pályákon történik majd.

A nagysebességű vasúti közlekedés meghatározó magyarországi csomópontja – természetes módon – az 1,7 milliós lakos számú Budapest, melynek megállói a településszerkezet, valamint az országos közlekedési rendszer adottságai alapján a Kelenföldi pályaudvar és – térszint alatti vezetéssel – a Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér lesznek.

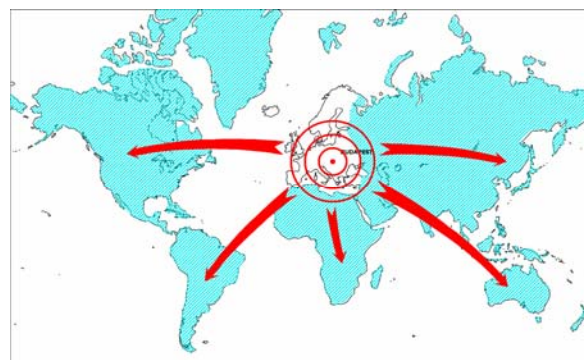
A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Pályaudvarok fejlesztése;
- ▶ Városi vágányhálózat fejlesztése;
- ▶ Nagysebességű vasúti közlekedési rendszer létrehozása.

4.12. A NEMZETKÖZI REPÜLŐTÉR SZEREPÉNEK ERŐSÍTÉSE

A légit közlekedés – hasonlóan az elmúlt évtizedekhez – várhatóan dinamikusan növekvő közlekedési ág marad a jövőben is. A repülés Budapest nemzetközi közlekedésben elfoglalt helyzetét jelentős mértékben meghatározza, mivel közvetlen interkontinentális kapcsolatokat is biztosít, és a kontinentális kapcsolatrendszeren belül a leggyorsabb eljutást nyújtja. A Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér teljesítő képessége a hosszú távon jelentkező forgalmi igényeknek is megfelel.

A városhatár térségében a repülőtér és a tervezett nagysebességű vasúti közlekedés együttesen a magyarországi közlekedési rendszer egyik országos intermodális csomópontját eredményezi majd.

A repülőterek közötti légi forgalomhoz minden esetben szervesen hozzá tartozik a repülőtér és a vonzaskörzetét jelentő települések közötti földi közlekedési kapcsolatrendszer. Budapest Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér színvonalas, és meghatározó jelentőségű budapesti kapcsolatainak kialakításához szükséges a repülőtér és a belváros közötti – a térségi, illetve országos közlekedéssel összehangolt – kötőpályás közösségi közlekedési kapcsolat megteremtése, és a meglévő közúti kapcsolat fejlesztése.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A repülőtér és a főváros közötti közlekedési kapcsolatok fejlesztése;
- ▶ A légit közlekedés és a nagysebességű vasúti közlekedés Budapest pozícióit erősítő összehangolt fejlesztése.

4.13. KIKÖTŐFEJLESZTÉS A NEMZETKÖZI SZEMÉLYFORGALOM ÉS ÁRUSZÁLLÍTÁS TERÉN

Budapest nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatai közül a vízi közlekedés rendelkezik a legkisebb jelentőséggel a hajózás sebességi, és a vízi út hálózati korlátai folytán. A Duna nyújtotta, jelenleg

alul értékelt kapcsolatokat ennek ellenére fejleszteni kell a személyforgalom és az áruszállítás terén egyaránt.

A belvárosi nemzetközi hajókikötő (mint fő kikötő) a személyforgalom terén jelenleg nem nyújt színvonalas szolgáltatásokat, új helyszínen való fejlesztése szükséges, összekötve az üzemi funkciók teljesebb megoldásával.

A hajóval történő áruszállítás részarányának növelése szükséges, annak ellenére, hogy a hajózásra alkalmas időszakok (jégzajlás, alacsony vízszint) korlátozottak. A meglévő teherkikötő szárazföldi közlekedési kapcsolatait fejleszteni kell (csepeli Szabadkikötő), illetve új kikötőt lehet kialakítani – megfelelő piaci igények esetén – a városhatár közelében jó partoldali közlekedési kapcsolatok egyidejű biztosításával (DILK).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Megfelelő partoldali közlekedési kapcsolatok biztosítása;
- ▶ Új személy- és teherkikötő létesítésének előkészítése, legalább a helybiztosítás szintjén.

A CÉL MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TERÜLETSPECIFIKUS ESZKÖZEI

BELSŐ ZÓNA

Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok:

A belső zóna a nagy fejpályaudvarok révén a nemzetközi és országos vasúti közlekedés végpontja, a létesítmények forgalomban betöltött jelentőségét meg kell tartani.

- A fejpályaudvarok és a városon belüli vasúti pályák felújítása;
- Közvetlen belváros – repülőtér kötőpályás kapcsolat létrehozása.

ÁTMENETI ZÓNA

Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok:

Az átmeneti zóna területén helyezkednek el a vasúti áruszállításhoz kapcsolódó rendező pályaudvarok, melyek területigényét felül kell vizsgálni az országos elképzelések alapján.

- A nagysebességű vasúti közlekedés kialakításának biztosítása a Kelenföldi pályaudvaron;
- Az alulhasznosított vasúti területek revitalizációja.

ELŐVÁROSI ZÓNA

Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok:

Az elővárosi zóna a légi közlekedés kizárólagos helyszíne, továbbá az M0 gyűrű révén a nemzetközi és országos közúti gépjármű közlekedés gyűjtő-elosztó területe. A légi és a közúti közlekedés színvonalát egyaránt fejleszteni szükséges.

- Közvetlen belváros – repülőtér kötőpályás kapcsolat létrehozása;
- Repülőtér közúti kapcsolatának fejlesztése a főváros irányába;
- Nagysebességű vasúti közlekedés kialakításának biztosítása repülőtéri megállóval;
- A hiányzó sugárirányú autópályák kapcsolódásának biztosítása a bezáródó M0 gyűrűhöz.

DUNA MENTI ZÓNA

Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok:

A Duna menti zóna a vízi közlekedés kizárólagos területe. Az alacsony környezetterhelést eredményező közlekedési módokban rejlő lehetőségeket mind teljesebb mértékben ki kell használni.

- A nemzetközi hajóállomás áthelyezése, üzemi funkcióinak színvonalas kialakítása;
- A csepeli Szabadkikötő közúti és vasúti kapcsolatainak fejlesztése;
- A DILK kialakítása (megfelelő szállítási igény esetén).

HEGYVIDÉKI ZÓNA

Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok:

A hegyvidéki zóna területét a topográfiai adottságai folytán közvetlenül nem érintik a nemzetközi és országos kapcsolatokat biztosító közlekedési ágak (vasúti, közúti, légi, vízi) fejlesztési feladatai. A gyorsforgalmú úthálózat fejlesztése szükséges a várostérségben a fővárosi kapcsolatok színvonalának emelésére.

- M0 gyűrű bezárása (Nyugati szektor megépítése).

A CÉL INDOKOLÁSA:

A város megítélésében és ezen keresztül versenyképességének megőrzésében kiemelt szerepe van az itt lakók és dolgozók életminőségének. Ennek egyik legfontosabb eleme az egészséges környezet, amely döntően befolyásolja az egészségi, pszichés és mentális állapotunkat. Ennél fogva jelentős hatással van a városlakók fizikális és szellemi teljesítőképességére, összességében pedig a város versenyképességének egyik fő meghatározója.

Az egészséges környezet megteremtéséhez elengedhetetlen, hogy elegendő zöldfelület és egyéb biológiai zöldfelület álljon rendelkezésre környezetünkben. A biológiailag aktív felületek (a növényzettel borított felületeket, vagyis a zöldfelületeket és az élővíz felületeket) életfolyamataik révén jelentős kondicionáló hatást fejtenek ki, mérséklék a városi hősziget-hatást, javítják a levegő páratartalmát és mozgását, illetve megkötik a légszennyező anyagokat.

Az egészség megőrzésének alapvető feltétele a rendszeres testmozgás, a szellemi és fizikai kikapcsolódás is. A városi élet minőségének fenntartása szempontjából elengedhetetlenek a sportolási és rekreációs tevékenységek végzésére alkalmas területek, legyen szó versenysportról, képességfejlesztésről, vagy szórakozásról.

A város lakóinak egészségügyi állapotát jelentős mértékben meghatározza környezetük zajterheltségi és a légszennyezettségi állapota is. Ezek a környezeti tényezők egészségügyi és pszichés értelemben is hatással vannak az emberi szervezetre, ezáltal befolyásolják az ember munkavégző-képességét, a város élhetőségét.

Az egészséges környezet megteremtésének egyik alapvető feltétele a természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás. E tekintetben különösen fontos a különböző földtani elemek, a talaj (különösen a termőtalaj) és a talajvizek állapota. Az urbanizációs folyamatok egyre jobban veszélyeztetik ezeket az erőforrásokat. A szennyezőforrások felszámolása, a kármentesítés, további szennyezések megakadályozása, a termelő hulladékok megfelelő ártalmatlanítása kiemelten fontos az élhető városi környezet megteremtéséhez. A Budapesten keletkező tetemes mennyiségű hulladék begyűjtése és ártalmatlanítása nagy teherként jelentkezik a város működtetésében.

Meghatározó jelentőségű természeti erőforrások a különböző vízkészletek is, amelyekkel mind minőségi, mind mennyiségi értelemben felelősen kell bánni. A lakosság számára fontos a mindenkor elérhető, jó minőségű ivóvíz, melyet az ivóvízhálózaton keresztül szerezhetnek be. A környezet és az élővizek védelme ma már megköveteli a keletkező szennyvizek teljes mértékben történő megtisztítását. A vízkészletekkel történő tudatos gazdálkodás részben az ivóvízfogyasztás csökkentését, részben a csapadékvíz elvezetésének mérséklését és a hálózat tehermentesítését eredményezheti. Az egyre szélsőségesebb időjárási események miatt az árvízi védekezés is egyre fontosabb feladattá válik.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Zöld- és egyéb biológiailag aktív felületek	5.1.	A biológiailag aktív felületek és a zöldfelületi intenzitás növelése
	5.2.	Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken
	5.3.	A meglévő zöldterületek, városi terek rehabilitációja és a fenntartás színvonalának javításai
Sport és rekreáció	5.4.	Sportoló lakosság arányának növelése
	5.5.	Nemzetközi szintű sportrendezvényekhez szükséges infrastruktúra kiépítése
	5.6.	Gyógy- és termálvizekben rejlő rekreációs lehetőségek kihasználása
Zaj- és légszennyezés	5.7.	A kibocsátások (emisszió) csökkentése
	5.8.	Az érintettség és a konfliktusok csökkentése (immisszió)
Hulladékgazdálkodás és talajvédelem	5.9.	A keletkező hulladékmennyiség csökkentése
	5.10.	A hulladék felhasználási és újra-hasznosítási arányának növelése
	5.11.	Potenciális szennyezőforrások felszámolása
	5.12.	Köztisztaság javítása
Vízgazdálkodás	5.13.	Mindenki számára elérhető, jó minőségű ivóvíz biztosítása
	5.14.	A keletkező szennyvizek 100%-ban történő megtisztítása
	5.15.	Csapadékvizek hasznosítása
	5.16.	Patakok, kis vízfolyások rendezetté tétele
	5.17.	Árvízvédelmi megújulás

ZÖLD- ÉS EGYÉB BIOLÓGIAILAG AKTÍV FELÜLETEK

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapest területének 47%-a zöldfelület (növényzettel fedett felület). Ennek alapján az egy főre jutó zöldfelület 148 m². Jelentős eltérés mutatkozik a zöldfelületek fővároson belüli területi megoszlásában. A belvárosi kerületekben alig 1–4 m² aktív zöldfelület jut egy főre. A zöldfelületek mennyisége a fővárosban 1990. év óta egyre csökken.

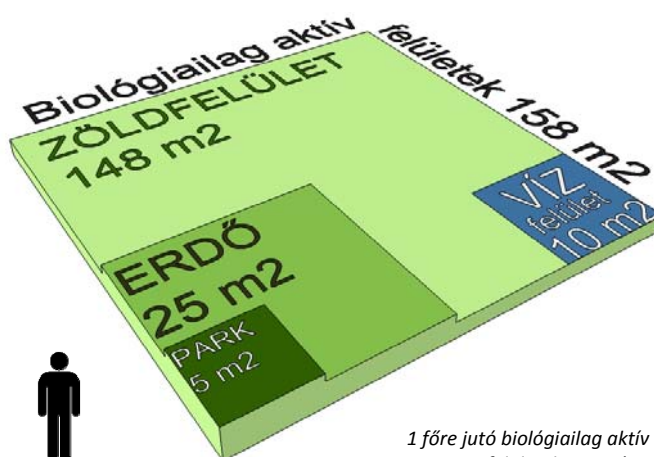
A biológiailag aktív felületeken belül kiemelt szerepet töltenek be a közhasznú zöldfelületek: az erdők, a közparkok, közkertek. Budapesten az egy főre jutó zöldterületek (közparkok, közkertek) nagysága 5 m², szemben az Egészségügyi Világszervezet (WHO) által ajánlott 9 m²/fő értékkel. Ugyanakkor az alacsony zöldterületi ellátottság mellett a különböző közparkok térbeli eloszlása is egyenetlen. Az alacsony zöldterületi ellátottság, az elégtelen minőség, illetve a kor igényeit nem kielégítő funkciókínálat miatt a zöldterületek nem töltik be kondicionáló, rekreációs, pszichés-mentális szerepüket.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

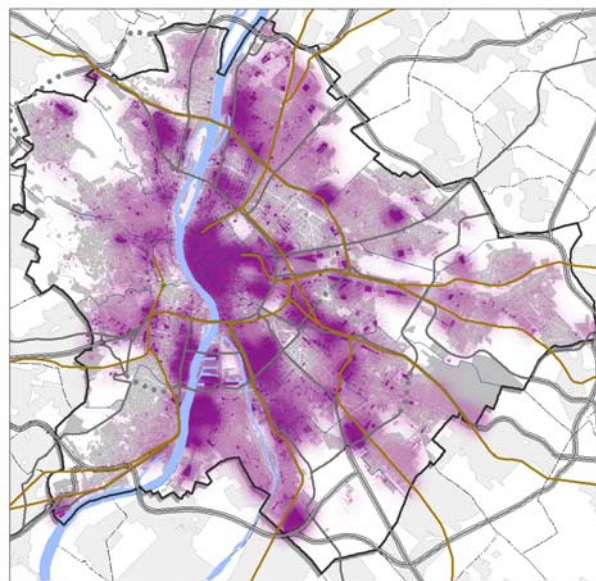
5.1. A BIOLÓGIAILAG AKTÍV FELÜLETEK MEGŐRZÉSE ÉS ÚJAK LÉTESÍTÉSE, A ZÖLDFELÜLETI INTENZITÁS NÖVELÉSE

A biológiailag aktív felületek növelése Budapest teljes területén kezelendő feladat. Egyrészt a zöldfelületek és más biológiailag aktív felületek (pl. vízfelületek) arányát kell emelni, ezért a zöldfelületekkel – akár csak a termőföldekkel – racionálisan kell gazdálkodni. (9.1. Földterület-takarékos fejlesztések – termőföldek védelme) A fejlesztéseknél a zöldmezős beruházások helyett az alulhasznosított vagy hasznosítatlan barnamezős területeket kell előnyben részesíteni, a barnamezős területek funkcióváltásakor pedig elengedhetetlen az új zöldfelületek létrehozása. Ezeken a területeken a célzott területfelhasználás kialakulásáig ösztönözni kell az átmenti, ideiglenes hasznosítási módokat, amelyek javítják a biológiai aktivitást, a zöldfelületi intenzitást (pl. rekreációs célú zöldfelületek, élelmiszer- vagy energianövények termesztése).

Az alacsony zöldfelület-fejlesztési potenciállal bíró belvárosi területeken alternatív megoldásokkal – tetőkertekkel, zöldtetőkkel – pótolhatóak a hiányzó zöldfelületek, amelyek jelentősen javítják környezetük hő- és vízháztartását, ezért hosszú távon energiahatékony és így költségcsökkentő megoldások. A zöldfelületek mellett a vízfelületek is jelentős kondicionáló hatással bírnak a környezetükre, befolyásolják a helyi klímát párologtató felületük, illetve légáramlást keltő hatásuk következtében, ezért a természetes és mesterséges vízfelületeket védeni kell.

1 főre jutó biológiailag aktív felületek nagysága Budapesten

- A zöldfelületi intenzitás fejlesztése szempontjából kiemelten fontos területek
- A zöldfelületi intenzitás fejlesztését igénylő területek

Zöldfelületi intenzitás fejlesztésének referenciaszintjei:

- Belső zóna:
  - 10 % (min. 5 %)
- Átmeneti és elővárosi zóna:
  - lakóterületen 40 % (min. 20 %)
  - gazdasági területen: 20% (min. 10 %)
- Hegyvidék zóna:
  - 60 % (min. 40%)

A meglévő zöldfelületeken a zöldfelületi intenzitás fenntartása és javítása a feladat. Jelenleg Budapest közigazgatási területén kb. 6000 hektár erdőszült terület található, amelyen túl további 2700 hektár be nem telepített terület található többnyire a pesti külső kerületekben. A tervbe vett erdőtelepítésekkel jelentős

mértékben javítható a zöldfelületi intenzitás, ami közvetve hatással lehet az egész város hőháztartási viszonyaira is, ezért 2030-ig a főváros erdősültségét 5%-kal (300 hektárral) kell növelni. Első lépésben a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában álló, erdőterületnek szánt területek erdősítését célszerű elvégezni. (Az erdőtelepítésre szánt területeknek egy jelentős részénél a tulajdonjogi-kezelői háttér miatt problémás az erdőtelepítés.) (9.3. Fenntartható, kompakt, szabadterületekkel megfelelően tagolt város)

Jelenleg a fővárosi kezelésű területeken mintegy 150 ezer útsorfa egyed él. A belső városrészekben a zöldtetők mellett az utak fásítása is hozzájárul a biológiai aktivitás növeléséhez, ezért 2030-ig legalább 5 %-kal kell növelni az útsorfák számát, a folyamatos felújításon túl. Elsősorban a mintegy 6000 db üres fahelyen kell elvégezni a fátelépítést, a közlekedési- és közműadottságtól függően. A fáknek nem csak a biológiai aktív felületek növelésében, hanem a szennyezőanyagok szűrésében is kiemelkedő szerepe van. Számos lomb- és tűlevelű faj kitűnően köti meg a szállóport (pm10-et), nitrogén-oxidokat, ózont, illékony szerves vegyületeket és egyéb szennyeződéseket. Kutatások szerint a fasor nélküli utcák finompor szennyezettsége akár a négyszerese a fásított utcákénak. Ezenfelül a fasorok város szerkezeti, -esztétikai jelentőséggel is bírnak vizuális és mentális kapcsolatteremtő szerepük által.

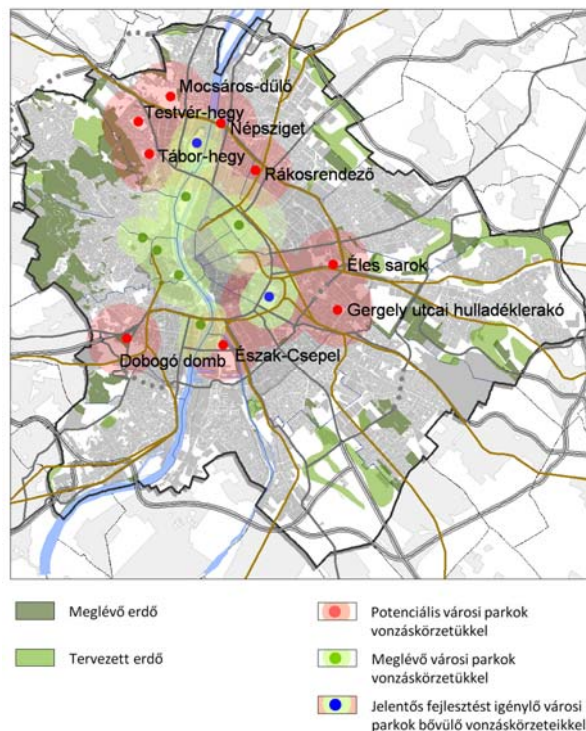
A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Zöldtetők, homlokzati zöldfelületek, többszintes növényállományok, vízfelületek létesítésének ösztönzése;
- ▶ Az erdőtelepítések kezdeményezése, támogatása;
- ▶ A biológiai aktív felületek kompenzációja;
- ▶ A zöldfelületi arány megfelelő jogi szabályozása;
- ▶ A fák és fasorok védelmének megerősítése a szabályozási környezetben;
- ▶ Kampányok indítása fasorok és zöldfelületek létesítésére az érintett lakosság és külső szponzorok bevonásával;
- ▶ Környezeti nevelés a környezettudatosság érdekében;
- ▶ Barnamezős területek átmeneti hasznosítása zöldfelületként (a távlati területfelhasználás megvalósulásáig).

5.2. ÚJ ZÖLDTERÜLETEK LÉTESÍTÉSE AZ ELLÁTATLAN TERÜLETEKEN

Az ellátatlan területeken és a zöldfelület-hiányos belvárosban új, közcélú zöldterületeket (városi parkokat, közparkokat, közkerteket) kell kialakítani. Ezeknél a zöldterületi fejlesztéseknél figyelembe kell venni, hogy a különböző rekreációs igények (az egész napostól a pár órás szabadidő eltöltéséig) mindenki

száma egyaránt kielégíthetőek legyenek. Az egész napos rekreáció biztosításához új városi nagyparkokat, illetve rekreációs erdőterületeket kell létesíteni elsősorban a pesti oldalon, a Budai-hegyvidék távolsága miatt. (9.3. Fenntartható, kompakt, szabadterületekkel megfelelően tagolt város)

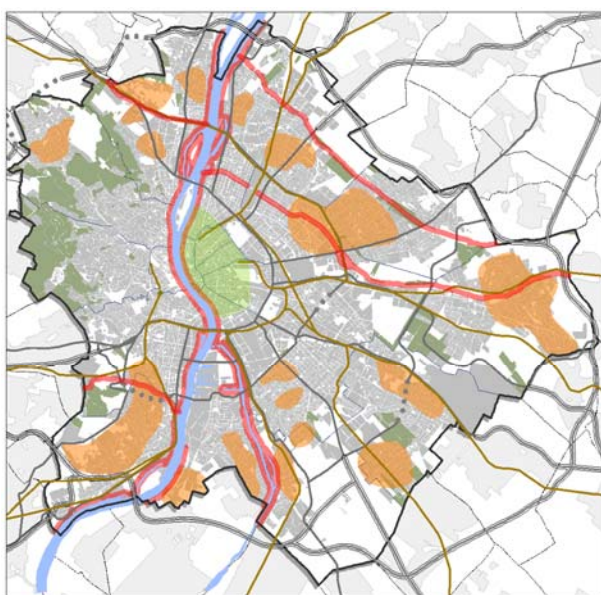
Az új városi nagyparkoktól, illetve rekreációs erdőterületektől mért elérési távolság legfeljebb 1-2 km a funkcióktól függően. Az egész napos rekreáció mellett a napközbeni, pár órás szabadidős területeket is biztosítani kell a lakóterületek közelében. Ezeknél a közkerteknél, kisebb közparkoknál maximum 300 m-es elérési távolsággal kell számolni.

2030-ig a lakóterületek zöldfelületi ellátottságát (ellátott lakóterületek aránya a lakóterületek összterületéhez viszonyítva az elérési távolság alapján) a belső zónában 100%-ra, az átmeneti zónában 80%-ra, az elővárosi és a hegyvidéki zónában 60%-ra kell emelni. Ugyanakkor a fejlesztéseknél figyelembe kell venni, hogy a különböző lakóterületeken eltérő igények keletkeznek. A nagy lakónépségű területeken (pl. telepszerű beépítéseknél) nagyobb az igény közhasználatú zöldfelületekre, mint a kertvárosokban.

A rekreáció időtartama mellett tekintettel kell lenni a különböző korosztályok eltérő igényeire is, különösen a gyermekekre és az idősebb generációkra. Biztosítani kell a lakóterületek játszóterekkel, sportkertekkel és szabadterei sportpályákkal való ellátottságát.

A belvárosban elsősorban a gyalogos köztér és sétáló utcák hálózatának további fejlesztése a feladat. Emellett alternatív megoldásokkal, korlátozottan

közhasználatú zöldfelületek létesítésével pótolhatóak a hiányzó zöldfelületek. A megfelelő mennyiségű, területi eloszlású és minőségi zöldterületek kialakításához új finanszírozási módokat kell keresni, a zöldterületeken jelentkező bevételek és a zöldterületi externáliák figyelembevételével. A közterületeken (zöldterületeken) keletkező bevételeket vissza kell forgatni ezekre a területekre. A kedvező externáliákat kihasználva pedig a magántőkét kell bevonni a zöldterületi fejlesztésekbe, a környező területek ingatlanfejlesztéséhez kapcsolva.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Magánszektor bevonása a zöldterületi fejlesztésekbe;
- ▶ Az új lakóterületeknél a zöldterületek létesítésének ösztönzése;
- ▶ Közösségi részvétel erősítése a zöldterületi fejlesztéseknél;
- ▶ Közösségi kertek támogatása;
- ▶ Zöldterületi fejlesztések más forrásból támogatott beruházásokkal összevontan (integrált területi beruházások).

5.3. A MEGLÉVŐ ZÖLDFELÜLETEK, VÁROSI TEREK REHABILITÁCIÓJA ÉS A FENNTARTÁS SZÍNVONALÁNAK JAVÍTÁSA

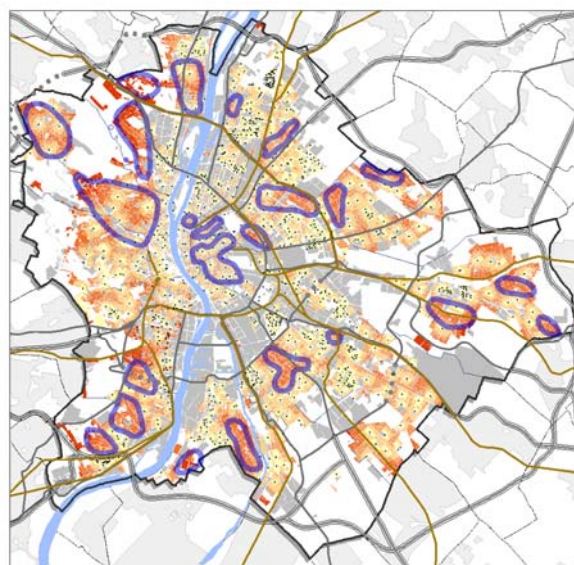
Az elégtelen zöldfelületi ellátottság nem csak a zöldfelületek hiányából, hanem azok leromlott állapotából és kihasználatlanságából is fakad. Az alulhasznosított parkok (pl. Népliget) funkciókínálatát a kor rekreációs igényeinek megfelelően kell kialakítani,

amelyeknél figyelembe kell venni az új rekreációs igényeket, mint például az extrém sportpályák, szabadtéri fitnesskert, készségfejlesztő akadálypályák.

A funkciók újragondolása a túlterhelt zöldterületek esetében is kiemelten fontos, ugyanis a túl intenzíven használt zöldfelületeken (pl. Városliget), még a rendszeres fenntartási munkálatok mellett sem biztosítható a terület regenerálódása, az egymást érő rendezvények következtében. Mindezek figyelembevételével a jelentősebb rendezvényekhez, a meglévő városi nagyparkok tehermentesítésére új területeket kell kijelölni Budapesten. A Népliget jelenlegi alulhasznosítottsága folytán bizonyos funkciókat elláthat, de rendezvényhelyszíneként más területet is kell keresni (pl. az Éles sarok melletti zöldfelület Kőbányán).

A parkok, városi terek átalakításakor az esélyegyenlőség jegyében figyelembe kell venni a hátrányos helyzetűek igényeit is. Így a felújításoknál biztosítani kell az akadálymentességet, illetve a speciális funkciókat, mint például a vakoknak tervezett kertek.

A zöldfelületek fejlesztésén túlnyúló feladat a parkok hozzáférhetőségének, megközelíthetőségének javítása, különösen az emiatt alulhasznosított parkok esetében (pl. Óbudai-sziget).

A zöldterületek rehabilitációja, felújítása mellett ugyanannyira fontos a fenntartás és karbantartás. A lakossági megkérdezések is a színvonal emelését jelölték meg elsődleges feladatként, ezért az új zöldfelületek kialakításánál mérlegelni kell azok fenntarthatóságát, már a tervezés fázisában egyeztetni kell a jövőbeni kezelővel. A létesítés költségei mellett

biztosítani kell a fenntartás és a felújítás forrásait is. A közparkok kezelésében éveken át tartó alulfinanszírozottság már eddig is visszafordíthatatlan károkat okozott azok minőségében, ezért a fajlagos támogatási forrásokat (1 m²-re jutó ráfordítást) a technológiai optimumhoz közelíteni kell, de legalább meg kell kétszerezni, ezen kívül a zöldterületeket, vagy más városi szabadtereket legalább 15 évenként fel kell újítani. A zöldterületek felújításakor külön gondoskodni kell az oda nem illő elemek megszüntetéséről, a környezetbe illeszkedő funkcióval való ellátásukról.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A zöldterületeken jelentkező bevételek visszaforgatása azok fenntartására és fejlesztésére;
- ▶ Közterület-használat megfelelő szabályozása;
- ▶ A zöldterületek tulajdonosi és kezelői háttérének rendezése;
- ▶ Környezeti nevelés a köztulajdonosi szemlélet és felelősség érdekében;
- ▶ Parkórszolgálat kialakítása, bővítése;
- ▶ Akadálymentesség javítása a zöldterületeken;
- ▶ Önkéntes és közmunka programok a zöldterületek fejlesztésére és kezelésére;
- ▶ A zöldterületek megfelelő nyilvántartása.

SPORT ÉS REKREÁCIÓ

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapest lakosságának nagy része nem sportol eleget, aminek oka, az egyéni életmód mellett, a sportlétesítmények mennyiségi és minőségi mutatóiban is keresendő. Egy 2009-ben végzett lakossági egészségfelmérés szerint Budapesten a nők mindegyik korcsoportjában csak 10–20% között van a napi rendszerességgel testmozgást végzők aránya, és a kedvezőbb statisztikát mutató idősebb férfiaknál sem éri el a 30%-ot. (Budapesti Egészségterv 2012) A változó demográfiai arányok, a népesség fokozódó elöregedése, a gazdasági-társadalmi kihívások az életmód változását hozzák magukkal, aminek egyik megnyilvánulása az egészségmerőzés és az öngondoskodás, mely összefüggésben van a mozgásigénnyel, és amire a városnak területi kínálatot kell teremtenie. (☞ 17. *Befogadó és támogató társadalom*)

Anyagi források csökkenése miatt a sportaktivitás terén, mely a fővárosban sportegyesületekhez kötődik, az elmúlt években drasztikus visszaesés volt tapasztalható. A sportpályák és sportolásra alkalmas terek száma az elmúlt évtizedekben megfogyatkozott. Ennek eredményeképp a nagy hagyományokkal rendelkező budapesti sportegyesületek vezető szerepe is gyengült, a presztízszerepet a vidéki egyesületek vették át. A budapesti sportlétesítmények (sportcsarnokok, sportpályák, iskolai sportlétesítmények) eloszlása viszonylag egyenletes, ezzel szemben az uszodákra ez az állítás már nem igaz. A lakott területeknek csak 2,3%-a fekszik 2000 métert meghaladó távolságra sportlétesítményektől, de uszodák szempontjából a lakóterületek negyede „ellátatlannak” tekinthető. A sportolásra alkalmas területek száma kevés, nem áll a lakosság rendelkezésre elegendő számú, igényes, vonzó minőségű sportlétesítmény.

Magyarország és ezen belül Budapest továbbra is előkelő helyen szerepel a nemzetközi sportversenyek megrendezésében, annak ellenére, hogy a világverseny rendezéshez szükséges nemzetközi szintű infrastrukturális háttér nem kielégítő. A versenysportokhoz szükséges nemzetközi igényű infrastruktúra-fejlesztés költséges és nehézkes, mivel a sportolási célú intézmények fenntartása, jogi helyzete számos esetben még rendezetlen. Budapest a nagy rendezvények jogáért folytatott, városok közötti versenyben is egyre jobban lemarad, a nemzetközi sportéletben betöltött szerepe csökken. A nemzetközi szerep visszaszerzésében a kormányzati döntések is nagyban befolyásolják a sportélet alakulását a fővárosban. Az ezredfordulót követően már történtek beavatkozások a sportlétesítmények terén (lásd Papp László Sportaréna) és a közelmúltban több olyan kormányzati lépés is történt, mely a megfogalmazott cél elérését szolgálja. A Budapesti Olimpia Központ integrált rekonstrukciójáról törvény született, az új ferencvárosi labdarúgó-stadion építését kiemelt beruházássá minősítették. A beruházások keretében felújításra kerülhet a Puskás Ferenc Stadion és két új stadion létesül a szükséges infrastruktúra kiépítésével együtt.

A Duna-partok mentén a vízisport-élet jelentős múltra tekint vissza, de fejlődése megtorpant. A Duna-partokban rejlő adottságok kihasználása ezért kiemelten fontos a vízi sportok fejlesztésében (☞ *A Dunával együtt élő város*).

Budapest rendkívül gazdag termál- és gyógyvizekben, de a gyógyvizekben és a gyógyfürdőkben rejlő kulturális, rekreációs, turisztikai és egészségügyi lehetőségek nincsenek kellőképpen kihasználva. A Főváros 1934-ben elnyerte a fürdőváros címet. Napjainkban is 80 ásványvíz és gyógyforrás található területén, valamint 10 műemlék fürdő. A fürdők korszerű felújítása és környezetük rendbetétele az elmúlt évtizedben megkezdődött, mellyel párhuzamosan számos kiegészítő szolgáltatás is csatlakozott hozzájuk. Összességében még mindig hatalmas potenciál rejtőzik ebben a szférában, melynek kihasználásakor szem előtt kell tartani a turisták és a városba látogatók igényein túl a helyi lakosság kívánalmait is. A gyógyszállók létesítésének támogatása az alapvető célkitűzések között kell, hogy szerepeljen.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

5.4. A SPORTOLÓ LAKOSSÁG ARÁNYÁNAK NÖVELÉSE

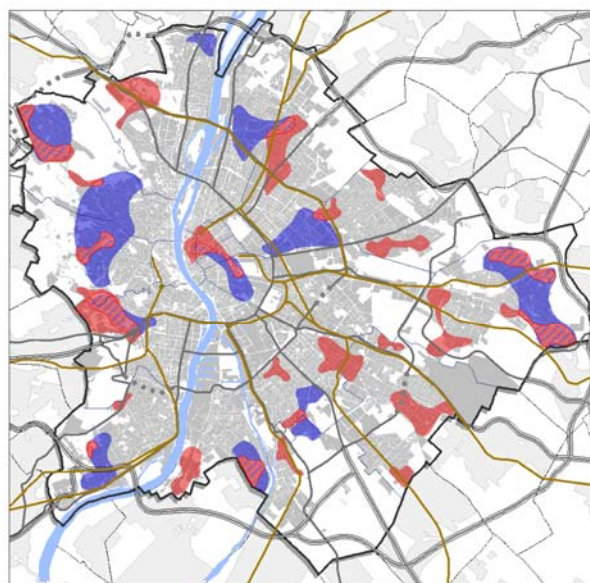
A sporttal és mozgással biztosított egészség kevesebb terhet ró mind a társadalombiztosítási rendszerre, mind pedig az egészségügyi ellátó hálózatra, tehát hosszú távon jó befektetés a társadalom számára. A sportot és a sportolás iránti igényt az egész élet folyamán fenn kell tartani, melyhez megfelelő kínálatra és infrastrukturális háttérre van szükség. Javítani kell a város tömegsport kínálatát a sportesemények bővítésével, a sport helyszínek számának növelésével és a létesítmények korszerűsítésével.

A diák- és szabadidősport rendezvényeket, amatőr és profi versenyeket lebonyolító szak- és sportszövetségek, egyesületek fennmaradásához kulcsfontosságú a megfelelő finanszírozási háttér biztosítása.

A tömegsportolási lehetőségek bővítése érdekében kiemelt rekreációs helyszínek létrehozása elsősorban a cél. A városi nagyparkok szabadidő sportolási helyszíneinek fejlesztése (pl. futókörök létesítésével) a szabadidősport kiszélesítését eredményezhetik. Ennek során biztosítani kell a fogyatékkal élők sportolási lehetőségeit is. A lakótelepi játszótérfejlesztésekkel összhangban folytatni kell a meglévő grundok, „dühöngők” korszerűsítését is. A közösségi terek átépítése során un. sportjátszóterek, szabadtéri fitnessparkok, valamint extrém sport helyszínek (pl. gördeszka, BMX pályák) kialakításával Budapest lakosságának teljes köre térítésmentesen vehet részt különféle mozgásos tevékenységben. Könnyűszerkezetes sportcsarnokok építésére van szükség, melyek a téli időszakban is alkalmas helyszínt nyújthatnak számos sportágnak.

A lakóterületek jobb ellátottsága érdekében különösen új uszodák létesítése szükséges, melyek ugyan jelentős fenntartási költséget is jelentenek, de az úszás és egyéb vízi sportok üzése szezontól független sportolási lehetőséget kínál, ezért teljes évben biztosítja azok igénybevételét. (A fejlesztést igénylő területek kijelölését a lakóterületektől való távolság és az ellátást igénylő lakosság határozta meg.)

Budapest kiváló adottságokkal rendelkezik az evezősportok számára, hosszú távon a Duna és mellékágai jobb kihasználásával (pl. csónakházak létesítésével) kell erősíteni a nyílt vízi sportágakat.

■ Uszoda hiányos lakóterület ■ Sportlétesítmény hiányos lakóterület

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A tömegsportolási lehetőségek kínálatának bővítése;
- ▶ A mozgásra, egészséges életmódra való nevelés erősítése – szemléletformálás;
- ▶ Egységes sportkoncepció kialakítása;
- ▶ Sportszövetségek és egyesületek támogatási rendszerének kidolgozása;
- ▶ Nonprofit gazdasági társaság létrehozása a fővárosi sportágazati feladatok ellátása és a sportlétesítmények fenntartása céljából.

5.5. NEMZETKÖZI SZINTŰ SPORTRENDEZVÉNYEKHEZ SZÜKSÉGES INFRASTRUKTÚRA KIÉPÍTÉSE

Budapest nemzetközi sportrendezvények rendezésében való szerepvállalásának erősítése egyben országos érdek. A megvalósításhoz elengedhetetlen a magas szintű infrastruktúra biztosítása, új, illetve megújított sportlétesítmények, komplex sportközpontok létrehozása. A fejlesztések költségigénye miatt az állam szerepvállalása szükséges. A sporthelyszínek korszerűsítése egyben az egyesületi élet fejlődését, az utánpótlás-nevelést is szolgálja.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Fejlesztési források biztosítása befektetők bevonásával;
- ▶ Aktív pályázati részvétel a nemzetközi versenyek rendezési jogáért.

5.6. GYÓGY- ÉS TERMÁLVIZEKBEN REJLŐ REKREÁCIÓS LEHETŐSÉGEK KIHASZNÁLÁSA

A gyógyvizek egy része strandokon is elérhető, továbbá a fürdőknek is vannak szabadon lévő medencéi, melyek így a téli folyamatos üzemük mellett nyáron is kedvezően elérhetőek. Az egyes fürdők felújítása és korszerűsítése mellett a szolgáltatási kínálat bővítésével az ide látogatók száma növelhető. A jelenleg nem üzemelő fürdők üzembe helyezése mellett a sportolást kedvelők számára komplex fürdőnegyed létrehozásával lehet a vízi sportok, illetve a pihenésre, felfrissülésre vágyók igényeit kielégíteni.

A kutakból kitermelt vízmennyiség, illetve azok tényleges kapacitása között még jelentős tartalékok mutatkoznak. A kutak környezetében lévő szállodák számára a többlet vízmennyiség értékesíthető, így a szállodák által kínált lehetőségek egy magas fokú ellátással bővíülhetnek.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Szolgáltatások bővítése;
- ▶ Fürdőnegyed létrehozása komplex vízi létesítményekkel.

ZAJ- ÉS LÉGSZENNYEZÉS

HELYZÉTÉRTÉKELÉS:

A környezeti problémák mértéke az adott terhelés és az érintett lakosság összefüggésében vizsgálható. A közlekedésből fakadó konfliktusok inkább a belső városrészben jelentkeznek, míg az üzemi, pontszerű/területi létesítmények a heterogén területhasználattal bíró, átmeneti és elővárosi zónákban okoznak konfliktus helyzetet.

A főváros egyik legnagyobb környezeti problémája a jelentős zaj- és rezgésterheltség, mely jellemzően a közlekedési létesítmények mentén keletkezik. **Jelentős zajterheléssel érintett a lakosság több mint kétharmada.** Zajkibocsátás főként a közúti közlekedésből ered, ezt követi a vasúti, és lokálisan a repülőterek közelében érvényesülő légi forgalom zajterhelése, amelyek mellett az üzemi kibocsátás már kevesebb problémát okoz.

A közlekedés és a szállítás Budapest levegőtisztaságát is jelentősen mértékben rontja (főképp a nitrogén-dioxid és a szálló por esetében), a légszennyező anyagok koncentrációja a levegőben sokszor eléri az egészségügyi határértéket, a túllépések esetszáma azonban csökkenő tendenciát mutat. Ezenkívül – az ipari termelés visszaszorulása ellenére – továbbra is működik még néhány jelentősebb légszennyező objektum a főváros területén (főleg erőművek, fűtőművek, valamint néhány nagyobb ipari üzem). A levegőminőséget a kibocsátói oldal mellett döntően befolyásolják a meteorológiai viszonyok, azonban ezekre hatással nem lehetünk. Egyedül az átszellőzési folyosók biztosításával lehet érdemileg befolyásolni az immissziós helyzetet.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

5.7. A KIBOCSÁTÁSOK (EMISSZIÓ) CSÖKKENTÉSE

Általánosságban a motorizáció mértékét kell csökkenteni, amely a modal-split arány növelésével, valamint környezetbarát közlekedési módok (pl. vasút, kerékpár) előnyben részesítésével érhető el.

Ezenkívül a káros zaj és légszennyező-anyag kibocsátásokat kell mérsékelni a környezetbarát, alacsony motorzajú és kis károsanyag-kibocsátású gépjármű-technológiák előtérbe helyezésével. A lakóterületeken forgalomkorlátozás és csillapítás is szükséges ezzel párhuzamosan. A sűrűn lakott településrészek elkerülésére az alternatív, elkerülő útvonalak fejlesztése szükséges (pl. Körvasúti körút). A belváros tehermentesítésével párhuzamosan kell fejleszteni a közösségi közlekedést, és ki kell építeni az átszállási csomópontok P+R rendszerét.

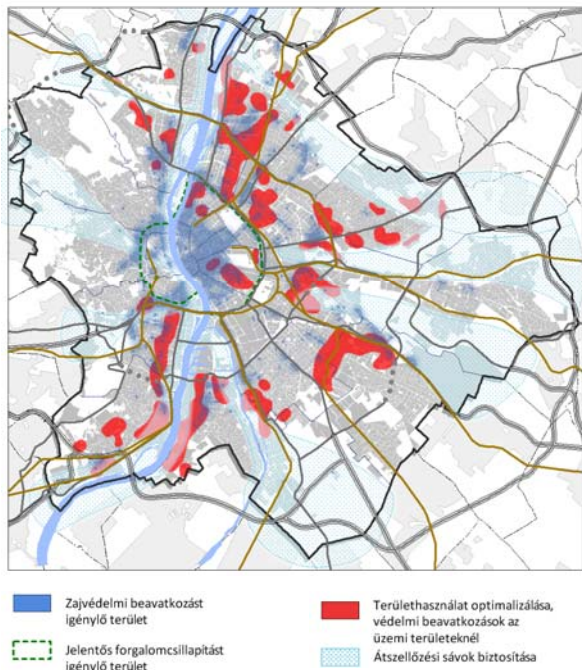
A zajcsökkentést érdekében korszerűsíteni kell a vasúti és közúti pályákat is. Ez egyrészt zajszegény útburkolatok alkalmazását, a kötött pályák zökkenőmentes (hézag nélküli) kialakítását, továbbá rezgésszigetelt, zajcsökkentett ágyazattal történő átépítését jelenti.

Az üzemi létesítmények kibocsátásának csökkentésére környezetkímélő technológiákat, zaj- és levegőtisztaság-védelmi beruházásokat kell alkalmazni (pl. zajvédő szigetelés, porleválasztók, mosóberendezések a pontforrásnál).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Pályázati források igénybevétele a közlekedés korszerűsítésére;
- ▶ Környezetvédelmi díjakkal a környezetbarát technológiák, illetve rendszerek támogatása;

- Környezeti nevelés, lakossági szemléletformálás, környezetbarát közlekedési módok népszerűsítésére.

5.8. AZ ÉRINTETTSÉG ÉS A KONFLIKTUSOK CSÖKKENTÉSE (IMMISSZIÓ)

Minimális célkitűzés, hogy a lakosság terheltsége ne növekedjék, hosszabb távon pedig folyamatosan csökkenjen.

Új létesítmények esetén elengedhetetlen a hangszigetelt építéstechnológia alkalmazása, meglévő épületeknél nyílászárócserevel, utólagosan biztosítható a helyiségek zajvédelme.

A kibocsátási és a teherviselői oldal között a szennyezést mérséklő objektumok létesítése szükséges, amely a helyi adottságoknak megfelelően zajárnyékoló fal, töltés, vagy az elsősorban levegőszennyezettséget mérséklő erdősáv, fasor létesítése, valamint mindezek kombinációi lehetnek. Ahol a terep és tulajdonviszonyok lehetővé teszik a közlekedésből fakadó környezeti ártalom csökkenthető a közlekedési keresztmetszvény megnövelésével, esetleg a pálya bevágásban, alagútban történő át/kiépítésével.

Hosszútávon a területhasználat optimalizálása a feladat: az érzékeny vagy zavaró funkciók áthelyezésével csökkenthetők a környezeti

konfliktusok. Az átszellőzési sávok beépítését korlátozni kell a város légcseréjének érdekében.

Budapest 2011–2016 időszakra szóló környezeti programja (továbbiakban: FKP) az alábbi célok megvalósulását tűzte ki, a kedvezőbb környezetállapot érdekében:

- A 70 dB feletti éjszakai zajterhelés lakossági érintettségének megszüntetése.
- A kis szemcseméretű szálló por (PM10) esetében a napi határérték-túllépések száma legyen kevesebb évente, mint 35.
- A nitrogén-dioxid szennyezettség tekintetében az egy órát meghaladó határérték-túllépések száma legyen kevesebb évente, mint 18.
- Allergizáló pollen koncentráció csökkentése: az új FKP 6 éves időtartama alatt legalább 50%-kal csökkenjen a 30 pollenzem/m³ koncentrációt meghaladó napok száma évenként.

A stratégiai zajtérkép 2008-as Intézkedési Terve alapján további előre mutató célkitűzések:

- A nappali időszakban a 75 dB feletti terhelés számottevő csökkentése, hosszabb távon teljes megszüntetése.
- Az éjszakai 65 dB feletti terhelés mérséklése/hosszabb távon megszüntetése.
- A nappali és éjszakai időszakban jelenleg fennálló – 5 dB-es sávonkénti – lakossági érintettség min. 1–2%-os csökkentése.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- A passzív akusztikai védelem támogatása;
- A konfliktusok csökkentése megfelelő térszerkezet kialakításával.

Csepeli gerincút zajvédelme (forrás: BKK Zrt.)

HULLADÉKGAZDÁLKODÁS ÉS TALAJVÉDELEM

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A Budapesten keletkező tetemes mennyiségű hulladék kezelése nagy teherként jelentkezik a város működtetésében. **Évente összesen kb. 1 millió tonna szilárd hulladék keletkezik a fővárosban, ebből mintegy 450 ezer tonna a lakossági települési szilárd hulladék.** A hulladék nagyobb része energetikai hasznosításra kerül, de a hulladékok közel 40%-át, valamint a hulladékégetésből visszamaradt pernyét és salakot hulladéklerakókban ártalmatlanítják. A működő szelektív gyűjtőszigetek rendszere a főváros hulladékának alig 2%-át képes kivonni a teljes hulladékáramból. A kommunális hulladékok anyagában történő újrahasznosítási aránya elmarad a kívánt értéktől. **A közszolgáltatás keretében begyűjtött települési szilárd hulladék kb. 6–7%-a kerül újrafeldolgozásra.** Országos szinten problémát jelent az inert hulladékok (jellemzően építési és bontási hulladékok) kezelése, és a veszélyes hulladékok ártalmatlanítása is.

A főváros közigazgatási területén jelenleg nem üzemel hulladéklerakó (a hulladékok elhelyezése a közigazgatási területen kívül elhelyezett lerakókban történik), de több bezárt, nem, vagy csak részben rekultivált létesítmény található. A felhagyott ipari területek, valamint az illegálisan elhagyott hulladékok szintén potenciálisan veszélyeztetik a talajok és vizek minőségét, különösen az érzékeny karsztos és egyéb vízbázis-védelmi területeken

A hulladékgyűjtés rendszerének működtetése mellett kevés forrás marad a közterületek fenntartására. A kezelési hiányosságok mellett **a problémák nagy része a környezeti kultúra hiányosságaiból fakad.** A közszolgáltató jelentős energiát kénytelen fordítani a közterületeken napi szinten keletkező hulladékok felszámolására, különösen a belvárosi zónában. Bizonyított elkövetők hiányában többnyire az önkormányzatot terheli a rongálások okozta károk helyreállíttatása is.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

5.9. A KELETKEZŐ HULLADÉKMENNYISÉG CSÖKKENTÉSE

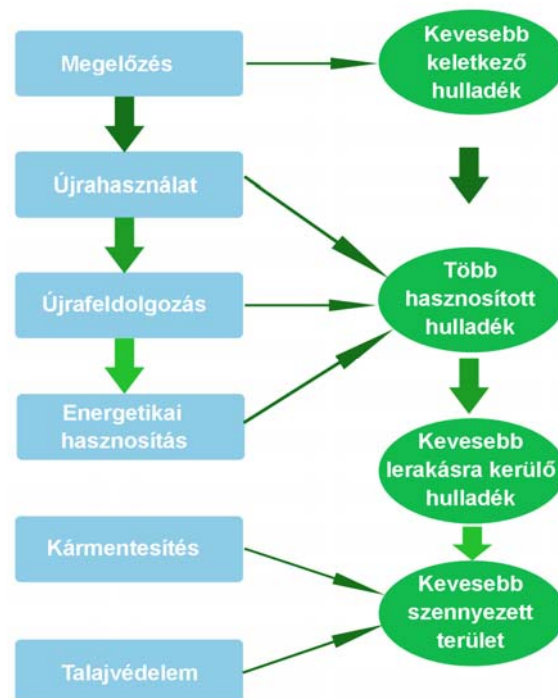
Összhangban az Európai Bizottság által elfogadott stratégia és az Nemzeti Környezetvédelmi Program (továbbiakban: NKP) III. célkitűzéseivel elsődleges feladat a hulladékok keletkezésének megelőzése. Az életciklus-szemléletnek megfelelően kell a hulladékgazdálkodási politikát alakítani, hogy a lehető legtakarékosabb, legjobb környezetvédelmi eredmény szülessen, és az erőforrások teljes életciklusában optimálisan csökkenjenek az összegződő hatások. Ebben a szemléletben kell az ösztönző erővel bíró hulladék- és termékdíjak mértékét meghatározni.

A keletkező települési hulladék mennyisége leginkább a fogyasztói magatartástól függ, ezért a lakosság szemléletformálásában kell előrelépéseket tenni. Fel kell kutatni azokat a további eszközöket, melyekkel a gazdasági szereplőket a hulladékszegény technológiák alkalmazásában érdekeltté lehet tenni.

Az FKP 2011-2016 célkitűzése, hogy a Program 6 éve alatt tovább csökkenjen az egy főre jutó hulladék mennyisége, és 2016-ra a lerakóra kerülő biológiailag lebomló szerves anyag tömegét 35%-ra kell csökkenteni.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Hulladékgazdálkodási díjpolitika fejlesztése a keletkező, és ártalmatlanításra kerülő hulladék csökkentéséért;
- ▶ Környezeti nevelés, lakossági szemléletformálás a környezettudatos fogyasztói viselkedés érdekében.

5.10. A HULLADÉK FELHASZNÁLÁSI ÉS ÚJRAHASZNOSÍTÁSI ARÁNYÁNAK NÖVELÉSE

A keletkezett hulladékok minél nagyobb arányát kell visszavezetni a használatba: újrahasználat révén, vagy feldolgozás után hasznosítva, más lehetőség hiányában energetikailag hasznosítva. A cél, hogy a hulladéklerakókba a lehető legkevesebb hulladék kerüljön, különösen a szerves és egyéb, jól hasznosítható anyagok tekintetében.

Ugyanakkor az étetésből visszamaradó salakanyag és a kommunális hulladék egy részének lerakása gazdasági és technikai okokból elkerülhetetlen, ezért a jövőben is szükség lesz a várost kiszolgáló hulladéklerakó létesítményekre. A pusztázomori hulladékkezelési központ középtávon elegendő kapacitással rendelkezik, de a dunakeszi lerakó kiváltására szükséges egy új hulladéklerakási helyszín kijelölése, lehetőség szerint az észak-keleti agglomerációban.

A jelenleg kis hatékonysággal működő szelektív gyűjtőszigetes rendszer mellett alternatívákat kell keresni a lakossági hulladék minél nagyobb arányú újrahasználatosságának és újrahasznosíthatóságának érdekében. Ennek egyik eszköze lehet a belső kerületekben már működő, a jól hasznosítható komponensek (fém, papír, műanyag) háznál történő szelektív gyűjtési rendszerének kiterjesztése a főváros egész területére. Az FKP célkitűzése az elkülönített hulladékgyűjtési rendszer kialakítása 2015-ig (papír, műanyag, fém, üveg), valamint, hogy az így újrahasznosított hulladék mennyisége érje el a keletkező hulladék legalább 40%-át.

Az időszakos lomtalanítás rendszere mellett ún. újrahasználati központokat kell létesíteni, ahol a feleslegessé vált tárgyak gyűjtése, tisztítás és javítás utáni értékesítése történhet.

A lerakásra kerülő hulladékmennyiség egy új hulladékégető mű létesítésével jelentősen csökkenthető, ugyanakkor mérlegelni szükséges az energetikai célú hasznosító létesítmény magas beruházási költségének megtérülését és környezetre gyakorolt hatásait.

A begyűjtésre kerülő lakossági hulladék szerves anyag tartalma, egyrészt a zöldhulladékok már működő rendszeres külön gyűjtési rendszerével és komposztálásával, valamint a házi komposztálási program fejlesztésével csökkentendő.

Az inert hulladékok megfelelő mértékű újrahasznosítása országos szinten megoldatlan probléma. Az átvételi pontok (hulladékudvarok) számának növelése mellett az építési- és bontási hulladékok másodnyersanyagként történő

felhasználásának támogatása szükséges a megfelelő jogszabályi környezet biztosításával és az építésügyi, a szakhatósági rendszer átalakításával.

A veszélyes hulladékok kezelése speciális feladat, Budapest területén elsősorban a biztonságos gyűjtést és ideiglenes tárolást kell biztosítani.

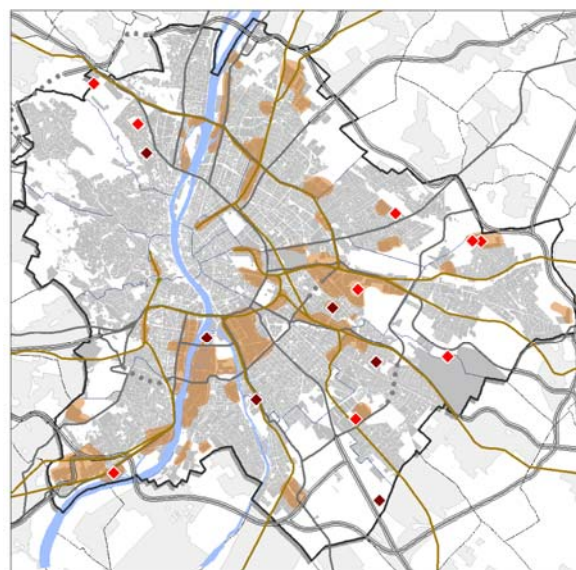
A hulladékkezelés rendszerét az elérhető leggazdaságosabb és környezetkímélőbb módon kell működtetni. Törekedni kell a szállítási távolságok minimalizálására, a járműtelepek és hulladékkezelő létesítmények optimális elrendezése révén.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Pályázati források igénybevétele a hulladékgazdálkodás rendszerének fejlesztésére;
- ▶ Hulladékgazdálkodási adatbázis a nyomon követhető és jól tervezhető hulladékkezelésért;
- ▶ Újrahasznosítási ágazat támogatása, minősítő rendszer létrehozása az ösztönzés érdekében;
- ▶ A közsféra példamutató magatartásának továbbfejlesztése a hulladékgazdálkodás terén;
- ▶ Nemzetközi tapasztalatcsere a legjobb gyakorlat megvalósítása érdekében.

5.11. POTENCIÁLIS SZENNYEZŐFORRÁSOK FELSZÁMOLÁSA

Budapest területén a korábbi ipari tevékenységekből eredően számos olyan létesítmény, potenciális szennyezőforrás található, melyek kármentesítéséről gondoskodni kell.

 Potenciálisan talajszennyezett, kármentesítést igénylő barnamezők területei	 Rekultiválendő hulladéklerakó
	 Rekultiválendő hulladéklerakó (rekultiváció folyamatban)

A felhagyott ipari létesítmények térségében potenciális talaj-, és talajvíz szennyezettséggel kell

számolni. Problémát jelent a „szennyező fizet” elvének érvényesítése, a területek tulajdonviszonyainak megváltozása, a vállalatok átalakulása, privatizációja, vagy részleges/teljes megszűnése miatt. Általában csak új beruházás esetén kötelezhető a tulajdonos a védelmi beavatkozásokra, ez tehát az ingatlanfejlesztési projektet terheli. A barnamezős területek kármentesítéséhez, újbóli hasznosításához egy ellenőrzött adatbázis létrehozása szükséges a feltárt szennyezések és az elvégzett beavatkozások nyomon követhetőségére.

A főváros területén rekultivációra szorul számos felhagyott hulladéklerakó (pl. Cséry telep), melyek mentesítését szintén részletes tényfeltárásnak kell megelőznie, hogy megállapítható legyen a szükséges beavatkozások nagyságrendje.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Tulajdonjogi és szabályozási feltételek tisztázása a kármentesítések megvalósulása érdekében;
- ▶ Kármentesítési programok más forrásból támogatott beruházásokkal összevontan (integrált területi beruházások).

5.12. A KÖZTISZTASÁG JAVÍTÁSA

Az elhagyott hulladékkal szennyezett területek felderítése, azok megtisztítása jelenleg döntően a kerületi önkormányzatokat érintő probléma, de

szorosan összefügg a főváros által ellátott városüzemeltetési, köztisztasági feladatokkal. A települési környezet és a köztisztaság javítása érdekében minőségi követelményeket kell felállítani a közszolgáltató számára, valamint a szennyezett területekről mindenki számára elérhető kataszter készítése szükséges. Ugyanakkor a közterületek állapotát a használók magatartása tudja leginkább befolyásolni, a cél érdekében társadalmi szemléletformálás, valamint szigorú ellenőrzés és szankcionálás szükséges.

Az FKP célkitűzése, hogy a 2011-2016-os időszakban csökkenjen felére a budapesti közterületi illegális hulladék-lerakóhelyek száma, valamint, hogy a budapestiek megítélése Budapest köztisztaságára vonatkozóan ötfokú skálán mérve legalább egy fokozatot javuljon.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Köztisztasági stratégia kidolgozása a hatékony, és számon kérhető feladatellátás érdekében;
- ▶ Szigorú hatósági fellépés az illegális tevékenységek (hulladéklerakás, rongálás) elkövetőivel szemben;
- ▶ Közösségi részvétel erősítése a közterületek rendben tartására.

VÍZGAZDÁLKODÁS

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A klímaváltozás hatása miatt az egyre szélsőségesebb időjárási viszonyok gyakoriságával kell számolni. A nyári és a téli időszakokban a fővárost ellátó vízkészlet mennyiségi és minőségi változáson megy keresztül, mivel felszíni vízbázisra, azaz a Dunára épül Budapest vízellátása. Továbbá az egy időben lehulló csapadékvizek egyre nagyobb intenzitásúak, ami a vízvezető rendszer rövid idő alatt bekövetkező túlterhelését eredményezi. A növekvő burkolt felületek miatt a korábban még a talajba beszivárgó csapadékvizek is az elvezető hálózatot terhelik, miközben a talaj vízháztartása felborul. A szárazabb időszakokban vízkészlet híján azonban az értékes ivóvíz kerül felhasználásra öntözésre, a csapadékvizek tudatos felhasználása helyett.

A csapadékhullás és a hirtelen hóolvadás a Duna vízjárására is hatással bír, így egyre magasabb vízállásokra, illetve elhúzódoó árvízi védekezésekre kell felkészülni. A nagyobb terhelés (víznyomás és tartósság) miatt az árvízi védvonalak átfogó és ütemezett megerősítését kell előirányozni. A vízfelhasználásból megjelenő szennyvizek számára korszerű szennyvíztisztító telepek működnek a Duna mentén, melyek szabad kapacitásokkal rendelkeznek, így a főváros külső kerületeiben lévő csatornázatlan térségeknek hálózatba történő bekapcsolásához csak a szükséges hálózatfejlesztés hiányzik.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

5.13. MINDENKI SZÁMÁRA ELÉRHETŐ, JÓ MINŐSÉGŰ IVÓVÍZ BIZTOSÍTÁSA

A vízbázis védelme érdekében a tisztítási technológia fejlesztése mellett, a vízelosztó hálózat korszerűsítése (vízminőség biztosítása, csőtörések számának csökkentése, elszívárgás minimalizálása) és tudatos

vízgazdálkodás szükséges. A korszerű vízhálózat az ütemezett hálózatrekonstrukciókkal érhető el, így a már koros, közel 100 éves, vízminőséget rontó lerakódásokat tartalmazó vezetékek kiváltása a fő feladat.

A vízhálózat a fogyasztásnak megfelelően kiépült, ellátatlan területek nincsenek. Egyes területeken a nyomásgadozás, valamint az alacsony nyomás miatt bekövetkező korlátozott vízvételi lehetőség jelent problémát. Ezen terhelt nyomászónák esetén a kapacitás felülvizsgálatát és a kiértékelését követően, azok felbővítésével kell számolni.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Ütemezett vízhálózati rekonstrukciók;
- ▶ Gépészeti felújítás, valamint kapacitásbővítés a szükséges nyomászónákban.

5.14. A KELETKEZŐ SZENNYVIZEK 100%-BAN TÖRTÉNŐ MEGTISZTÍTÁSA

Budapest szennyvíztisztítói hosszútávon kellő kapacitással és korszerű tisztítás technológiával **bírnak**, amelyek közül legnagyobb tartálékkal a Csepel-szigeti Központi Szennyvíztisztító Telep rendelkezik.

A keletkező szennyvíz teljes körű megtisztításához hiányzik egyes városzéli területek csatornázottsága. Az újonnan megvalósuló csatornaszakaszokat azonban már csak elválasztott rendszerben szabad megvalósítani, a csapadékvizek minél nagyobb arányú helyben tartása érdekében.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Csatornázatlan területek felzárkóztatása;
- ▶ Dél-Budai főgyűjtő megépítése;
- ▶ Egyesített rendszerű csatornák dunai kitorkollásának megszüntetése.

5.15. CSAPADÉKVIZEK HASZNOSÍTÁSA

Az egyéni vízgazdálkodás egyre fontosabb szerepet kap majd a jövőben. Az ivóvíz pazarlásának megszüntetése mellett a csapadékvizek tudatos kezelése jelentősen csökkentheti a vízfelhasználást. Az „ingyen” érkező vízmennyiség tározással, a célnak megfelelően (pl.: locsolás, gépjárműmosás, WC öblítés) felhasználható. További előnyként említhető, hogy a vízmennyiség ugyanakkor nem jelenik meg az elvezető – jellemzően egyesített rendszerű – csatornahálózatban, melynek terhelése így jelentősen csökkenne. A visszatartott csapadékvizek, melyek locsolásra vagy szikkasztásra kerülnek, a talaj vízháztartását javítják, továbbá mivel természetes lágyvizekről van szó, a növényzet számára is kedvezőbb, mint a vegyszerrel kezelt, tisztított ivóvizek. Az ilyen rendszerek alkalmazását, illetve elterjedését elősegítendő támogatási rendszert kell kidolgozni, mely például a csatornadíj kedvezményben, vagy az építési költség támogatásában jelenhet meg.

Szikkasztórendszer (kép: Kontakt-R Kft.)

Előrejelzések szerint az elkövetkező években egyre nagyobb intenzitású csapadékhullásra kell felkészülni, így a meglévő hálózatot is alkalmassá kell tenni ezek fogadására, esetleg csapadékvíz-tározókat kell kiépíteni.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Társadalmi tájékoztatás a tudatos vízgazdálkodási szemléletről;
- ▶ Engedmények és támogatási rendszer kidolgozása a vízvisszatartási rendszer alkalmazóinak.

5.16. PATAKOK, KIS VÍZFOLYÁSOK RENDEZETTÉ TÉTELE

Budapesten, főként a budai oldalon számos vízfolyás található, melyek egyrészt a felszíni vizek (csapadékvizek) természetes vízvezető hálózatai, ugyanakkor környezetformáló elemként és ökológiai kapocsként is megjelennek. A vízfolyásokra történt illegális szenny-, illetve csapadékvíz rákötések megszüntetésével a vízminőség és a kapacitás, azaz a vízszállító képesség jelentősen javítható. A hirtelen összegyűlő intenzív csapadékhullás vizeit közbenső tározókkal, tavakkal kell visszatartani és ezzel a vízszállítás kiegyenlítetté tenni. A meder és a környezet rendezésével a kikapcsolódás és a szabadidő eltöltésének lehetne megteremteni az alapjait.

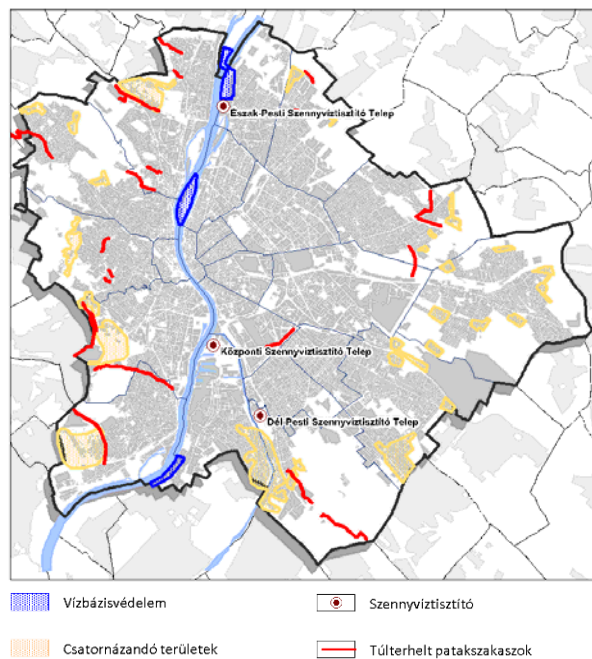
A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Kis vízfolyások természetközeli kialakítási módjának széleskörű felmérése a környezetében élőkkal, a minél szélesebb körű parthasználat érdekében.

5.17. ÁRVÍZVÉDELMI MEGÚJULÁS

Jelenleg a meglévő budapesti árvízvédelmi védművek fenntartására minimális ráfordítások történnek, amelyek állaga így fokozatosan romlik. Ugyanakkor a város egyes területeinek beépülését utólagos bevédés követi, amelyekhez szükséges megfelelő védművek helybiztosítása elmarad, ezért költségesebb megoldásokkal kell ezen területek árvízvédelmét biztosítani. A fővédvonal állapotának részletes felmérése és folyamatos állagmegóvása mellett annak nyomvonalát geodéziailag és jogilag is rendezni szükséges.

Az elmúlt évtizedben az árvíz elleni védekezés céljából - számos helyen feltöltéssel vagy földmű építéssel - újabb és újabb Duna menti területek kerültek beépülésre. A kialakult jogi helyzet miatt, mely szerint a védekezési munkákat csak a fővédvonalon, illetve a mögöttes területeken kell ellátni, a Duna menti sáv esetleges védelme a tulajdonosok feladata, illetve azok költségére történne.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A kritikus állapotú árvízvédelmi védvonalak felújítása;
- ▶ Hullámterek beépítésének szigorú tiltása;
- ▶ A Duna telkének, partvonalának és az árvízvédelmi fővédvonalnak a rendezése.

A CÉL MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TERÜLETSPECIFIKUS ESZKÖZEI

BELSŐ ZÓNA

Zöldfelületek, természeti értékek:

A belvárosban a területhasználat folytán jelentős méretű, új zöldfelületek létesítése általában nem lehetséges, ezért alternatív megoldások szükségesek a biológiailag aktív felületek növeléséhez.

- Tetőkertek, zöldtetők létesítése a lapos tetőkön;
- Foghíjtelkek, hasznosítatlan területek ideiglenes hasznosítása zöldfelületként, közösségi kertek, zsebparkok létesítése;
- Gyalogos elsőbbségű köztér és sétálóutca hálózatának további fejlesztése;
- A fasorok védelme és rekonstrukciója, új fasorok létesítése a felszabaduló közlekedési területeken (parkolósávokban);
- Meglévő zöldterületek megtartása, esetleges megszüntetés esetén annak visszapótlása máshol (kompenzáció);
- A Gellért-hegy természetvédelmi területének és a földtani kincsek (barlangok, termál- és gyógyvizek) védelme.

Zaj- és légszennyezés:

Belső zónában adódik a legnagyobb zaj- és levegőszennyezési konfliktus (szmoghelyzet). A terhelés az alábbi eszközökkel csökkenthető.

- Forgalmkorlátozás;
- Pályakorszerűsítés, pályaátépítés (közúti és vasúti);

- Az épületek passzív akusztikai védelme.

ÁTMENETI ZÓNA

Zöldfelületek, természeti értékek:

Az átmeneti zóna barnamezős és egyéb hasznosítatlan területein jelentős kiterjedésű biológiailag inaktív felületek fordulnak elő, ezért a területek újbóli hasznosításakor a biológiailag aktív felületek arányát javítani kell, az indokolatlan inaktív felületeket meg kell szüntetni, új egybefüggő zöldfelületeket kell képezni. Emellett törekedni kell ezen területek rekreációs-zöldfelületi célú hasznosítására is, amely amellett hogy javítja a zóna ellátottságát, a zöldfelület-hiányos belső területek ellátásában is szerepet kaphat.

- Bányák, hulladéklerakók rekultivációja, egykori ipari területek újrahhasznosítása;
- Barnamezős területek átmeneti, ideiglenes hasznosítása (rekreációs célú zöldfelületek, élelmiszer- vagy energianövények termesztése);
- Új városi parkok létesítése (potenciális területek: Testvér-hegy, Tábor-hegy, Észak-Csepel, a kőbányai Gergely utcai rekultivált hulladéklerakó);
- Új városi rendezvényhelyszínek kijelölése, a meglévő városi nagyparkok tehermentesítése céljából;
- Védő zöldsávok létesítése;
- Zöldtetők létesítése a nagy kiterjedésű lapos tetőkön.

Zaj- és légszennyezés, hulladékgazdálkodás, talajvédelem:

Az átmeneti zónában jelentős a felhagyott vagy alulhasznosított egykori iparterületek száma. A területen legnagyobb konfliktus a vegyes területhasználatokból adódik: lakóterületek közé ékelődő zavaró hatású gazdasági területek vagy szigetszerű lakótömbök a gazdasági zónában. A probléma feloldása hosszútávon az alábbi eszközökkel teljesíthető.

- Területhasználat optimalizálása;
- Tehermentesítő útvonalak kiépítése (Körvasúti körút);
- Gyommentesítés a felhagyott területeken a pollenszennyezés mérséklésére;
- Talajszennyezett területek kármentesítés, korábbi hulladéklerakók és bányaudvarok rekultivációja.

ELŐVÁROSI ZÓNA

Zöldfelületek:

Az elővárosi zónában a még ellátatlan lakóterületek környezetében kisebb közparki fejlesztések kellenek. Továbbá a használaton kívüli területeken, a meglévő erdőterületeken és az erdőtelepítésre szánt területeken, illetve a kisvízfolyások melletti területsávban a budai erdőket tehermentesítő, rekreációs funkciókat kell telepíteni. Mindezek figyelembevételével az alábbi beavatkozások szükségesek.

- Kisebb közparkok, játszóterek telepítése az ellátatlan lakóterületek mellett;
- Rekreációs célú erdőterületek telepítése, fejlesztés;
- Regionális parkok kialakítása;
- Barnamezős területek rehabilitációja.

Természeti értékek:

Az elővárosi zónában az izolációs hatásokat csökkenteni, az ökológiai kapcsolatokat javítani kell.

- Kisvízfolyások rehabilitációja, vízpartok ökológiai funkciójának fejlesztése;
- Sugár és gyűrű irányú zöldfelületi kapcsolatok kialakítása;

- Meglévő erdőterületek, összefüggő beépítetlen területek védelme, települések összenövésének megakadályozása, az elővárosi kerületek természetes tagoltságának további megőrzése;
- Mezővédő erdősávok telepítése különösen a kiváló termőhelyi adottsági területeken.

Zaj- és légszennyezés, hulladékgazdálkodás, talajvédelem

Az elővárosi zónában a legfőbb környezeti konfliktus a közlekedési létesítmények mentén jelentkező zajterhelésből fakad (bevezető utak, vasutak, repülőtér). Probléma származik továbbá a jellemzően kertvárosi lakóterületek közé ékelődő üzemi területek miatt.

- Területhasználat optimalizálása;
- Tehermentesítő útvonalak megépítése;
- P+R rendszer kiépítése;
- Reptéri zaj-konfliktus csökkentése érdekében a funkcióváltás elősegítése az érintett lakóterületeken;
- Zajárnyékoló létesítmények, az utak megfelelő keresztmetszeti kialakítása;
- Gyommentesítés a parlagterületeken a pollenszennyezés mérséklésére;

DUNA MENTI ZÓNA

Zöldfelületek, természeti értékek:

A Duna menti zónában az elsődleges feladat a folyó megközelíthetősége és a Duna-part rekreációs potenciáljának kihasználása. Emellett az elmúlt öt évben tapasztalható, közel 3%-os zöldfelület intenzitás-csökkenés kompenzációja szükséges.

- A Duna-part revitalizációja;
- A meglévő hasznosítatlan területek rehabilitációjakor a biológiai aktivitás növelése;
- A Duna-parti zöldterületek és egyéb rekreációs területek (pl. vízisport-telepek) fejlesztése;
- A meglévő, természetes és természetközeli vízparti területek megőrzése, védelmük biztosítása;
- A Ráckevei–Soroksári-Duna-ág vízgazdálkodásának, vízminőségének javítása.

Zaj- és légszennyezés, hulladékgazdálkodás, talajvédelem

A Duna menti zónában konfliktust okoz az észak–dél irányú közlekedési tengelyek nagy gépjárműforgalma.

- Forgalomcsökkentés szükséges a belvárosi szakasz élhetőbbé tételéért: rakpartok forgalomkorlátozása (vagy alagút létesítése) a Duna-part belvárosi szakaszán;
- Talajszennyezett területek kármentesítés, korábbi hulladéklerakók és bányaudvarok rekultivációja.

HEGYVIDÉKI ZÓNA

Zöldfelületek, természeti értékek:

Hegyvidéki zónában elsősorban a parkerdei létesítményeket kell minőség tekintetében fejleszteni, továbbá a budai erdők tehermentesítése érdekében a határos területeken olyan rekreációs fejlesztések szükségesek, amely intenzív területhasználatú extrém sportoknak is helyet adnak. A zónában a biológiai aktivitás megőrzése érdekében csak jelentős közérdek esetében engedhető meg a beépítés intenzitásának emelése.

A CÉL INDOKLÁSA:

A klímaváltozás hatásainak enyhítése korunk egyik legnagyobb kihívása. A globális klímaváltozás és a városi klímában megfigyelhető változások káros hatásai fokozottan érvényesülnek a nagyvárosokban, így Budapesten is. A klímaváltozásért felelős üvegházhatású gázok kibocsátása az energiafogyasztással hozható összefüggésbe.

Az energiafogyasztás csökkentése és a klímavédelem a nemzetközi elvárásokkal összhangban kell, hogy megtörténjen.

Ezért a koncepció figyelembe veszi, illetve kiegészíti Budapest 2011-ben elfogadott *Fenntartható Energia Akciótervét (SEAP)*, melyben kiemelten fontos szerepet kap az épületek energiahatékonysági programja, és kapcsolódik a *Budapest Főváros Környezeti Programja a 2011-2016 időszakra* című dokumentumhoz, de ezeken túlmutatóan, egy hosszabb távú klímastratégia megalapozása a cél.

Magyarországon az épületek felelősek az energiafogyasztás és kibocsátott CO₂ 1/3-áért, amely Budapesten is hasonlóan alakul, így kiemelten fontos az épületek energiahatékonyságát javító beruházások ösztönzése, a városi hősziget-hatás csökkentése.

Az Európai Parlament és Tanács 2010/31/EU Épületenergetikai irányelve szerint a huzamos használatú, új építésű épületek, illetve az 1000 m²-nél nagyobb alapterületű, lényeges felújítást igénylő meglévő épületek esetén a cél, hogy 2020-tól kizárólag közel nulla energiaigényűek legyenek. Lényeges felújításnak minősül, ha az épület homlokzatainak és más külső határoló felületeinek több mint 25%-át érinti a felújítás, vagy az épület - telekérték nélküli - értékének – 25 %-át meghaladó értékű a beruházás. Az irányelv három kitéletet szab meg a közel nulla energiaigény teljesítésére (EU Lex 2010):

- magas energetikai teljesítmény,
- az energiaigény közel nulla, vagy nagyon alacsony,
- az energiaigényt nagyon jelentős mértékben megújuló energiaforrásból kell fedezni (ide értve a megújuló energiaforrásból helyben vagy közelben előállított energiát.)

Budapest épületekhez kapcsolható kibocsátás-csökkentési programjában megfogalmazott cél eléréséhez alapvetően kétféle eszköz áll rendelkezésre: egyrészt az energiafelhasználás csökkentése, másrészt a megújuló energiaforrások részarányának növelése.

Az épületek energiahatékonysági programja kapcsán fontos az építésügyi szabályozásba integrálni a környezettudatos épületek és környezettudatos építés fogalmát. Ennek a fogalomrendszernek az országos szintű jogszabályok, rendeletek részeként is meg kell jelennie, de ettől függetlenül a fővárosi településrendezési tervekben is integrálni kell. A környezettudatos építés követelményeinek jogi szabályozási rendszerbe való beépítéséhez elengedhetetlen fontosságú a teljes életciklus elemzést komplex módon figyelembe vevő építésügyi és településrendezési jogszabályok megalkotása.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Környezet- és klímatudatos épített környezet megteremtése	6.1.	Városi hősziget-hatás enyhítése a városrendezés eszközeivel
	6.2.	Energiahatékony és alacsony károsanyag-kibocsátású épített környezet kialakítása
	6.3.	Városi megújuló energiaforrások alkalmazásának elősegítése a helyben (on-site), vagy közeli (nearby) rendszerekben
Energiaellátó hálózatok fejlesztése	6.4.	Beépített energia megőrzése a városrehabilitáció és barnamezős beruházások révén
	6.5.	Intelligens energiaellátó és -elosztó hálózat létrehozása (smart grid / smart metering)
	6.6.	Megújuló energiaforrások, szennyvíz- és hulladék hasznosítása az energiatermelésben
	6.7.	Meglévő távhőhálózat felújítása és a kiépítettség növelése
	6.8.	Távhűtő-rendszer integrálása
Energiahatékonyság és kibocsátás-csökkentés a közlekedésben	6.9.	Integrált várostervezés - gyalogos- és kerékpárosbarát város kialakítása
	6.10.	Közösségi közlekedési hálózat fejlesztése, az elérhetőség javítása és a környezetbarát üzemű járművek arányának növelése
	6.11.	Szemléletformálás
Klíma- és energiatudatos társadalom		

KÖRNYEZET- ÉS KLÍMATUDATOS ÉPÍTETT KÖRNYEZET MEGTEREMTÉSE

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapest városfejlesztésében az elmúlt évtizedekben a környezettudatosság nem, vagy nem kellő súllyal jelent meg. Az, hogy ez a téma jelen, hosszú távú, fejlesztési koncepcióban külön fejezett kap, két dolgot mutat. Egyrészt a város jelenlegi vezetése hosszútávon kötelezi el magát a környezettudatosság mellett, másrészt azt, hogy kiemelt helyen kezeli a kérdéskört.

A komfortos városklíma nemcsak az egészséges és élhető városi környezet szempontjából fontos (☞ 6. *Egészséges környezeti feltételek megteremtése*), hanem közvetett módon épületeink energiafogyasztását is befolyásolja.

A nyári hónapokban a belváros levegőjének hőmérséklete cca 6-8 °C-kal magasabb, mint a parkoké, vagy a környező, lazább beépítésű, zöldebb szuburbánus területeké. Emiatt a nyári hónapokban, az épületekben fokozott hűtési igény jelentkezik. A nagyobb hűtési igény egyrészt nagyobb energiafelhasználást jelent, másrészt a klímák kültéri egységei, mint hőleadók is fűtik környezetüket, ezzel további felmelegedést okozva közvetlen környezetükben. Az ember által végzett tevékenységekből származó hőleadás felelős nagyrészt a városi hősziget-hatás kialakulásáért, de további, környezeti tényezők is meghatározóak, mint például a beépítési mód, a beépítés intenzitása, az átszellőzés, a zöldfelületek aránya, az épületek és az egyéb burkolt felületek burkolati anyagának minősége, azok vízelvezető képessége, utcák keresztmetszeti elrendezése, berendezése, burkolata, fasorok, árkok jelentléte.

Annak, hogy korábban ezt a témakört nem kezelték megfelelő szinten, következménye is van. A kedvezőtlen környezeti hatásokon kívül (fokozott hősziget-hatás, rossz energiahatékonyság, magas szennyezőanyag kibocsátás, rossz állapotú zöldfelületek stb.) és a város nemzetközi versenyképességének romlásán túl, a lépéshátrányunk abban is mutatkozik, hogy az elvégzendő feladatok területén tudás és erőforrás hiány van. Ennek következtében a célok eléréséhez rendelt feladatok sok esetben „pilot projektek”, melyeket – végre - el kell indítani! Ebben a munkában nincs egyedül Budapest, hiszen több nemzetközi együttműködés és támogatási forrás segít(het)i ezek sikeres megvalósítását.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

6.1. VÁROSI HŐSZIGET-HATÁS ENYHÍTÉSE A VÁROSRENDEZÉS ESZKÖZEIVEL

A városi hősziget-hatás enyhítésére számos feladattal kell a városnak szembenéznie. Ezek közül sokat már a településszerkezet és a településrendezési tervezés során el kell végezni, így a beépítési mód megválasztása, zöldfelületi előírások szigorítása, burkolt felületek csökkentése, zöldtetők alkalmazásának előírása, és általánosan a „zöldebb szemlélet” és gondolkodás meggyökeresedésének ösztönzése.

Meg kell oldani többek között, hogy a hősziget-hatást elősegítő és fokozó magas hőelnyelésű, mesterséges, burkolt felületek aránya csökkenjen, növekedjen a városi szellő hatás (urban breeze) és a jól átszellőztetett területek aránya.

Ezen feladatok közé tartozik az is, hogy a koncepciót követő településrendezés a továbbiakban nem támogathatja a zöldmezős beruházásokat, inkább a város jelentős méretű, jelenleg nem hasznosított barnamezős területeire kell terelje az építési és fejlesztési szándékokat. (☞ 9.3 *Fenntartható, kompakt, szabadterületekkel megfelelően tagolt város* ☞ 9.7 *A város indokolatlan terjeszkedésének megakadályozása* ☞ 9.7 *Földterület-takarékos fejlesztések – termőföldek védelme* ☞ 9.7 *Barnamezős területek a városfejlesztés célterületei*

☞ 6.4. *Beépített energia megőrzése a városrehabilitáció és barnamezős beruházások révén).*

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Jobb átszellőzést biztosító, lazább beépítésű fejlesztések/rehabilitáció, különösen a belvárosi, sűrűbb beépítésű zónákban;
- ▶ Aktív zöldfelület arányának növelése (parkok, fasorok, zöldtetők, zöldhomlokzatok);
- ▶ Vízfelületek alkalmazása köztereken;
- ▶ A hagyományos, aszfalt burkolattal szemben nagyobb albedójú, „hűvösebb” felületek alkalmazása;
- ▶ Vízáteresztő burkolatok alkalmazása;
- ▶ Burkolt felületek arányának csökkentése
- ▶ Az építési szabályozás különböző szintjein a hidegtetők (cool-roofs) alkalmazásának ösztönzése.
- ▶ Településrendezési eszközökkel a további zöldmezős beruházások megakadályozása (☞ 9.7 *A város indokolatlan terjeszkedésének megakadályozása*).

A Városliget és környéke hőmérséklete egy nyári hónapban
(Forrás: Seprődi-Egeressy-Zöld)

6.2. ENERGIA-HATÉKONY ÉS ALACSONY KÁROSANYAG-KIBOCSÁTÁSÚ ÉPÍTETT KÖRNYEZET KIALAKÍTÁSA

A meglévő épületek komplex energetikai felújítása

Az energiahatékonyság elérésének egyik fő feladata – és az energiafelhasználás csökkentése kapcsán kiemelt fontosságú – a meglévő épületállomány kezelése, amelynek felújítási lehetősége jelentős potenciált képvisel, különösen a következő szempontok teljesülése során:

- energia-megtakarítás a beépített energia megőrzése révén
- további környezeti terhelés elkerülése, a teljes életciklusra vetítve

A koncepció szempontjából fontos tényező, hogy a meglévő épületállomány komplex felújítása multiplikáló hatással jár. Az épületek megőrzése és felújítása több munkahelyet teremt, mint az új épületek építése (ami kedvez pl.: a kisvállalkozásoknak), továbbá segít a városok térbeli terjeszkedését visszafogni. A kulturális örökségünk részét képező kialakult városszövet és értékes épületeink megőrzése segíti a kötődés és identitás-érzés fenntartását globalizálódó világunkban, ami a társadalmi sokszínűségre is pozitív hatással van (Frey 2007). A meglévő épületállomány korszerűsítése esetében a hosszú-távon megtérülő beruházásra kell törekedni, a teljeskörű, lehető legnagyobb mértékű energia-megtakarítást megcélozva. Kevésbé energiahatékony felújítással fennáll a veszélye a „belakolásnak” (CEU 2010): a gyenge vagy közepes minőségben felújított épület néhány év múlva energetikai szempontból már elavultnak számít, de újabb felújításra csak több évtized múltán kerülhet újra sor.

A meglévő épületállományon belül az önkormányzati tulajdonú épületek energetikai felújítása elválasztható az egyéb, magán tulajdonban lévő épületektől. A Fővárosi Önkormányzat tulajdonában cca 250 intézmény található, összesen 1.574.916 m² fűtött alapterületen, 5.682.615 m³ fűtött épület-térfogattal (SEAP 2011). A fővárosi illetve kerületi önkormányzatoknak a forrást saját tulajdonukban lévő épületeik felújításához önerőből és különböző támogatásokból (állami, EU) kell biztosítaniuk. Az önkormányzati épületek felújításával – a cél elérése érdekében – mintaadó projektek létrehozása a feladat, így a lehető leghatékonyabb energetikai felújítás kell, hogy megvalósuljon az annak megfelelő kimagasló építészeti minőségben.

A főváros környezeti programjában szereplő célkitűzéseknek megfelelően a fővárosi közintézmények fajlagos energiaigényét 2005-höz viszonyítva 2016-ig legalább 15%-kal kell csökkenteni. A különböző típusú épületek más-más eszközökkel újíthatók fel hatékonyan, ezért a budapesti épületállomány célzott felújítási programjához elengedhetetlen a meglévő épületállomány részletes feltérképezése, adatbázis létrehozása. Az egyes épülettípusokhoz így specifikusan hozzárendelhető a leghatékonyabb finanszírozási vagy ösztönzési forma, ami segít a meglévő épületállományon belül a lehető legnagyobb arányú energia-megtakarítást és kibocsátás-csökkenést elérni.

A budapesti SEAP adatai szerint a fővárosi épületállomány mintegy 30%-át kitevő paneles építésű lakótelepek, illetve a közel 60%-ot kitevő hagyományos szerkezetű társasházak felújításával közel 35%-os fűtési energia-megtakarítás valósítható meg. A mintegy 15.000.000 m²-re becsült kereskedelmi, szolgáltató és irodaépület-állomány felújításával pedig 25%-os csökkenés érhető el.

A magán-beruházásban megvalósuló felújítások ösztönzésére jól elérhető pályázati támogatási rendszert kell kidolgozni, amelyben a kerületek prioritásokat határozhatnak meg, hogy elsősorban a legnagyobb energiamegtakarítási potenciált jelentő épületek felújítása kerüljön megvalósításra. A pályázaton elnyerhető források mellett pedig helyi adókedvezményekkel kell vonzóbbá tenni a fejlesztők számára az energiahatékony és környezetbarát építést, felújítást.

Akár önkormányzati akár magán-erős felújításokról beszélünk, a támogatási rendszert úgy kell megalkotni, hogy az elsősorban a komplex, magas hatékonyságú beavatkozásokat részesítse előnyben a pontszerű, ad-hoc megoldásokkal szemben.

Energia-hatékony, új épületek építésének ösztönzése

Az új építésű épületek esetén el kell érni, hogy azok a teljes életciklusra vonatkozóan a leghatékonyabb energiafelhasználással rendelkezzenek.

A környezetbarát építőanyagok alkalmazása révén az épület teljes életciklusára vetítve alacsonyabb az összes beépített energia mennyisége, illetve kisebb az épület ökológiai lábnyoma.

A kedvező épületenergetikai hatásuknak köszönhetően a zöldtetők és zöldhomlokzatok alkalmazása révén az egyes épületek energiafelhasználása csökkenhet, ezzel a városi épületállomány energiamélege is javul, ezáltal a zöldtetők és zöldhomlokzatok kedvezően befolyásolják lakókörnyezetünk minőségét. A pszichológiai hatásokon túlmenően az épületenergetika és a városklíma szempontjából is fontos a hatásuk.

Ki kell dolgozni és az önkormányzati beruházások esetén kötelezővé kell tenni a Budapesti Zöld Épület (BZÉ), környezettudatos épületminősítő rendszert. Ennek az alacsonyabb energiafelhasználás és alacsonyabb környezeti terhelés mellett a legfontosabb célja a garantált minőségbiztosítás és a későbbi piacképesebb ingatlanállomány.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Budapesti energiatermelési, -használati és -hasznosítási alapterv létrehozása a fejlesztési irányok és ütemek integrált kezelése érdekében;
- ▶ Meglévő épületállomány komplex felújításának eszközei:
  - Épületfelújítási potenciál meghatározása kerületenként;
  - Teljes életciklus elemzés, környezetbarát építés fogalmainak integrálása az építési szabályozás szintjén;
  - Adatbázis létrehozása (az épületek városszöveti elhelyezkedése, geometriai kialakítása, funkciója, használata, kora, jellemző épületszerkezeteik és ellátó rendszereik, fűtési módjuk szerinti csoportosítás), rögzítve a működésükhöz szükséges energiaigényt is. Ezen túlmenően szociográfiai információkat és az ingatlan értékét is rögzíteni kell az adatbázisban;
  - Célzott energetikai felújítási támogatási program kidolgozása a tipologizált, meglévő épületállományhoz;
  - Helyi adó kedvezmények kidolgozása az épületek energiahatékonysági programjához kapcsolódóan;
  - Privát szereplők, energiaszolgáltatók bevonása az épületek energiahatékonysági programjába;

- Energetikai felújítási pályázati rendszer célzottan meglévő épületek felújítására, differenciáltan a különböző épülettípusokra;
- Kedvező hitelkonstrukciók kidolgozása (önkormányzat és pénzügyintézetek együttműködésével), melyek a társasházak komplex energiahatékonysági programjára fordítható hitel felvételére adnak lehetőséget;
- Források elkülönítése önkormányzati intézmények felújítására;
- Nonprofit tanácsadói rendszer kialakítása;
- Mintaprojektek megvalósítása, demonstrációs céllal (pl. fővárosi tulajdonú épületek).

Budapesti zöld irodaház terve (Forrás: www.iroda.hu)

- ▶ Új, energia-hatékony épületek építésének ösztönzése:
  - Egy budapesti zöld épület (BZÉ) minősítési rendszer bevezetése, melyben egyszerűen adaptálható – a tervező/építető/hatóság által könnyen ellenőrizhető – pontrendszert kell meghatározni, melynek függvényében az elérhető kedvezmény előre kalkulálhatóvá válik;
  - Energetikai követelmények rögzítése a településrendezési tervekben;
  - Az energiahatékony, új építésű épületek minősítése kapcsán a város teljes energiahatékonysági programja szempontjából jól használható adatbázis létrehozása, mely jól integrálható a város fenntarthatósági indikátorai közé, pontos célértékek meghatározására is lehetőséget adva;
  - 2000 m²-nél nagyobb alapterületű épületek esetében energetikai modellezés bevezetése, szakértők alkalmazásával;
  - Bónuszrendszer (helyi adó kedvezmény, ÁFA-kedvezmény, stb.) kidolgozása új épületek építésénél jó teljesítményű épületek építésének ösztönzésére (az adott épület energiakövetelmény teljesítése függvényében adható);
  - Kedvező hitelkonstrukciók kidolgozása (önkormányzat és pénzügyintézetek

- együttműködésével), melyek a kiemelt energiahatékonyságú épületek építését ösztönzik;
- Kommunikáció, szemléletformálás.
  - Építési módszer, technológia és anyaghasználat meghatározása a településrendezési tervekben;
  - A településrendezési tervek különböző szintjein integrálni a környezetbarát építőanyagok alkalmazásának követelményét, a zöldtetők alkalmazásának kötelezettségét bizonyos felület nagyság felett, vagy meghatározott funkciók esetén;
  - Budapest zöldtető potenciál térképének megalkotása;
  - Zöldtető rendelet integrálása a településrendezési tervek különböző szintjein;
  - A budapesti zöld épület (BZÉ) minősítő rendszerhez kapcsolódó kedvezmények nyújtása zöldtetők, zöldhomlokzatok létesítése esetén;
  - Célzott kommunikációval ösztönözni a környezetbarát építést, a zöldtetők, zöldhomlokzatok létrehozását;
  - Az épületek esővizének, illetve szürkevizének összekapcsolása a zöldtetők, zöldhomlokzatok létesítésével.

Zöldtető, közösségi, rekreációs célra (forrás: wieninternational.at)

6.3. VÁROSI MEGÚJULÓ ENERGIAFORRÁSOK ALKALMAZÁSÁNAK ELŐSEGÍTÉSE A HELYBEN (ON-SITE), VAGY KÖZELI (NEARBY) RENDSZEREKBE

A város energiacéljainak elérését enyhíteni tudják a megújuló energiaforrások, melyek alkalmazására a felhasználás helyén, a városi épületek energiaszállításában is lehetőség van.

Budapest területének jelentős része kertvárosias lakóterület, mely kiválóan alkalmas az egyedi megújuló energiaforrások alkalmazására, de ki kell dolgozni

annak lehetőségét is, hogy egyéb városias területeken milyen módon alkalmazhatók a megújuló energiaforrások. Ki kell dolgozni és szabályozni kell az épületeken megjelenő esztétikus, városképileg nem kifogásolható technikai berendezéseket és megoldásokat.

Hazánkban jelenleg a használati melegvíz-ellátáshoz kapcsolt, illetve fűtésrészegítésben alkalmazott napkollektoros rendszerek alkalmazása a legelterjedtebb. Nem elhanyagolható tény azonban, hogy földrajzi adottságaink a szoláris elektromos energia megtermelésére is kedvezőek.

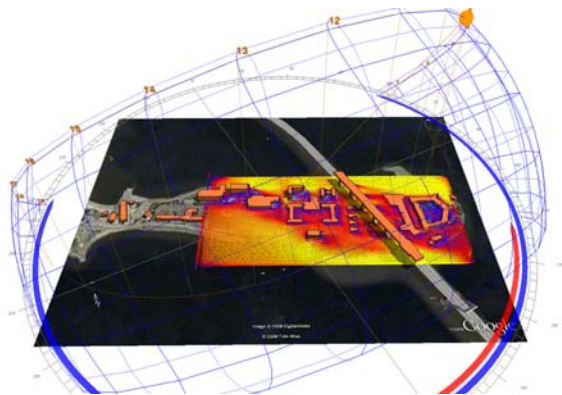
Helyi szinten nem légszennyező, karbon-szegény megújuló energiaforrások a nap, víz, szél és földenergia, de fontos megújulók a biomassza, biogáz is miután alkalmazásuk költséghatékony módon integrálható már meglévő, fosszilis energiahordozók alkalmazására tervezett rendszerekben, azok kisebb mértékű átalakításával.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Budapest megújuló energia-potenciál térképének létrehozása az egyes energiaforrásokra lebontva;
- ▶ Meg kell teremteni az energiapozitív rendszerekből a hálózatra való visszatáplálás jogi- gazdasági lehetőségét és ösztönzését (6.5. *Intelligens energiaellátó és -elosztó hálózat létrehozása*);
- ▶ Az egyes megújuló energiahasznosítás lehetőségeit a városrész adottságai függvényében lehet megállapítani:
  - A napenergia hasznosítás lehetőségének felméréséhez szükséges a vizsgált városrész szolár-potenciáljának meghatározása, mely figyelembe veszi többek között az épületek egymást árnyékoló hatását is;
  - A szélenergia hasznosításához a városi szélcsatornákat kihasználva telepíthetők miniszélérőművek, mely technológia kevésbé elterjedt, de a közeljövőben várható előretörés és fejlesztések miatt érdemes a város szél-adottságait megvizsgálni (ami a városi szövet átszellőzésének vizsgálata szempontjából is elengedhetetlen);
  - A hőenergia kinyerése, hűtésre és fűtésre egyaránt a Duna közelében a vízfolyás felhasználásával;
  - A talaj felső rétegeiben húzódó ún. Duna-terasz alkalmas hőszivattyús energiahasznosításra, a Duna-terasz és a Duna vizének hasznosításához szükség van a **vízjogi szabályozás felülvizsgálatára**, mely a hosszú távú ökológiai hatásokat is mérlegeli amellet,

hogy figyelembe veszi a jelen kor energetikai kihívásait, a technológia adta lehetőségeket;

- Vizsgálni kell termálfürdőink szürkevizének hasznosítási lehetőségét, mely részben alkalmazott technológia már az üzemelő fürdők esetében, fontos azonban megvizsgálni, hogy hatékonyabb rendszerek alkalmazásával lehetőség van-e további energetikai potenciál kihasználására;
  - A szennyvíz a városok egyik megújuló energiaforrásának tekinthető, helyben rendelkezésre áll, a hője pedig jól és könnyen hasznosítható akár épületeink helyben történő fűtésére és hűtésére is.
- ▶ A közeli (nearby) rendszerek alkalmazása amennyiben a telek nem alkalmas megújuló energiaforrás alkalmazására (jó példa a Széchenyi fürdő hulladék hőjének hasznosítása a Fővárosi Állatkert energiaellátására);
- ▶ Energiaközösség, mint jogi fogalom bevezetése, vagyis a közeli rendszerek alkalmazásához azonban ki kell dolgozni a több tulajdonost érintő energiaközösség jogi rendezését ami segítheti a megújuló energiaforrásokon alapuló szomszédsági rendszerek kiépítését.

Komplex energetikai tervezés; (forrás: ensight)

6.4. BEÉPÍTETT ENERGIA MEGŐRZÉSE A VÁROSSZERVEZÉSI ÉS BARNAMEZŐS TERÜLETEK RÉVÉN

A közvetett energiamegtakarítás kapcsán az egyes épületek felújításán túl a városszerkezet megőrzése és revitalizációja is fontos kérdés. A barnamezős beruházások támogatásával (10. A barnamezős területek a városfejlesztés célterületei), a városszövetbe ékelődött használaton kívüli ipari területek hasznosításával – a teljes életciklusra vetítve – jelentős energiamegtakarítás érhető el. Az ilyen területek rehabilitációja a város kompakt fejlődése szempontjából is hasznos, miután segítségükkel új érték teremthető egy-egy használaton kívüli területen, mellyel lakókat, funkciókat, életet lehet egy korábban értéktelen területre vonzani.

A városfejlesztési törekvések kapcsán a vegyes funkciójú, többközpontú városszerkezet kialakítása is cél, melynek révén a mai túlságosan centralizált funkciók lazíthatók.

A következő évtizedek fejlesztési igényeinek kielégítésére Budapest kialakult városszövetén belül lehetőség van. A város klimatikus védelme és energiahatékonysága szempontjából is fontos, hogy a településrendezési tervekben rögzíteni kell, hogy a város jelenlegi kereteinél tovább nem terjeszkedhet. Minden fejlesztésnek a város mára kialakult határai között kell megvalósulnia.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A fővárosi szabályozási tervek különböző szintjein rögzíteni kell, hogy a város jelenlegi kereteinél tovább nem terjeszkedhet;
- ▶ Rehabilitációba bevonandó barnamezős területek energetikai potenciáljának meghatározása;
- ▶ Meg kell határozni a felújítási program szempontjából kiemelten kezelendő területeket, differenciálni azokat az energetikai felújítás szükségessége szempontjából;
- ▶ Privát szereplők bevonása integrált városrehabilitációs programba;
- ▶ Differenciált adózási feltételek kialakítása a barnamezős beruházások ösztönzésére;
- ▶ Felújítási potenciál térkép készítése a településrendezési tervek részeként, városrészekre bontva.

ENERGIAELLÁTÓ HÁLÓZATOK FEJLESZTÉSE

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Jelenleg a fővárosi fűtőművek, erőművek jellemzően fosszilis energia alapúak, az éves átlagos távhőhálózati veszteség – a végrehajtott korszerűsítések következtében – csökkent ugyan, azonban még mindig jelentős. A felhasználói oldalon a hőfelhasználás szabályozhatósága sem biztosított megfelelő módon. Sok esetben a fűtési rendszerek állapotánál még kritikusabb a használati melegvíz ellátó és cirkulációs rendszerek állapota, mivel a vezetékek erősebb korróziós hatásnak vannak kitéve és a cirkuláltatott felszálló vezetékek hőszigetelése az esetek nagy részében rendkívül gyenge.

A fővárosi forróvíz hőhordozó közegű távhőellátása megközelítőleg 238 ezer lakás és 7 ezer egyéb felhasználó hőellátását biztosítja 17 kerületben több mint 4.000 hőközpont által. A hőbázisokba épített berendezések hőtermelésének csak mintegy fele kerül hasznosításra, ami jelentős tartalék kapacitást jelent a rendszerben.

A FŐTÁV által értékesített hőt 96 %-ban földgázzal termelik meg, amely arány csökkentése gazdasági szükségszerűség. A hazai villamosenergia-igények több mint 5%-át a távhővel kapcsoltan termelve állítják elő. A kapcsolt termelés volumene a Kötelező Átvételi rendszer (KÁT) átalakítása miatt a közelmúltban csökkent, de a távhőtermelésnek még mindig meghatározó részét teszi ki. A földgázfelhasználással szemben előtérbe kell helyezni a megújuló bázisú fejlesztéseket, illetve a kommunális hulladék-égetésben rejlő hőkapacitások minél nagyobb mértékű kihasználását.

Míg Nyugat-Európában a távhő szinonimája az alacsony áron elérhető fűtési szolgáltatásnak, addig Budapesten a drága és környezetszennyező fogalmak kapcsolódnak hozzá, annak ellenére, hogy távfűtő rendszereink hatékonysága nem kirívóan rossz.

Az utóbbi két évtizedben országszerte az a tendencia figyelhető meg, hogy a társasházak vagy egyes lakások leválnak a távhő-hálózatról, és egyedi fűtést építenek ki az épületek energetikai felújítása kapcsán. Összességében csökkenőben van a távhőszolgáltatás révén eladott és a kapcsolt villamos energia mennyisége. A leválások, valamint az épület-felújítási programok révén csökkenő energiaigény veszélyeztetik a távhőellátás hosszú távú fenntarthatóságát.

A távhő hálózat fejlesztése több szempontból fontos elem Budapest klímavédelmi programjában:

- a távhő-rendszer széleskörű kiépítettsége révén az egyedi fűtésből származó helyi légszennyezettség csökken, ezáltal javul a levegőtisztaság
- a távhő-rendszer reformja kapcsán fajlagosan olcsóbbá tehető a szolgáltatás az egyedi fűtésekénél, ezzel is vonzóbbá lehet tenni a felhasználók számára a hálózatra csatlakozást
- a távhő-rendszerek energiaellátásába szinte bármilyen megújuló energiaforrás bekapcsolható, ezzel közvetlenül is csökkentve az üvegház-hatású gázok kibocsátását, a primerenergia-felhasználást és az energia-importot

Budapest villamos energiaellátó hálózata nincs felkészülve a helyi energiatermelés integrálására, a kis energiatermelők által megtermelt energia befogadására. A villamos energia termelése Budapesten jelenleg jellemzően fosszilis energia alapú nagy-erőművekről történik, központi elosztással.

Fenti okok miatt fontos Budapesten az energiaellátó hálózatok átfogó reformja, mely megalapozza a szélesebb körű kiépítettség és gazdaságosabb működés lehetőségét.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

6.5. INTELLIGENS ENERGIAELLÁTÓ ÉS –ELOSZTÓ HÁLÓZAT LÉTREHOZÁSA (SMART GRID / SMART METERING)

A megújuló energiaforrások helyi használatának várható elterjedésével a teljes energia-ellátó hálózat reformjára van szükség. A rendszer átalakításához a nagy erőművek mellé a kis energiatermelőket úgy lehet hatékonyan bekapcsolni, ha a visszatáplálás és a fogyasztók közötti elosztás rugalmas rendszere

biztosított. A teljes strukturális átalakításhoz a fogyasztók 24-órás, folyamatos monitorozására van szükség (smart metering), valamint az adatok rögzítésére. A „smart metering”-et, azaz az intelligens mérést az EU direktívái is elvárják a tagállamoktól.

A „smart grid”-ben a helyben megtermelt elektromos áram (pl. fotovillamos áramtermelés) is visszatáplálható a rendszerbe, megvalósítható az autók által megtermelt energia hálózatra történő visszatáplálása (vehicle-to-grid), illetve nagyobb

napelemparkok, szélenergiaerőművek is bekapcsolhatók a hálózatba.

A smart grid működéséhez elengedhetetlen az informatikai hálózat megfelelő kiépítettsége, az intelligens technológiák alkalmazása, mely a város lakossági és közületi fogyasztóit, valamint a közlekedés energiaelosztó hálózatát is a rendszerbe kapcsolja.

Smart grid (Forrás: automation federation)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Smart metering (intelligens mérés) minden fogyasztóra kiterjesztve;
- ▶ Smart grid (intelligens hálózat) kiépítése: kis energiatermelők és nagy erőművek összekapcsolása közös hálózatban;
- ▶ Hálózatra való visszatáplálás jogi lehetőségének, ösztönző módon történő megteremtése;
- ▶ Rugalmas elosztó-hálózat létrehozása.

6.6. MEGÚJULÓ ENERGIAFORRÁSOK, SZENNYVÍZ- ÉS HULLADÉK HASZNOSÍTÁSA AZ ENERGIATERMELÉSBEN

Hosszú távon, a jelenleg fosszilis alapú energiaellátás teljes mértékben megújuló energiaforrásokra történő átállása szükséges.

Rövid és közép-távon el kell érni a megújuló energiaforrások részarányának növelését mind a város elektromos energiaellátásban, mind a távhőhálózatokban, hogy hosszú távon a karbonsemlegesség, és a fosszilis energiaforrásoktól való teljes függetlenség megvalósulhasson.

A megújuló energiaforrások részarányának növelését a hazai stratégiák és nemzetközi vállalások (EU, Government of mayors) is megkövetelik.

A megújuló energiaforrások részarányának növelése érdekében határozott stratégia kidolgozása szükséges, melyhez a döntéshozók elkötelezettségére, a vállalatok együttműködő részvételére és aktív lakossági programra van szükség.

Budapesten a hulladékégetés egyelőre csak részben kiaknázott lehetőség. Jelenleg az elégethető szilárd hulladék valamivel több, mint 50%-a kerül csak hasznosításra a város egyetlen kogenerációs hulladékégető művében.

A nem újrahaznosítható, elégethető hulladék teljes kihasználásával a lerakókba kerülő hulladék mennyisége jelentősen csökkenthető. Egy új hulladékégető mű létesítése gazdasági és környezeti hatástanulmányok alapján dönthető el. A telepítési helyszín kijelölésénél fontos szempont, hogy új hulladékégető művet/műveket olyan helyre kell telepíteni, hogy működésük révén jelenleg ellátatlan területek távhőszolgáltatásba kapcsolhatók legyenek.

Bécsben és több dán városban található példa arra, hogy a hulladékégető művek a sűrűn lakott területekhez közel létesülnek/létesültek, építészeti értéket is képviselnek, és azt bizonyítják, hogy a hulladékégetés lehet tiszta és környezetbarát tevékenység.

A meglévő hulladéklerakók depóniagázát energetikai célra kell hasznosítani.

A hulladék mellett a szennyvíz is a város állandóan termelődő, potenciálisan hasznosítható energiaforrása.

A szennyvíz kezelése során keletkező biogáz hasznosítása jelenleg csak a tisztító telepek energiaellátásában kerül hasznosításra. Feltárandó a szennyvízkezelésből származó biogáz kiaknázatlan potenciálja, és azt hasznosítani kell. A biogáz termelés fokozandó a leválasztott zsiradékkal történő szennyvíziszap dúsításával.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Megújuló energiaforrások részarányának elérendő célértékének rögzítése Budapest településrendezési terveiben;
- ▶ Megújuló energiaforrások integrálása a meglévő erőművekben, fűtőművekben a megújuló energiaforrások részarányának növelésével;
- ▶ Megújuló energiapotenciál felmérése kommunális hasznosítás céljára mely alapján napelemparkok és szélenergiaerőművek telepíthetők és amelyek számára településrendezési tervekben megfelelő helyeket kell kijelölni;
- ▶ A biomassza, biogáz, geotermikus vagy szoláris energia kombinálása a fosszilis energiaforrásokkal a távfűtőművekben, kogenerációs vagy trigenerációs működés esetén is,
- ▶ A teljesen karbonsemleges megújuló energiaforrások integrálása;
- ▶ Budapest elektromos energiaellátó-hálózatához kapcsolható napelempark(ok) és szélenergiaerőmű(vek) telepítésére alkalmas területek kijelölése, és rögzítése a településrendezési tervekben;

- ▶ Biomassza tüzelésű erőmű telepítésére csak a megfelelő energiaforrás-ellátás biztosításával, illetve a beszállítás esetleges terheinek mérlegelésével kerülhet sor.
- ▶ Meglévő hulladékégető mű kapacitásának bővítése;
- ▶ További hulladékégető mű(vek) helyének kijelölése a településrendezési tervekben,
- ▶ Lakossági tájkoztató program;
- ▶ Szennyvíz-hőszivattyúk telepítése a szennyvíztisztító műveknél vagy a hálózatban, megújuló energia hasznosítással;
- ▶ Helyi szinten, vagy kommunális szinten a távhő-hálózatban a szennyvíz hőjének hasznosítására a rendelkezésre álló technológia alkalmazása;
- ▶ A tisztított szennyvíz mozgási energiájával villamos energia termelhető.

6.7. MEGLÉVŐ TÁVHŐHÁLÓZAT FELÚJÍTÁSA ÉS A KIÉPÍTETTSÉG NÖVELÉSE

Távfűtő gerincvezeték (Forrás: estar)

A távhőszolgáltatás vonzóbbá tétele, átfogó reformja szükséges ahhoz, hogy a hálózatról való leválások tendenciája megváltozzon.

A meglévő hálózat energetikai reformja révén a távhőszolgáltatás olcsóbbá tehető. Ehhez a rendszer hatékonyságát az erőművek, a hálózat és a fogyasztók oldalán egyaránt javítani kell.

Budapesten a jelenlegi hálózat, és felhasználói szokások, adottságok mellett is érdemes megvizsgálni az alacsonyabb hőmérsékletű távhőszolgáltatás lehetőségeit, mely kisebb veszteségeket, alacsonyabb bekerülési költségeket eredményez. Az alacsony és a nagyon alacsony hőmérsékletű rendszerek felületfűtéssel/-hűtéssel alkalmazva hatékony és komfortos megoldást jelenthet meglévő és új épületek ellátására is. Az alacsony hőmérsékletű rendszerek bevezetéséhez jelentős kutatási, fejlesztési és innovációs háttérrel kell biztosítani.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Erőművek, fűtőművek rekonstrukciója kapcsolt energiatermelő, valamint megújuló energiahasznosító berendezésekkel;
- ▶ A régi építésű vezetékszakaszok felújítása előreszigetelt, közvetlenül földbe fektetett vezetékekkel, a távhűtő-vezetékek fektetésével egyidejűleg;
- ▶ Szabályozhatóság megteremtése a fogyasztói oldalon;
- ▶ A távhővel kiszolgált lakások számának növelése, ehhez a szolgáltatás népszerűsítése;
- ▶ Az olcsóbb hőtermelők fokozatos bekapcsolása;
- ▶ A hőbázisok összekötése stratégiai gerincvezetékekkel;
- ▶ A gerincvezetékkel intenzív beépítésű területek bekapcsolása a távhőszolgáltatásba (pl. belváros);
- ▶ A több épületet ellátó hőközpontok kiváltása épületenkénti berendezésekkel;
- ▶ Használati melegvíz-ellátó rendszerek rekonstrukciójának célzott támogatása;
- ▶ Alacsony hőmérsékletű rendszerek bevezetése:
  - Meglévő rendszer alacsonyabb hőmérsékletre való átalakításának lehetőségét vizsgálni kell;
  - Új, alacsony hőmérsékletű rendszer kiépítésének lehetőségének feltárása;
- ▶ Új beépítések kiszolgálása alacsony hőmérsékletű távhő-hálózattal.

6.8. TÁVHŰTŐ-RENDSZER INTEGRÁLÁSA

Budapesten a nyári hónapokban egyre nagyobb gondot okoz a megnövekedett hűtési igény. Ez egyrészt a könnyen elérhető hűtési technológiának is köszönhető, de az egyre melegebb nyári hónapoknak, valamint a városi hősziget-hatásnak is. A split-klimák alkalmazásával tovább növekszik az emberi tevékenységből származó nyári hőtermelés, hisz amíg lakásainkban, irodáinkban hűvös levegőt állítanak elő, addig utcáinkat fűtik a klímaberendezések.

A távhűtésnek a távfűtő rendszerbe való integrálásával egy komfortos és hatékony megoldás jön létre a hűtési igények kielégítésére, ami a légkondicionáló berendezésekre kínál környezetbarát alternatívát, hozzájárulva a CO₂ kibocsátás mérsékléséhez. A távhűtés integrálásával javul a távhőrendszer kihasználtsága (jelenleg cca 10%), így csökken az üzemeltetés fajlagos költsége, ezáltal kedvezőbb árú szolgáltatás érhető el.

A 2011-ben elfogadott SEAP is nagy hangsúlyt fektet a távhűtő-rendszer kiépítésének szükségességére. A rendszer megvalósulásától 3-4%-os energiafelhasználás-csökkenés várható. (SEAP2011).

A rendszer elsősorban új építésű társasházak, valamint nagyfogyasztók (közintézmények, kórházak, bevásárlóközpontok), illetve a már távfűtéssel kiszolgált épületek körében integrálható.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Erőművek átalakítása trigenerációs energiatermelésre
- ▶ A távfűtő rendszer alkalmassá tétele távhűtésre;
- ▶ A távhűtő szolgáltatás integrálásához a helyi adottságok részletes feltérképezése, a kiaknázzható, illetve a helyspecifikus, esetleg rejtett potenciál feltárása; Vízjogi szabályozás felülvizsgálata a Duna hőjének hűtési/fűtési célra történő hasznosításához;
- ▶ A Duna hűtési potenciáljának hasznosítására alkalmas rendszer kiépítése;
- ▶ A szoláris szorpciós hűtés, vagy a geotermikus energia alkalmazása a távhűtő rendszerekben;
- ▶ A távfűtő hálózat bővítése már a távhűtő-hálózat integrálásával kell, hogy megvalósuljon;
- ▶ A távfűtő hálózat rekonstrukciója kapcsán – a vezetékrendszer cseréjével egyidejűleg – a távhűtő-vezetékek fektetését is meg kell valósítani.

Előreszigetelt távfűtő és távhűtő vezetékek fektetése közös munkaárokban (Forrás: inpal.com)

ENERGIAHATÉKONYSÁG ÉS KIBOCSÁTÁS-CSÖKKENTÉS A KÖZLEKEDÉSBEN

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Az épületek mellett a közlekedés a másik szektor, mely jelentős mértékben felelős városunk energiafelhasználásáért, illetve a levegőbe kerülő üvegházhatású gázok kibocsátásáért (kb. 40%), ezért a közlekedés klímavédelmi szempontból is megfontolt reformjára van szükség. Budapesten az egyéni autóhasználat növekedése az utóbbi évtizedekben számottevően emelkedett, elsősorban a személygépjármű-ellátottság növekedésének (a rendszerváltás idején 250 szgk., ezzel szemben jelenleg 329 szgk. jut 1000 fővárosi lakosra), másodsorban az agglomerációba kitelepülők számának növekedésével (az ingázó forgalom nagyobb részben személygépjármű használatra épül). Az utóbbi években az üzemanyag-árak jelentős emelkedésével együtt mintegy 10-15 %-os csökkenés figyelhető meg a város személy gépjármű-forgalmában, azonban az elővárosi és közösségi közlekedési hálózat fejlesztése/fejlődése ezzel egy időben nem történt meg, így jelentős csökkentés az agglomerációs személyautó-forgalomban nem következhetett be.

Budapest közösségi közlekedési hálózatának járműparkja elavult. A több-évtizedes korú járművek működése energiapazarló és jelentős károsanyag kibocsátásért is felelős, közvetlenül szennyezve az utcák levegőjét. A hálózat kiépítettsége sem változott jelentősen az utóbbi években és a hálózat-fejlesztési tervek is a környezeti és energetikai terhek komoly mérlegelése nélkül születtek. A jövőben a közlekedési rendszerek (felszíni úthálózat, közösségi közlekedés) fejlesztésénél a károsanyag-kibocsátás csökkenésnek kimutathatóan meg kell jelennie.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

6.9. INTEGRÁLT VÁROSTERVEZÉS - GYALOGOS- ÉS KERÉKPÁROSBARÁT VÁROS KIALAKÍTÁSA

A közlekedési rendszer, a felszíni úthálózat fejlesztéséhez fontos hangsúlyozni az integrált várostervezés fontosságát. A városfejlesztési folyamatokban a lakosság, a döntéshozók és szakemberek szoros együttműködésére van szükség, hogy minden fél érdekei érvényesülni tudjanak, és

felfedhetők legyenek az egyes részterületekben a másik számára kiaknázzható lehetőségek.

A közlekedésből származó károsanyag-kibocsátás jelentősen csökkenthető a többközpontú városfejlesztési stratégia segítségével, a városi ellátó és szolgáltató szektor decentralizálásával. A vonzó, zöldterületekkel, köztterekkel megfelelően ellátott városi lakókörnyezet jó alternatívája tud lenni az agglomerációs életformának, hisz a közlekedésre

fordított jelentős idő és energia takarítható meg azzal, ha a lakás, oktatási intézmények és munkahely a városban egymáshoz közel, lehetőség szerint egy városrészen belül található meg.

A kibocsátás-csökkentésre a legegyszerűbb mód az autós közlekedés kiváltása olyan közlekedési módokkal, melyek nem jelentenek semmilyen környezeti terhet, így kiemelten fontos a kerékpáros- és gyalogosbarát városi köztér-, illetve közúthálózat kialakítása.

Budapesten az elmúlt tíz évben jelentősen megnőtt a kerékpárt használók száma, és ezzel párhuzamosan a kerékpárosok igényeit kielégítő kerékpárút-hálózat is sokat fejlődött. Azonban ahhoz, hogy igazán biztonságossá váljon a kerékpáros közlekedés, további, jelentős fejlesztésekre van szükség.

A közösségi kerékpáros közlekedési rendszer létrehozása a kerékpározást azok számára is elérhetővé teszi, akik egyébként nem ezt a közlekedési módot választják a munkába járáshoz, vagy az agglomerációból érkező a városközponton belül szeretnének kisebb távolságokat kerékpárral megtenni.

Critical Mass Budapest

A főváros környezeti programjában 2016-ig a kerékpárút hálózat kiépítettségének 50 %-os, 2020-ig a kerékpárral megtett utazások részarányának 10%-os növekedése a cél.

A gyalogos felületek fejlesztése, forgalomcsökkentett zónák, sétálóutcák kijelölése, forgalomcsillapítás az élhetőbb város fontos feltétele. A gyalogosbarát felszíni úthálózat a többfunkciós városrészek fejlesztéséhez is nélkülözhetetlen. Segít abban, hogy a városi élet újra vonzó legyen, jelentős előnyöket jelenthessen az agglomerációs léthez képest, a város kompakt módon tudjon fejlődni.

(☞ 11.10. Gyalogos közlekedés kiemelt fejlesztése, 11.11. Kerékpározás fejlesztése, 11.13. Parkolási problémák kezelése)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A fejlesztési stratégiák és a településrendezési tervek integrált szemléletű kidolgozása;

- ▶ Szakmai és lakossági tájékoztató programok;
- ▶ Összefüggő, a várost jól behálózó kerékpárút-hálózat kiépítése;
- ▶ Közösségi kerékpáros közlekedési rendszer (BuBi) létesítése;
- ▶ Gyalogos felületek fejlesztése;
- ▶ Forgalmcsillapított zónák kialakítása a jellemzően lakó funkciójú zónákban;
- ▶ Car-sharing (közös autóhasználat) népszerűsítése, támogatása megfelelő parkolási rendeletekkel is segítve.

6.10. KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZAT FEJLESZTÉSE, AZ ELÉRHETŐSÉG JAVÍTÁSA ÉS A KÖRNYEZETBARÁT ÜZEMŰ JÁRMŰVEK ARÁNYÁNAK NÖVELÉSE

Az autós forgalom kiváltására a közösségi közlekedési hálózat jobb elérhetősége biztosít megfelelő lehetőséget, az ezzel kapcsolatos feladatok a ☞ 11. Az *intelligens mobilitás* célon belül A *fővárosi közösségi közlekedés* témakör alatt kerülnek részletesen kifejtésre.

A közösségi közlekedés használatának növekedésével az autós közlekedésből származó légszennyezés jelentősen csökkenhet. (☞ 5.7. A kibocsátások (emisszió) csökkentése)

Fontos, hogy a különböző közlekedési módok eszközei egymástól térben elválasztva, zavartalanul tudjanak működni, hisz így tudják a leghatékonyabban kiszolgálni a közösség igényeit.

A közösségi közlekedés jobb, gyorsabb elérhetőségének hatékonyságának javításával párhuzamosan az alacsony károsanyag-kibocsátással rendelkező járművek bevezetése is szükséges (biogáz, biodízel, elektromos, illetve hibrid meghajtású, vagy hidrogén üzemanyag-cellás járművek üzembe helyezése).

Fontos azonban, hogy a bioüzemanyag előállítása fenntartható forrásból származzon, ehhez leginkább a városi szennyvíz- és hulladékkezelés során lefejtett biogáz a legmegfelelőbb. Az elektromos üzemű járművek ellátásához az elektromos energia előállítása szintén fenntartható módon, lehetőség szerint minél nagyobb arányban megújuló energiaforrások alkalmazásával történjen.

Több nyugat-európai városban kezd egyre elterjedtebbé válni az elektromos autók használata, mely várhatóan Budapesten is egyre nagyobb arányt fog képviselni, kimondottan a városon belüli közlekedés céljára.

Elektromos autó (forrás: blog.car2go.com)

Ennek a lehetőségnek a megteremtéséhez új típusú infrastruktúra kiépítése szükséges, a város több helyszínén kell töltőpontot létesíteni.

A töltőhálózat kiépülésével párhuzamosan ki kell építeni a közösségi kerékpáros közlekedési rendszer analógiájára egy **városi autókölcsönző rendszert** (ún. car-pool) is, mely leginkább privát szereplő bevonásával lehetséges. Több európai (skandináv, német), és észak-amerikai városban a car-pool rendszer a városi

kerékpár-kölcsönző hálózathoz hasonlóan már sikeresen üzemel hatékony eszközként a belvárosi utak forgalmának csökkentésére.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Célzott források biztosítása környezetbarát üzemű járművek beszerzéséhez;
- ▶ Környezetbarát üzemanyagok (biogáz, hidrogén, elektromos) töltőhálózatának kiépítése. (☞ 11. Az intelligens mobilitás célon belül, A fővárosi közösségi közlekedés);
- ▶ Parkolási zónákon belül elektromos autók számára elsőbbségi parkolókat kijelölése;
- ▶ Meg kell teremteni az új szolgáltatás infrastrukturális hátterét és hardver elemeit;
- ▶ Intelligens villamos-energia hálózat kiépítése, melyben megvalósítható a járműről való visszatáplálás lehetősége (vehicle-to-grid). (☞ 6.5. Intelligens energiaellátó és –elosztó hálózat létrehozása (smart grid / smart metering).

KLÍMA- ÉS ENERGIATUDATOS TÁRSADALOM

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A klímavédelmi és energiahatékonysági program sikerességét alapvetően a közösség (döntéshozók, a városban működő vállalkozások, fejlesztők, energiaszolgáltatók és a lakók) hozzáállása határozza meg.

A „fenntartható fejlődés” fogalma egyre elterjedtebben használt kifejezés, mégis sokan nincsenek tisztában a fogalom mögötti tartalommal. A klímaváltozás ténye mára széleskörben elfogadott, bár sokan tartoznak a szkeptikusok közé is, akik nem az emberi tevékenységet tartják felelősnek a folyamatokért, vagy nem érzékelik a súlyát annak, hogy saját életvitelük, illetve a közvetlen környezetük mennyiben járul hozzá az üvegházhatású gázok kibocsátásához.

A változás tényét mára már kevesen vonják kétségbe, inkább az okok és indokok körül van vita. Az sajnos tényként kezelendő, hogy 2050-ig hazánk területén, így Budapesten is már rendszeresen, nagyon jelentős változásokkal, elsősorban időjárási szélsőségekkel kell számolnunk. Figyelembe véve a születéskori élettartam elvárásokat, a ma megszülető generáció is csak középkorú lesz, mikor ezekkel a hatásokkal nap, mint nap szembesülni fog. Erre - akár elfogadjuk, hogy az emberi tevékenységeknek köze van a klímaváltozáshoz, akár nem -, fel kell készülnünk. Ez nem „csupán” a szociális különbségek kiéleződését fogja jelenteni, hanem a város lakosság megtartó-képességét is jelentősen befolyásolhatja. A magas elvándorlási ráta a gazdasági teljesítő képesség csökkenéséhez vezet. Ennek közvetlen folyamánya pedig, mind hazai, mind nemzetközi értelemben a befolyásoló képesség csökkenése, elvesztése. A helyes felkészülés, mely mind időben, mind eszközeiben megfelelő, csökkenteni tudja a negatív hatásokat és a versenyképesség megtartásához vezet.

A klímatudatos lakossági, döntéshozói és szakmai magatartás megvalósításához széleskörű, szemléletformáló program megvalósítására van szükség.

6.11. SZEMLÉLETFORMÁLÁS

A klímavédelmi program akkor kaphat megfelelő hangsúlyt, ha a döntéshozók kelőképp elkötelezettek a program megvalósításában. A város fejlesztési programjának meg kell felelnie a nemzetközi együttműködési programoknak és irányelveknek, azonban ezek sikeressége addig nem garantált, míg valós elköteleződés nem áll mögötte.

Kiemelten fontos tehát a klíma és energia-tudatosítás általános formái mellett a teljes lakosság ezen belül, természetesen a döntéshozók szemléletformálása, melyhez elsősorban a tapasztalatcsere adhatja a legjobb alapot.

A klímavédelem szempontjából az integrált tervezési szemlélet megvalósulása kiemelt jelentőségű. Az egyes szakmák elszigetelt működése helyett az együttműködés megvalósítására kell törekedni. Így válik valóban kiaknázhatóvá a különböző területekben rejlő lehetőség egymás számára.

A fejlesztési stratégiákat kidolgozó és megvalósító szakemberek naprakész tudása elengedhetetlen ahhoz, hogy előremutató megoldások szülessenek, és hosszú távú tervek valósulhassanak meg. Ehhez a legjobb nemzetközi példák folyamatos megismerésén keresztül vezet az út.

Az innovatív, friss tudás beemelése érdekében ki kell alakítani egy részletes programot Budapest különleges adottságaira szabva, melyhez az egyetemek, és a kutatóintézetek bevonása is fontos.

A tudatos fogyasztói magatartás révén jelentős károsanyag-kibocsátás csökkenés érhető el. A felnőtt lakosság szemléletformálása a szokványos kommunikációs csatornák alkalmazásán keresztül történhet.

A lakosság szemléletformáló programjának keretén belül a klímaváltozásra, annak hatásaira kell felhívni a figyelmet. Meg kell ismertetni az energiafogyasztási szokások és a károsanyag-kibocsátás közötti összefüggéseket a városlakókkal.

Ismeretterjesztő kampány keretén belül bemutatandók a városi klíma kialakulásának okai, a jelenség ismertetőjegyei, és az emberi tevékenység jelentőségének befolyásolásában.

A jövő generációinak nevelése révén a felnőtt lakosság is jól elérhető. A fiatalokat és gyerekeket célzó kommunikációs stratégia a kulcsa a jövőbeni tudatos generáció létrejöttének.

(forrás: Fundraising authority)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Nemzetközi együttműködési programokban való aktív részvétel;
- ▶ Tanulmányutak döntéshozók számára sikeres klímavédelmi programokat megvalósító városokba;
- ▶ A klímavédelemben sikeres önkormányzatok képviselőinek részvételével, hazai és nemzetközi jó példák megismerésére rendszeres találkozók szervezése;
- ▶ Konferenciák szervezése döntéshozók és szakmai partnerek részére a jó példák megismerésére;
- ▶ Interdiszciplináris szimpóziumok szervezése;
- ▶ Nemzetközi szakmai programokban való részvétel támogatása;
- ▶ Kutatóintézetek, egyetemek bevonása a stratégiai döntéseket megalapozó előkészítő folyamatokba;
- ▶ Nemzetközi kiállítások, konferenciák, workshop-ok szervezése a jó példák megismerésére;
- ▶ Minta és demonstrációs projektek létrehozása és bemutatása;
- ▶ Szorosabb együttműködés a területen tevékenykedő civil szervezetekkel;
- ▶ Tudatos energiafogyasztásra ösztönző, a klímaváltozás hatásaira figyelmet felhívó televíziós és rádiós programok, hirdetések;
- ▶ Lakossági programok, események szervezése;
- ▶ Célzott óvodai és iskolai programokra van szükség ahhoz, hogy a környezet-, és energiatudatos szemlélet beépüljön a gyerekek gondolkodásába.

A CÉL INDOKLÁSA:

Az egyedi városkarakter, a megőrzött történetiség egyre jobban felértékelődő adottságai az európai településeknek. Az egyedi arculat kedvezően befolyásolja a város és térségének megítélését, közvetve erősíti annak gazdasági pozícióit, javítja a lakosság életminőségét.

Budapest legnagyobb értékeinek elismertségét ékesen bizonyítja többek között a kijelölt UNESCO Világörökségi védettség és a turisták tömegeinek folyamatos jelenléte.

A város egyedülálló természeti és táji, valamint ezzel harmóniában lévő épített örökséggel rendelkezik, amelynek megőrzése révén tartható csak fent a város értékei iránt megmutatkozó kiemelkedő érdeklődés.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Az épített értékek védelme	7.1. A települési örökség – a történeti városi táj - védelme
	7.2. Az egyedi értékek hatékonyabb védelme
	7.3. A védett értékeket erőforrásként kezelése
	7.4. A komplex városrehabilitáció
	7.5. A városkaraktert meghatározó látvány védelme, a magasházak elhelyezésének szabályozása
Természeti értékek	7.6. Természeti értékek megőrzése
	7.7. Ökológiai kapcsolatok biztosítása, javítása
Értékteremtés	7.8. Nagyobb területet átfogó, egységes szemlélettel készülő tervezés
	7.9. Az új beépítésű területeken magas színvonalú, karakteres építészet alkalmazásának korszerű, innovatív, fenntartható megoldások megkövetelése
	7.10. Az új értékek népszerűsítése

AZ ÉPÍTETT ÉRTÉKEK VÉDELME**HELYZETÉRTÉKELÉS:**

A város épített öröksége sajátos és egyedülálló, ez az egyedi városkarakter erőteljes meghatározó eleme. A legtöbb európai nagyvároshoz hasonlóan Budapest is különböző történelmi korszakokból származó, egymásra rétegződő épített örökséggel rendelkezik, amelyben a római kortól napjainkig terjedő időszak elemeiből ma is sokat megtalálunk.

A karakteres városszerkezeten belül, az eltérő helyi adottságok által meghatározott, markánsan jellegzetes városrészek különülnek el.

Budapest a világ egyik legjelentősebb historikus és szecessziós stílusú épületállománnyal rendelkező nagyvárosa, de jelentős a XX. századi modern építészeti öröksége is. A főváros értékei nem csak a kiemelten védett területeken vannak jelen, számos része rendkívül gazdag kiemelkedő jelentőségű épületekben.

Budapest páratlan adottságként a világon a legtöbb fürdővel büszkélkedhető főváros.

Sajnos a város több részén az értékes épületállomány folyamatosan pusztul, ezáltal a városkarakter is sérül. Ennek egyik oka a megfelelő karbantartás elmaradása (pl. Budai vár), de gyakran előfordul, hogy a védelmek hiányosságait kihasználva, vagy egyszerűen figyelmen kívül hagyva értékes épületeket bontanak el, helyettük gyenge építészeti minőségű, sokszor silány, új épületek létesülnek értékes környezetben. E folyamatok miatt veszélyeztetve van Budapest egyik legfőbb értékét jelentő történelmi belvárosa, valamint további értékes területei is. Az épületállomány jelentős része korszerűsítésre szorul. A belső városrészekben a 100 év körüli értékes épületek, a várban annál is régebbiek várnak felújításra.

Nagy problémát jelent sok helyen a leromlott állapotú épületek és a közterületek elhanyagolt állapota. E területek teljes, komplex rehabilitációja szükséges.

Külső városrészek történeti részeiben hasonló hiányosságok merülnek fel, számos területen lenne nagy szükség rehabilitációra.

A fővárosban az értékvédelem feladata több szintre van szétosztva: az országos szintű műemlékvédelem mellett, a helyi védettséggel összefüggő feladatokat fővárosi és kerületi szinten kell ellátni. A fővárosi védelem a város egészét tekintve kiemelkedő jelentőségű épületeket és épületegyütteseket érint, a kerületi szint pedig a helyi közösség számára fontos területek és elemek védelmét hivatott biztosítani.

A város páratlan értéke az egyensúlyos Duna menti elhelyezkedés és a ma még arányos városkép, amelyet magaslatok és laposan elterülő részek, kisebb-nagyobb építmények kiegyensúlyozott látványa határoz meg. Magassági hangsúlyok (pl. magas építmények, magasházak) megjelenése a tájban erőteljesen befolyásolja a városképet, ezért létrehozásuk feltételeit továbbra is körültekintően szabályozni kell.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

7.1. A TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉG – A TÖRTÉNETI VÁROSI TÁJ – VÉDELME

A települési örökség az egyedi értékektől, a műemlékektől és az épületektől megkülönböztetendő fogalom. Az egyedi védett értékekkel megtörténhet, hogy környezetükből kiragadva kezelik őket, ekkor magukra maradnak, és fokozott veszélybe kerülnek, mert úgymond a fejlődés útjába állnak. A települési örökség az épített környezet történeti települési értékeinek összessége, azok összefüggései – a településszerkezet, telekrendszerek, utcavonalak, településkép stb. értékrendszere. Az összefüggések tág értelemben, az ember és társadalmi tényezőt figyelembe véve, az idődimenzióval együtt értelmezendők. Ez a *történeti városi táj*, amely egységes, amelyből az egyedi értékek külön nem ragadhatóak ki.

Mára megnőtt az egyedi történeti környezet és a hangulat egységének értéke, ezért fontossá vált ezek integrált védelme. Az UNESCO Világörökségi Bizottsága a védett területeken az egyetemes érték mellett a hitelességet és az egységes összetartozást (integritást) állítja követelményként.

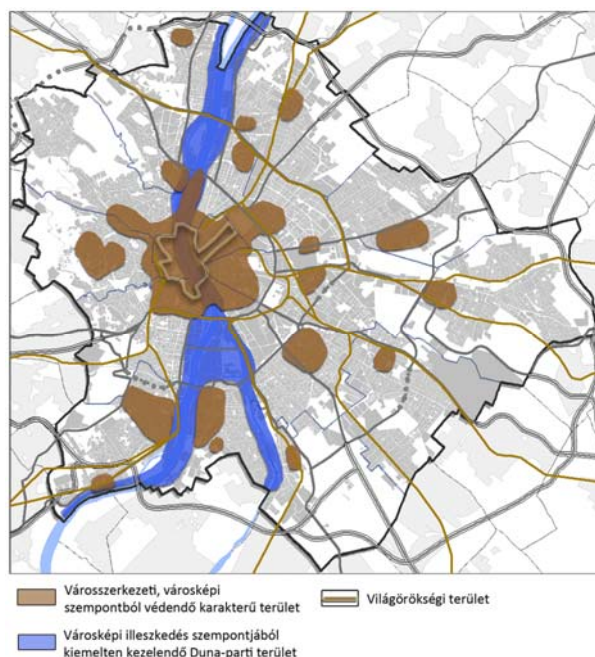
A *történeti városi táj*on alapuló megközelítés túlmutat a "történelmi központ" és "együttes" fogalmán, a települési örökségvédelem és a társadalmi, gazdasági fejlődés célkitűzéseit integrálja.

Történeti városi tájban történő beavatkozásoknál kiemelt szempont kell, hogy legyen az identitás megőrzése, az integrált szemlélet, a fenntartható használat. Itt a változás önmagában nem érték, a harmonikus illeszkedésre kell törekedni. Ezért nem építhető például új gyalogos híd, kötélpálya vagy egyéb, a hidak ritmusát és a partok összképét megbontó átkelő a Duna világörökségi területre eső szakaszán.

Budapesten célszerű újra meghatározni, pontosítani a területi védettségeket. A kijelölt területekre kedvező beépítési sűrűséget meghatározó, a meglévő egyedi karaktert erősítő és a léptékek megőrzését elősegítő szakszerű szabályozás készítenőd.

Budapest belvárosában – mint történeti városi tájban – az épülethomlokzatok a városképi látvány kiemelkedő fontosságú elemei. Sokszor a védett értékek közvetlen szomszédságában lévő megkopott, omladozó homlokzatok állagmegóvása, illetve felújítása sürgető feladat.

A hasonlóan fontos, meghatározó elemeknek, a közterületeknek a felújítása évek óta sikeresen zajlik a belvárosban és több városrészközpontban. A közterület jó minősége tágabb környezetére is kihat, hozzájárul a városrész általános felértékelődéséhez, ezért a felújításokat folytatni kell. Közterület-felújítások során is törekedni kell a helyi, területi karakterelemek megtartására és hangsúlyozására.

Sajátos feladat az emblemikus létesítmények díszkivilágítását egységesen megtervezni és korszerűsíteni.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Körültekintő értékfeltárás, a védendő területek pontos lehatárolása;
- ▶ Szakszerűen és pontosan megfogalmazott szabályozás és értékvédelmi rendelet megalkotása;
- ▶ A védelmet ellátó intézményrendszer kialakítása;
- ▶ Magas színvonalú közterület-felújítási projektek kivitelezésének folytatása.

7.2. AZ EGYEDI ÉRTÉKEK HATÉKONYABB VÉDELME

A városkarakter megőrzése érdekében a helyi egyedi értékek védelme kiemelkedő fontosságú feladat. Az intézményesített védelem hatékonyságát növelni kell.

A védelmi feladatok ellátására szervező munkára és további támogatásra van szükség. A cél érdekében

megfelelő intézményrendszert kell működtetni és megfelelő pénzügyi alapot kell biztosítani.

Alapvető követelmény a védett értékek pontosabb számbavétele, szakszerű szabályozás kidolgozása, a védelmet hatékonyan ellátó intézmények megszervezése.

A feladat ellátására a jelenlegi gazdasági környezetben azonban nincs elegendő pénz, az EU-s források is kevesek, ezért új forrásokat kell bevonni. Megoldás lehet más országok gyakorlatának adaptálása – az adórendszeren belüli, a védett értékek felújításához kapcsolódó kedvezmények rendszerének kidolgozása, támogatások helyett az elvonások mérséklésének alkalmazása, aki felújítja, lakja, használja, kedvezményben részesüljön.

Az értékvédelmi célzatú támogatási rendszerekkel jelentős sikereket lehet elérni. Mind a fővárosi, mind az országos támogatási rendszerek tapasztalatai azt mutatják, hogy szinte jelképes összegek is nagy energiákat és forrásokat szabadítanak fel, és az ingatlanulajdonosokat valóban az értékvédelem céljaihoz illeszkedő feladatok elvégzésére ösztönzik.

Jó lenne, ha közösségek életvitelszerűen szerveződnének a műemléki városrészekre, utcákra, tömbökre. Ehhez kapcsolódó feladat a közösségek ösztönzése, az értékek megismertetése, népszerűsítése a lakosság körében.

A leghatékonyabb védelmet akkor lehet biztosítani, ha az emberek elfogadják és magukénak érzik az értéket, ezért a védelem hatékonyságát növelendő, az értékeket érintő felújítási és fejlesztési folyamatok során az emberek számára válják lehetővé, hogy aktívabban és nyíltabban részt vegyenek környezetük minőségét befolyásoló döntések meghozatalában.

Az értékek népszerűsítésének lehetőségei még számosak. Budapest és a szomszédos települések értékeinek koordinált bemutatása a dunai hajózás fejlesztésével összehangoltan jelentős lehetőséget hordoz. Az értékek látogatottsága jelentősen javítható, ha vízi úton is megközelíthetővé válnak. A feladat szorosan összefügg az elhanyagolt városi és agglomerációs dunai hajózás fejlesztésével.

Az értékek közvetett védelmét szolgálja a belvárosban alacsonyabb beépítési sűrűséget, jobb életfeltételek kialakítását elősegítő szabályozás alkalmazása.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A védett értékek kataszterének pontosítása;
- ▶ Az épített örökség népszerűsítése a nemzeti önbecsülés forrásaként;
- ▶ Az érintett szomszédos településekkel együttműködve „agglomerációs örökséggyűrű” létrehozása és bemutatása;

- ▶ Szakszerű és pontos szabályozás és értékvédelmi rendelet kidolgozása;
- ▶ A védett értéket érintő tervek szigorúbb szakmai kontrolljának biztosítása (tervezési jogosultság, tervvéleményezés);
- ▶ A védett értékek felújítására fordítható pénzalapok növelése;
- ▶ Az értékmegőrzésben részt vállaló magánszektor támogatása, ösztönzése;
- ▶ A védett értékek gazdaságos hasznosítása;
- ▶ A fenntartható üzemeltetés feltételének megteremtése végrehajtott korszerűsítések révén
- ▶ A közösségi részvétel erősítése az értéket érintő beavatkozások esetében.

7.3. A VÉDETT ÉRTÉKEK ERŐFORRÁSKÉNT VALÓ KEZELÉSE

A főváros számos nagyszerű adottsága révén, régi és újabb értékei révén válik vonzóvá lakosai és a látogatói számára. A védett értékek a város legattraktívabb erőforrásai. Az erőforrások fokozottabb védettséget, folyamatos megújítást igényelnek, Budapest gazdasági fejlődéséhez ki kell aknázni az épített örökségben rejlő erőforrásokat, szorgalmazni szükséges azok értékalapú rekonstrukcióját (magas élőlátás igény), fejlesztését, bemutathatóvá tételét, a turizmusba való bekapcsolását, ezzel közvetlen és közvetett gazdaságfejlesztést idézve elő.

Budapest világviszonylatban egyedülálló értékei közül kiemelkedőek a nagyszámban található, többségükben védelem alatt álló fürdők, ezért megfelelő fejlesztésük kiemelten fontos feladat. A termálvíz Budapest legnagyobb természeti kincse, a fürdőturizmus fejlesztése a gazdasági kitörés egyik esélye.

A számos épített érték rehabilitációja, felújítása óriási volumenű feladat elé állítja a társadalmat, az építőiparnak és számos más gazdasági ágazatnak is hosszú távon munkát biztosít.

A megvalósítás lehetséges általános eszköze:

- ▶ Felújítási alapok képzése turizmusból származó bevételek egy részének visszaforgatásából.

7.4. A KOMPLEX VÁROSREHABILITÁCIÓ

A területek rehabilitációjára eddig eltérő gyakorlatok alakultak ki, a piaci rehabilitációtól az értékmegőrző rehabilitáción keresztül a szociális városrehabilitációig. Hatékonyabb problémamegoldás azonban a *komplex városrehabilitáció* alkalmazása esetén várható, amelynek során a gazdasági, társadalmi, környezetvédelmi, infrastrukturális és városépítészeti szempontokat átfogóan és összehangoltan kezelik.

A *belső városrészek* helyzete annak ellenére, hogy az elmúlt időszakban a szuburbanizáció magasabb státuszú lakosságot elszívó folyamata erőteljes volt, és ennek ellensúlyozására nem történtek átfogó rehabilitációs beavatkozások, összességében nem mondható rossznak. Vannak azonban olyan részei, melyek esetében a beavatkozás nem halogatható sokáig. Ahhoz, hogy ezek hatása fenntartható legyen, illetve a környezet leromlását meg lehessen állítani, tovább kell folytatni a terület rossz állapotú részeinek megújítását úgy, hogy a történelmi városkép megmaradjon, és a munkálatok ne járjanak jelentős lakosságcserevel. A városrész megtartó erejét a sűrűség csökkentésével, levegősebb és zöldebb környezet kialakításával kell növelni.

A történelmi városrészek fokozatos és folyamatos megújulása a budapesti városfejlődés egyik kulcskérdése. Meg kell találni a közszereplők és a városfejlesztésben érdekeltté tehető magánszereplők együttműködésének lehetőségét.

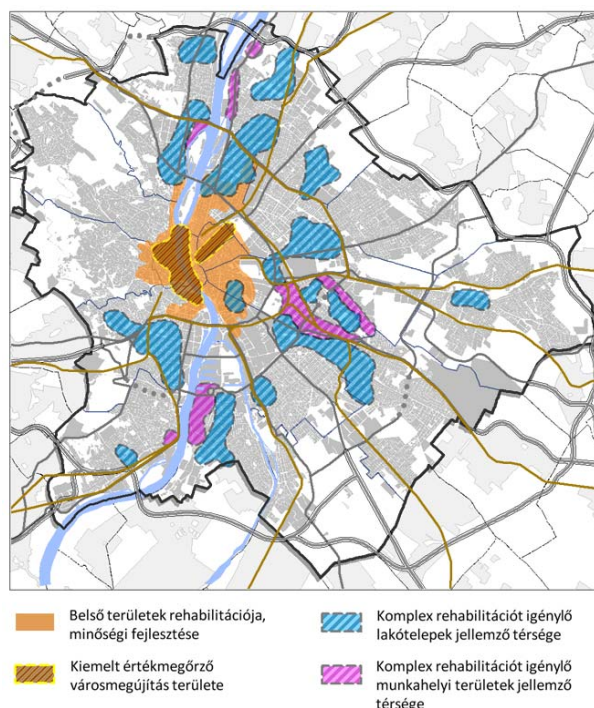
A *paneles lakótelepek* egy részén már történtek beavatkozások, de nagy részükön az elengedhetetlenül szükséges rehabilitáció még vár magára. A budapesti paneles lakásállomány közel 60%-ánál már meg kellett volna kezdeni a felújítását, de csak néhány lakótelepen folynak – jellemzően nem az egész területre kiterjedő – nem átfogó munkálatok. Így a következő években a leromlott lakótelepek életében nem várhatóak látványosan pozitív változások, de lakások tömeges kiürülésével, elnéptelenedésével sem kell számolni. A lakókat szociális helyzetük és a magántulajdonú, az ingatlanpiacon nehezen értékesíthető lakásuk tartja a jelenlegi lakhelyükön. A fizikai megújítás mellett a lakótelepek egy részénél társadalmi programokra is szükség van. A felújítások legnagyobb gátját a magántulajdon magas aránya jelenti. A különböző státuszú lakótelepek esetében ezért programokat kellene kidolgozni – melyek az egyedi lehetőségek figyelembevételével rugalmasan alakíthatóak – és amelyek nemcsak az anyagi támogatási konstrukciójukat, hanem az ott élő lakók bevonását tekintve is differenciáltak.

A *krízisterületek* a pesti oldalon, főleg a belső kerületekben koncentrálnak. A főváros huszonegy kerülete közül a VII., VIII., IX., XIII. és a X., XVII., és XXI. kerületek olyanok, ahol legalább két krízisterület van, a III., XVIII. és XIX. kerületek pedig olyanok, ahol egy. A főváros által az elmúlt években folytatott – a legszegényebb területek kezelési módjainak kikísérletezésére szolgáló – minta-projektek tapasztalatainak felhasználásával kell a szociális városrehabilitáció aktuális irányait felvázolni.

A *barnamezős területek* részben értékes épületállománnyal rendelkeznek, ezeknek a megtartása identitást kölcsönöz az új funkcióknak, és vonzóvá teszi a

területeket (lásd volt Gázgyár). Más esetekben az egykori funkció felszámolásakor a leromlott, illetve nem értékes épületállomány bontásra került, új funkciókkal és épületállománnyal a városrész felértékeléséhez vezetett (Millenniumi városrész). A barnamezős területek komplex rehabilitációja egyrészt feladatot, másrészt lehetőséget is jelent a város megújulásában.

A rehabilitáció biztosíthatja a rászoruló városrészek fenntartható fejlődését. A beavatkozás az épített örökség értékeinek megőrzése mellett a kedvezőbb városszerkezet kialakítását, társadalmi folyamatok alakítását is szolgálja.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A szociális városrehabilitációs program folytatása;
- ▶ A magánszereplőkkel együttműködését megalapozó új fejlesztési politika.

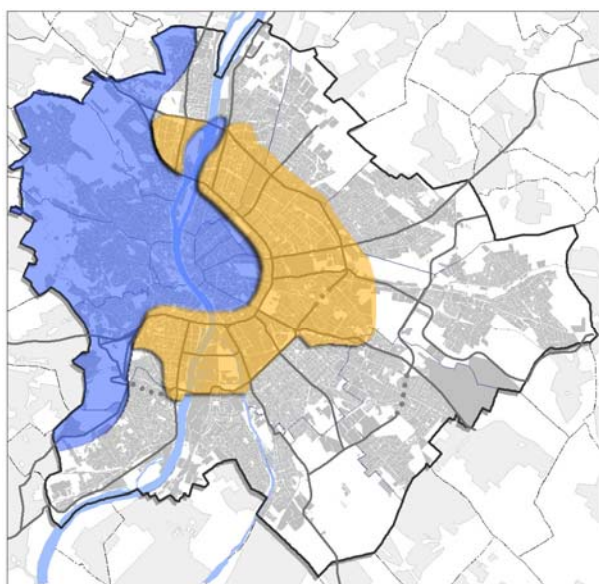
7.5. A VÁROSKARAKTER MEGHATÁROZÓ LÁTVÁNY VÉDELEME, A MAGASHÁZAK ELHELYEZÉSÉNEK SZABÁLYOZÁSA

Budapest tájképi és épített értékeinek látványvédelme a város karakterének megőrzése szempontjából alapvetően fontos. A város településrendezési eszközei jelenleg is többretű szabályozást tartalmaznak erre vonatkozóan, de ezek hatékonysága a nem megfelelő részletezettség és a szükséges intézményrendszer (ellenőrzés) hiányában, alacsony, nem minden esetben kérhető számon. Pontosabb szabályozás kidolgozása szükséges. A tájlépi és épített értékek látványa egymástól elválaszthatatlanul, együtt érvényesül, ezért

védelmük is összehangolt, egységes szemléletet igényel.

A főváros – a világ számos globalizálódó nagyvárosával ellentétben – máig őrzi történeti városrészeinek páratlan sziluettjét, hangulatát. Itt az épített környezet minőségének szerepe kiemelkedő, ezért fokozott védelmet igényel, úgy a meglévő, mint a tervezett elemeinek vonatkozásában. Budapest egységes tervezése során az utcák tengelye kiemelkedő elemekre volt komponálva (kupolára, toronyra, kiemelkedő épületrészekre), ezt a továbbiakban is figyelembe kell venni.

A város épített és tájképi értékek látványát egyaránt befolyásolja, ezért továbbra is szükséges a város területén létesíthető magasépítmények elhelyezésének szabályozása. Ennek feladata, az egyes városrészek adottságainak figyelembevételével meghatározott, illeszkedő magassági változatosság biztosítása. A harmonikus városképben kerülni kell az esetlegesen megjelenő magasépítmények létesítést. Azok megbontják a város sziluettjét, ha nem illeszkednek szervesen a kialakult városi struktúrákhoz. Ugyanakkor célszerű a magassági változatosság kialakítása azokon a területeken, amelyek nem közvetlenül tartoznak építészeti és táji örökség védendő területeihez.

Magasház nem helyezhető el (blue) Magasház elhelyezhetőségének elsődleges területe (yellow)

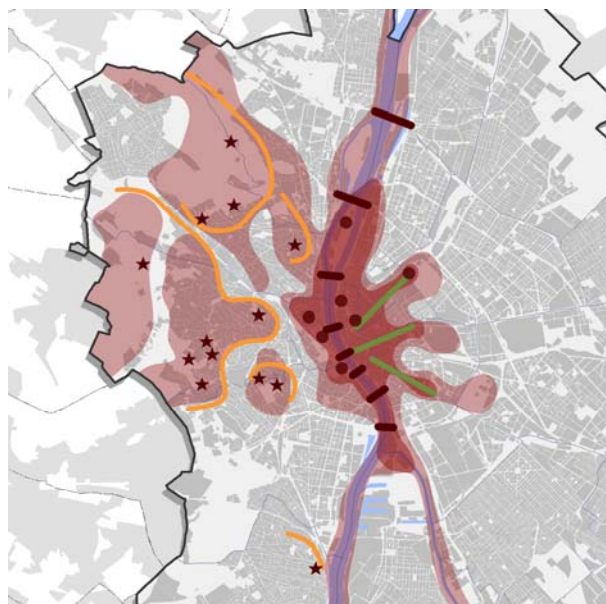
A korábbi elemzések eredményeként általánosan elfogadott, hogy magasház a budai hegyvidéki és a történeti belvárosi területekre nem helyezhető el. Természetesen továbbra is elfogadható itt kisebb, csupán városképi változatosságot eredményező építészeti hangsúlyok megjelenése.

A város belső zónáját, elsősorban a pesti oldalt körülölelő, erőteljesen átstrukturálódó övben, kijelölt

központi térségek fogadhatnak be nagyobb magasságú építményeket.

A többi külső területre a városszerkezettel összhangban és tudatos csoportosításban hozhatók létre nagyobb magasságú építményegységek.

A város különleges tájképi értéke a földrajzi fekvése, az eltérő tájak találkozásának következtében látható komplex domborzati képe (hegyvidék–folyóvölgy–síkidék), a hegyvidék-szilüett, a budai hegyvidék erdőterületei, a településképi látványértékek (pl. a Duna partja és szigetei), és a mindezeket feltáró kilátópontok. A hegyvidéki térség lakóterületeinek terjeszkedése potenciális veszélyként jelentkezik e tájképi értékek fennmaradása szempontjából.

Különösen látványérzékeny terület védelme (red) Sziluettvédelem (yellow) Jelentős látványtengely megőrzése (blue) Kijelölt látványérték (star) Kiemelkedő jelentőségű épített tájképi elem látványvédelme (red dot) Látványérzékeny terület védelme (pink)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Kilátás- és sziluettvédelem szempontjainak feltárása és elemzése a településrendezési eszközök készítése során;
- ▶ Kilátópontok feltárása az egyéb környezeti (pl. természetvédelmi) szempontok figyelembevételével;
- ▶ Egységes, a város értékes elemeinek látványvédelmét biztosító szabályozás kidolgozása;
- ▶ Városi szinten egységes szabályozás kidolgozása a magas építmények elhelyezésére vonatkozóan;
- ▶ A látványvédelmi szabályozás betartását ellenőrző intézmények létrehozása.

TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A fővárosi élőhelyek a nagyvárosi terjeszkedés ellenére is fajgazdagok maradtak, biodiverzitásuk magas, több, ritkán előforduló, őshonos fajt rejtenek magukban. Ezek az élőhelyek sok esetben több szintű védettség alá tartoznak, ennek ellenére a jelentőségükhöz mérten védelmük nem megfelelő, az ökológiai kapcsolatok biztosítása nem kapott kellő hangsúlyt a város fejlesztése során. Emellett figyelmet érdemelnek az élettelen természeti értékek is, így például a földtani kincsek. Budapesten egyedülálló értéket képviselnek a barlangok, a termál- és gyógyvizek és az egyéb földtani képződmények, amelyek jelentőségüknél fogva kiemelt védelemben kell, hogy részesüljenek.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

7.6. A TERMÉSZETI ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSE

A természeti értékek, a biodiverzitás megőrzéséhez szükséges a jelenleg érvényes védelmek megerősítése. A természetvédelmi kezelés finanszírozási alapjainak újragondolásán túl a szabályozási háttér rendezése, a környezeti nevelés támogatása is kiemelkedő feladat. A természeti és tájképi értékek megőrzésében, veszélyeztetettségük csökkentésében szerepet kell, hogy kapjon a velük határos lakóterületi fejlesztések koordinálása. Kiemelten fontos ez a budai országos jelentőségű védett természeti területek és értékek esetében.

Mivel a természeti területek sok esetben a rekreáció színterei is egyben, megőrzésük szempontjából további lényeges feladat azok tehermentesítése. A rekreációs igényeket kielégítő zöldfelületek biztosításával (új zöldfelületek létesítésével, meglévő zöldfelületek fejlesztésével, funkciókínálatának bővítésével) a természeti területeken tapasztalható jelenlegi intenzív területhasználat mérsékelhető.

A kultúrtörténeti jelentőségű természeti értékek védelmét szolgálja a történeti kertté nyilvánítás, amelyben a természet-, városkép- és egyben az örökségvédelmi szempontok is érvényre jutnak. A kerttörténeti, kertépítészeti értékek megőrzése szempontjából különösen fontos, hogy a kerteket, parkokat egységként kezeli, így lehetővé teszi nem csak az egyes különálló értékek, hanem a teljes kertépítészeti szerkezet védelmét, a karakteres parkrészek megőrzését.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A természetvédelmi területek tehermentesítését közvetve szolgáló új zöldterületek létesítése;
- ▶ Kiegyensúlyozott finanszírozási háttér biztosítása a természetvédelmi területek kezelésére;
- ▶ Természet- és értékvédelmi szempontból jelentős, de még nem védett területek, természeti értékek jogszabályi védelme;
- ▶ Környezeti nevelés a köztulajdonosi szemlélet és felelősség érdekében.

Vízfolyások revitalizációja Ökológiai kapcsolatok kialakítása	Rekreációs erdők telepítése
Egybefüggő zöldfelület- domináns térségek megőrzése	Beépítés terjeszkedésének további megakadályozása

7.7. ÖKOLÓGIAI KAPCSOLATOK BIZTOSÍTÁSA, JAVÍTÁSA

Az ökológiai hálózat mind térségi, mind belső kapcsolati rendszerében egyaránt szükséges a meglévő kapcsolatok erősítése, a sugárirányú egybefüggő, még beépítetlen „zöld zónák” védelme, valamint a hiányzó haránt irányú kapcsolatok kialakítása. A terveken kijelölt, de még nem erdősített területeken erdőtelepítés megvalósítása, természetes folyamatokat követő erdőkezelés és erdőgazdálkodás elterjesztése szükséges. Különösen fontos a vízpartok ökológiai funkciójának javítása (vizes élőhelyek revitalizációja, fajmegőrzése), vízfolyások menti területek összehangolt ökológiai és rekreációs fejlesztése, a dunai szigetek rekreációs szerepének megőrzése és fejlesztése a természetvédelmi szempontok tiszteletben tartásával.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Ökológikus gazdálkodás támogatása;
- ▶ Kisvízfolyások revitalizációja (Rákos-patak, Szilas-patak, Hosszúréti-patak);
- ▶ Az erdőtelepítések ösztönzése.

ÉRTÉKTEREMTÉS

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Újonnan beépülő, vagy átalakuló területeken a fejlesztések városépítészeti értéke és építészeti színvonala (sokszor mindkettő) – az esetek nagy többségében – alacsony, a létrehozott minőség érdektelen. Az új beépítések nyomán ritkán keletkezik értékes, vonzó környezet, a fenntarthatóság szempontjából kulcsfontosságú városi struktúra pedig szinte egyáltalán nem alakul ki. Jó minőségű, egyedi karakterű új környezet csak megfelelő érdekeltség, hosszútávon érvényes koncepció, magas színvonalú kooperáció, gondos, értékszempontú előkészítés és fejlesztés révén hozható létre. A gazdag, tagolt, nagyvonalú közterületi hálózat is érték (lehetne), ennek kialakulására általában még esély sincsen.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

7.8. NAGYOBB TERÜLETET ÁTFOGÓ, EGYSÉGES SZEMLÉLETTEL KÉSZÜLŐ TERVEZÉS

Átfogó, nagyobb terület egységekre készülő tervezés során számos, elsősorban városszerkezeti természetű összefüggés mutatható ki, számos előny származtatható, a fejlesztések szinergiája érvényesíthető. Ennek érdekében részletes területi tervezést nagyobb területre kiterjedően célszerű kidolgozni, ami jobb minőségű tervek készítését segíti elő. Csak a nagyobb területet átfogó tervezés során alakulhat ki a közterületek, utcák és terek nagyvonalú, városias életérzést közvetítő rendszere.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Meg kell határozni a szerkezeti és funkcionális szempontból összefüggéseket mutató, együtttervezendő területeket;
- ▶ Átfogó, nagyobb léptékű tervműfajok bevezetése, használata;
- ▶ Közterületek szerepének komplex, a közlekedési szerepen túlmutató értékelése.

7.9. AZ ÚJ BEÉPÍTÉSŰ TERÜLETEKEN MAGAS SZÍNVONALÚ, KARAKTERES ÉPÍTÉSZET ALKALMAZÁSÁNAK KORSZERŰ, INNOVATÍV, FENNTARTHATÓ MEGOLDÁSOK MEGKÖVETELÉSE

A városvezetésnek példaértékű kiállása a környezeti minőség mellett a közösségi beruházások példaértékűen jó építészeti–kertépítészeti minőségét vonhatja maga után. Az elvárások közérthető szakmai megfogalmazása fontos követelmény.

A fejlesztések jó minőségű megvalósulása érdekében a közcélú városi beruházások esetében kötelező tervpályázat alkalmazását kell előírni. A tervpályázatok elbírálást szaktekintélyekből álló, igényes bírálóbizottság értékeli. Ez egyben példát mutat a magánberuházások számára is, hogy a tervpályázat magától értetődő színvonal-emelő, szelektáló eszközzé váljék.

Az élenjáró követelményrendszer érvényesítése révén a beruházások fenntarthatóvá, gazdaságosan üzemeltethetővé válhatnak, ami hosszú távon előnyt jelentenek a fejlesztő, a használó és a város számára.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A minőségi építészeti, kertépítészeti iránti igény nyilvánkoztatása, az elvárások egyértelmű meghatározása – közgyűlési határozattal megerősített döntés;
- ▶ Közcélú fejlesztések pályázat alapján történő előkészítésének kötelezése;
- ▶ Tervpályázatokhoz szükséges források megteremtése;
- ▶ A minőségi építészeti népszerűsítése.

7.10. AZ ÚJ ÉRTÉKEK NÉPSZERŰSÍTÉSE

A romlás és színvonalcsökkenés megállításának szükséges eszköze a környezeti nevelés, amelynek átfogó célja, hogy elősegítse minden korosztály biztos értékítéletének, környezettudatos szemléletének, magatartásának, életvitelének kialakulását. A nevelésnek fontos feladata a közösség iránti felelősség erősítése, a város- és építészettörténet oktatása, a vizuális kultúra fejlesztése.

Hasznos a jó példák népszerűsítése nemzetközi, országos és helyi kiállításokon, valamint a médiákon keresztül.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A minőségi építészeti, kertépítészeti népszerűsítése;
- ▶ Környezetkultúrára nevelés;
- ▶ Fiatal építészek bevonása a fejlesztések szakmai előkészítésébe.

A CÉL INDOKLÁSA:

A Duna alapvetően meghatározza a város szerkezetét, belső kapcsolatait, azok fejleszthetőségét és a vízpart közelében fekvő területek használatát. A Duna vízfelülete jelenleg mind közlekedési, mind turisztikai szempontból alulhasznosított, a kikötési kapacitások szűkek, a vízparti hozzáférés - a rakpartok jelenlegi kialakítása miatt - nehézkes, rendezetlen, meg sem közelíti egy európai fővárostól elvárható színvonalat.

A folyó és az ember közvetlen kapcsolata a városfejlődés során megszakadt, ezért a jelenleginél szorosabb integrálásra van szükség, az ember és a víz, illetve a folyam és a város szempontjából. A Dunát szigeteivel és partjaival a mindennapi élet különleges, ugyanakkor szerves részévé kell tenni, közösségi használatának növelése és erősítése stratégiai jelentőségű.

A Duna legyen egész Budapesté! Természetközeli partjai váljanak a természetjáró, barnamezős partjai pedig a tágabban értelmezett rekreáció közösségi tereivé, a kultúra, a szórakozás speciális budapesti lehetőségek színterévé, vagy - ahol az elfogadható – álljon a vízkapcsolatot igénylő gazdasági élet szolgálatába. A világörökségi területek minőségének javítása, a parthasználat kiterjesztése és humanizálása, valamint az értékmegőrzés elsőrendű feladatok. A Duna mellett jelentős méretű kihasználatlan területek kiemelt típusú potenciállal rendelkeznek a város más területeihez képest, ezért a városszerkezetben elfoglalt helyi értékük miatt fejlesztésük komplex cél.

A város és a Duna minél erőteljesebb, élő kapcsolatára azért van szükség, hogy az itt lévő, eszmei értékkel is rendelkező terület minél eredményesebb, színvonalasabb és szervezettebb részévé váljon Budapestnek. Ez egyben az ország fővárosának nemzetközi jelentőségét is emelni tudja, a Duna európai országokat összekapcsoló, szimbolikusan is tekinthető szerepével.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Duna menti területek	8.1. A Duna menti területek funkcióbővítése a barnamezős területek hasznosításával
	8.2. A Duna természeti adottságainak kihasználása
	8.3. A Duna-partok elérhetőségének, közcélú hasznosításának megteremtése
	8.4. A Duna-part menti turisztikai és rekreációs területek fejlesztése és decentralizálása
Duna menti infrastruktúra	8.5. A Duna menti közlekedési elemek elválasztó hatásának csökkentése
	8.6. Gyalogos és kerékpáros kapcsolatok megteremtése a Duna szigeteivel
	8.7. Szállodahajók kikötésének differenciált szabályozása, úszóművek elhelyezése
	8.8. A Duna vízi útként történő jobb kihasználása.

DUNA MENTI TERÜLETEK**HELYZETÉRTÉKELÉS:**

A főváros legjellegzetesebb tájmorfológiai eleme a Duna-völgy, amely meghatározza Budapest méltán világhírű panorámáját. Budapest tájképi karakterét alapvetően a várost 32 kilométer hosszon és 400 méteres átlagos szélességgel kettészelő Duna, a várost körülölelő hegyek és dombok, illetve a természetes adottságokhoz arányosan illeszkedő városépítészeti karakter határozza meg, melyet fokoznak a városképben meghatározó látványt jelentő szigetek, a különböző öblözetek és a Dunába ömlő patakok völgyeletei. A természetes magaslatokon kívül a Duna és annak mérnöki építményei meghatározóak a látványban. A dunai hidak mellett, hogy egyedi formavilágukkal is jelentősek, a hídközök váltakozásának ritmusával is fokozzák a Duna városképi megjelenését. A vízparti területek a széles, nagy vízfelület miatt fokozottan látványérzékenyek.

A számos európai térséget felfűző Duna nemcsak hajózási útvonal, hanem színes kulturális tér is. Budapesten a város központját is átszelő folyam „Főutca” szerepet tölt be. Két partján helyezkedik el a város legtöbb történelmi emléke, kulturális értékeinek, valamint a köz- és felsőoktatási intézményeinek nagy része. Az épített értékek és a látványos táji adottságok páratlan harmonikus egysége révén a térség 1987-ben *Világörökségi terület* rangra emelkedhetett.

A funkciókban gazdag Duna menti városrészek a turisták látogatásának legfőbb célpontjai. Ugyancsak ide, a központi vízparti területekre szervezik a turisztikai szempontból is vonzó városi nagyrendezvények többségét. A látogatott helyszínek eloszlása egyenlőtlen, a sűrű belváros közelében a viszonylag központi elhelyezkedésű partszakaszok kihasználatlanok, elhagyatottak. Az elmúlt időszakban jelentőssé vált a szállodahajók kikötési igénye, érthetően éppen a legfrekvenciáltabb partszakaszokon.

A szórakozási lehetőségekben is gazdag partszakaszok hossza jelenleg is tekintélyes, ugyanakkor további, különleges élményt nyújtó hosszabb partszakaszok még kiesnek a közönség látóköréből.

A belső zóna területéhez kapcsolódó partszakaszok a legértékesebbek a városépítészeti, várostörténeti, ezért a turisztika szempontjából is, ugyanakkor ezeken a területeken sok helyen kedvezőtlen a part gyalogos megközelítése.

A Duna átmeneti zónával határos szakaszain, a valamikor hajózásra települt iparterületek jelentős barnamezős területeket hagytak maguk után, ezek átalakulása az elmúlt években a városfejlődés markáns kitörési pontjaivá váltak.

Egyes szakaszokon azonban továbbra is megmaradtak a gazdasági folyosóhoz kapcsolódó funkciók, ami a stratégiaiul fontos helyeken a gazdasági, logisztikai funkció megtartása szempontjából létfontosságú lesz hosszú távon is. Az elővárosi zóna területén a Duna partok a leginkább természetközeli. A rekreációs és sport tevékenységek színterének ez a zóna adja a legjobb terepet, de a vízpart megközelítése ezeken a partszakaszokon sem mindenütt megoldott. Ebben a zónában találhatóak még a partokat elfoglaló városműködtetési területek is.

A Duna és partjai részét képezik az országos ökológiai hálózatnak, értékeinek védelmét a Natura 2000 területek, országos jelentőségű védett természeti területek kijelölése, továbbá a fővárosi jelentőségű védett természeti területek, értékek jogszabályi védelme biztosítja. A Duna menti területek zöldfelületi rendszere változatos: a belső zónában szakaszos a kisebb part menti közparkokkal és közterekkel, a Várlejtővel és a Gellért-hegy védett területeivel, területhasználata és megjelenése a városmagtól való távolsággal arányosan változik, a belső zónára jellemző beépített karaktert fokozatosan a természeti környezet váltja fel. A Duna menti zónában a be nem épített, természetközeli területek aránya a hegyvidéki zóna után a második legnagyobb (kb. 25%). Az elmúlt két évtizedben szerencsés módon elsősorban a barnamezős területeken kerültek előtérbe az irodai és lakóterületi fejlesztések, ezért még mindig jelentős a biológiailag aktív területek jelenléte.

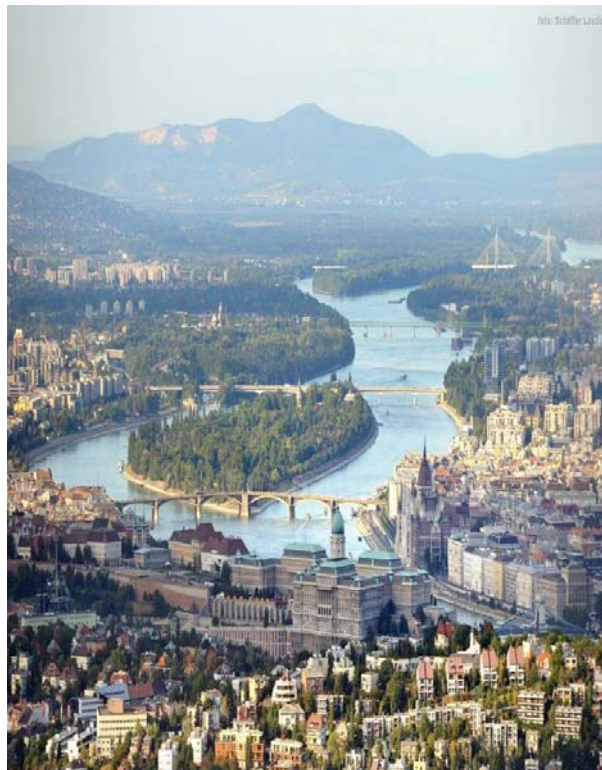
A Duna mentén kevés jól megközelíthető vízparti terület található, a parti két-három tömböt jelentő háttérterületekkel való funkcionális együttélés csak néhány rövid partszakaszon jelenik meg. Jelentős elválasztó szereppel bírnak a vonalas létesítmények (rakparti utak, vasúti és HÉV vonalak) továbbá az egybefüggő, nagy kiterjedésű gazdasági, ipari és használaton kívüli területek, melyek a városlakók számára átjárhatatlanok.

A folyam természeti kincs, erőforrás, gazdasági lehetőség, és mindezek mellett a város vízellátásának alapja, ugyanakkor áradásai miatt veszélyhordozó tényező is. A Dunának a város életében betöltött szerepe - különös tekintettel a szigetekre - a város átszellőzésében, ivóvízellátásban, turizmusában, közlekedésében és rekreációs funkcióiban kiemelkedő.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

8.1. A DUNA MENTI TERÜLETEK FUNKCIÓBŐVÍTÉSE A BARNAMEZŐS TERÜLETEK HASZNOSÍTÁSÁVAL

A Duna menti térségek felértékelődése már a rendszerváltozás után megkezdődött, számos korábbi

(fotó: Schöffner László)

barnamezős terület azóta új képét mutat. Mivel a korábbi iparterületek általában jól megközelíthetők, infrastrukturális ellátásuk jellemzően megoldott, vagy megoldható, ezek ma a város frekvenciált potenciális fejlesztési területei.

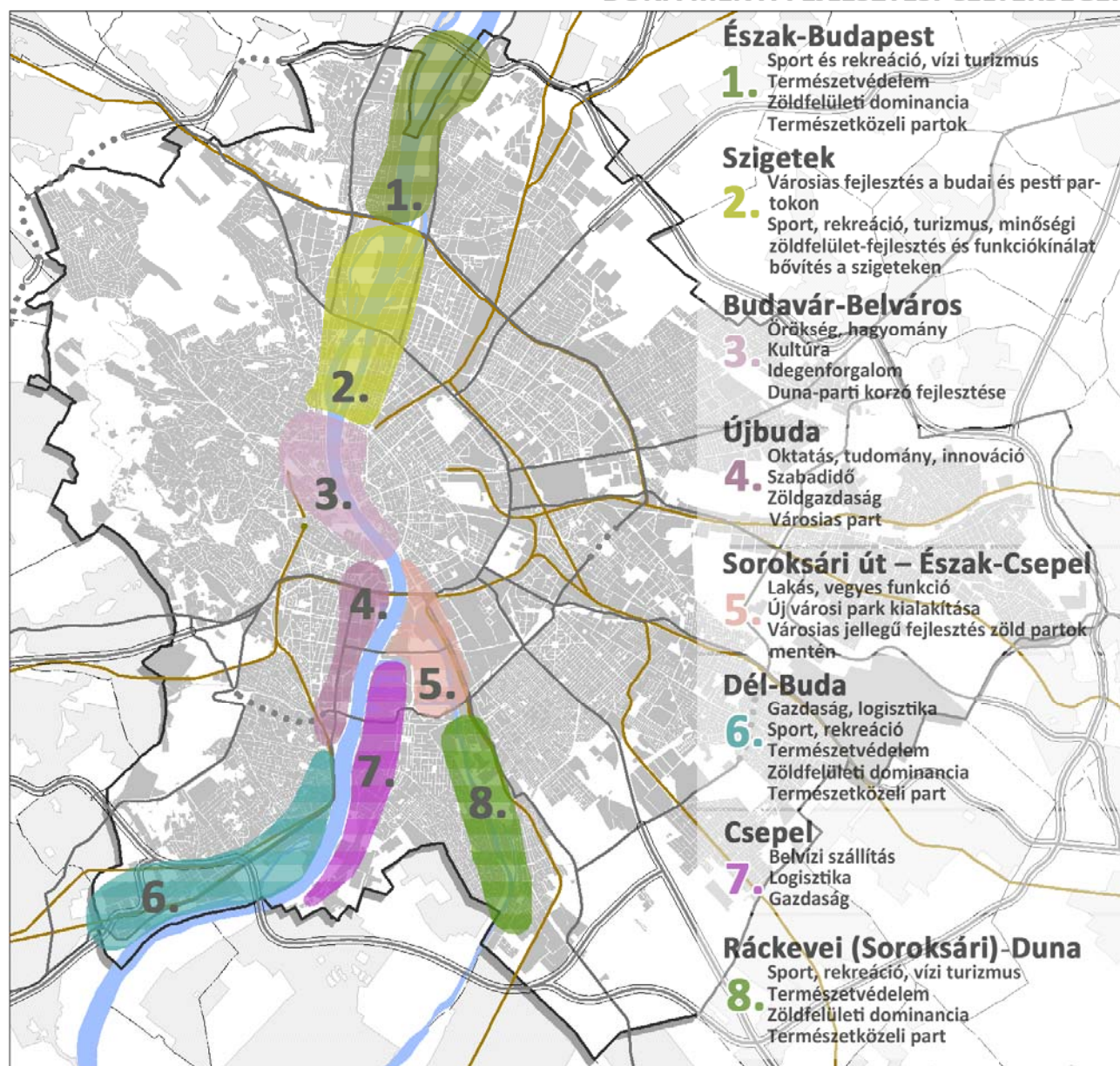

A város és a Duna kiegyensúlyozott kapcsolatának megteremtése a part közeli funkcióváltások révén kell, hogy megtörténjen, ami kiváló alkalom a városszerkezet fontos tengelyének, a Dunának további felértékelésére.

Kedvezményezni kell azokat a területeket, melyek a barnamezős területi funkcióváltás lehetőségét hordozzák magukban, elsősorban a kiemelt fejlesztési célterületeken. (10. A barnamezős területek a városfejlesztés célterületei)

A Duna menti zónába tartozó területek fejlesztését úgy kell megvalósítani, hogy az újrahasznosítással, funkcióváltással egy időben a Duna parti területek a városi szövet szerves részévé váljanak, és egyben a parthasználatra is pozitívan kiható változások valósuljanak meg.

DUNA MENTI FEJLESZTÉSI CÉLTÉRSÉGEK

A még rendezetlen, sőt környezeti állapotában a vízminőséget is veszélyeztető korábbi iparterületek átalakulását a városfejlesztés mozgatóerőként kell integrálja saját szándékai közé.

A Budapest számos területén aktiválható fejlesztési célterületek közül kiemelkednek a Duna mentiek. A zóna területén alapvetően **nyolc differenciált funkciójú céltérség** (☞ *Duna menti fejlesztési céltérségek c. ábra*) definiálható, a potenciális barnamezős fejlesztési területek az átmeneti zóna sávjában vannak, így

- északon az Aquincumi híd és az Árpád híd közötti partszakasz pesti és budai oldala, beleértve a Hajógyári sziget beépíthető területeit, és
- délen a Petőfi híd és a tervezett Csepel-Albertfalva híd közötti budai oldal és a Soroksári Duna-ág menti területek

azok, amelyek a város legértékesebb területeivé tudnak válni.

Funkcionálisan cél, hogy a piaci befektetések mellett a Duna menti területek – mint presztízsterületek – továbbra is helyet adjanak a felsőfokú közösségi intézményeknek, így a kulturális, a felsőoktatási, a sport- és rekreációs létesítményeknek, mindamelllett, hogy megfelelő vegyes arány létrehozása indokolt az egyéb intézmények és lakóterületi fejlesztések között.

A kiemelt célterületeket öt kiemelt központi fejlesztés érinti a jövőben: Újpest városkapu térsége a meglévő-és, a Flórián tér, mint tervezett városi intermodális központ, továbbá a Róbert Károly körút menti jövőbeli mellékközpont, míg délen Albertfalva és Gubacsi dűlő szintén mellékközpontok. (☞ *9. Hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezet - kompakt város*) Ezek területein olyan tervszerűen fejlesztett városközpont kialakítására van szükség és lehetőség, mely a történeti városszétől távoli elhelyezkedés miatt új, az aktuális kornak mindenben megfelelő, kompromisszumok nélküli, minőségi városépítészeti és építészeti kialakítást kell, hogy nyerjen.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Preferált területhasznosítás ösztönzése;
- ▶ Tulajdonjog rendezése a parton és közvetlen környezetében;
- ▶ A partra vezető keresztirányú megközelítések közterületeinek kialakítása;
- ▶ Átmeneti hasznosítások ösztönzése;
- ▶ Kármentesítés, értékvédelem támogatása;
- ▶ A barnamezős területek térségében a meglévő műszaki infrastruktúra használatának ösztönzése;
- ▶ Szabályozási és jogi bónuszrendszer megteremtése;
- ▶ Megalapozott, megvalósítható stratégiai programok;
- ▶ Partnerségi viszonyok kialakítása közös projektek megvalósítására;
- ▶ Támogatott funkciók ösztönzése.

8.2. A DUNA TERMÉSZETI ADOTTSÁGAINAK KIHASZNÁLÁSA

A zöldfelületi intenzitás 2005 óta a legjelentősebben a Duna menti zónában csökkent (2,8%-kal). Ennek a folyamatnak (a természeti környezet és a zöldfelületek területi csökkenésének) a megállítása, illetve a Duna ökológiai folyosó szerepének erősítése a város egyik legfontosabb feladata.

A Duna a városi klímát jelentősen befolyásoló átszellőzési folyosó. A part menti fejlesztések esetében ezért tekintettel kell lenni az átszellőzés kedvező klimatikus hatásának megőrzésére, elősegítésére, mely a fejlesztésekkel egy időben a zöldfelületek intenzív kialakítását igényli.

A dunai szigeteknek ökológiai, rekreációs, vizuális és kultúrtörténeti jelentőségük is van, azonban jelentőségükhöz képest nem értéküknek megfelelően hasznosítottak. A Csepel-sziget kivételével a város szigetei elsősorban a rekreációt kell, hogy szolgálják, a természetvédelmi szempontok tiszteletben tartása mellett.

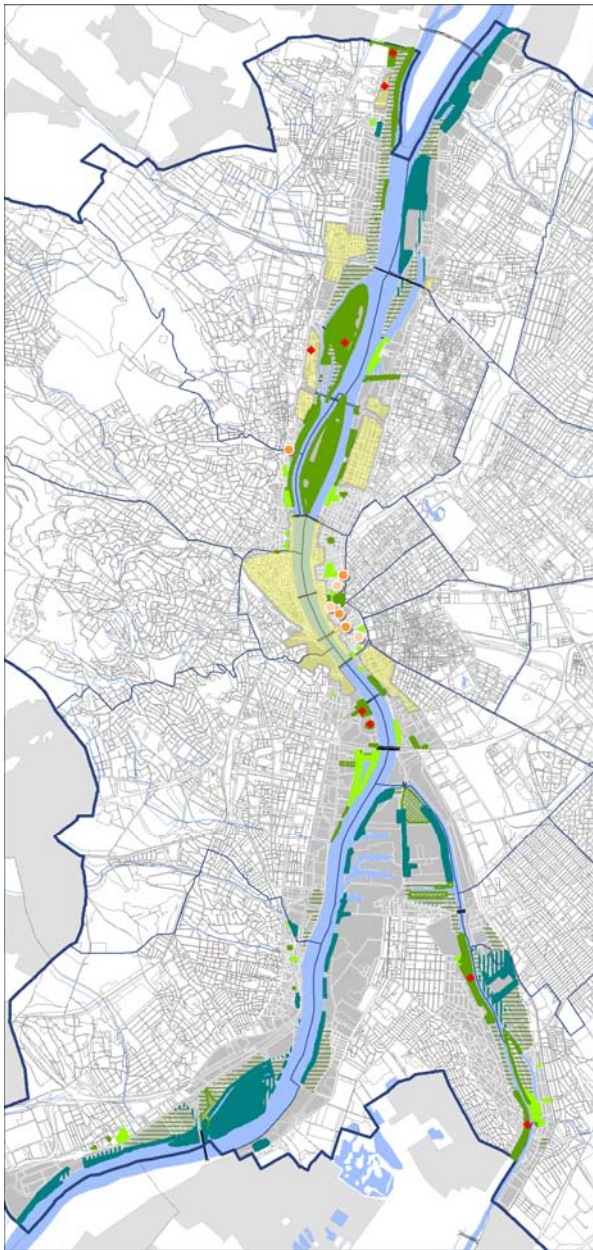
A rekreáció területei még a Duna északi és déli részének egyes területei lehetnek, továbbá a Ráckevei Soroksári Duna-ág. Ugyanakkor a déli térségben, a budai oldalon - részben a természetközeli területek védelmének biztosítása mellett (pl. Háros) - a vízi szállítást igénylő gazdasági funkciók térnyerését is lehetővé kell tenni. (☞ *9. Hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezet - kompakt város*)

A Budapesten élők szempontjából a Duna kiemelkedő feladata a város vízellátásának biztosítása. A vízbázis tekintetében nagykapacitású parti szűrésű kutak rendszere, korszerű víztisztítási-technológia biztosítja a hálózati betáplálást. A vízminőség védelme elsőrendű feladat.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A zöldfelületi intenzitás megőrzése, illetve javítása a beépítésre szánt területeken;
- ▶ Erdőtelepítés a városszéli partszakaszoknál;
- ▶ A Duna menti zöldterületek (közparkok, közkertek) megújítása a komplex városrehabilitáció keretében.

Duna menti zöldhálózat fejlesztése

8.3. A DUNA-PARTOK ELÉRHETŐSÉGÉNEK, KÖZCÉLÚ HASZNOSÍTÁSÁNAK MEGTEREMTÉSE

A Duna menti zónában, a vízhez közeli parti sávban a legtöbb esetben nem városi közfunkciók telepednek meg. A város és lakói el vannak zárva a víz közvetlen közelétől, ezért el kell érni, hogy az átalakuló területek átjárhatósága a Duna vízparti részei felé biztosítható legyen, elháruljanak a vízpartot megközelítő területi akadályok.

A város teljes Duna szakaszán törekedni kell arra, hogy – ahol különleges üzemi tevékenység vagy természetvédelem azt nem korlátozza – a vízpart elérhetősége fizikailag megteremthető legyen. Ki kell dolgozni annak jogi biztosítékát, hogy a vízparti átjárás lehetősége ne épüljön el, és távlatban a közvetlen vízkapcsolat létrejöhesse.

A Duna menti zóna vízparttól távolabbi háttérterületeire is figyelemmel, olyan parthasználati kínálatot kell megteremteni, mely a Duna szakaszok eltérő sajátosságaiból adódó lehetőségeket maximálisan kihasználják.

Az ember és a víz kapcsolatát a területhasználatban is érvényesíteni kell a fejlesztéseknél. A környezetre, a természeti kapcsolatra minél nyitottabb beruházásokat kell megnyerni a part menti területek hasznosítása során. Értelemszerűen ezt eltérő módon, területileg differenciáltan kell megteremteni, hol a rekreációs és sportlehetőségekre, hol a sétára, vendéglátásra, vagy az egyedi új „waterfront” fejlesztésekre koncentrálni.

Az északi és déli partszakaszokon, valamint a szigeteken – a városüzemeltetési és gazdasági célból nem igénybevett területeken – egyedülálló rekreációs és sportolási, evezési lehetőségek, a későbbi vízminőség javulás esetén a fürdés lehetőségének megteremtése (pl. „kosaras-strandok”) kell, hogy megadja a tényleges rekreációs vízkapcsolatot.

Az átmeneti térségben a barnamezős fejlesztések egyedülálló új lehetőséget teremthetnek a partkapcsolat kialakításában. A tervezett hidak és az új, vagy fejlesztendő mellékközpontok (9.9. Differenciált központrendszer kialakítása, 9.10. Típusokhoz illeszkedő központok létrehozása) környezetében ennek különösen nagy jelentősége van.

A barnamezős területeken a leromlott állapotú, sérült partszakaszokat rehabilitálni kell, a talajszennyezett területek kármentesítését el kell végezni. A dunai szigetek roncsolt területeinek rekreációs hasznosítására csak a terület komplex rehabilitációja után kerülhet sor.

A területhasználat mellett a ma jelentős elválasztó szereppel bíró vonalas létesítmények (forgalmas

rakparti utak, vasúti és HÉV vonalak) kedvezőtlen hatását mérsékelni kell, melynek érdekében a Duna partját igénybevevő közlekedési hálózat átgondolása szükséges a legjobban zavart területszakaszok forgalomcsillapítása érdekében. (☞ 8.5. A Duna menti közlekedési elemek elválasztó hatásának csökkentése)

A Duna partjaival és természeti környezetével egyre nagyobb értéket képvisel, nem csak a környezetvédelmi és a zöld szemlélet erősödése miatt, de a városlakók használati igényeinek szempontjából is. Nemzetközi téren is tapasztalható a folyópartok felértékelődése, melynek egyik lehetséges eszköze a természeti környezetük megtartása, vagy újraélesztése.

A már „kőbe öntött” városias szakaszokon ez csak kis léptékben, kisebb zöldfelületi elemekkel, fasorokkal valósítható meg, de a Duna menti zóna északi és déli térségében, valamint a szigeteken még potenciális természetközeli területek állnak e célból rendelkezésre. A zöldebb és élhetőbb Budapest lehetséges jövőjének záloga ezekben a területekben is rejlik.

A Duna menti zöldterületek és közterek, illetve erdőterületek minőségi és mennyiség fejlesztésén túl (☞ 5. Egészséges környezeti feltételek megteremtése) kiemelten fontos az azokat összekötő kapcsolati elemek fejlesztése, és ezáltal egy jelentősebb vonzerővel, magasabb rekreációs potenciállal rendelkező zöldfelületi hálózat kialakítása.

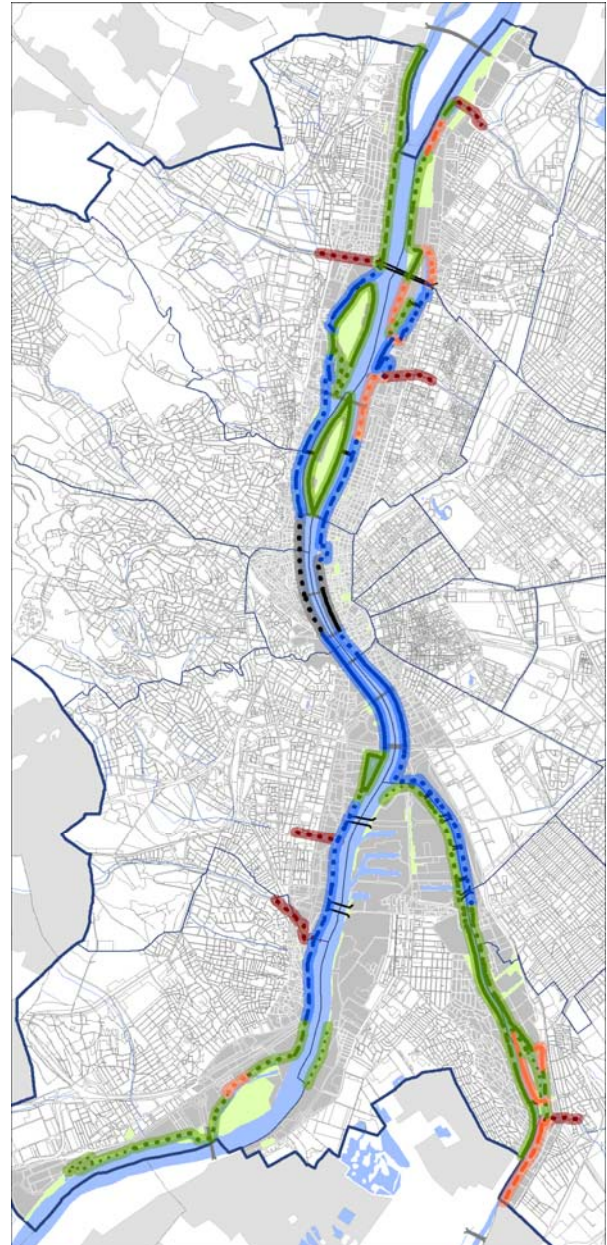

Általánosan célkitűzés a Duna-part gyalogos, illetve kerékpáros bejárhatóságának biztosítása a természetvédelmi szempontok miatt elzárt partszakaszok (pl. Háros-sziget) és bizonyos funkcionális egységek (pl. kikötők és kapcsolódó logisztikai területek, városüzemeltetési területek) menti szakaszok kivételével. Összességében a nem megfelelően megközelíthető (kiépítetlen, gyalogosan nehezen bejárható) Duna-partok hosszát jelen koncepció időtávlátában legalább a felére, azaz 19 km-re kell csökkenteni. Mivel a Duna-part egy jelentős része nincs köztulajdonban, ezért a gyalogos kapcsolatok folytonosságának érdekében közterületek

kialakításával kell biztosítani a város és a vízpart kapcsolatát.

Továbbá a vízparti területek kapcsolatait erősíteni kell a szigetekkel is, elsősorban a gyalogos és kerékpáros összeköttetés megteremtése érdekében.

A Duna menti sétányok hálózati fejlesztése

Meglévő	Minőségileg fejlesztendő	Tervezett	
			Gyalogos elsősorú korzó
			Városias jellegű sétány, sétaut
			Természetközeli sétány/ Opcionális természetközeli sétány
			Vegyes forgalmú partszakasz
			Patakrevitalizáció
			Hidak

Az egyes partszakaszok eltérő kialakítást igényelnek, ezért különböző karakterű kapcsolati elemeket kell megvalósítani. A külső városrészek irányába az épített elemeket fokozatosan háttérbe kell szorítani, és inkább természetes vagy éppen természetközeli partszakaszok kialakítását kell ösztönözni az ott lévő természeti elemek fokozottabb védelme mellett.

A belvárosban a sétához, korzózáshoz tartozó vendéglátás, pihenő-sétaparkok nyújthatják a lakosság és a turisták számára a legmaradandóbb élményt a vízpart közelében. A világörökség területén újra kell értékelni a dogmatikus védelem felfogását, és párhuzamba kell állítani az igazi, élő város megteremtésével. Meg kell találni az értelmes és szakmailag elfogadható kompromisszumot a régi és az új együttélése között, különösen a rakpartok használatában és épített minőségének megőrzésében. A rakpartok erőteljesebb forgalomcsillapításáig sétáló-pihenő úszóművek révén kiterjeszthető a közterület a víz fölé a part menti sávban.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Duna stratégia és a részletes megvalósíthatósági tanulmánytervek kidolgozása (pénzügyi eszközök biztosítására);
- ▶ Part menti sávok szabályozása közhasználat biztosítására;
- ▶ Duna menti parthasználatok rendezése (hajózás, parkolás, vendéglátás, egyéb fizetős vállalkozások részesedésével);
- ▶ Forgalomcsillapítás az elválasztó hatás csökkentése érdekében;
- ▶ Jogellenes magatartásokkal (illegális parthasználatok) kapcsolatos határozott fellépés; A parti sáv átjárhatóságának biztosítása érdekében a településrendezési tervek felülvizsgálata;
- ▶ A Duna menti területek tulajdonjogának illetve közterületi státuszának rendezése.

8.4. A DUNA-PART MENTI TURISZTIKAI ÉS REKREÁCIÓS TERÜLETEK FEJLESZTÉSE ÉS DECENTRALIZÁLÁSA

A turizmus jelenlegi elsőrendű célterülete a belső városrészekre korlátozódik, a pesti korzó, a belváros, a Budai vár és a nem kielégítő minőségű parti sétányra. A turisták által látogatott helyszínek többsége távolabb van a parttól, a vízparti használat elsősorban a látvány és a hajózás tekintetében meghatározó. Ez utóbbi városnéző- és szállodahajók formájában jelenik meg a vízen és a partvonal mentén. (☞ 8.7. Szállodahajók kikötésének differenciált szabályozása, úszóművek elhelyezése).

A partok, a kikötők megközelítéséhez szolgáló területek viszont minőségükben jelentősen alulértékeltek, nem méltóak sem a Dunához, sem a világörökséghez, de különösen nem felelnek meg az idelátogatók elvárásainak.

Mindezen tényezők indokolják, hogy a belső idegenforgalmi térség minőségi szintjét kell emelni a városközponttól elvárható szintre (☞ 9.11. A főközpont karaktersztelő fejlesztése; meglévő központok minőségi fejlesztése).

A látogatott partszakaszok hosszának további növekedését kell elérni, ennek érdekében a vonzó helyszíneket népszerűsíteni, a kedvezőtlen adottságú partszakaszokat fejleszteni kell. Új tematikus (táji és épített értékek bemutatását, gasztronómiai élményt, szórakozást kínáló) turisztikai útvonalakat kell kialakítani.

A városban hosszabb időt töltő turisták számára számtalan, ma még nem kihasznált, és a Duna mentén sorakozó látványosság kihasználásával kell többletkínálatot nyújtani. A történeti városnézés, a belső városrészek látványa, a kulturális sokszínűség megismerése mellett a funkcióváltó területek igényes városépítészeti és építészeti kialakítása, a rekreációs, vagy speciális közfunkciós területek part menti térnyerése, a turisztikai célterület észak–déli irányú kiterjesztése szükséges.

A hajózás fejlesztése révén további különleges, egyedi adottságú és hangulatú városrészek, valamint egyedi értékek víz felőli megközelítésének lehetőségét is meg kell teremteni.

A funkciószegény, vagy a turisztikai használatra fizikailag nem alkalmas partszakaszok vonzerejének növelése érdekében a kulturális és szabadidős kínálatot bővítő úszóművek elhelyezése kínálkozik lehetőségként a városkép- és természetvédelem, valamint hajózási, infrastrukturális, és biztonsági szempontok figyelembe vétele mellett.

A Duna-szigeteken a szabadidő és sport jellegű hasznosításában is vannak tartalékok, amelyek jobb gyalogos kapcsolatok megteremtésével kiaknázzhatók, így a szigetek új gyalogoshidakkal való összekötését meg kell oldani.

A vízi sport fellendítése ugyancsak kiemelkedő feladat, az ehhez kapcsolódó infrastrukturális létesítmények megteremtése, illetve fejlesztése előmozdítja a folyóparti városi élet felélénkülését.

(forrás: <http://www.origo.hu/kultura>)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A hajózás fejlesztése révén szélesebb skálájú vízről való elérhetőség;
- ▶ Úszóművek egységes megjelenésének megterveztetése;
- ▶ A vízparti megközelítés rendezetlenségének felszámolása.

DUNA MENTI INFRASTRUKTÚRA

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapest sugaras-gyűrűs rendszerű úthálózata következtében az összes meghatározó jelentőségű közúti közlekedési elem érinti a tágabban értelmezett Duna menti területeket. A közúti elemek térbeli helyzetüknek megfelelően két, egymástól gyökeresen eltérő szerepet töltenek be a közlekedésben. A keresztirányú elemek a város két partját és a szigeteket kötik össze egymással, a folyót keresztező hidak révén. A hosszirányú elemek Buda és Pest belső közlekedésében vesznek részt, a rakparti útként létesített szakaszaik viszont hátrányosan elválasztják a folyót a várostól.

A városi közúthálózaton 7 városi nagy Duna híd épült az elmúlt két évszázadban, melyek kiegészülnek a szigetek budai és pesti kapcsolatát biztosító további 4 önálló kis Duna híddal. A Duna menti területeket érintő speciális közúthálózati elemek, a mintegy 15 km hosszúságot elérő alsó rakpartok elsődlegesen a város északi és déli területei közötti gépjármű forgalmat biztosítják. Nagyobb forgalmi jelentőséggel a morfológiai adottságok folytán szegényebb kapcsolatrendszerű Buda alsó rakpartja rendelkezik.

A Duna menti területeken az elmúlt évtizedben dinamikus fejlődés jelentkezett a kerékpáros közlekedés terén, a kerékpáros infrastruktúra is itt a legjobban kiépített a fővárosban.

Budapest legfontosabb gyalogos útvonalainak többsége érinti a Duna menti területeket. A gyalogos közlekedés jelentősége miatt speciálisan kialakított, a nagyvárosi környezetbe illő közterületek épültek (Duna korzó, Vörösmarty tér–Váci utca–Fővám tér), továbbá a természetes környezeti állapotot megtartó partszakaszokon is létrejöttek jelentős szerepet betöltő sétányok (Római part, Kopaszi gát).

A Duna folyam magyarországi szakasza a VII. páneurópai közlekedési korridor részét képezi. A dunai hajózásnak ennek ellenére jelenleg minimális a szerepe a nemzetközi, a városkörnyéki és városon belüli közösségi közlekedési kapcsolatok biztosításában, a személyhajózás elsősorban idegenforgalmi jelentőségű. Budapesten 78 közforgalmú kikötő van, a más vízi létesítmények (állóhajók) kiszolgálása 7 további kikötőről történik, az üzemi kikötők száma 8.

A folyó nyújtotta környezet kímélő közlekedési lehetőség kihasználatlanságának egyik oka a közúti forgalom elválasztó hatása, amely jelentős mértékben megnehezíti a kikötők elérését.

A Dunán bonyolódó áruszállítás döntő részben csak áthalad a budapesti folyó szakaszon, nemzetközi teherforgalomra (többek között Ro-Ro hajók fogadására) csak a csepeli Szabadkikötő alkalmas.

A szállított áruk egyenértékei, hajó, vasút, kamion

1 uszály bárka 1800 t	
 45 40 t vasúti kocsi	 72 25 t kamion

A Duna adja a Budapest ivóvízkészletét, részben városon belülről táplálva a rendszerét. A vízellátását szolgáló vízbázisok jól kiépítettek, korszerű vízisztítási technológiával felszereltek, gépészetük felújított. A kutak napi kapacitása nagyobb, mint amit a város elfogyaszt, így a vízbázisok távlati bővítésével nem kell számolni.

A Duna évszakoknak és az időjárásnak kitett vízszintingadozása viszonylag nagy, akár 6-8 métert is elérhet. Az árvízvédelmet I. rendű védvonal biztosítja, mely partfal, földmű és magaspart szakaszokból épül fel. A védvonal hiányzó szakaszain az árvizek jelentős károkozással járnak.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

8.5. A DUNA MENTI KÖZLEKEDÉSI ELEMELVÁLASZTÓ HATÁSÁNAK CSÖKKENTÉSE

A város fejlődése során a folyó melletti területeket alapvetően hajózási, kereskedelmi, gazdasági és kiszolgáló közlekedési területként hasznosították.

A korábbi évtizedekben a belső zóna jól kiépített alsó rakpartjai elsősorban észak-déli irányú, gépjármű közlekedésre szolgáló útvonalként funkcionáltak.

A feladatnak megfelelő műszaki kialakítás a vízpart és a part menti beépítések elkülönülését eredményezte.

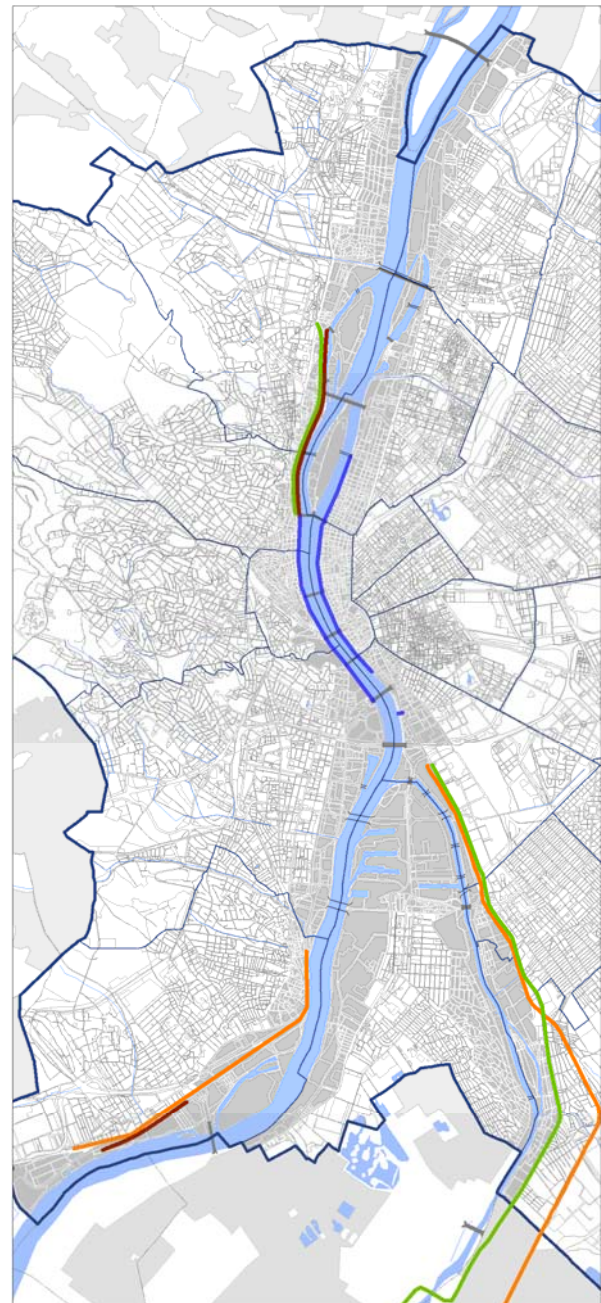
Az elmúlt időszakban felértékelődött a városok és vízpartjaik közötti kapcsolat igénye, megnövekedett a környezethasználat módja iránti érzékenység.

A Duna-part és a kapcsolódó vízfelület közösségi, turisztikai hasznosítása kerül mindinkább előtérbe. Ennek részeként a közlekedés tekintetében a gyalogos és kerékpáros forgalom növelésével párhuzamosan a közúti gépjármű forgalom csillapítása szükséges. A folyó mindkét oldalán csökkenteni kell a gépjármű forgalom nagyságát, továbbá a pesti oldalon az átmenő forgalom arányát. Növelni kell a gyalogos és kerékpáros célú felületeket, valamint lehetővé tenni a gyakori és biztonságos keresztezési lehetőségek megteremtésével a közvetlen vízpart, és a hajózási létesítmények elérését.

Az átmeneti és az elővárosi zónák mentén szintén jelentős elválasztó hatást fejtenek ki a vasúti és HÉV vonalszakaszok. A vízpartok jobb megközelítésének biztosítására, illetve a vízfelület jobb kihasználásához szükséges elérhetőség legkésőbb a HÉV vonalak regionális gyorsvasúttá fejlesztésének részeként, illetve a vasútvonalak elővárosi közlekedéssel kapcsolatos általános felújítása kapcsán elvégzendő feladat. (2.4. Elővárosi vasúti közlekedés integrált szemléletű fejlesztése).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A biztonságos gyalogosközlekedés megteremtése a rakpartokon;
- ▶ A rakpartok gépjármű forgalmak csökkentése;
- ▶ Egyedi megoldások keresése (gyalogoshidak, aluljárók) egy-egy adott szakaszon az elválasztó hatás csökkentésére.

- Az alsó rakpartok elérhetőségének javítása
- A közúti elválasztó hatás csökkentése
- A vasúti vonalak elválasztó hatásának csökkentése és aluljárók építése
- A HÉV vonalak elválasztó hatásának csökkentése és aluljárók építése

8.6. GYALOGOS ÉS KERÉKPÁROS KAPCSOLATOK MEGTEREMTÉSE A DUNA SZIGETEIVEL

A Duna-partok használatánál a szabadidős és turisztikai szempontok előtérbe kerülése, az ökológiai szempontok érvényesítése a gyalogosforgalomra és a kerékpáros forgalomra épülhet (a fővárosi Duna partok az országos, és az EuroVelo kerékpár úthálózat részét képezik). A kerülő utakra különösen érzékeny gyalogos forgalom, és a kerékpáros forgalom számára a partok és a szigetek (Népsziget, Molnár-sziget, Óbudai-sziget, Margit-sziget) között a gépjármű forgalomtól mentes hidkapcsolatok létesítése szükséges. (☞ 8.3. A Duna-partok elérhetőségének, közcélú hasznosításának megteremtése)

A város működőképességét javító, szerkezeti jelentőségű hiányokat megszüntető haránt irányú közúti kapcsolatok kulcs elemeit jelentő hidaknál is nagyvonalú gyalogos-, és kerékpáros felületeket kell biztosítani, lehetővé téve az érintett szigetek elérését (Csepel-sziget). (☞ 11.8. Hálózati hiányok megszüntetése, új dunai átkelők létesítése)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Önálló gyalogos - kerékpáros hidak építése.

8.7. SZÁLLODAHAJÓK KIKÖTÉSÉNEK DIFFERENCIÁLT SZABÁLYOZÁSA, ÚSZÓMŰVEK ELHELYEZÉSE

A budapesti hajózás leglátványosabb részét a nemzetközi szállodahajók jelentik, melyek elsősorban a belváros turisztikai vonzerejének következtében az érintett partszakaszokon kötnek ki. A szállodahajók mellett az étterem funkciójú állóhajók mára a városkép részévé váltak.

Az elmúlt évek során folyamatosan bővült szállodahajós forgalom által előidézett keresletre korszerű fogadóberendezés létrehozásával kell válaszolni. A város természeti és épített környezetét adó kiemelkedő arculati tényezőit – a megóvásuk mellett – alkalmassá kell tenni arra, hogy a főváros méltó vízi fogadóberendezései legyenek. A rendezetlen, legtöbb esetben ad hoc parthasználat a város teljes szakaszán egy differenciált és racionalizált használat kell, hogy kiváltsa.

A szállodahajók kiszolgálását össze kell hangolni a befogadó környezet forgalmi helyzetével és a biztonságos gyalogos elérhetőséggel.

A szállodahajók kikötésére alkalmas területek part menti széthúzása a Duna mindkét oldalán lehetséges, de az egyes partszakaszokon mindig csak az egyik oldali parton kell lehetővé tenni a folyamatos állomásoztatást.

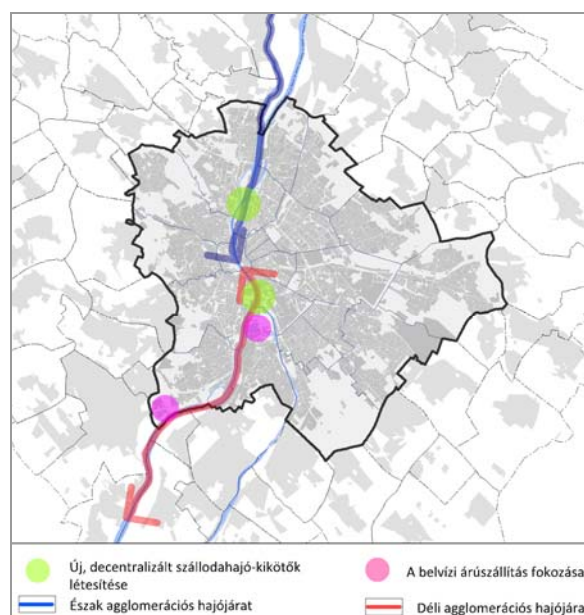
Az úszóművek elhelyezésének lehetőségét elsősorban városkép- és természetvédelmi, hajózási, infrastrukturális, valamint biztonsági szempontokból kell vizsgálni, és ennek megfelelően szabályozni.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Új, decentralizált szállodahajó-kikötők létesítése;
- ▶ A parthasználat szabályozása.

8.8. A DUNA VÍZI ÚTKÉNT TÖRTÉNŐ JOBB KIHASZNÁLÁSA

A Duna, mint természetes közlekedési pálya egyaránt biztosítja a személyforgalmat és az áruszállítást. A személyforgalom elsősorban a fővároshoz kötődik, jelenleg a hivatás forgalommal szemben az idegenforgalmi célú használat a meghatározó. A városon belüli és a térségi hivatásforgalmat a városi közösségi közlekedés szerves részeként, azzal integráltnan kell fejleszteni. (☞ 2.8. Településközi hajóforgalom beindítása, ☞ 11.5. Városi hajózási fejlesztése)

Az áruszállításban a nemzetközi átmenő forgalom a meghatározó, mivel hajóval a nagy tömegű áru nagy távolságra történő szállítása a gazdaságos tevékenység. Budapest ellátásában, gazdaságának kiszolgálásában a hajózás szerepe a kikötőkhöz kapcsolódó jó közúti és vasúti infrastruktúra esetén – multimodális szállítás – nyerhet nagyobb szerepet (☞ 4.13. Kikötőfejlesztés a nemzetközi személyforgalom és áruszállítás terén).

A Dunával együtt élő város létrejöttében látványos szerepet kaphat a magas színvonalú turisztikai (séta)

hajózás. A Duna jelentette hajózási lehetőségeket – kishajó (yacht) forgalom, a vízitaxi szolgáltatás – a fővárosi kikötő-hálózat és a kapcsolódó partoldali közterületek alkalmassá tételével tudja kihasználni a város.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Jármű beszerzés;
- ▶ Átszálló kapcsolatok kiépítése;
- ▶ Kikötői infrastruktúra fejlesztése.

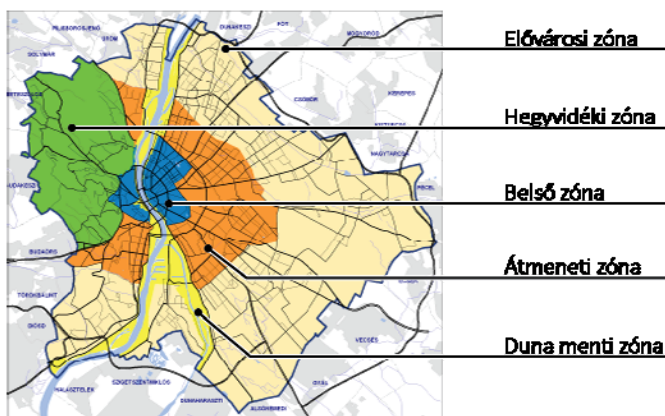
A CÉL INDOKOLÁSA:

A fenntartható város hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezettel rendelkezik, kompakt és vegyes használatú, ahol előnyben részesül a közösségi, a gyalogos és kerékpáros közlekedés.

Bár a kompakt város elvét a rendszerváltást követően megszületett városfejlesztési koncepciók, stratégiák és tervek is hangsúlyozták, a demográfiai változások, a klímaváltozás, valamint a globális gazdasági és pénzügyi válság miatt végképpen rá kell ébredni, hogy a kompakt város az, ami a rendelkezésre álló források ésszerű felhasználását teszi lehetővé. Fókuszálni kell a meglévő értékek megmentésére, megfelelő hasznosítására, minőségének javításra. Az ökológiai szempontból értékes, pótolhatatlan földterületek beépítése helyett a város belső tartalékterületei kell, hogy képezzék a fejlesztések elsődleges célterületeit lakó-, gazdasági és zöldterületi fejlesztés számára egyaránt.

A főváros térbeli rendszerét a különböző használatú területek, az azokat kiszolgáló infrastruktúra hálózat, továbbá a funkcionális és hálózati sűrűsödést képező központok rendszerének összessége alkotja. E térbeli rendszer szerkezeti fejlődése határozza meg a város mindennapjait, a hálózatokon keresztül a várostárségre is hatással van, ahogy annak alakulása is visszahat a város kapcsolódó térségeire. Budapest területhasználata folyamatos változáson megy keresztül, nagymértékben befolyásolva a város élhetőségét, lakói életminőségét, meghatározva a gazdasági élet színtereit, egyben a város működésére, környezeti viszonyaira is jelentős hatást fejt ki. A nem megfelelő használat, a kedvezőtlen szerkezeti tagolás működési zavarokhoz vezet, és a város szerkezetének hatékonysága megkérdőjelezhetővé válik.

Budapest sokszínűsége területhasználati értelemben olyan érték, melyet meg kell őrizni. A város öt, eltérő adottságokkal rendelkező zónája (belső, átmeneti, elővárosi, hegyvidéki és Duna menti) ezért differenciált fejlesztést igényel. Az értékek és problémák figyelembevételével összhangot kell teremteni a területhasznosítás és a területek kiszolgálását biztosító különböző (humán és műszaki) infrastruktúrák között. A távlati fenntarthatóság érdekében egy-egy terület környezeti hatása és működtetésének költsége (létrehozás és ellátórendszerek üzemeltetése) az elvárható leggazdaságosabb kell, hogy legyen.

Budapest zónarendszere

Vegyes funkciójú, kompakt városi területhasználatot és hálózati rendszert kell kialakítani, tiszteletben tartva a megőrzésre érdemes természeti és épített környezetet, az egyedi városkaraktert. Csökkenteni kell a közlekedési kényszereket, amelynek következtében kisebb terhelés éri a város zsúfolt területeit. Olyan jól működő, kompakt városi területhasználati rendszer létrehozása szükséges, melyben a sokrétű, különféle tevékenységek jól megférnek egymás mellett, csökken a konfliktusokkal járó területi igénybevétel, a vegyesebb használat - legalább a lakóterületeken belül - a gyors elérést, a „kis távolságok városát” eredményezi és a lakó-, vagy munkahelyi környezetben is a szomszédsági egységek felértékelődéséhez vezet. A megfelelő intenzitás és a vegyes területhasználat segíti a „kis távolságok elvénél” megvalósítását: ha a mindennapok helyszínei közel vannak, elérésükhöz nem kell motorizált közlekedés, a kerékpározás, gyaloglás esélye is javul.

Cél tehát, hogy a területhasználat és az infrastruktúrák fejlesztése takarékosabb formát öltjön, az új területek igénybevétele helyett a már infrastruktúrával ellátott területek váljanak a fejlesztések célterületeivé. Ennek érdekében a barnamezős területek „újrahasznosítása” válik a város elsőrendű fejlesztési érdekévé. (10. A barnamezős területek a városfejlesztés célterületei). Mindezt ki kell, hogy egészítse a közlekedési- és a területek sajátosságaihoz alkalmazkodó, differenciált központrendszer - egymást figyelembe vevő és erősítő - fejlesztése.

A kiegyenlített, kompaktságra törekvő városszerkezet, a természeti környezettel harmonizáló területhasználat, a közlekedési és közmű-infrastruktúra, valamint a zöldfelületi hálózat integrált, egymás eredményességét fokozó fejlesztésével, területtakarékos módon érhető el. A kompaktságra való törekvés nem a sűrűség növelését, hanem az adott területhez illő, optimális sűrűség meghatározását jelenti, a területek megfelelő tagoltsága és a kiszolgáló hálózatok gazdaságosan fenntartható kialakítása mellett.

Az eltérő jellegű, funkciójú, sűrűségű urbanus zónákban eltérő típusú – mindig a zóna jellegéhez illő – közlekedési formákat kell alkalmazni, zökkenőmentes, integrált rendszerként működtetve. Egyfelől a közlekedési megoldások alkalmazkodjanak egy-egy adott térség környezeti jellegéhez, másfelől az adott térségek fejlesztéseinek szabjon

korlátot, hogy az okozott forgalomvonzás növekménye legyen arányban a térség környezeti eltartó-képességével. Meghatározó elem a gyors és megbízható kötöttpályás közösségi közlekedés, kiemelt tér- és hálózatszerkezeti pozícióval. Ezekre az urbánus tengelyekre kell a városfejlesztés célterületeit rászervezni annak érdekében, hogy a nagyobb távolságú és időigényű utazások - a napi tevékenységek közé beilleszthető módon -, a használók idő-, komfort- és biztonsági igénye szerint, idővesztés nélkül történhessenek.

A központi helyek fejlesztésénél a funkcionális vegyesség és környezeti minőség ki kell, hogy egészítse a kedvező elérhetőséget. Vonzó és marasztaló központokra van szükség a társadalmi találkozások étellel teli színterein – beleértve ebbe az épített környezet minden elemét, a közterületekkel együtt –, hiszen csak ekkor lesznek jól működőek és gazdaságilag is eredményesek. A beavatkozásoknál a környezeti sajátosságokra, karakterre kell alapozni és a város meghatározó elemét, a Dunát is a főközpont szerves részévé kell tenni (☞ 8. A Dunával együtt élő város).

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Városszerkezet - területhasználat	9.1.	Kiegyensúlyozott városi térszerkezet létrehozása – összehangolt funkcionalitás, differenciált sűrűség és kapcsolatjavítás
	9.2.	A kötöttpályás közösségi közlekedés elemeinek fejlesztési tengelyként történő figyelembevétele
	9.3.	Fenntartható, kompakt, szabadterületekkel megfelelően tagolt város
	9.4.	Fenntartható városrészek kialakítása a „kis távolságok városa” elvre alapozva
	9.5.	A területhasználat és a közlekedési rendszer térbeli összehangolása a közlekedési igények csökkentésére törekedve
Központrendszer	9.6.	Elhanyagolt, átjárhatatlan területek átstrukturálása, megújítása, zöldfelületi bővítése
	9.7.	A város indokolatlan terjeszkedésének megakadályozása
	9.8.	Földterület-takarékos fejlesztések – termőföldek védelme
	9.9.	Differenciált központrendszer kialakítása
	9.10.	Térbeli szerkezetbe illeszkedő központok létrehozása
Gazdasági területek	9.11.	A főközpont karaktertisztelő fejlesztése, meglévő központok minőségi fejlesztése
	9.12.	A hagyományos- és az újabb kereskedelmi központok, valamint az intermodális központok fejlesztéseinek összehangolása, elérhetőségek javítása
	9.13.	Budapest gazdasági szerepköréhez szükséges sokrétű területi kínálat
	9.14.	Rövid úton elérhető munkahelyek a lakóterületekbe integráltan, illetve ezekhez közel
Lakóterületek	9.15.	Társadalmi igényeknek megfelelő lakáskínálat biztosítása
	9.16.	Élhető és egyszerre fenntartható lakóterületek
	9.17.	Lakóterületi kínálat megteremtése speciális célcsoportok számára
	9.18.	Lakóterületek komplex rehabilitációja

VÁROSSZERKEZET - TERÜLETHASZNÁLAT

HELYZETÉRTÉKELÉS:

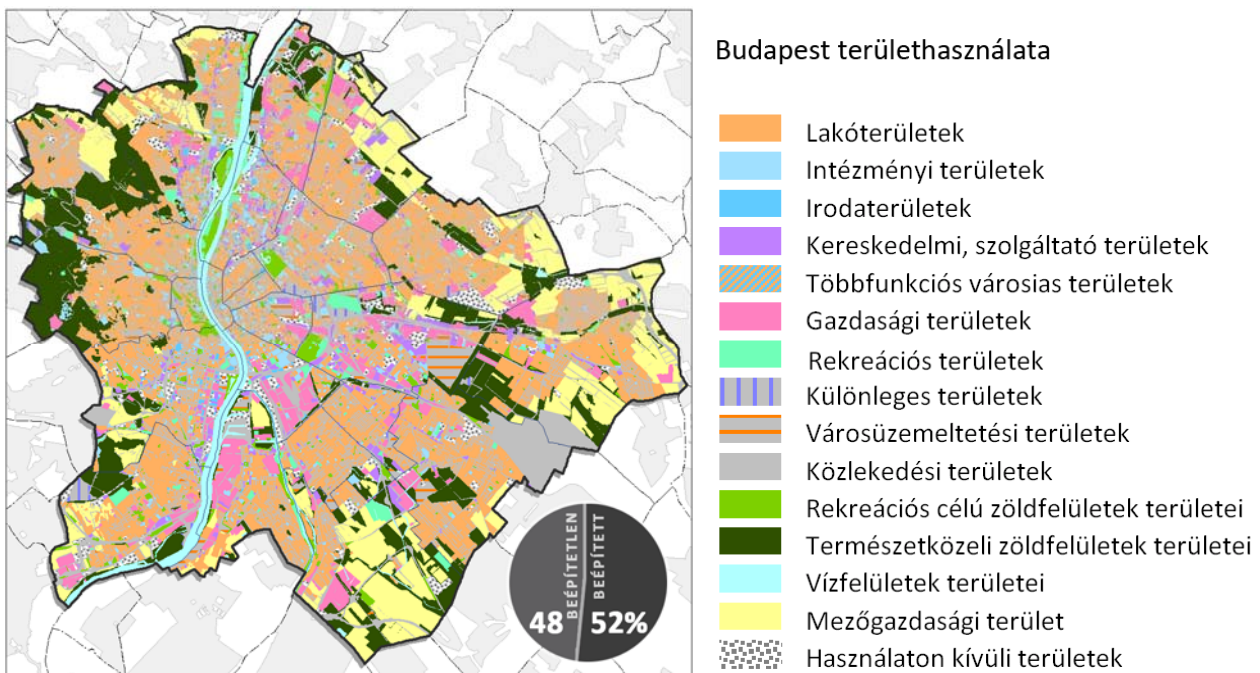
Budapest városszerkezetét kialakulása óta meghatározzák a természeti és földrajzi adottságok, alapvetően befolyásolva mind a hálózati, mind a területi elemek kialakulását, fejlődését. A városszerkezeti adottságok visszahatnak Budapest fejlődésének irányaira, kapcsolataira, szerepkörére, működtetésére és tágabb értelemben vett fenntarthatóságára.

A városszerkezet hálózati elemei egyfelől kiszolgálják az egyes területeket, közöttük kapcsolatot létesítenek. Másfelől el is választanak területeket egymástól, ami működési zavarhoz, elhatárolódáshoz vezet, önálló, szegregálódó területi struktúrák jönnek létre (pl. a vasútvonalak kedvezőtlen elválasztó hatása miatt). Budapest jól lehatárolható térségeinek jellemzői különbözőek, a város meghatározó zónáiban eltérő használat és különböző intenzitású beépítési sűrűség tapasztalható. A Dunára települt főváros mai városszerkezete öt olyan zónában testesül meg, amelyek egymástól karakterben, funkcionális összetevőkben, sűrűségében és kapcsolatrendszerben is jellegzetes eltéréseket mutatnak.

A történeti városmag és a köré szerveződött, történeti szerkezetet megőrző nagyvárosias sűrűségű térség – a **belső zóna** – Budapest főközpontja, jelentős népességgel rendelkezik. A belső városrészt részben a heterogén jellemzőkkel rendelkező **átmeneti zóna** veszi körül. A zóna nehezen átjárható területi egységeket is tartalmaz, annak ellenére, hogy itt történt meg a legnagyobb szerkezetváltozás az elmúlt 20 évben, az ipari termelés fokozatos felszámolódása miatt. A zóna átjárhatóságát a vasútvonalak, a pályaudvarok vasútrendező területei is nehezítik. A peremkerületek alkotják az **elővárosi zóna** alacsony beépítésű és népsűrűségű térségét, ahol sok területen elszigetelt, monofunkcionális lakóterület alakult ki, esetenként kedvezőtlen elérhetőségű ellátó szolgáltatásokkal. Az itt jellemző kertvárosias lakóterületeket helyenként a szatellit lakótelepek paneles beépítése töri meg, gazdasági, munkahelyi területek csak szigetszerűen jelennek meg. A budai **hegyvidéki zónában** a lakófunkció dominál, népsűrűsége a legalacsonyabb a városban. Közlekedési adottságai a legkorlátozottabbak a zónák közül, hiányoznak a haránt irányú elemei, ezért meghatározó elosztó pontjai túlterheltek.

A **Duna menti zónát** a sokarcúság jellemzi. A volt iparterületek felhagyásával jelentős volumenű barnamezős terület jött létre, ezek átalakulási folyamata a gazdasági válság idejére leállt. A közlekedés több helyen intenzíven érinti ezt a zónát, ami a város és a folyó kapcsolatának megteremtését jelentősen nehezíti. A Duna menti zónának a belső zónával határos szakasza a világörökség területeként a város örök panorámáját adja, északi és déli szakaszain meghatározó még a természetközeli területek aránya.

Budapest területének 52%-át teszi ki a **beépített** telkek össz-területe, 48%-a **beépítetlen**. A szabad, biológiailag aktív területek aránya a jelentős mértékű közlekedési felületek miatt – a területhasználatot érintően – a város összterületének ugyanakkor csak 1/3-a.

A **beépített területek intenzitása** két véglet között mozog: amíg a város beépített területeinek 2/3-a rendkívül alacsony beépítési paraméterekkel rendelkezik, addig alig 5%-a kifejezetten sűrűn beépített. Előbbi esetben a területek fenntarthatósága és gazdaságos üzemeltetése, utóbbi esetben az élhetőség, a környezeti minőség megfelelő színvonala nem biztosított, az alacsony kihasználtság pedig a terület urbanizációs hatékonyságát tekintve kedvezőtlen.

A beépített területek zömét a lakóterületek (62%) és a gazdasági élet területei (12%) teszik ki, minden más területhasználat 6% alatti arányt képvisel. A beépítetlen területek között a mezőgazdasági terület, az erdők és a közlekedési területek körülbelül azonos arányban fordulnak elő. Ezeket egészítik ki a városszövet részeként értelmezhető zöldterületek (közparkok, közkertek, fásított közterek) és temetők, mint a zöldfelületi rendszer további részei.

A fenntartható városfejlődéshez nélkülözhetetlen a mobilitási igények ésszerűtlen növekedésének megelőzése, a közlekedés negatív hatásainak minimalizálása érdekében. A közlekedési rendszert az adott kor műszaki és gazdasági (pénzügyi) lehetőségei mellett alapvetően meghatározzák a város területfelhasználási és népességi viszonyai.

A belvárost jelentő városközpont mellett jelentősebb, azt tehermentesíteni tudó központokból álló hálózat - az 1950-ben létrejött közigazgatási határokra belül - máig nem fejlődött ki. A főváros beépített területeinek nagyobb része rendkívül alacsony beépítési paraméterekkel rendelkezik, ami értelemszerűen alacsony népsűrűséget eredményez, különösen az elővárosi és a hegyvidéki zónákban. A fentiek miatt állandó a számottevő utazási kényszer a városközpont, és más városrészek központi területei között, amely jelentős részben közúti közlekedéssel (személygépjárművel, autóbusszal) bonyolódik.

Az elmúlt évtizedek társadalmi-gazdasági változásainak egyik „eredményeként” lezajlott szuburbanizációs folyamat során jelentős számú lakónépesség költözött Budapestről a főváros közeli településekre. A népesség térségi eloszlásának e nagyarányú változása a városhatárt rendszeresen átlépő forgalmat jelentősen megnövelte, összetételét – a személygépjármű közlekedés arányát drasztikusan emelve – hátrányosan befolyásolta, ezzel is nehezítve Budapest közlekedési helyzetét. Ennek következtében a főváros és a kapcsolódó várostérség közötti együttműködési igény egyre jelentősebb – különös tekintettel a jelentős közlekedési terhelés kezelésére -, melynek megfelelő kezelése minél hamarabbi megoldásra vár.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

9.1. KIEGYENSÚLYOZOTT VÁROSI TÉRSZERKEZET LÉTREHOZÁSA – ÖSSZEHANGOLT FUNKCIONALITÁS, DIFFERENCIÁLT SŰRŰSÉG ÉS KAPCSOLATJAVÍTÁS

Budapest szerkezetét a fenntartható környezet alapelveinek megfelelően és a zavaró egymásmellettségek, konfliktusforrások kiiktatásával, de legalább azok mérséklésével kell alakítani.

A kiegyensúlyozott térszerkezet egyben azt is jelenti, hogy egyes területek indokolatlan használati túlterhelése oldódik, a keletkező közlekedési igény a városi térben nagyjából kiegyenlítetté és kiszámíthatóvá válik. Mindezt a funkcionális összhang megteremtésével, a sűrűség differenciált alakításával és az egyes területrészek közötti kapcsolatok megteremtésével, illetve fejlesztésével lehet elérni.

Az eltérő használatú, beépített vagy fejlesztésre szánt területek egymástól való elhatárolódási igénye jelentősen csökkent, hiszen az eltérő területi funkciók - az erősödő környezetvédelmi kritériumok, a megváltozott technológiák, a tercier szektor felé való elmozdulás miatt - jobban összehangolhatók. A városi területeken a vegyesebb használatot kell megkövetelni, ami a helyváltoztatási igény csökkenésével is jár, így a környezetterhelés mérséklődéséhez vezet.

A településrészek beépítési sűrűségének növelése sok esetben a gazdaságos fenntarthatóság feltétele, a túlzott sűrűség miatt keletkező konfliktusok azonban problémákhoz vezethetnek, ezért differenciált kezelésük szükséges. A differenciálás alapját a kialakult településszerkezet, az adott terület várostörténeti értékei, működésének kialakult problémái, szerkezeti hiányosságai, valamint az infrastrukturális fejleszhetőség képezik.

A kapcsolatjavítás érdekében a vasúti hálózat területeket elválasztó hatását oldani kell, zökkenőmentes kapcsolatot kell létesíteni az egyes

területek között. Ennek módja a város gyűrűs szerkezetének ésszerű bővítése, a hálózati elemek szerepének kiegyensúlyozott kialakítása, az előkészített, illetve a megkezdett infrastruktúra fejlesztések megvalósítása.

Javítani kell a meglévő kapcsolatok minőségének színvonalán is, a megfelelő kapcsolatokkal biztosíthatóvá válik az átjárhatóság, a felesleges kerülmények miatti utazások kiiktathatók, ami szintén a közlekedési terhelés csökkenéséhez vezet.

A legfontosabb szerkezetfejlesztő tényező a Duna-hidak megépítése, (Aquincumi-híd, Albertfalvai híd, Galvani híd), ami lehetővé teszi Buda és Pest kedvezőbb kapcsolatát, egyben egy új, haránt irányú urbánus közlekedési elem létrehozását. Ezen a nyomvonalon keresztül Pest és Buda a belső városrészek kikerülésével tudja kapcsolatát erősíteni. A szerkezeti elem egyben az elővárosi városrészeket is összefűzi, új dimenziót adva fejlesztéseiknek. A körvasútsor és a belső gyűrű közötti barnamezős területek fejlesztésének is ez lehet a záloga.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A Duna hidak és hídfők, az új kapcsolati elemek helybiztosítása a településrendezési tervekben;
- ▶ A szerkezeti fejlesztésekkel érintett területek értéknövekedésének visszaáramoltatása a város gazdálkodásába, és jogi szabályozásának kidolgozása;
- ▶ A vegyes területhasználat korszerű kereteinek megteremtéséhez megfelelő szabályozás megalkotása;
- ▶ Programok kidolgozása a városi intelligens közlekedéshasználat térhódítása érdekében.

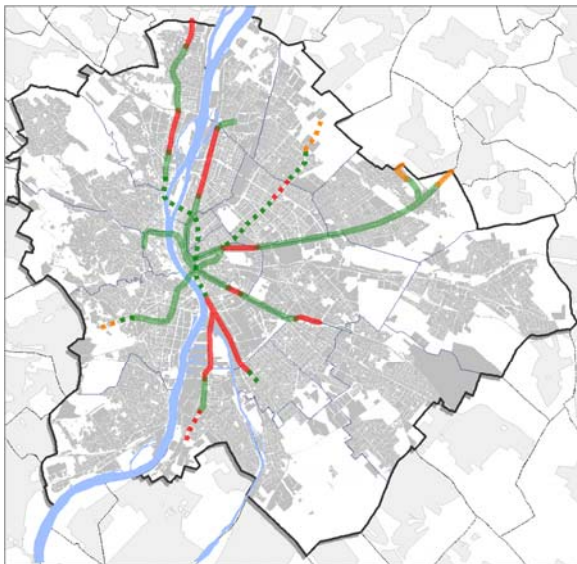

9.2. A KÖTÖTTPÁLYÁS KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉS ELEMINEK FEJLESZTÉSI TENGELYKÉNT TÖRTÉNŐ FIGYELEMBEVÉTELE

A város kötöttpályás közösségi közlekedési hálózata, azon belül elsősorban a gyorsvasúti hálózat elemei (metró hálózat, regionális gyorsvasúttá fejlesztett HÉV vonalak) igen magas építési, járműbeszerzési és üzemeltetési költséget jelentenek a város számára.

A gyorsvasúti hálózat ugyanakkor rendkívül nagy utazási kapacitást biztosít, magas (a városi közösségi közlekedésen belül a legmagasabb) szolgáltatási színvonallal párosulva. Ennek következtében e nyomvonalas létesítmények a legalkalmasabbak a meglévő, intenzív beépítéssel rendelkező városi területek környezetbarát kiszolgálására, valamint a forgalomvonzó ingatlanfejlesztésekkel érintett területek ellátása számára. A szakaszosan eltérő szerepkörrel rendelkező, meglévő és tervezett gyorsvasúti vonalak fejlesztési tengelyként funkcionálva - az építési lehetőségek szabályozásán keresztül - hosszú távon, a településszerkezetet jelentősen befolyásolva képesek hatni a városra.

A villamos vonalak és a városi-elővárosi közlekedést biztosító vasútvonalak - a közlekedésben betöltött jelentőségüknek megfelelő arányban - hasonló városfejlesztési potenciált jelentenek.

A kötöttpályás infrastruktúra fejlesztésével az érintett térségek szorosabban kapcsolódnak a városi közösségi közlekedési rendszeréhez. A jobb elérhetőség vonzóbbá teszi a területet a fenntartható vegyes területhasználat számára is. Az infrastruktúra fejlesztése jó közlekedési kapcsolatokat eredményez a

potenciális fejlesztési területek számára, amelyek funkciójuk alapján a városszerkezet kívánatos kiegyensúlyozását, vegyességét tudják biztosítani.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Városfejlesztési projektek esetén kötöttpályás (kapacitív és színvonalas) közösségi közlekedési elem előzetes megvalósítása;
- ▶ Nagy forgalmat vonzó ingatlanfejlesztések kötöttpályás vonalak csomóponti térségeibe telepítése.

9.3. FENNTARTHATÓ, KOMPAKT, SZABAD-TERÜLETEKKEL MEGFELELŐEN TAGOLT VÁROS

A nagy kiterjedésű, alacsony intenzitású területek egyre nagyobb mértékben nehezítik a város gazdaságos kiszolgálását, távlati fenntarthatóságát. Mivel a népesség alacsony sűrűsége csökkenti a környezet fenntarthatóságát, növeli a közpénzekből fenntartott közlekedési-, közműüzemeltetési- és fenntartási költségeit – miközben fajlagosan több természeti erőforrást, több területet vesz igénybe hatékonyabb társainál –, ezért új fejlesztések esetén hatékonyabb intenzitásra kell törekedni, természetesen lakóterületek esetén az élhetőség, magas életminőség biztosítása mellett.

A környezet minőségi alakításának feltétele a népesség koncentrációjának racionalizálása, az extenzív városszerkezeti egységek kiterjedésének indokolható szintre csökkentése.

A város sűrűségének spontán alakulása helyett a gazdaságos és hatékony ellátás tervezhetősége érdekében a sűrűség maximalizálása mellett - az új beépítésű területeken - a fenntarthatósághoz szükséges legkisebb mértéket is meg kell határozni.

A kompakt településszerkezet magában hordozza a szabadterületekkel tagolt városszerkezet szükségességét. A főváros jelentős részén a még megtalálható szabad területek kiválóan alkalmasak arra, hogy az urbánus beépítés egybefüggő hőszigeteti közé ékelődve, azok kedvezőtlen klimatikus hatását megtörjék. A ma kihasználatlan szabadterületek megőrzése biztosítani tudja ezt a tagolást, a felesleges szétterülés és a pazarló területhasználat ellenében.

A megfelelő átszellőzési viszonyok, az ökológiai kapcsolatok biztosítása, a hősziget-hatás mérséklése érdekében meg kell őrizni és fejleszteni kell a külső kerületeket tagoló, a városba ékszerűen benyúló szabadterületeket, a zóldsávok, zöldterületek és erdők, valamint a vízfolyások és mezőgazdasági területek rendszerét. Ezeket a – várostérséggel is általában kapcsolatot tartó – jelentős méretű zöldfelületeket, a város belső zöldfelületei, a városi

szövetbe ékelődő zöldterületek (közparkok, közkertek) és a temetők egészítik ki, melyek részbeni védettségük miatt kevésbé veszélyeztetettek. Mindezek együtt alkotják a város zöldfelületi rendszerét, ami olyan érték, melynek megőrzése kiemelt feladat. Összehangolt, tervszerű zöldfelületi fejlesztésük szükséges a komplex település-fejlődés érdekében. (☞ 5.2. Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken).

A felújított Fővám tér (forrás: <http://www.alterra.hu/>)

A város ilyen, védettség alatt nem álló szabadtereit csak a - városszerkezeti szempontból - legindokoltabb, kifejezetten helyhez kötött esetekben szabad felhasználni beépítésre szánt területként, mivel a város jelentős, infrastruktúrával jól ellátott területi tartalékkal rendelkezik – különösen az átmeneti zóna barnamezős területein – amelyek elhelyezkedése ideálisabb a fejlesztések és a településszerkezet szempontjából. A kihasználatlan területek esetében nem csak a beépítés kedvezményezése, hanem a zöldfelület hiányos területeken a zöldfelületi ellátás támogatása is feladat.

Budapestnek fel kell készülnie egy kedvezőtlenebb időjárási opcióra, melyben a zöldfelületek értéke jelentősen megnő, mivel kedvezően befolyásolják a városi klímát, bizonyítottan csökkentik a felszínhőmérsékletet, segítik a levegő megtisztulását és közérzetjavító hatásúak.

Kiemelt feladata a városnak, hogy ne élje fel saját jövőjét, ahogy azt a klímavédelemre vonatkozó cél is rögzíti (☞ 6. Klímavédelem és hatékony energiafelhasználás).

Az átmeneti zóna barnamezős területeinek felszabadításával a belső zóna határán húzódó, jelenleg szigetszerűen elhelyezkedő városi parkokat be kell kapcsolni a zöldfelületi rendszerbe. (☞ 7.8. Ökológiai kapcsolatok biztosítása, javítása)

A Margitsziget–Városliget–Népliget parkok közötti zöldfelületi kapcsolatot erősíteni kell, illetve a távlati fejlesztésektől függően ezt a városi parkgyűrűt meg kell hosszabbítani Dél-Buda irányában (potenciális városi parkterület Észak-Csepelen és a Dobogódombnál van). Hasonlóan fontos, fejlesztendő zöldfelületi kapcsolat a Kopaszi gáttól induló, Duna parton keresztül észak felé húzódó, a Gellérthegy,

Tabán, Horváth-kert, Vérmező, Városmajor parkjait felfűző, Húvösvölgyön keresztül a Zugligetig tartó zöldfelületekben gazdag tengely, amely erősítendő, és jobb kihasználást érdemel. (☞ 5.2. Új zöldterületek létesítése az ellátatlan területeken)

A városi parkok közötti, illetve a külső, jelentős ökológiai potenciállal rendelkező szabadterületek felé irányuló zöldfelületi kapcsolatok biztosítására, a beépítésre szánt területeken magasabb zöldfelületi intenzitás, a közterületeken kisebb zöldterületi fejlesztések (pl. fasorok telepítése) indokoltak. További összekötő zöldfelületi elemek szükségesek a külső-pesti erdő- és a mezőgazdasági területek között, amelyek mellett, hogy a rekreáció szinterei is lehetnek, elsősorban ökológiai jelentőséggel bírnak.

A zöldfelületi kapcsolatok fejlesztésénél különösen fontosak a felszabaduló vasúti területek, amelyek a vonalas infrastruktúrának köszönhetően kapcsolódnak a térségi szabadterületekhez is. Hasonló szerkezeti tagoló elemek a vízfolyások. A kisvízfolyások esetében azonban csak a kellően széles part menti sávnak van tagoló hatása, ezért a patakok melletti területeken a szabadterületeket meg kell őrizni, illetve a nem kielégítő állapotúakat revitalizálni kell. A tagolt városszerkezet kialakításában az erdőterületek meghatározó szerepet töltenek be, ennél fogva az erdősítésre szánt területeken az erdőtelepítéseket meg kell kezdeni. (☞ 5.1. A biológiailag aktív felületek és a zöldfelületi intenzitás növelése)

A városszéleken meg kell állítani a város indokolatlan terjeszkedését, a szabadterületeket a zöldfelületi fejlesztés célterületeiként kell tartalmékolni. Hasonlóképpen lényeges a városszéli beépített területek agglomerációs településekkel való további összenövésének megakadályozása.

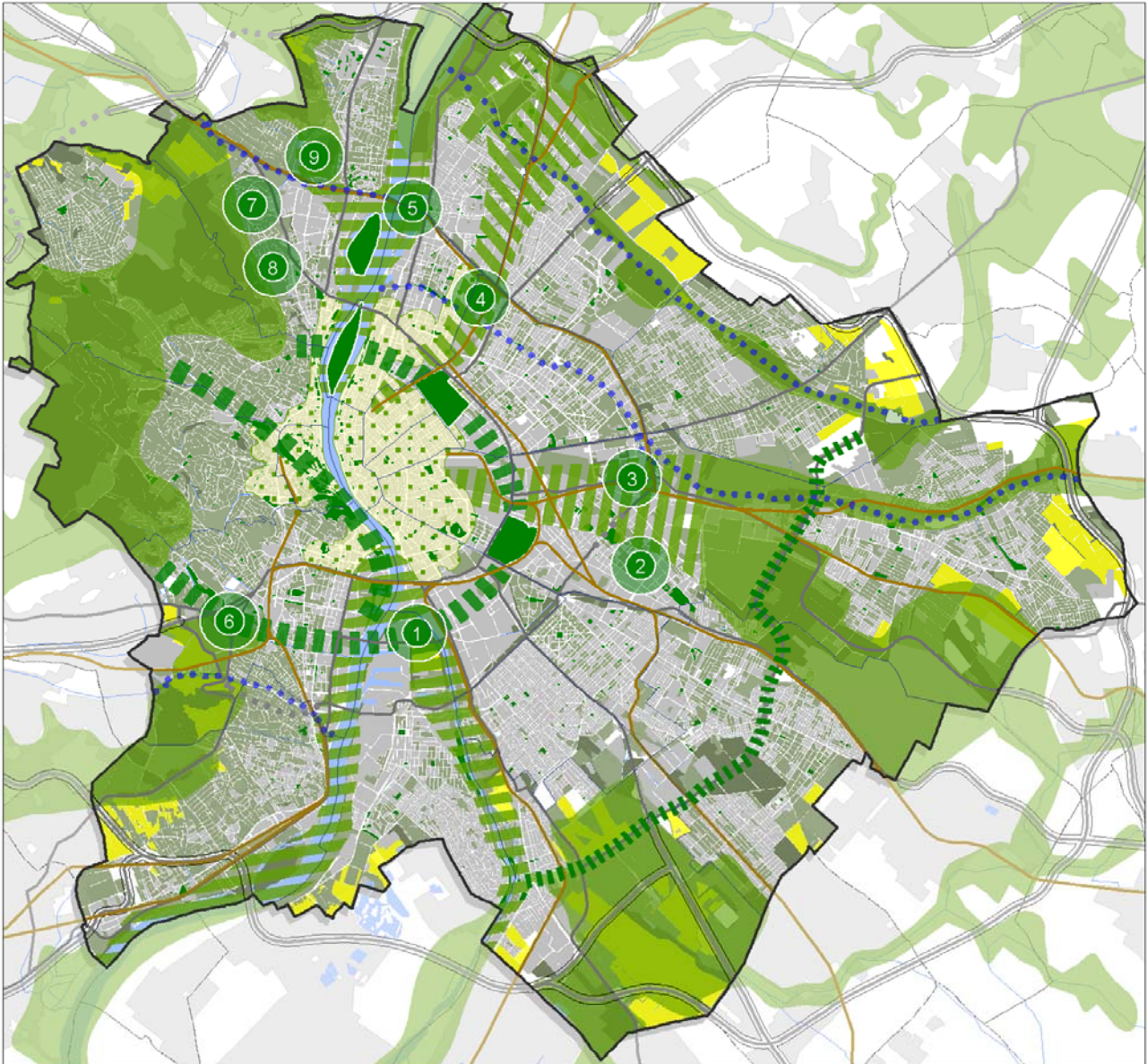
A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A fejlesztések barnamezők felé terelése bónus/malus szabályozási eszközökkel;
- ▶ A szerkezeti fejlesztésekkel érintett területek értéknövekedésének érvényesítése;
- ▶ Településrendezési tervekben a maximális és minimális sűrűség meghatározása;
- ▶ A barnamezős területek hasznosításakor a tagoló szabadterületek biztosítása, zöldfelületi kialakítása;
- ▶ A kisvízfolyások melletti szabadterületek megőrzése;
- ▶ Meglévő, jelentős zöldfelületű beépített területek megtartása;
- ▶ A zöldfejlesztéseket szolgáló kutatások, a klímaváltozás hatásait ellensúlyozó városi stratégiák kidolgozása;

- ▶ A zöldszemlélet erősítése a településtervezésben és a szabályozásban;
- ▶ A tulajdonjogok rendezése a zöldfelületek számára fenntartandó területeken;
- ▶ Szemléletformálás.

ZÖLDFELÜLETI RENDSZER FEJLESZTÉSE

Mezőgazdasági terület

Meglévő erdőterület

Magas zöldfelületi arányú terület

Meglévő városi park

Külső-pesti zöldgyűrű kialakítása a távlati közlekedési infrastruktúra mellett

Városi parkgyűrű, -tengely

Kis léptékű zöldterületi fejlesztések alternatív megoldásokkal

Jelentős ökológiai potenciállal rendelkező szabadterület

Zöldfelületi kapcsolat fejlesztése

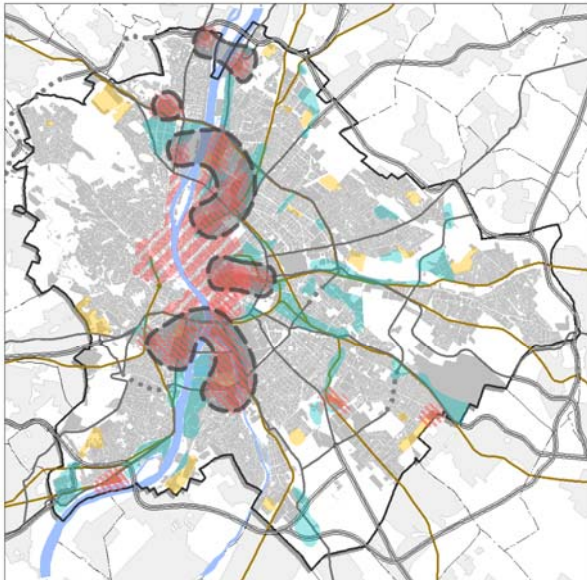
Kisvízfolyás revitalizációja

1 Potenciális városi parkok

1. Észak-Csepel
2. Gergely utcai hulladéklerakó
3. Éles sarok
4. Rákosrendező
5. Népsziget
6. Dobogó domb
7. Testvér-hegy
8. Tábor-hegy
9. Mocsáros-dűlő

9.4. FENNTARTHATÓ VÁROSRÉSZEK KIALAKÍTÁSA A „KIS TÁVOLSÁGOK VÁROSA” ELVRE ALAPOZVA

A fenntarthatóság az ökológiai fenntarthatóság mellett a közgazdasági értelemben vett fenntarthatóságot is jelenti. A kompakt városrészek kialakítását elő tudja segíteni a város területhasználatának vegyessége.

Egy adott városrész helyzetéhez, infrastruktúrájához igazított optimalizált intenzitást kell kialakítani, amelyet a településrendezési tervekben meg kell határozni. Ugyanezen terveknek számolniuk kell a már méretezhető nagyságú terület alapfokú intézményi ellátásával is, mivel azok lakóhelyhez való közelsége is csökkenti a felesleges utazási igényt, vagyis kis távolságon belül legyen minden alapellátás elérhető, ami gyaloglási, kerékpározási távolságot, esetleg egy-két buszmegállónyi utazást jelent. A 15. Humán szolgáltatások optimalizálása c. célhoz leírtak is rámutattak azokra a városrészekre, ahol a lakóhelytől való távolságból adódó ellátási hiány a gyermekintézmények, idősellátó intézmények tekintetében a gépkocsival történő közlekedést kimutathatóan indukálja.

Ehhez természetesen hozzátartozik a közterületi állapotok rendezése, minőségi szintjének emelése is. Különösen a kiemelt urbánus helyszíneken kell a városközponti, a forgalomcsillapított és a rekreációs zónákban a közterületeket igényes, vegyes használatú közterekké alakítani, hogy a városi tereket a továbbiakban ne a közlekedés uralja, hanem a helyhez illően biztosítsa a gyalogos közlekedés, a kerékpáros közlekedés és a közösségi közlekedés sok esetben azonos térfelületen való együttélését.

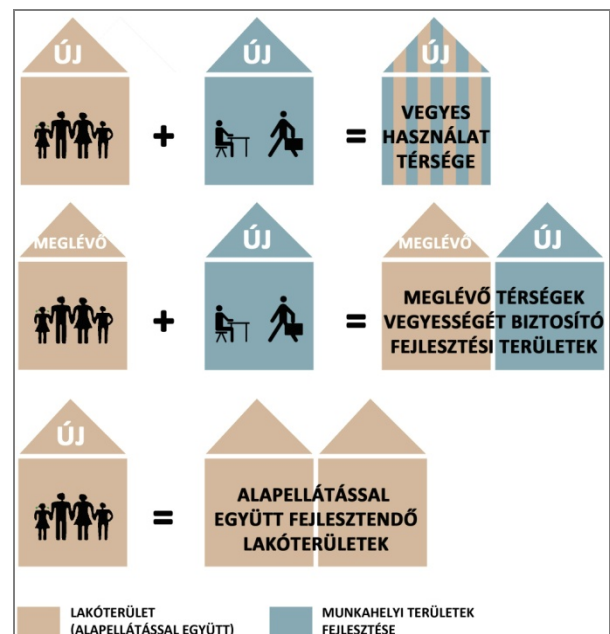
(☞ 9.9. Differenciált központrendszer kialakítása)

Az alacsony intenzitású kertvárosias lakóterületeket a sajátosságaiknak megfelelően kell fenntarthatóvá tenni. A lakó és munkahelyi vegyesség lehetősége – a megfelelő környezeti előírások mellett – értelemszerűen szintén csökkentett közlekedési igényt hoz magával.

Mindennek társadalmi és gazdasági előnye van, hiszen az emberek, a családok kevésbé a munkahely, oktatási intézmény, bevásárlás stb. miatti utazással töltik az időt, hanem azt magukra, családjukra, szabadidőre, rekreációra fordíthatják, egyben üzemanyag megtakarítással is jár.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Vegyes használat nagyobb arányú megkövetelése a környezetvédelmi kölcsönhatások figyelembevételével;
- ▶ Az alapfokú intézményi ellátás normatív előírásrendszere;
- ▶ Közterületek megfelelő gyalogospreferenciájú területeinek kialakítása.

9.5. A TERÜLETHASZNÁLAT ÉS A KÖZLEKEDÉSI RENDSZER TÉRBELI ÖSSZEHANGOLÁSA A KÖZLEKEDÉSI IGÉNYEK CSÖKKENTÉSÉRE TÖREKEDVE

A mindennapok közlekedési igényeit meghatározó, domináns területhasználatot a lakófunkció és a gazdasági funkció (munkahelyi és kereskedelmi funkciójú területek együttese) testesíti meg. A térségi és településszerkezeti adottságokból, valamint a területfelhasználás területi tagolódásából fakadóan jelenleg Budapesten a sugárirányú közlekedési igények

dominálnak, időben változó, aszimmetrikus forgalomterheléssel (a reggeli időszakban a városközpont felé tartó utazások a meghatározóak, ami a délutáni időszakban megfordul, amikor a városhatár felé irányuló közlekedési igények válnak uralkodóvá).

Egy a mainál vegyesebb területhasználat következtében egyfelől a motorizált mobilitási igények jelentősen csökkenthetők, másfelől a kialakuló, irányait tekintve kiegyenlített utasáramlás a közlekedési rendszer elemeit (a jelenlegi helyzetre jellemző aszimmetria hiányában) kisebb mértékben terheli, alacsonyabb kapacitást igényel, és gazdaságosabb üzemeltetést eredményez.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A közlekedéshálózati hiányok megszüntetése.

9.6. ELHANYAGOLT, ÁTJÁRHATATLAN TERÜLETEK ÁTSTRUKTURÁLÁSA, MEGÚJÍTÁSA, ZÖLDFELÜLETI BŐVÍTÉSE

A város nagyobb térségei közötti kapcsolatteremtés mellett a mikro strukturális átjárhatóság javítására, az egyes elhanyagolt területek funkcionális és tömbszintű átrendezésére is szükség van. Ez különösen igaz a barnamezők területi megújulására, amelyek számára a mikrostruktúra átalakítása kifejezett előnyöket hordoz.

El kell érni, hogy a fejlesztések az egyes területeken ne csak saját érdekeiken belül, zárt egységben valósuljanak meg, hanem városfejlesztési többlettel párosulva visszahassanak a szomszédsági egységekre, azokkal és a fő szerkezeti, hálózati elemekkel kontaktust teremtvé.

Kivételes lehetőség, hogy a nagyobb egybefüggő területek fejlesztése esetében a zöldfelülettel való tagoltság kialakításával a belső területek hősziget hatása mérsékelhető, ezzel a vegyesebb területhasználatú városrészek kialakulásának, kedvezőbb életfeltételei teremthetnek meg.

Az átalakuló területek esetében biztosítani kell a zöldfelületi arány növekedését, felkészítve a várost a klímaváltozás kedvezőtlen hatásainak mérséklésére.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Városrendezési és egyéb kedvezményező eszközökkel ösztönzés a környezet humanizáltabb kialakítására és a mikrokörnyezet közérdekű átalakítására;
- ▶ Kedvezmények az előírton túli zöldfelület létrehozása esetén;

- ▶ Településrendezési tervezéssel terület előkészítés és ösztönzés az átalakulásra.

9.7. A VÁROS INDOKOLATLAN TERJESZKEDÉSÉNEK MEGAKADÁLYOZÁSA

A szétterülő városszerkezet nehezen működtethető, így a kifelé vonzó fejlesztések a város hatékonyabb működésének ellenében hatnak. Tekintettel arra, hogy a város számos olyan területtel rendelkezik, mely jelenleg kihasználatlan (1250 ha), vagy jelentősen alulhasznosított (2750 ha), továbbá a városra vonatkozó demográfiai előrejelzés nem számol népességnövekedéssel, így indokolatlan a város további növekedése a szabadterületek rovására. Új beépítésre szánt területek kijelölése csak akkor lehetséges, ha a fejlesztés számára a városon belül a tervezett területhasználatra alkalmas, kijelölt terület már nem áll rendelkezésre.

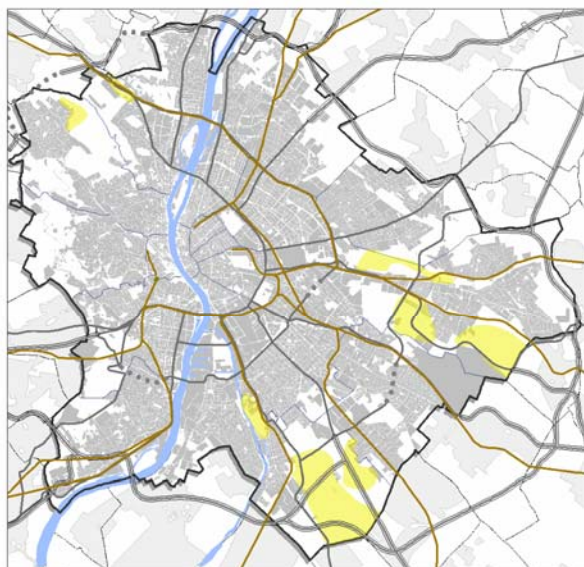
A kizárólag piaci (tulajdonosi érdek szerinti) megfontolások szerinti fejlesztések sok esetben olyan többlet infrastruktúra kiépítését és hosszútávon történő működtetését igénylik, amely jelentős forrásokat von el más, a város működésének szempontjából fontosabb területektől. Területileg differenciáltan racionalizálni kell a településrendezési tervekben rögzített fejlesztési lehetőségek irreálisan magas kínálatát.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Megfelelő településrendezési eszközök;
- ▶ A barnamezős területek fejlesztésének ösztönzése, bónuszrendszer kimunkálása;
- ▶ Zöldfelületi alapba történő befizetés a zöldmezős – korábban már kijelölt – igénybevétel esetén;
- ▶ Csereterületek lehetőségének feltárása a barnamezős területeken.

9.8. FÖLDTERÜLET-TAKARÉKOS FEJLESZTÉSEK – TERMŐFÖLDEK VÉDELME

A főváros területén lévő értékes termőterületek megtartása fontos feladat, mert a város élelmiszerellátásán túl ökológiai, városklimatológiai hatásuk is jelentős. A racionális termőföld-gazdálkodás értelmében a különböző (területhasználati) funkciók területi igényeinek harmonikus összehangolásával érhető el a minél kisebb termőfelület-kiesés. A kiváló adottságú földeket csak különösen indokolt esetben lehet más célra felhasználni.

Megőrzésre javasolt
értékes termőterületek

A mennyiségi védelem mellett gondoskodni kell a talajok minőségének, termőképességének megóvásáról is, a különböző degradációs és szennyező folyamatok megelőzése, illetve mérséklése révén.

Az ökológikus gazdálkodási módok előnybe részesítésével a termőföld ökológiai értéket is képvisel.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Ösztönző támogatás a termőföldek műveléséhez;
- ▶ A családi gazdaságok és a környezetkímélő gazdálkodás támogatása;
- ▶ A kiváló termőhelyi adottságú területek beépítésének megakadályozása.

KÖZPONTRENDSZER

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A városok a kedvező földrajzi adottságaik révén kialakult árucserék helyszíneiként fejlődtek legdinamikusabban a történelem során. A központok megfelelő városszerkezeti elhelyezkedésük, jó megközelíthetőségük, megfelelő funkcionális összetettségük és kielégítő működésük esetén fontos közösségmegtartó, kulturális és gazdasági szerepkörrel rendelkeznek, ezért hatással vannak a társadalomra és gazdaságra is.

Budapest központjait tekintve nem jött még létre ideális térbeli rendszer, mely a város területi kiegyenlítődsét, az egy-egy adott vonzásterület megfelelő szintű kiszolgálását eredményezné. Budapest egyes tradicionális központjai funkcióhiányosak, más központjai mono-funkcióval rendelkeznek, mindezek mellett találhatóak olyan központként említett helyszínek is, melyek szinte kizárólag közlekedési átszállással rendelkeznek. Nem alakult ki érdemi munkamegosztás a meghatározó agglomerációs központokkal, a városszelhez tapadó kereskedelmi konglomerátumok pedig sokszor a városi központrendszer kialakulásának ellenében hatnak.

A történeti kialakulás, a megközelítés, a közlekedési kapcsolatok, a funkcionális összetettség, az ellátandó vonzáskörzet szempontjából - összvárosi szinten - ma három alapvető központtípus határozható meg.

- ▶ Budapest **hagyományos városközpontja**, ami jellemzően a város belső, legfrekvenciáltabb, funkciókban leggazdagabb, kiváló elérhetőséggel rendelkező területe, amely nemzetközi, országos, agglomerációs, és városon belüli meghatározó vonzerővel is bír. A terület központi szerepét erősíti, hogy itt a bonyolódik Buda és Pest közötti dunai átkelő forgalom is, ami felesleges közlekedési telítettséget is eredményez. Minőségi ártértékelése kezdeti fázisban van, amely helyenként jelentős előrehaladást mutat. A főközponton belül kiemelt központi helyszínek, találkozóponatok találhatóak.
- ▶ A hagyományos **városközpont**hoz **kapcsolódnak** a jelentős aktivitással rendelkező központi helyek, amelyek kiváló elérhetőségük és kiemelt funkcióik révén egyszerre szolgálják a városközpontot és az egész várost, találkozóhelyek, egyben tájékozódási pontok. Ezek a helyszínek (Széll Kálmán tér, Nyugati tér - West End, Corvin negyed, Újbuda központ) kereskedelmi súlyuknál fogva a főközpont belső területeinek versenytársaivá, a város legaktívabb és legsűrűbben felkeresett pontjaivá váltak, de jelentősek még a hagyományos, nem egy-egy létesítményhez kötődő, funkciógazdag, vagy találkozási helyszínek is, mint pl. az Oktogon, Blaha Lujza tér stb. Ezek a kiemelt pontok más és más minőségű szolgáltatásokat és funkcióköröket jelentenek.
- ▶ A hagyományos városközponti helyszíneket egészítik ki a **kiemelt jelentőségű helyi központok**, amelyek jellemzően kerületközpontok is. Esetenként a saját kerületükön kívül több szomszédos kerületet, néha agglomerációs települést is ellátnak, de elsődlegesen a helyi közszolgáltatásban, közigazgatásban, középfokú ellátásban meghatározóak, a legtöbb esetben alapfokú szolgáltatásokkal kiegészülve. Vonzáskörzetükből könnyen elérhetők és általában valamilyen kötőpályás kapcsolattal is rendelkeznek. Ezek közül jelentőségét tekintve külön kiemelkedik az Örs vezér tere, mint a város jól elérhető, a többinél jelentősebbnek tartott kereskedelmi központja, amely szerkezeti helyzete miatt a főközpont tehermentesítésében is szerepet játszik.

Fentieket kiegészítik kisebb, de **jelentős helyi központok** és a **lokális központok**, amelyek összvárosi szinten már nem, de a lakóterületek szomszédosági egységei szempontjából fontosak. Nem tekinthetők központnak a más funkcióval nem párosuló és közösségi közlekedéssel sem megfelelően ellátott kereskedelmi létesítmények, ugyanakkor vitathatatlanul részét képezik a kereskedelmi ellátórendszernek, és jelentős vonzerőt is képviselnek a lakosság körében.

A közösségi célú területek kritikusan alacsony aránya jellemző a hegyvidéki (5%) és az elővárosi zónában (3%), és ezek sok esetben közforgalmú közlekedéssel is alacsony szinten ellátottak. A hegyvidék egyes központi helyszínei a domborzati adottságok miatt az adott vonzáskörzetben éppen ezért nagyobb jelentőséggel bírnak mint hasonló társaik a város más, jellemzően könnyebb elérhetőségű helyszínein, a pesti oldalon.

A koncepció feladata, hogy mindezeket elemezve a kialakítandó központrendszer elveit és a város szerkezeti rendjében a jövőben meghatározó javasolt elemeinek helyszíneit felvázolja. A központok elemzése és értékelése során a történeti kialakulásuk, az elérhetőségük és a város más területeivel való kapcsolatuk, a közlekedési ellátottságuk mértéke, valamint a funkcionális összetettségük volt meghatározó, ami mellett feltárásra került a környezet fejlesztési potenciáljának értékelése is. Ezen információk, az ismert szerkezeti helyzet, és a várható közlekedésfejlesztések együttesen már alapot adnak arra, hogy egy-egy központi helyszín szerepe és szerkezeti jelentősége meghatározható legyen a jövő központrendszerének elemeként.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

9.9. DIFFERENCIÁLT KÖZPONTRENDSZER KIALAKÍTÁSA

A főváros központrendszere nem alakult ki, fejlesztését a szerkezeti szempontok és az egyes területek karakterének figyelembevételével együtt kell meghatározni. A központrendszer megvalósulása hosszan zajló, az újabb és újabb városi kihívásokra reagálni kényszerülő folyamat.

Jelen koncepció egy új, differenciált, hierarchikus központrendszert javasol kialakítani, melyen belül megkülönböztethetők a városszerkezetet meghatározó központok és a városszerkezeti jelentőséggel nem rendelkező, helyi szintű központok.

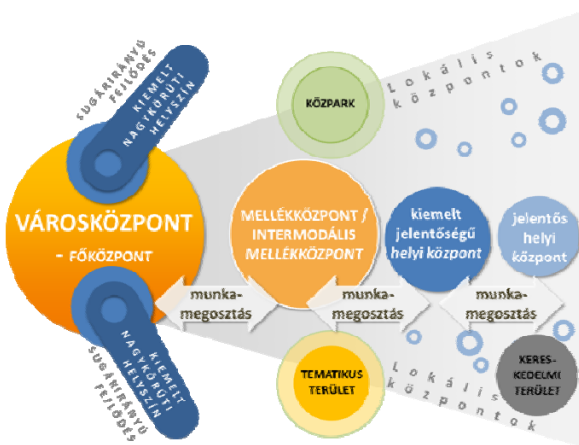
A városszerkezetet meghatározó központi helyszínek:

- ▶ a városközpont – egyben a hagyományos főközpont (pesti és budai belváros, budai vár),
- ▶ városközpont kiemelt nagykörúti helyszínei,
- ▶ mellékközpontok,
- ▶ kiemelt jelentőségű helyi központok,
- ▶ jelentős helyi központok.

Ezeket a központi helyszíneket kiegészítik azok a városszerkezetiileg meghatározó helyen lévő, nagy kiterjedésű ún. *tematikus területek*, amelyekhez a jelentősebb, tömegeket vonzó vagy meghatározó funkciókörrel rendelkező létesítmények tartoznak (pl.: kiemelt rekreációs- és sportlétesítmények, egyetemi városrész) de ide sorolhatók a főközpont közeli, jelentősebb közparkok is (pl.: Margitsziget, Városliget, Tabán).

Városszerkezeti jelentőséggel nem rendelkező, helyi szintű központi elemek a következők:

- ▶ lokális központok
- ▶ kereskedelmi központok.

Ebben a szisztémában a főváros központi helyszíne továbbra is a **főközponti térség** marad és a részerveződő, jellemezően a metróra, körúti villamosra települő **városközpont kiemelt nagykörúti**

helyszíneinek rendszere, tehát a budai és a pesti belváros, és ezekre támaszkodóan pl. a Széll Kálmán tér, a Nyugati tér, Blaha Lujza tér. A főközponti térség átgűrűzik a 4-es metró révén a Móricz Zsigmond körtér és Újbuda központ térségéig. Mindez átfedésben van a kiemelt turisztikai központi helyszínekkel.

A kiemelt nagykörúti helyszínek jelenleg a mai városközpontnak tekinthető terület peremén helyezkednek el, egyfajta kapuszerepet is betöltve. A koncepció időtávjában azonban ezek – a részben spontán létrejött – helyszínek a városközpont szervezesebb részévé válva jobban be kell, hogy olvadjanak a városközponti közegbe. Hatásukra környezetükben a fejlődés a külső – jellemezően sugárirányú – utak mentén továbbgűrűzik, és végeredményeként a főközponti minőségű terület magába olvasztja a ma még külpontosnak tartott helyszíneket. Ez egy természetes folyamat, amelyet azonban tervszerűen irányítani is kell. A hangsúlyeltolódást eredményező szándékokat, - amelyek a kiegyenlített rendszer ellen hatnak -, nem szabad támogatni.

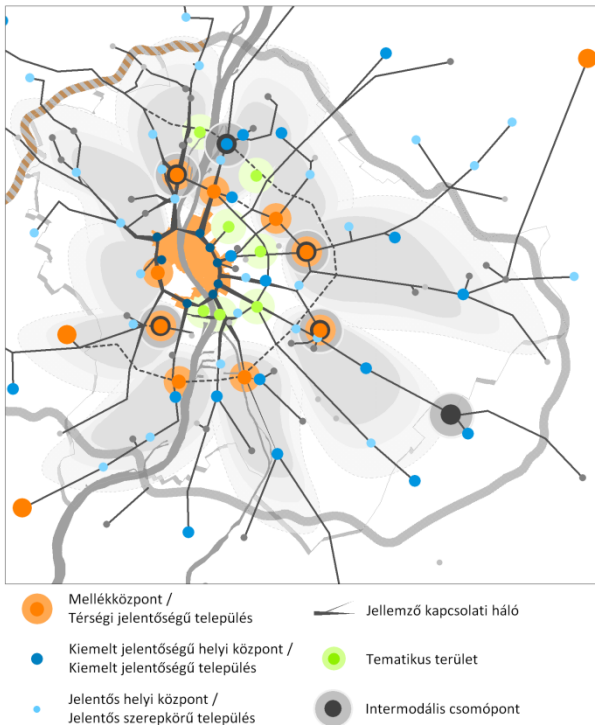
A mai főközpont funkcionális összetettségének, minőségi jellemzőinek bővülésével kell számolni, melynek egyik legfontosabb területévé a főközpontot kettészelő Duna menti sáv válik, ami mentén a főközpont északi és déli irányba történő fejlődése már megindult. Ez a támogatott tendencia szorosan összefügg a Duna menti területek funkcióváltásával, a vízpart és a városi területek kapcsolatának erősítésével. (☞ 8. A Dunával együtt élő város).

A differenciálás során a városközpont főközpont szerepű területe mellett a jó megközelítésű **mellékközpontok** rendszerét is ki kell alakítani. A mellékközpontok minden esetben a kötöttpályás és nagykapacitású közlekedéshálózatra támaszkodva kell, hogy létre jöjjenek, illetve fejlődjenek tovább. Ezek a központok azon túl, hogy közlekedési kapcsolati kínálatuk és jelentősebb fejlesztési potenciáljuk miatt nagyobb vonzáskörzetet tudnak kiszolgálni, szektorális agglomerációs kapcsolataik révén térségi jelentőségű települések központjainak (pl.: Szentendre, Vác, Budaörs) fővárosi párját képezik. Egyes mellékközpontok - párosulva megfelelő színvonalú, kapacitású közösségi közlekedési átszálló funkcióval - a városon belül az intermodális központi szerepet is betöltik (pl.: Etele tér, KÖKI, Örs vezér tér, Flórián tér). (☞ 9.12. A hagyományos központok, az újabb kereskedelmi központok és az intermodális központok fejlesztéseinek összehangolása, elérhetőségek javítása).

A **kiemelt jelentőségű helyi központok** térbeli elhelyezkedésüket tekintve a főközpont és a mellékközpontok közötti térben, illetve az elővárosi és hegyvidéki zóna területén alakítandók ki. Ezek többsége

a helyi tradicionális központból, kerületközpontból nőhet ki, és jellemzően saját, vagy több szomszédos kerületet, ritkábban az agglomerációs települést is részben ellátó, kiemelt helyszínekké válnak, melyek a helyi közszolgáltatásban, közigazgatási- valamint a közép- és alacsony fokú ellátásban is meghatározóak. Mivel ezek a központok általában rendelkeznek kötőpályás kapcsolattal, így vonzáskörzetükből könnyen elérhetővé válnak.

A **jelentős helyi központok** még tartalmaznak közép- és alacsony fokú ellátási elemeket, de a **lokális központok** már csak az alapellátást szolgálják, ebből fakadóan vonzáskörzetük területi értelemben kisebb.

A város akkor képes a kompaktság irányába elmozdulni, ha a központrendszer révén az itt lakó emberek a számukra megfelelő szintű szolgáltatást a lehető legközelebb tudják igénybe venni, összefüggésben a humán szolgáltatások optimalizálásával (15. A humán szolgáltatások optimalizálása), a helyi munkahelyek kialakításával elérve az egyre rövidebb utazási igényt (9.4. Fenntartható városrészek kialakítása a „kis távolságok városa” elvre alapozva), mely pozitívan hat vissza a környezetre, klímára és ezzel az itt lakók életminőségére.

Budapest több speciális, hagyományos értelemben városközponti jellemzőkkel nem rendelkező, de nagyságrendjüket, a városban betöltött szerepüket tekintve mégis központi helynek tekinthető területnek ad helyet. Ezek olyan, a kultúra, a sport, az oktatás presztízfunkcióit tömörítő „tematikus” központi helyek, helyszínek, melyek összárosi, térségi, vagy akár nemzetközi szinten is meghatározóak, ezért nagy

vonzerővel bírnak. E tematikus központi helyek megfelelő fejlesztéssel kiegészítik a központokat, sőt azok vonzását is erősítik. (pl. Városliget, Infopark térsége, Aquincum).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A központokba települő kedvezményezett közösségi funkciók támogatása;
- ▶ Programok szervezése a városi kis és nagyközpontok élettel való megtöltésére, a közösségi szintek iránti érdeklődés növelésére;
- ▶ A helyi identitástudat erősítése érdekében a szomszédos egységek kezdeményezéseinek támogatása, a lokális központok fejlesztése;
- ▶ A városi identitást erősítő kulturális létesítmények, programok és fejlesztések ösztönzése a központok funkciógazdagsága érdekében.

9.10. TÉRBELI SZERKEZETBE ILLESZKEDŐ KÖZPONTOK LÉTREHOZÁSA

A város kompakt jellemzőihez hozzá kell, hogy tartozzon a központjainak racionálisabb térbeli rendje és funkcionális komplexitása. A ma jellemző, sok esetben igénytelenül kialakított közlekedési átszállópontok helyét egy tudatosan tervezett, a maihoz képest kiegyensúlyozottabb térbeli rendszerbe illesztett központok rendje kell, hogy felváltsa. A központképző funkciók ad hoc telepítése helyett a városszerkezeti meghatározó helyszíneken kell azokat fejleszteni, ott, ahol a megközelítés, az elérési idő, a központrendszer helyértékének legmegfelelőbb funkcionális szolgáltatást és minőséget tudja biztosítani, mely így a vonzáskörzet elláthatóságának a legkiemelkedőbb eredményét adja.

A differenciált központrendszer akkor tudja beteljesíteni feladatát és hatékonyan segíteni a város kompaktságra való törekvését, ha a városszerkezet és az érintett központ funkcionális összetettsége harmonizál egymással. A kiszorgálni kívánt vonzáskörzettelől függően kell meghatározni a városszerkezetben való elhelyezkedést, és ebből fakadó igényként kell biztosítani a megfelelő közlekedési kapacitást és kapcsolatokat.

A város térbeli fejlődési rendjét egymással összhangban kell, hogy mozgassák a területi fejlesztések, az infrastruktúra elemek megvalósítása és ezek megfelelő sűrűsödési pontjainak létrejötte, vagyis a központi helyek fejlesztése.

A differenciált központrendszer elemei csak akkor érik el céljukat, ha mindig az adott kornak megfelelő legkorszerűbb és legegyszerűbb megoldás biztosítható számukra, területigényben, kapcsolatban, felszíni közlekedésben, gyalogosok mozgásában,

akadálymentesítésben, esély-egyenlőségben, szolgáltatási minőségben és építészeti kvalitásban. A város különleges helyeiként kell kezelni ezeket a területeket, függetlenül kapacitásuktól, nagyságuktól, elhelyezkedésüktől.

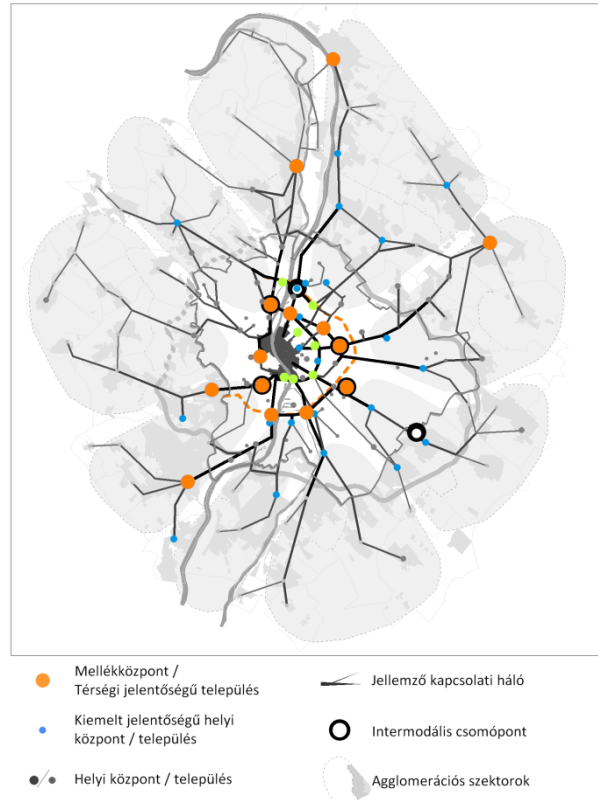
A pesti oldalon a főközpont határát jelentő Nagykörút és a Hungária körút nem azonos távolságban helyezkedik el egymástól. A két északi mellékközpont Budán és Pesten – Flórián tér és Angyalföld mellékközpontja – még a Hungária körút vonalán alakul ki. Keleti irányába haladva fokozatosan távolodnak a javasolt mellékközpontok a körvasúti gyűrű irányába – ahogy a város térbelisége is kiterjedtebb kelet felé –, így a Bosnyák tér és Örs vezér tere már a Nagy Lajos király útja vonalát követi. A szerkezetileg nem a legkedvezőbb helyen létrehozott KÖKI pedig már túl van a körvasúti gyűrű vonalán is. Erre a tengelyre délen, a Gubacsi dűlőnél és Albertfalvánál tér vissza két új mellékközpont. A két gyűrű elvi meghosszabbítása között kerül kiépítésre az Etele téri mellékközpont és záródik vissza Budán a MOM Park mellékközpontja.

Különösen fontos a mellékközpontok közösségi közlekedéssel való kiemelt kiszolgálása. Az intermodalitás az intelligens közlekedési mobilitás egyik legfontosabb eszközévé válik jelen koncepció céljai szerint. (11. *Intelligens mobilitás*). Az adottságok figyelembevételével intermodális központként kell kialakítani a Flórián téri mellékközpontot az 5-ös metró kiépítése során, továbbá az Örs vezér tér, a KÖKI és az Etele tér mellékközpontjait, és ezeken a helyszíneken az átszállást minden eszközzel előnyben kell részesíteni. Funkcionálisan ugyan nem válik mellékközponttá Újpest-városkapu, de intermodális szerepe meghatározó lesz, így megkülönböztetett figyelmet kap a kiemelt jelentőségű helyi központok között.

A központrendszer nem csak a városon belül hanem a várostérségre is kifejti hatását. A szerkezeti megfontolásokon túl, a központok a városban élők, a várost használók identitásának fontos helyszínei, város imázs szempontjából meghatározóak, így az itt élők és dolgozók mindennapjait, hangulatát, gazdasági cselekvéseit, találkozásait nagymértékben befolyásolják. Hatásuk jelentősebb egyszerű találkozópontnál, gazdaságilag kiemelt „cserehelyszínnél”.

Mivel Budapest városközpontja egyben a térség főközpontja, a tehermentesítésére szolgáló mellékközpontok jelentős agglomerációs forgalmat is kell, hogy bonyolítsanak, figyelemmel kell lenni a fordított irányú vonzásra, illetve a környező településeken kialakítható központok rendjére is. Az elővárosi gyorsvasúti hálózat és a bevezető autópályák révén a mellékközpontok funkcionális hatásait

kiegészítik a városkörnyék településeinek hasonlóan differenciált központi elemei. Meghatározó e szempontból Budaörs, Érd, Gödöllő, Vác és Szentendre. (2. *Partnerség – a jövő közös tervezése a térségben és országosan*).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A központok fejlesztésére vonatkozó részletesebb stratégia kidolgoztatása, melyhez a kötöttpályás fejlesztések tervei kapcsolhatók;
- ▶ Területi értéknövekedés meghatározása és annak jogi érvényesítése a szerkezeti fejlesztésekkel érintett területek esetében;
- ▶ A város haránt irányú szerkezetfejlesztéséhez szükséges Duna hidak és haránt irányú közlekedési elemek tervi és pénzügyi háttérének megteremtése;
- ▶ Az önkormányzati területszerzés lehetőségének feltárása, még a fejlesztések megindulása előtt;
- ▶ Nemzetközi tervpályázatok lebonyolítása a Duna hidak és hídfők, az új központi helyszínek összvárosi érdekű szabályozása előtt, a XXI. századi építészeti karakter megfogalmazása érdekében;
- ▶ A központok területigényéhez és közlekedési kapcsolatuk biztosításához szükséges területek szabályozása a településrendezési tervekben;
- ▶ Elővásárlási jog érvényesítésének jogi előkészítése;
- ▶ Szemléletformálás – zöld szemlélet.

9.11. A FŐKÖZPONT BŐVÍTÉSE ÉS KARAKTERTISZTELŐ FEJLESZTÉSE, MEGLÉVŐ KÖZPONTOK MINŐSÉGI FEJLESZTÉSE, ÚJ KÖZPONTOK IGÉNYES VÁROSÉPÍTÉSZETI KIALAKÍTÁSA

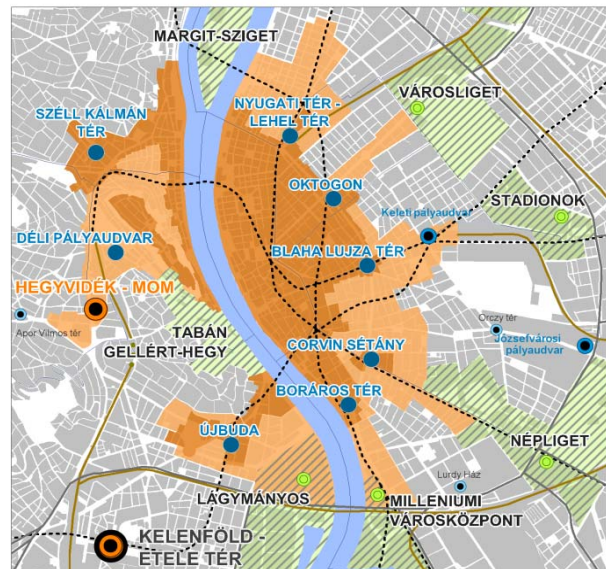
A meglévő tradicionális központok fejlesztése, az új központok létrehozása – helyzetüktől, környezetüktől, méretüktől és szerepüktől függetlenül – az adott városrész karakteres arculati változásával jár. Minden esetben találkozásra alkalmas, marasztaló környezet kialakítására van szükség, mely erős vonzásával megfelelő gazdasági fenntarthatóságot is biztosít. Kiemelt figyelmet kell ezért fordítani e központi helyek épített környezeti megtervezésére és kialakítására, minőségére és emberközpontúságára.

Budapest főközpontja a hagyományos pesti és budai belváros, valamint - napjainkra - Újbuda Dunához közeli részeit jelenti, mindezek mellett idetartozik a Budai vár térsége. Budapest főközpontja, a történeti értéket hordozó kiemelt városközponti térség minőségének fejlesztése és értékeinek megőrzése a város identitástudatának fontos tényezője (☞ 7.1. A települési örökség – a történeti városi táj - védelme). Mivel a terület részét képezi a világörökség területe is, egyben a turizmus kiemelt színtere, szerepe meghatározó a nemzetközi város-imázs növelésében.

A Duna Budapest meghatározó városképi eleme, a történeti városközpont épített értékeihez simuló, attraktív természeti tényező, mellyel sokkal szervesebb kapcsolatot kell kialakítani, elsősorban a funkcionális városi terek és a gyalogosfelületek térbeli terjeszkedése révén. A Duna a városközpont szerves részévé és egyik jelképévé tud válni, tovább erősítve a főközpont funkciógazdagságát. (☞ 8. A Dunával együtt élő város).

A főközpont területének fokozatos bővülése a Duna menti sávban kívánatos, ami tovább tudja erősíteni a város és a Duna kapcsolatát. Emellett a budai és a pesti oldalon a meghatározó városi útvonalak és tematikus területek irányába várható e központi minőség, funkciógazdagság terjeszkedése, amit elő kell segíteni. A tematikus területek egy része a főközpont közel található, egymáshoz való közelítésük a terület terhelését térben kedvező módon szétteríti, mindemellett a tradicionális központ szerepét megszilárdítja.

- Városközpont / Városközpont kiemelt nagykörúti helyszínei
- Mellékközpont
- Kiemelt jelentőségű helyi központ
- Jelentős helyi központ
- Tematikus terület
- Városi intermodális csomópont
- Gyorsvasúti hálózat
- Út/vasúti hálózat

A főközpont pesti oldalán már évtizedek óta elindult a belváros magas színvonalú, minőségi fejlesztése, amelynek köszönhetően a közterek és utcák folyamatosan megújulnak, a forgalomcsillapítás és gyalogos preferencia egyre nagyobb területre terjed ki. Ennek hatására a megújult közterületek melletti funkciók is kedvező, minőségi irányba változnak, esetenként a luxus igények kielégítésére jönnek létre. Mindez kedvező hatással van a turisztikában rejlő gazdasági lehetőségekre és ezért is fontos feladat ezek folytatása. A város önkormányzatai a közterületek emberközeli átalakításával, a gyalogosok preferenciáit tárgyva tudnak aktív és kezdeményező szerepet vállalni a területek minőségi átalakításában.

A főközpont minél nagyobb területére kell kiterjeszteni az ütemezett közterületi fejlesztést, a rehabilitációs megújulást, épület felújítást. A közterek fejlesztésének és a rehabilitációknak eredménye az érintett kerület és Budapest egészének megítélését is pozitívabb irányba tereli, így a város élhetőség is kedvezőbbé válik, a főváros nemzetközi városstátusza emelkedni tud.

A város alapvető érdeke, hogy megtartsa turisztikai erejét, de ezért jelentős áldozatokat kell hozni. A közterek további rendbetétele mellett, az egyes, már veszélyben lévő épületek műemléki helyreállítása is a kiemelt feladatok közé tartozik. Különösen igaz ez mára a Budai vár és környezete tekintetében, hiszen ott a legkirívóbbak az elmaradások. Ezek a lépések – a kiemelt elhelyezkedés, illetve a nagyságrend függvényében –, olyan húzóerővel bírnak, hogy utána a turisztikai szolgáltatások szerves fejlődését indíthatják meg. (☞ 12. Tudás- és készség alapú gazdaságfejlesztés).

Az értékes városrészeket érintő fejlesztések során elsődleges kell hogy, legyen a városrész karakterének tisztelete, a kialakult város-imázs építészeti hátterét nem szabad megtörni, ugyanakkor a műemléki szemléletet is igazítani kell a kortárs, és élhető város jövőbeli igényeihez.

A „zöldszemlélet” elvét itt is meg kell teremteni, mely nem strukturális átalakításokat, hanem a közparkok, terek, utcák zöld- és vízfelületeinek kertépítészeti részletgazdagságát jelenti. Ezt kell erősíteni a Dunával való intenzívebb kapcsolat kialakításával is.

A főközponti térségen kívüli területek hagyományos központjai tekintetében is igaz a történeti karakter bizonyos fokú tisztelete, de emellett a kortárs, mai hangvételű közterek és építészeti arculat befogadása ugyanúgy a város fontos központképző eszköze, mint maga a funkcionalitás sokszínűségére való törekvés.

Különösen fontossá válnak a központrendszer kiemelt elemei, az új mellékközpontok, melyek csak akkor töltik be szerepüket, ha a már említett igények mellett vonzó épített környezettel rendelkeznek, XXI. századi arculattal és technikákkal. Óvni kell ezeket a területeket a jelentéktelen, harmadrangú megoldások csapdájától, ezért tervpályázati előkészítést igényel a beépítésük, közlekedési rendszerük, gyalogospreferenciáik, szabadtereik, zöld- és vízfelületeik kialakítása. Fontos még, hogy megfelelő közlekedési kapcsolatokkal (közösségi közlekedés, gyalogos, kerékpáros, egyéni közúti) és igényes átszállási lehetőségekkel rendelkezzenek, különben nem tudják betölteni a főközpontot tehermentesítő funkciójukat.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Közterület megújítás komplex rehabilitációs programok részeként;
- ▶ Egységes, esztétikus, közterületi információs rendszer létrehozása;
- ▶ Támogatott, a város-imázsát emelő programok;
- ▶ Forgalomcsillapítás ösztönzése;
- ▶ Világörökség kezelési terv kidolgoztatása során a főközpont funkcionális sokszínűségének biztosítása;
- ▶ Megfelelő funkció-összetétel programjának kidolgozása a kerületi akciótervekben.

9.12.A HAGYOMÁNYOS- ÉS AZ ÚJABB KERESKEDELMI KÖZPONTOK, VALAMINT AZ INTERMODÁLIS KÖZPONTOK FEJLESZTÉSEINEK ÖSSZEHANGOLÁSA, ELÉRHETŐSÉGEK JAVÍTÁSA

A főváros átmeneti és elővárosi zónájában fontos a hierarchikusan tagolt központrendszer kialakítása, amelynek elemei a közlekedési hálózathoz viszonyított elhelyezkedésük, valamint funkció-gazdagságuk folytán

a környező városrészek lakossága számára nélkülözhetővé teszik Budapest városközpontjának rendszeres igénybevételét.

A tehermentesítő hatás kifejtéséhez elengedhetetlen a környező városrészek (vagy kisebb területek) és központjaik közötti kedvező kapcsolatot biztosító – elsősorban környezetbarát – közlekedési lehetőségek megteremtése, illetve a meglévő közlekedési elemek fejlesztése (színvonalas közösségi közlekedés, kerékpáros közlekedés, gyalogos közlekedés). A főváros külső területein a közösségi közlekedésben továbbra is jelentős szerep hárul majd az extenzív beépítésű lakóterületeket feltáró és a gyorsvasúti hálózat megállóihoz, illetve a központhálózat elemeihez kapcsolódó autóbusz hálózatra.

A főváros hagyományos központjaiból a funkciók egy részét „elszívták” az új kereskedelmi létesítmények, plázák. Ugyanakkor a nagy forgalmi áramlatok a koncentrált vásárlóerő miatt vonzóak a kereskedelmi fejlesztések számára. A központrendszer, a kereskedelmi-szolgáltatási potenciálok és a nagy közlekedési csomópontok egymáshoz való területi közelítése növeli a közösségi közlekedés vonzerejét és csökkenti a szükséges utazások számát, különös tekintettel az egyéni közúti közlekedés igénybevételére.

Az intermodális csomópont fejlesztéseket ezért telepítési helyük és kialakítási formájuk helyes megválasztásával fel kell használni arra, hogy a kereskedelmi potenciálok a mainál jobban egybeessenek a központrendszer tervezett helyszíneivel, létrehozva a speciális adottságokkal rendelkező intermodális jellegű központokat.

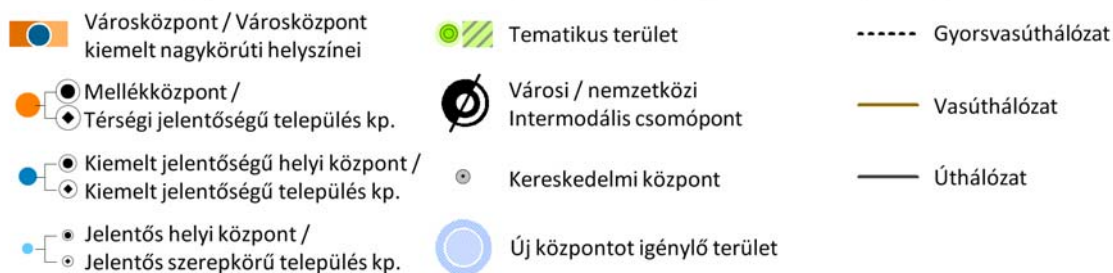
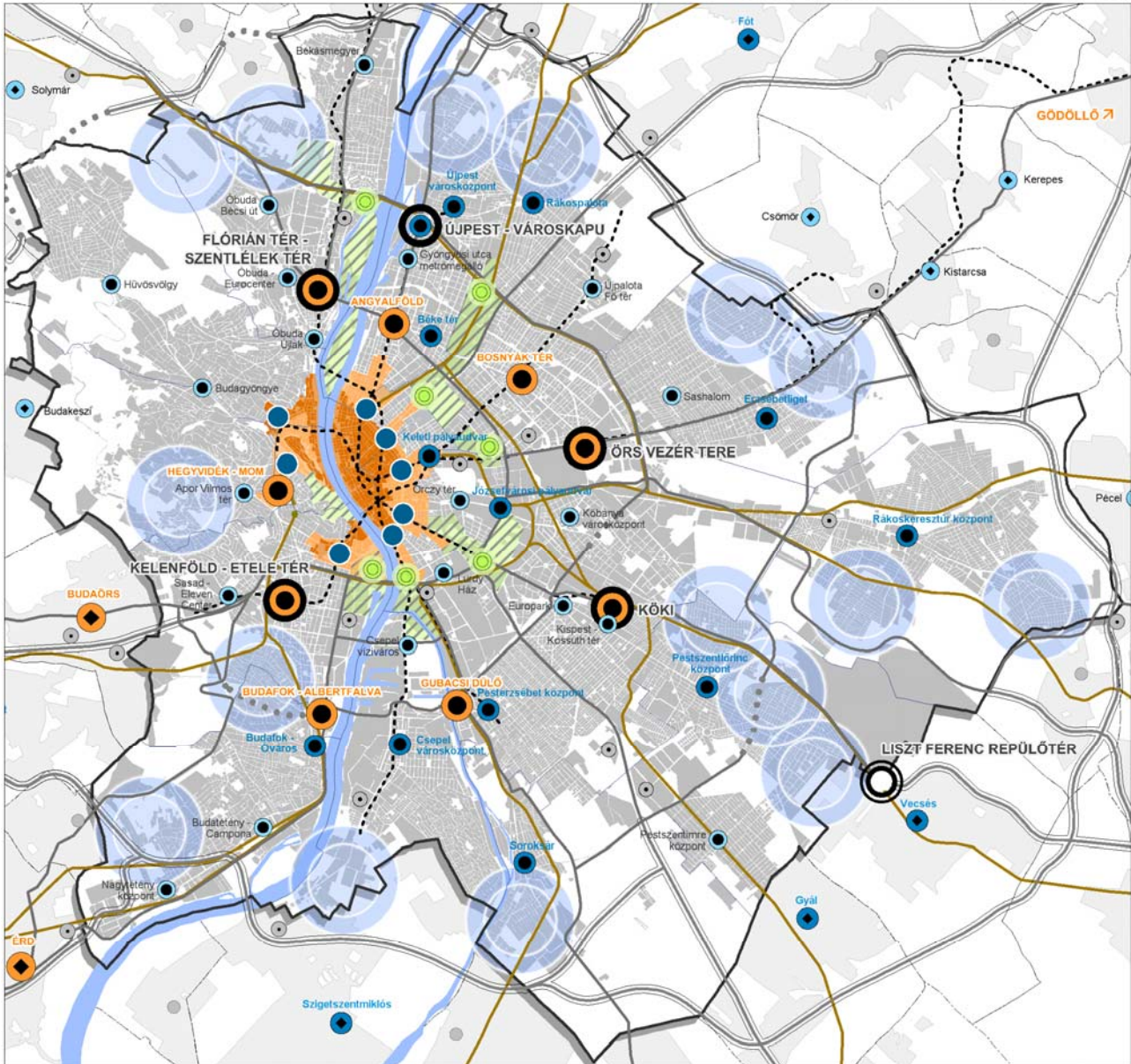
Az *intermodális központ* a következők szerint definiálható: a főváros átmeneti zónájának területén elhelyezkedő, a városközpont tehermentesítésében jelentős szerepet játszó olyan városi intermodális csomópont, mely egyben a város központrendszerének is fontos eleme. A közösségi közlekedési kapcsolatrendszer tekintetében a városközpont irányában metró vagy regionális gyorsvasúti, a várostérséggel vasúti vagy regionális gyorsvasúti (HÉV) kapcsolattal, továbbá a környező városrészek (vagy kisebb területek) kapcsolatának biztosítására haránt irányú villamos és/vagy jelentős autóbusz elérési lehetőségekkel rendelkezik. A központ ugyanakkor megfelelő főúthálózati kapcsolatokkal is bír. Városszerkezeti elhelyezkedésük és a közlekedési rendszerhez való kapcsolódásuk alapján ilyen intermodális központ szerepet töltenek be, vagy tölthetnek be a jövőben a Flórián tér, az Örs vezér tere, a KÖKI és az Etele tér mellékközpontjai, valamint az Újpest-Városkapu kiemelt jelentőségű helyi központja.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A fejlesztési területek és a közlekedési rendszer összekapcsolása, összehangolt fejlesztése,
- ▶ A közterületek újra felosztása, keresztmetszeti átrendezése;
- ▶ Városfejlesztési, ingatlanfejlesztési és közlekedésfejlesztési harmonizáció;
- ▶ A városi intermodális csomópontok kereskedelemmel, szolgáltatásokkal való ellátása, minőségének javítása.

TERVEZETT KÖZPONTRENDSZER

A GAZDASÁGI ÉLET TERÜLETEI

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A város területhasználata szempontjából a lakóterületek mellett a gazdasági életet szolgáló területek a meghatározóak. Ezen területek városon belüli elhelyezkedése és kialakítása, valamint elérhetőségük hatással van a társadalom minden rétegére, a város gazdasági erejére és a környezet állapotára.

A gazdasági szervezetek és vállalatok elhelyezkedését a megfelelően képzett munkaerő elérhetőségén túl a piacok elérhetősége, a telekommunikációs hálózatok fejlettsége, az adatátviteli sebesség és szolgáltatás megbízhatósága, a közlekedési-szállítási hálózatok fejlettsége és a gazdasági tevékenységhez szükséges területek kínálata befolyásolja. Budapest adottságai jók: a minőségi iroda, raktár, termelő telephely kínálata mellett új funkciók számára megfelelően differenciált területek állnak rendelkezésre.

Budapesten a munkavállalók döntő része a gazdasági ágazatok **tercier szektorában** dolgozik, amely munkahelyeken belül jelentős hányadot képviselnek az irodaházak. A történelmi belváros mellett ún. irodatengely alakult ki a rendszerváltást követően az egykori iparterületeken a Váci út mentén, ami elsősorban a 3-as metró üzembe helyezésének köszönhető. Hasonló tengely van kialakulóban a dél-budai területeken, szintén barnamezős területek átalakításával, beépítésével. Az irodai területek nagy része rendkívül intenzíven beépített, ami a közlekedés szempontjából sok konfliktus forrása.

A gazdasági élet színterének számítanak azok a **többfunkciós területek** is, ahol egymás mellett megtalálhatók ellátó és kiszolgáló funkciójú (pl. kereskedelem, szolgáltatás, vendéglátás, szálloda), irodai, valamint közösségi célú területek a lakófunkció jelenléte mellett. Ezek a területek a történelmi belvárosban és az ehhez csatlakozó térségben találhatók.

A **kereskedelmi, szolgáltató területek** a rendszerváltást követően rohamosan fejlődtek, a kereskedelem szerkezete teljesen átalakult. A kereskedelmi ellátásban nagy változást hoztak az új bevásárlóközpontok, továbbá a silány építészeti színvonalú hiper- és szupermarketek, valamint szakáruházak. Visszaszorult a kis alapterületű kiskereskedelem szerepe, ami a belvárosban és a hagyományos központi területeken kedvezőtlen hatással járt: sok az üresen álló, elhanyagolt üzlethelyiség, illetve nem megfelelő sem az üzletek színvonala, sem kereskedelmi összetétele.

Egyre nagyobb hangsúlyt kap a **kutatás, fejlesztés**. Az urbánus gazdaság számára az innovatív munkahelyek számának növelése elengedhetetlen, a funkció a meglévő városi szövetbe jól integrálható, ráfűződhet az oktatási és gazdasági területekre egyaránt.

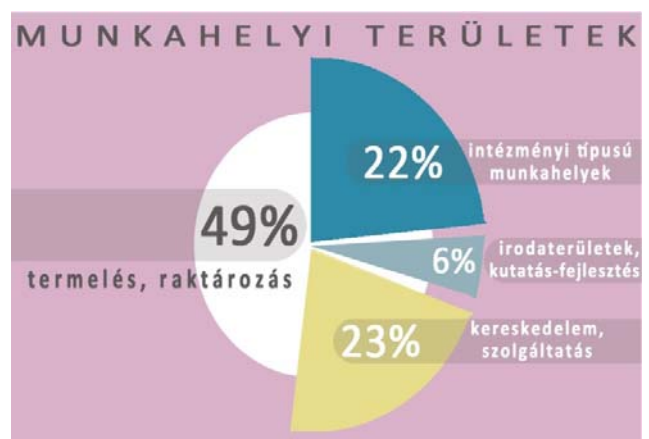
A kilencvenes évek eleje óta Budapesten drasztikusan lecsökkent a korábbi évtizedekben a vezető ágazatot jelentő ipari termelés. A **termelés és a logisztika** területeinek sűrűsödése egyértelműen a pesti városrészen domináns, követve a korábbi ipari zónák történelmi alakulását. Egybefüggő térséget a város átmeneti zónájában jelent. Mivel a szállítás szempontjából fontos a jó elérhetőség az utóbbi évek fejlesztései elsősorban az M0 közelségébe húzódtak még akkor is, ha nagyobb infrastruktúra kiépítéssel párosultak a beruházások.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

BUDAPEST GAZDASÁGI SZEREPKÖRÉHEZ SZÜKSÉGES SOKRÉTŰ TERÜLETI KÍNÁLAT

Budapest gazdasági versenyképességének növelése érdekében a gazdasági funkciók széles skálájához illeszkedő, megfelelően irányított területi kínálatot és infrastruktúrát kell biztosítani.

A racionális, kompakt város ismérveit figyelembevévő területhasználat a gazdasági tevékenységek térbeli szerkezetére is kihat, és a gazdasági szereplők hatékony

működésének feltétele (pl. helyi gazdaság, helyi piacok erősödése).

A város számottevő belső tartalékterületeinek (egykor beépített, ma használaton kívüli és alulhasznosított területek) fejlesztetősége számára a lehetséges irányokat azok a környezetükben lévő kialakult területek határozzák meg, ahol sem a funkció, sem a karakter megváltoztatása nem cél. Egy-egy gazdasági tevékenység számára így az alkalmasság szempontjából

a legmegfelelőbb tulajdonságokkal bíró területek kerültek meghatározásra:

- Vegyes területhasználatba illeszthető munkahelyi területek (kereskedelem, szolgáltatás, irodák, K+F+I)
- Meglévő gazdasági területek térségében környezeti szempontból nem érzékeny munkahelyi területek (termelés, raktározás)
- Szállítás szempontjából kiváló adottságokkal rendelkező munkahelyi területek logisztikai funkció számára.

A hagyományos iparterületek egy része ipartörténeti és építészeti vonatkozásában értékes épületállománnyal rendelkezik, amit a területek megújításánál figyelembe kell venni.

Elismert a Budapesten koncentrált szellemi potenciál nagysága és értéke. Annak érdekében, hogy a városban termelődött tudás itt kerüljön felhasználásra, olyan munkahelyek létrehozására van szükség, amelyek ezt a tudást felhasználják és hozzájárulnak a nemzetközi piacba való bekapcsolódásba. A fejlesztési területeken komplex, minőségi üzleti infrastruktúra- és szolgáltatás-kínálat fejlesztése szükséges.

A belső és az átmeneti zónába nem telepíthető a meglévő területhasználatot zavaró, környezeti terheléssel járó gazdasági funkció.

A belvárosi többfunkciós területen a munkahelyi és lakóterületek vegyességnek, sokszínűségének megtartása fontos feladat. A térbeliség szempontjából a jelenleg kihasználatlan lehetőségek (pl. foghíjtelkek, alulhasznosított területek) pontszerűen, de a fejlesztés szempontjából megfelelő mennyiségben található a térségben.

A főváros pesti oldalán, az átmeneti zónában találhatóak azok a nagy kiterjedésű barnamezős területek, amelyek kiválóan alkalmasak a magas hozzáadott értéket termelő tevékenységek letelepedéséhez. Jól kihasználható a meglévő infrastruktúra közlekedés és közmű szempontjából is. A legjelentősebb területek a Váci út mente, a Nyugati pályaudvar – Rákosrendező térsége, a Stadionok

környezete, a volt Józsefvárosi pályaudvar és a tőle keletre húzódó vasútvonal melletti, valamint a Ráckevei–Soroksári-Duna mentén fekvő, jelenleg használaton kívüli területek.

A zavaró hatással nem járó gazdasági területek számára elsősorban az átmeneti zóna felszabadult, infrastruktúrával ellátott, ma hasznosítatlan, vagy alulhasznosított területei kell, hogy kínálatot nyújtsanak, és a városnak településszerkezeti szempontú érdeke, hogy a fejlesztéseket elsősorban ebbe a térségbe terelje. Észak-Csepel területén távlati fejlesztési lehetőség kínálkozik olyan területen is, amely bár zöldmezős fejlesztésnek minősül, de a város központjához való közelsége miatt különleges szerkezeti helyzetben van. Mivel a terület csak jelentős infrastruktúra megépítése esetén fejleszthető, a terület igénybevétele csak összvárosi érdek szempontjából előnyös beruházás esetén támogatott.

Pest külső területein – elsősorban meglévő gazdasági területek térségében – vannak a környezeti terheléssel is járó funkciók befogadására alkalmas térségek, itt találhatóak a kifejezetten logisztikai és szállítmányozásra hasznosítható területek (az M0 menti területeken). Buda legdélebbi részén, Érd szomszédságában az autópálya, a vasút és a Duna által kínált lehetőségek szintén logisztikai funkcióra predesztinálják a térséget.

Budán, a hegyvidéki területeken munkahelyeket a vegyes területhasználat tud biztosítani, nem cél a koncentrált fejlesztés. A Dunához közel, vagy a vasúti csomópontokhoz kapcsolódóan (Déli pályaudvarnál, Kelenföldön) azonban a budai oldalon is kiegyenlített munkahelyi kínálatot kell megteremteni, mely oldani képes a két városrész közötti jelentős hivatásforgalmat.

Kiemelten fontos a várostérséggel történő együttműködés, területi koordinálás.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ K+F vállalkozások letelepedésének elősegítése;
- ▶ Területi stratégiák és projektsomagok kidolgozása, előkészítése helyi érdekelttel, érintettekkel és piaci szereplők bevonásával.

9.13. RÖVID ÚTON ELÉRHETŐ MUNKAHELYEK A LAKÓTERÜLETEKBE INTEGRÁLTAN, ILLETVE EZEKHEZ KÖZEL

A fenntarthatósághoz nagy mértékben hozzájárul a lakóterületek és munkahelyek megfelelő vegyessége, illetve szomszédsága, valamint a két funkció közötti megfelelő közlekedési kapcsolatrendszer.

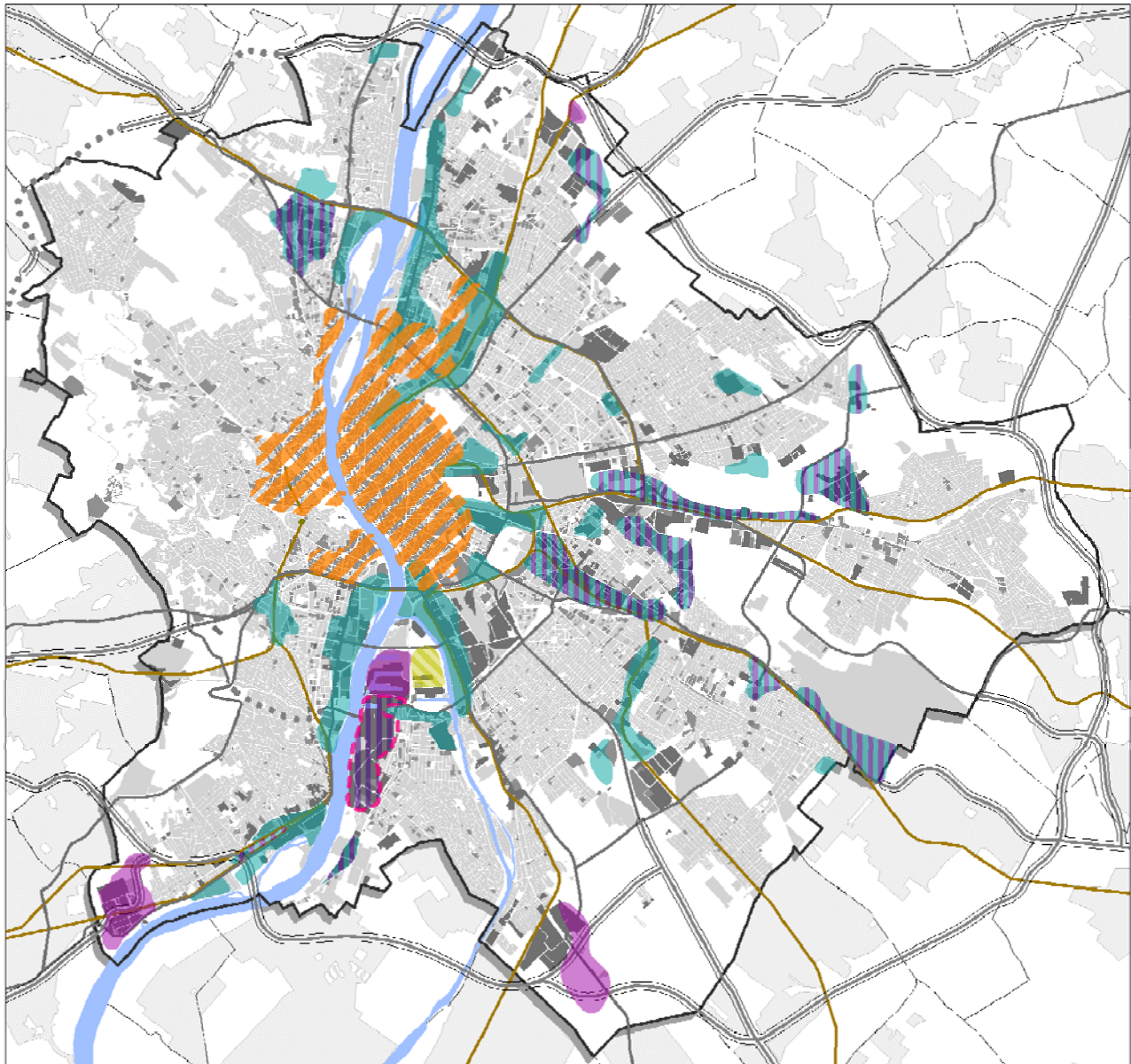

A lakókörnyezetbe illeszthető, nem zavaró tevékenységek megtelepedésével élővé válnak a lakóterületek, csökken a közlekedési kényszer, javul az ellátás és szolgáltatás színvonala. Lehetőség nyílik új munkahelyek teremtésére pl. KKV-k számára.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Vegyes területhasználat megkövetelése a szabályozás eszközeivel;
- ▶ Környezeti terhelés intenzitásának szabályozása a funkcionális szabályozás helyett.

MUNKAHELYEK FEJLESZTÉSI TÉRSÉGEI

 Többfunkciós városi térség

 Vegyes területhasználatba illeszthető munkahelyek fejlesztési térsége

 Jelenlegi termelési, raktározási területek

 Meglévő gazdasági területek térségében környezeti szempontból nem érzékeny munkahelyi területek (termelés, raktározás) kialakítására is alkalmas fejlesztési térség

 Szállítás szempontjából kiváló adottságokkal rendelkező munkahelyi területek logisztikai funkció számára

 Jelenlegi környezetterheléssel nem járó munkahelyi területek

 Távlati fejlesztési terület

 Rehabilitálandó munkahelyi terület

LAKÓTERÜLETEK

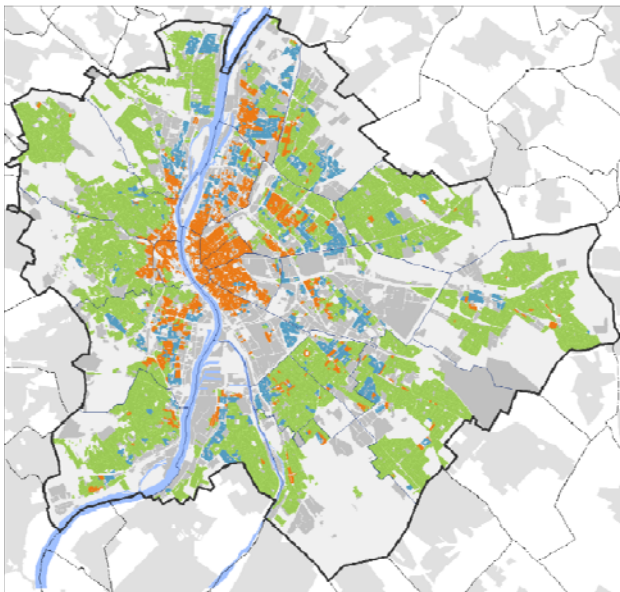
HELYZETÉRTÉKELÉS:

A lakáskörülmények alapvetően befolyásolják a lakosok életminőségét. A környezeti tényezők mellett fontos a lakókörnyezet társadalmi elfogadottsága, valamint gazdasági szempontból a lakás megfizethetősége.

Budapesten a lakóterületek felhasználása a spontán fejlődés jegyeit mutatja. A lakásállomány tudatos fejlesztésének hiányában a lakások piaci alapon meghatározott minimális méretei, a lakások tulajdonviszonyai és a bérlakások hiánya olyan állapotot jelent, amelyet csak tudatosan, jelentős ráfordítással lehet elmozdítani a jelenlegi állapotból. (☞ 16.1. *A bérlakásszektor fejlesztése, a főváros kezdeményező szerepe a bérlakásszektor országos szintű szabályozásának újragondolásában*).

A város beépített területeinek legnagyobb részarányát, 61,7%-át a lakóterületek jelentik.

A lakóterületek 10 %-a zárt sorúan, intenzíven beépített, a lakosság 28%-a él itt. Ez a terület elsősorban a történelmi belvárost jelenti, de Újbuda és Észak-Pest egy része is ily módon épült be. A II. világháború után kezdtek épülni a lakótelepek, egészen a rendszerváltásig. Erre a struktúrára jellemző, hogy a lakóterületekhez tartozó zöldfelületek jelentősek a város más intenzív beépítéséhez képest, közhasználatúak, fenntartásuk általában önkormányzati feladat. A lakótelepek a város szerkezetében két, helyenként három gyűrűt alkotva csoportosulnak, a lakóterületek 12%-át adják. Itt lakik a Budapestiek 34%-a. Budapest lakóterületei azonban döntően szabadonállóan beépítettek (78%), itt a lakosság 38%-a talált otthonra.

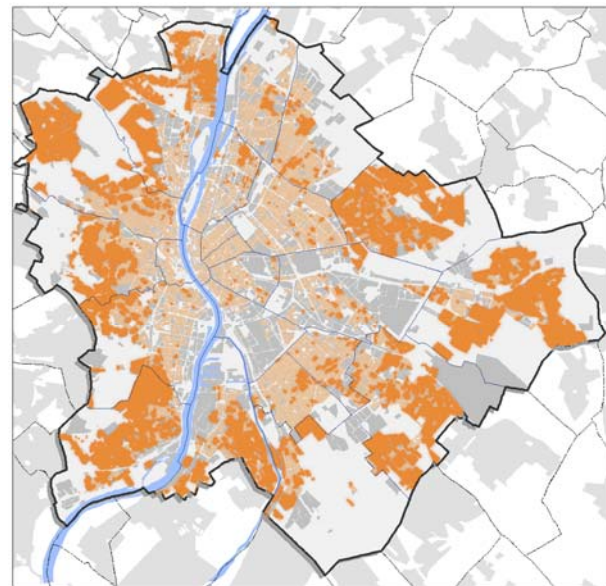

Míg a belvárosi területen a leromlott, öreg épületállomány jelent problémát, a lakótelepek szerkezeti és energetikai problémáit kell megoldani. Budapest lakónépességének túlnyomó többsége olyan területeken lakik, amelyek nem felelnek meg a nemzetközileg hatékonyan kiszolgálhatónak ítélt sűrűségi értéknek (~100-150 fő/hektár), mintegy háromnegyede (!) pedig olyan területen lakik, amelynek sűrűsége alig haladja meg a gazdaságos közműellátás alsó határát (~35-50 fő/hektár alatt). Kihívást jelentenek azok a lakott területek (500 ha-os területen mintegy 4000 lakost érint), amelyek nem a város által jogi szempontból kijelölt területeken találhatóak. Nem rendelkeznek megfelelő infrastruktúrával, és spontán módon terjeszkednek.

A közel azonos korú lakótelepi lakásállomány szinte egyidejű rekonstrukciót is igényel. A mintegy 200.000 lakótelepi lakás környezetével egyidejű rehabilitációja még 20 év alatti végrehajtást feltételezve is évi mintegy 10.000 lakás komplex megújítását jelenti. A lakásállomány kora, a lakótelepi lakások nagy száma miatt, a rehabilitációs kísérletek ellenére is kevés a megújult városrész.

A közelmúltban megépült új lakóterületekhez nem létesültek kellő kapacitású intézmények, munkahelyi lehetőségek, közterületi zöldfelületek. Az elővárosi zóna és a hegyvidék központokban hiányos, melyhez párosul a területek funkcionális vegyességének elmaradása, ami felesleges utazásokat eredményez.

A belső városrészek lakóterületei egyes helyeken túlságosan sűrűk. Bár sok esetben ez a gazdaságos fenntarthatóság feltétele, ám a túlzott beépítési sűrűség miatt keletkező konfliktusok rontják az életminőséget.

50 fő/ha-nál alacsonyabb népsűrűségű lakóterületek

50 fő/ha-nál nagyobb népsűrűségű lakóterületek

FEJLESZTÉSI FELADATOK:

9.14. TÁRSADALMI IGÉNYEKNEK MEGFELELŐ LAKÁSKINÁLAT BIZTOSÍTÁSA

A demográfiai előrejelzések szerint 2030-ig Budapest lakossága legfeljebb kismértékben nő, de még a lakosság szám stagnálása mellett is szükség van új lakások építésére. Egyrészt a minőségi igények változása, másrészt az egyszemélyes háztartások növekvő száma miatt nő az egy főre jutó alapterületi igény is.

A differenciált élethelyzetben lévő társadalmi rétegek differenciált lakáskínálatot igényelnek.

Budapest sokszínűsége a jelenlegi lakóterületek vonatkozásában is igaz, mivel a város kialakulásának köszönhetően a sűrű urbánus lakóterületektől a vidéki jellegű családi házas lakástípusig széles spektrum áll rendelkezésre.

A differenciált igényeket megfelelő területi kínálattal kell kielégíteni. A fenntarthatóság érdekében elsősorban a meglévő lakóterületi térségek tartálékainak kihasználása feladat a belső és az elővárosi zóna területén egyaránt. Míg a belső területeken az átfogó városrehabilitáció során a területeket új zöldfelületekkel, forgalomcsillapítással vonzóvá kell tenni, az elővárosi zóna területén a helyi ellátás javítása szükséges. Urbánus, élhető új lakóterületek építésére az átmeneti zóna területén található barnamezős és alulhasznosított térségeket kell előnyben részesíteni. Észak-Csepel területén lakásépítésre távlati fejlesztési lehetőség kínálkozik olyan területen is, amely bár zöldmezős fejlesztésnek minősül, de a város központjához való közelsége miatt különleges szerkezeti helyzetben van. A fentebb

leírtakkal megegyezően (☞ 9.13. Budapest gazdasági szerepköréhez szükséges sorotű területi kínálat) a terület igénybevétele csak összvárosi érdek szempontjából előnyös beruházás esetén támogatott. Kiváló színtere lehet újszerű, energiahatékony, zöld lakásépítésnek.

A szuburbanizációs folyamatot kiváltó, a zöld és csendes környezetben lévő családi ház utáni vágy töretlen, mivel a város belső területein az elmúlt évek erőfeszítései ellenére az életminőség még nem megfelelő: kevés a zöldterület, nagy a zajterhelés és a levegőszennyezettség mértéke. Családi házas területek számára is rendelkezésre áll az erre a célra kijelölt, de még be nem épített területek sora. Feladat, hogy ezek a területek ésszerű ütemezés mellett csak a megfelelő alapellátás biztosítása (műszaki és humán infrastruktúra) esetén kerüljenek hasznosításra.

Új lakások építése mellett fontos feladat az üresen álló – elrendezésben, műszakilag vagy funkcionálisan nem megfelelő – lakások bevonása az ingatlanpiacra, ami szorosan összefügg a bérlakásépítéssel és a leromló lakóterületek megújításával.

Különleges lehetőséget kínálnak az értékes épületállománnyal rendelkező barnamezős területek, ahol funkcióváltás esetén egyedi megoldások szülehetnek (pl. loft-lakások). (☞ 16. Igényekhez igazodó, rugalmas lakásstruktúra megteremtése)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Lakásépítési és -felújítási támogatási rendszer a város belső területein és az átmeneti zónában.

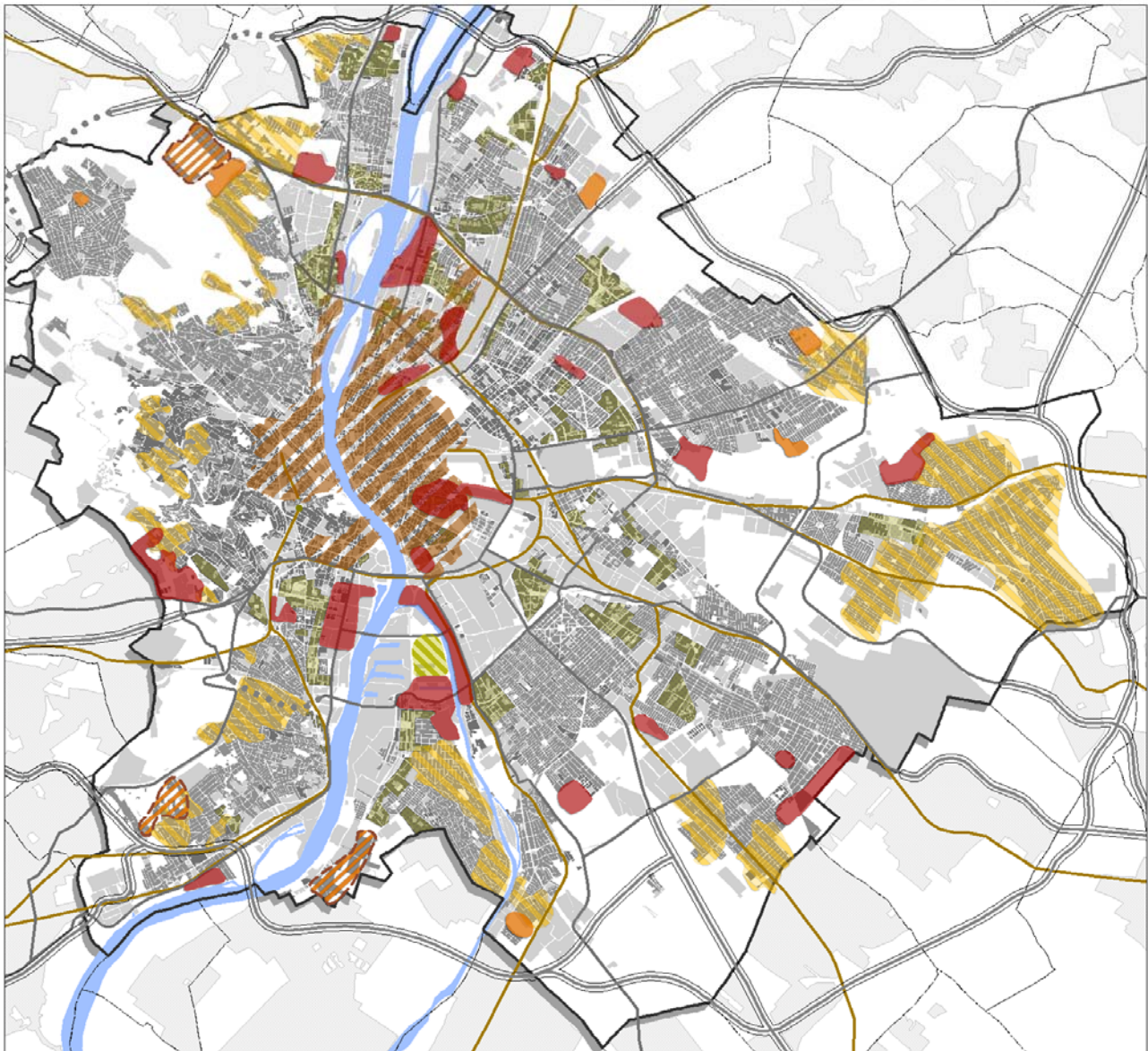

9.15. ÉLHETŐ ÉS EGYSZERRE FENNTARTHATÓ LAKÓTERÜLETEK

Mivel a lakás mérete és minősége mellett a lakókörnyezet minősége is döntően befolyásolja az életminőséget, új lakóterületek építésénél, illetve meglévő lakóterületek megújításánál biztosítani kell a rekreációhoz szükséges zöldfelületeket és közcélú zöldterületeket oly módon, hogy a magántulajdonú és köztulajdonban lévő területek funkcionális sokszínűsége tükröződjön.

A zajterhelt lakóterületeken a közlekedésből származó terhelés csökkentése fontos feladat, amelyhez a közösségi közlekedés megfelelő elérhetőségét biztosítani kell. Az alapfokú ellátás lehetőleg gyalogosan legyen elérhető ugyanúgy, mint a szociális ellátás és a közösséget alkotó kommunikációs lehetőségek szinterei.

LAKÓTERÜLETI FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK

 Városias lakóterület	 Komplex lakótelepi rehabilitáció	 Területi tartalékkal rendelkező kertvárosias lakóterületi térségek
 Kertvárosias lakóterület	 Belső területek rehabilitációja, minőségi fejlesztése	 Meglévő városias lakóterületek
 Rendezetlen lakott területek	 Távlati fejlesztési tartalékterület	 Meglévő kertvárosias lakóterületek

Nagyobb figyelmet kell fordítani a lakókörnyezetbe illeszthető munkahelyek létesítésére, mivel ezzel csökkenhet az utazási igény, mellyel jelentősen növelhető a lakóterületek élhetősége és fenntarthatósága. Ezzel a területhez való kötődés is erősebbé válik, ami visszahat magának a lakókörnyezetnek a fenntartására, megbecsülésére.

Biztosítani kell az urbánus sokszínűséget (szabad területek, közösségi találkozóhelyek, lakás és munkahely közelsége, sport és rekreációs területek elérhetősége, eltérő tulajdoni formák vegyessége stb.)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Új lakóterületek alapintézményi ellátásának előírása;
- ▶ Vegyes területhasználat megkövetelése a szabályozás eszközeivel.

9.16. LAKÓTERÜLETI KÍNÁLAT MEGTEREMTÉSE DIFFERENCIÁLT CÉLSOPORTOK SZÁMÁRA

A lakosság egyes célcsoportjai nem csak differenciált lakáskínálatot, hanem eltérő lakókörnyezetet igényelnek. A lakóterületek minősége más-más megítélés alá esik az érintettek élethelyzetétől függően (pl. kor, családi állapot, mobilitás stb.) . Budapest a felsőoktatás városa, ezért nagyobb figyelmet kell fordítani az egyetemisták lakhatásának megoldására.

A népesség megtartása érdekében a családok számára is jó minőségű, urbánus lakóterületek kialakítása a feladat, ahol a fiatalok speciális helyigényeit kell a mai helyzetnél lényegesen jobban figyelembe venni, biztosítani a sport, a játék, a kommunikáció lehetőségeit.

Reagálni kell a lakosság demográfiai összetételének változására olyan lakóterületi formákkal, amelyek biztosítják az idősek önálló életvitelét.

A CÉL MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TERÜLETSPECIFIKUS ESZKÖZEI

BELSŐ ZÓNA

Városszerkezet - területhasználat:

A történeti városszerkezet megőrzése alapvető a zónában, a forgalomcsillapítással a környezeti terhelés csökkentésével élhetőbb terület kialakítása a cél.

- A települési értékeken alapuló fejlesztési irányok;
- A terhelés csökkentése, a használati intenzitás megfelelő keretek között tartása;
- A települési környezet és a funkciók minőségi fejlesztése;
- A Duna-partok kiemelt kezelése;
- Rehabilitációs megújulás a szerkezet megőrzése keretében;
- A sűrűség lazítása;
- Zöldfelületi bővítéssel járó fejlesztés támogatása;

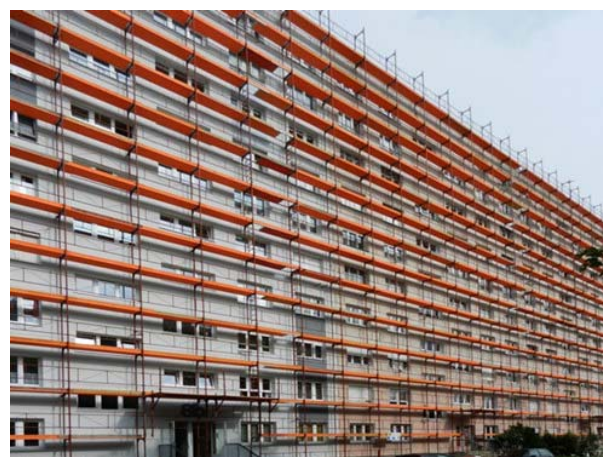
A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Kísérleti projektek támogatása, szükség esetén jogszabályi környezet módosításának kezdeményezése.

9.17. LAKÓTERÜLETEK KOMPLEX REHABILITÁCIÓJA

A lakóterületek rehabilitációjának a belváros esetén hangsúlyosan értékalapúnak kell lenni. Értő módon kell az örökölt értékeket az élhető város szolgálatába állítani.

A lakótelepek komplex megújítása során biztosítani kell a fenntarthatóságot, az élhetőséget és a differenciált környezethasználat elveinek érvényesítését. (☞ 7.4. A komplex városrehabilitáció, ☞ 16.4. Komplex programok kidolgozása a társadalmi – gazdasági problémákkal sújtott területek – különösen a krízisterületek – rehabilitációjára)

(forrás: http://www.budapest_11ker.abbcenter.com)

- A belső zóna területén kis léptékű zöldterületi és zöldfelületi fejlesztések alternatív megoldásokkal (pl. zöldtetők).

Központrendszer

A belső zónában nem a mai kor igényeihez létesített irodai és hivatali építmények állnak rendelkezésre, ami előrevetíti, hogy előbb-utóbb szükségessé válik az intézményi infrastruktúra és az irodai épületek korszerűsítése, rosszabb esetben a kitelepülése, melyre a városnak idejében fel kell készülnie a főközpont vonzó szerepének arányos megőrzésével. A kereskedelem színvonala is esett a kivonzott vásárlóerő miatt.

- Az elavult épületállományú intézményrendszer korszerűsítésének ösztönzése támogatással;
- Intézménykorszerűsítés és lakáskorszerűsítés kapcsolása a komplex rehabilitációs programokkal;
- A hagyományos üzletek helyben maradásának támogatása.

A gazdasági élet területei:

- A horizontális és vertikális vegyesség megtartása;
- Lakó és munkahelyi funkciók közötti átjárhatóság.

Lakóterületek

- Lakásépítési és felújítási támogatási rendszer kialakítása;
- Minőségi fejlesztés, rehabilitáció keretein belül forgalomcsillapítási eszközök alkalmazása, a zöldfelületi arány növelése.

ÁTMENETI ZÓNA

Városszerkezet - területhasználat:

A város kiemelt fejlesztési célterületeként kijelölt térség számára jelentős kedvezményeket kell kidolgozni ahhoz, hogy a leromlott és használaton kívüli területek átstrukturálódjanak.

A zónában a legkorszerűbb, a megújuló energiát is hasznosító, ilyen célú kísérleti beépítési formáinak, mintáinak megvalósítására van lehetőség, mely a zóna – és ezzel a főváros egészének is – megújulásának kulcsává válhat.

- Szabályozási kedvezmények;
- Adópolitikai támogatások;
- A városklímát befolyásoló energiatakarékos rendszerek alkalmazása;
- Zöldépítéset, zöldhasznosítás támogatása.

Központrendszer

A város átalakulásban a célokat tekintve legérintettebb aktív terület, a szerkezeti jelentőségű közlekedési létesítmények fejlesztési térsége, mely a központrendszer meghatározó mellékközponti elemeinek térségét adja.

- Különböző kedvezmények kidolgozása a megfelelő fejlesztőerő ezen térségbe terelése céljából;
- Az intermodális központok létrejöttének támogatása;
- P+R, P+B rendszer kiépítése.

A gazdasági élet területei:

- Új típusú, korszerű szemléletű munkahelyi fejlesztések elősegítése;
- Értékes épületállomány megtartásával környezettudatos funkcióváltás;
- Környezeti terheléssel nem járó funkciók létesítése.

Lakóterületek

- Barnamezős és alulhasznosított térségek preferálása új lakóterületek építésénél;
- Urbánus, gazdaságosan fenntartható lakóterületek építése, lakókörnyezetbe illeszthető munkahelyek kialakításával párhuzamosan;
- Kiemelt lakásépítési és -felújítási támogatási rendszer;
- Komplex rehabilitációs program kidolgozása a lakótelepi problémák megoldására.

ELŐVÁROSI ZÓNA

Városszerkezet - területhasználat:

A város hasznosítatlan barnamezős területei mellett csak kivételes esetben, korábban már megindult fejlesztések támogathatók, hiszen nem cél a városi területek növelése a zöldfelületek rovására. Új beépítés elsősorban a mára kezelhetetlenné vált volt zártkertek területén legyen kijelölhető.

- A szétterülés megakadályozása az építési szabályozás eszközrendszerével;
- Jogi vizsgálat az erdőterületek vad beépülésével kapcsolatban;
- Szigorú infrastrukturális előírások foganatosítása;
- Területi növelés helyett a már beépült területek sűrűségének lehetséges emelése.

Központrendszer

A zóna számos helyen központhiányokat mutat, ezek kialakulása, a lakóegységek szorosabb együttműködése teszi lehetővé, hogy a kompaktabb, „rövid utak városának” lehetősége a kertvárosi területeken is megteremtődjön.

- A lokális központok létrejöttének ösztönzése a „rövid utak városa” kialakulása érdekében;
- A helyi intézményekre települő ellátás piaci kereteinek támogatása;
- Az elérés fizikai létesítményeinek – utak, járdák, kerékpárutak kiépítése;
- Központhiányok pótlása.

A gazdasági élet területei:

- Munkahelyi területek rehabilitációja, az értékes épületállomány megtartása;
- A megfelelő infrastrukturális adottságokkal rendelkező területeken a logisztika, szállítmányozás ágazat letelepedési lehetőségének biztosítása;
- a környezetre nem érzékeny munkahelyi funkciókkal együtt „fehérgalléros munkahelyek” létesítése.

Lakóterületek

- Meglévő lakóterületi térségek tartalékainak kihasználása;
- Új területek esetében az alapintézményi ellátás kialakításának megkövetelése;
- A meglévő lakóterületeken a helyi ellátás színvonalának javítása;
- Komplex rehabilitációs program kidolgozása a lakótelepi problémák megoldására;
- Nem lakás céljára kijelölt területen lévő lakott ingatlanok problematikájának rendezése.

DUNA MENTI ZÓNA

Városszerkezet - területhasználat:

A zóna frekvenciált területén a minőségi szint növelése kiemelt cél, ugyanakkor számos meghatározó infrastrukturális fejlesztés is érinti területét.

- Az új szerkezeti elemek - Duna-hidak, hídfők - térségének előrelátó szabályozása;
- A kiemelt területsáv mikrostruktúrájának és közterületi színvonalának emelése;
- A Duna-part elérhetősége és a háttérterületekkel való kapcsolatának megteremtésének támogatása.

Központrendszer

A zóna területén a főközponti térség parti sávjában meghatározó országos közintézmények találhatóak, emellett a turizmus kiemelt világörökségi célterülete, melyben a minőségi fejlesztés térnyerésével kell számolni. A zóna mentén valósulhat meg a főközpont minőségi térnyerése és a Duna menti sávban való további kiterjedése.

- A Duna part elérhetősége és a háttérterületekkel való kapcsolatának megteremtése, ennek támogatása;
- Az átmeneti zóna szakaszán a mellékközpontokhoz párosulva a vízkapcsolat szabályozási vonzatainak kidolgozása;
- Az új építészeti arculat megfogalmazásához nemzetközi és hazai tervpályázatok lebonyolítása.

A gazdasági élet területei:

- K+F+I gazdasági ágak bővülésének, megtelepedésének elősegítése;
- Környezeti ártalommal nem járó munkahelyi funkciók nagyarányú zöldfelülettel;
- Logisztika minőségi bővítése Dél-Budán és Csepelen.

Lakóterületek

- Új lakóterületek építése esetén a Duna megfelelő megközelíthetőségének biztosítása;
- Városias, vegyes lakóterületek kialakítása.

HEGYVIDÉKI ZÓNA*Városszerkezet - területhasználat:*

A zóna szerkezetét alapvetően a domborzat határozza meg, ugyanakkor jelentős természetvédelmi területek találhatók itt.

- Új terület igénybevétele nem érinthet zöldterületet;
- Jogi vizsgálatot igényel az erdőterületek vad beépülése;
- A zóna sűrűségének növelése annak peremén nem kívánatos.

Központrendszer

A domborzat miatt nehezen átjárható zónában jelentős új, jelentősebb központ kialakulása helyett a közeli lokális és helyi jelentőségű központok fejlesztése kívánatos.

- A lokális központok létrejöttének ösztönzése a „rövid utak városa” kialakulása érdekében;
- A helyi intézményekre települő ellátás piaci kereteinek támogatása;
- Az elérést segítő fizikai létesítmények – utak, járdák, kerékpárutak kiépítése;
- Központhiányok pótlása.

A gazdasági élet területei:

- környezeti terheléssel járó funkciók telepítésének tiltása;
- irodai, kereskedelmi, szolgáltató és intézményi típusú funkciók létesítése.

Lakóterületek

- A területi tartalékkal rendelkező meglévő lakóterületek kapacitásának kihasználása magas zöldfelületi arány biztosítása mellett;
- Alapellátás minőségének javítása.

A CÉL INDOKLÁSA:

Budapest térbeli fejlesztésében is a fenntarthatóság szempontrendszerét kell követni. Ez azt jelenti, hogy területtakarékos, a meglévő konszolidált területhasználathoz és a rendelkezésre álló infrastruktúrához igazodó, kiegyensúlyozott vegyes használatot eredményező fejlesztésekre kell törekedni.

Új zöldmezős fejlesztések ugyanis kizárólag újinfrastruktúra építésével és ennek üzemeltetésével valósíthatók meg – a rendelkezésre álló közmű és közlekedési tartalékok hatékony kihasználása helyett –, felemészítve a levegőminőség és klíma szempontjából egyre értékesebb szabadterületeket.

Fentiek alapján a városfejlesztés célterületeinek magját a barnamezős területek kell, hogy képezzék. A város fenntartható fejlesztési pályára állításának és kompaktságának megtartására elengedhetetlen feltétel ezen területek átstrukturálása és újrahasznosítása. A nagy összefüggő térségekben szerkezeti szempontból szükséges, hiányzó funkciók a városszövetbe integrálhatók a meglévő infrastruktúra felhasználásával. A város számára szükséges, változatos területhasználat lehetősége így adott. A célterületek nem egzaktul lehatárolt területek, hanem hatásukban önmagukon túlmutatnak.

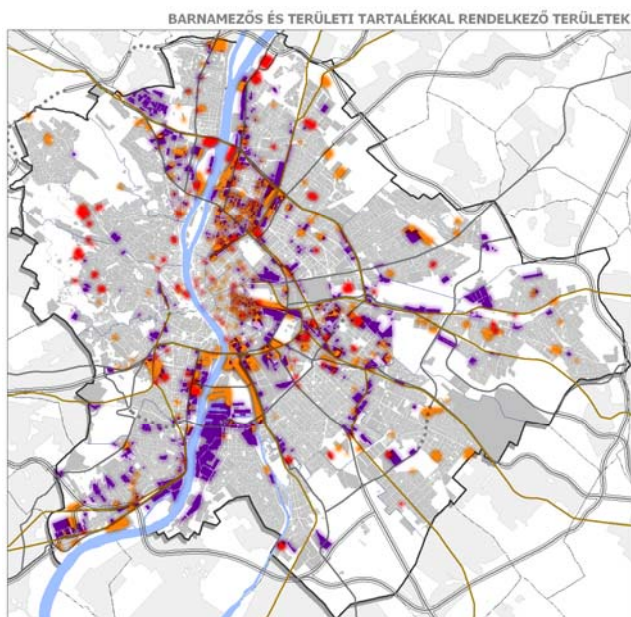
Mivel prioritások nélkül az eddigi gyakorlathoz hasonlóan fennáll a veszély, hogy továbbra is szétforgácsolódnak az egyre szűkebb fejlesztési források, ki kell jelölni azokat a területeket, ahol a kiegyensúlyozott városfejlesztés érdekében a Fővárosi Önkormányzatnak a területekben rejlő fejlesztési lehetőségek kihasználása, vagy az ott található problémák megoldása érdekében kiemelt – kezdeményező, koordináló – szerepet kell vállalnia.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

- 10.1. Forráskoncentráció a prioritások mentén
- 10.2. Barnamezős területek funkcióváltása
- 10.3. Korszerű, komplex modellek kidolgozása és területmanagement létrehozása
- 10.4. Barnamezős területek meglévő infrastruktúrájának kihasználása

HELYZÉTÉRTÉKELÉS:

Budapesten már a rendszerváltást megelőzően megkezdődött az ipari termelés területeinek visszaszorítása, elsősorban a környezetet terhelő nehézipar vonatkozásában. A szocialista piacok összeomlása felgyorsította a folyamatokat és a hazai - ezen belül a budapesti - ipar szerkezeti összeomlásához vezetett. Az újabb – immár kevésbé szennyező – termelő létesítmények jelentős hányada a városkörnyék vállalkozási parkjaiban kapott helyet (például Törökbálint, Biatorbágy, Budaörs, Vecsés, Dunakeszi és más települések). E kettős hatás eredményeként a korábban összefüggő belső munkahelyi területek jelentősen átalakultak, funkciót váltottak, fejlesztésük mozaikos területhasználatot eredményezett.

A város – belső tartalékai ellenére – folyamatosan terjeszkedik, szétterül. A városszövetben nagy mennyiségű, mintegy 1000 hektárnyi olyan terület található, amely korábbi funkcióját elvesztette (barnamezős területek). Ezeken a használaton kívüli területeken sok esetben értékes épületek, részben műemlékek is pusztulnak. Ezen felül számos helyszín rendelkezik településszerkezeti helyzetéből fakadó területi fejlesztési potenciállal, tartalékkal. A barnamezős területek (elsősorban korábbi iparterületek) funkcióváltása megindult, de elsődlegesen a városszerkezetben kitüntetett helyzetben (pl. Duna mentén) lévő területeken. A túlzott területkínálat miatt egyelőre csak a különleges adottságokkal rendelkező területek iránt mutatkozott igény. Helyenként a várhatóan magas járulékos költségek (kármentesítés, műemléki felújítás) gátolták a fejlesztést.

A barnamezős területek többsége a belső zónát körülvevő átmeneti zónában található, de jelentős kiterjedésű területek vannak a Duna menti zóna déli területein is. A volt ipari és közlekedési hasznosítású területek a gazdasági szereplők értékítélete alapján sok esetben minden kontroll nélkül tovább funkcionáltak: városszerkezeti, ezzel ingatlanpiaci helyzetük szerint funkcióváltással felértékelődtek, vagy eredeti funkciójában maradvány számos tulajdonos kezén működnek, szélsőséges esetben használaton kívül kerültek. Az átmeneti zóna térségében a funkcióváltás általában kereskedelmi, irodai funkciókra történt, ritka volt a termelőszektoron belüli váltás. Itt került sor az utóbbi években – ad hoc módon – az új lakóterületek térnyerése is. A zóna átjárhatóságát a vasúti vonalak, pályaudvari bevezető szakaszok is nehezítik, emiatt sem indult meg jelentősebb városszerkezetet is megváltoztató átalakulásuk. A zóna déli sávjában viszonylag kevés a funkcionális keveredés, viszont az északi részén a lakó és gazdasági területek váltakozása tapasztalható. Itt mozaikos jelleggel, kisebb területi egységekben indult meg e területek átértékelődése.

A barnamezős térség előnye, hogy jelentős közműkapacitással rendelkezik, a korábban itt működő iparterületek termelésének megszűntével a kapacitások nagy része felszabadult, átstrukturálásában, hasznosításában jelentős fejlesztési potenciál rejlik.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

10.1. FORRÁSKONCENTRÁCIÓ A PRIORITYÁSOK MENTÉN

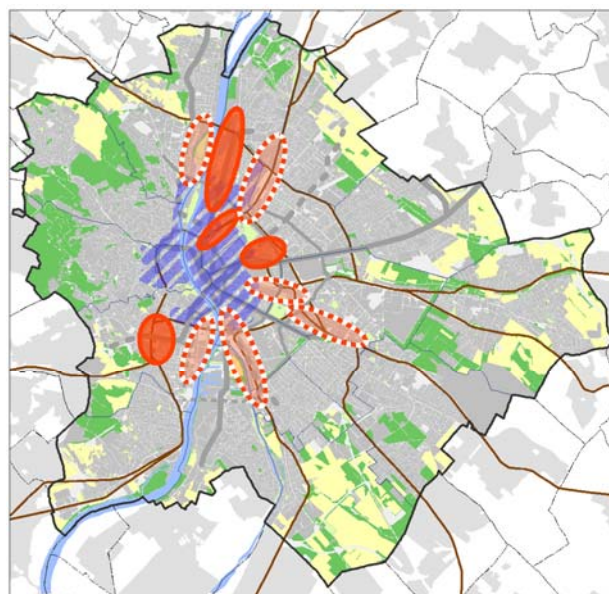
Az eddigi gyakorlattal szemben a szűkülő forrásokat nem elszórt projektekre, hanem jelentős szerkezetalkító, komplex fejlesztésekre kell fókuszálni. Prioritással kell azoknak a térségeknek rendelkezniük, amelyek egyrészt integrált módon képesek komplex problémamegoldásra, másrészt fenntartható értéket teremtenek.

Kiemelten kell figyelembe venni azokat a területeket, amelyek:

- használaton kívüli barnamezős területek,
- alulhasznosítottak, és területi tartalékkal rendelkeznek,
- veszélyben lévő épített örökséggel rendelkeznek,
- köztulajdonban vannak,
- jó közlekedési és közmű infrastruktúrával rendelkeznek.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- Megalapozott, megvalósítható stratégiai programok.

 Községi közlekedéssel kiválóan ellátott fejlesztési célterületek

 Községi közlekedési infrastruktúra fejlesztést igénylő fejlesztési célterületek

 Komplex rehabilitáció belső térsége

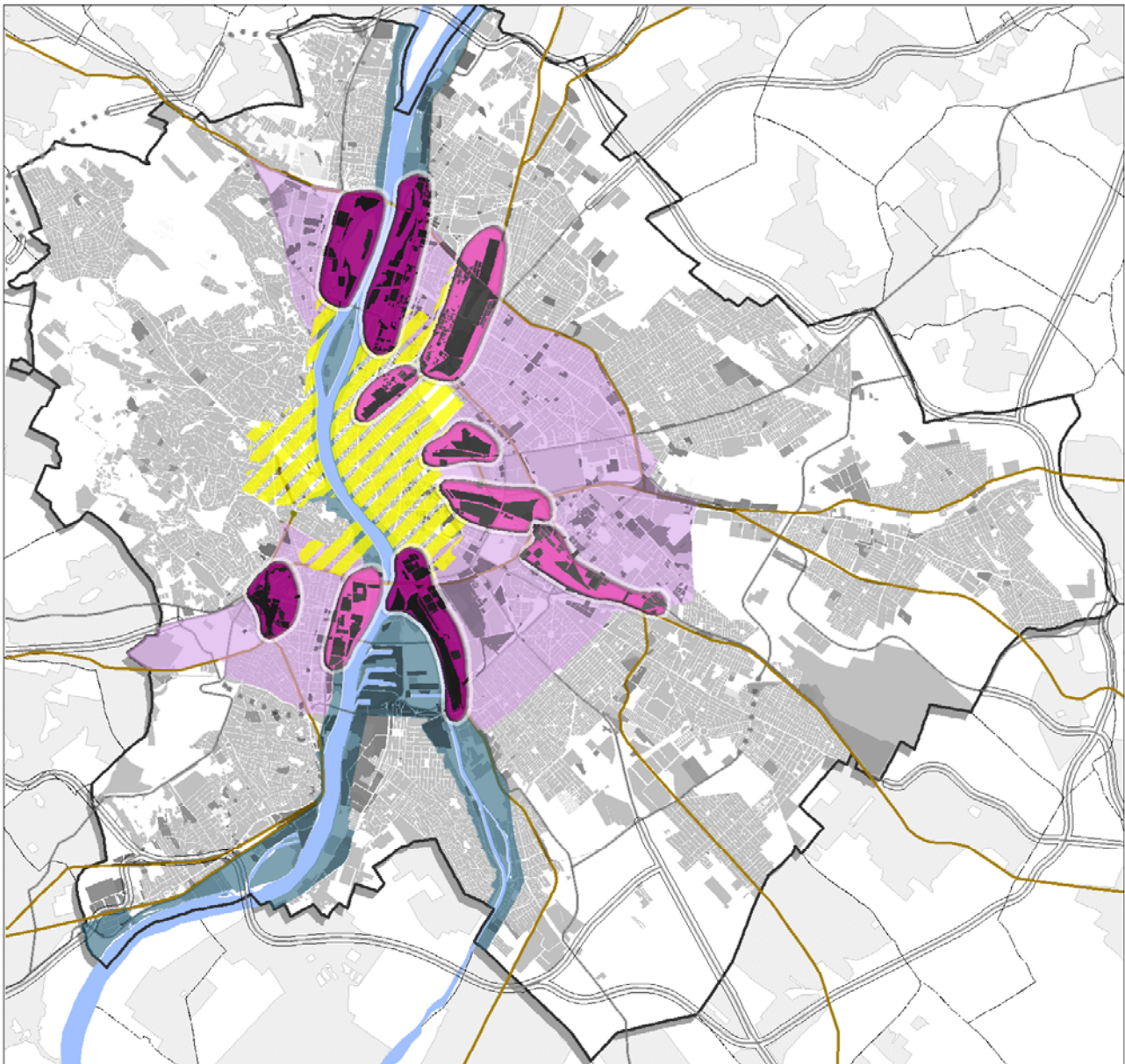
10.2. BARNAMEZŐS TERÜLETEK FUNKCIÓVÁLTÁSA

Az átmeneti zónában elhelyezkedő barnamezős területek megfelelő átstrukturálása hasznosítása kulcskérdés a kompakt város elvén történő városfejlesztés szempontjából. A zóna heterogén volta

miatt nem cél a környezetterhelő termelőtevékenységek megtelepedése. A jelentősebb szállítási tevékenységet vonzó raktározási funkció létesítése csak néhány, jól kiválasztott helyen elfogadható. Az intenzívebb hasznosítás érdekében az ebben a zónában jelenleg csak elszórtan jelen lévő funkciók megtelepedésének ösztönzése szükséges. Ez egyrészt a gazdaságfejlesztés fő irányának megfelelő, jelentős hozzáadott értéket termelő tudás-intenzív ágazatok nagyszámú és klaszterekbe szerveződő

megjelenését jelenti, másrészt viszont olyan termelő ágazatok jelenlétét is, amelyek környezetbarát technológiát alkalmazva, de mégis termelő tevékenységet folytatnak. Ezen túl a lakófunkció megjelenését kell a környezeti szempontból megfeleltethető területeken szorgalmazni, a szükséges ellátó rendszerekkel együtt. A meglévő épületállomány felhasználása esetén különleges lakáskínálat is jöhet létre.

BARNAMEZŐS TERÜLETEK HASZNOSÍTÁSA

Elsődleges, jellemzően barnamezős fejlesztési céltérség:

- Meglévő/tervezett gyorsvasúti kiszolgálással
- Meglévő/tervezett vasúti és/vagy nagykapacitású villamos kiszolgálással

Másodlagos, jelentős barnamezős területtel rendelkező fejlesztési céltérség:

- Átmeneti zóna területe
- Duna menti zóna területe
- Belső területek rehabilitációja a használaton kívüli és alulhasznosított területek hasznosításával

A fejlesztési folyamat részét kell, hogy képezze a zöldterületi hálózat fejlesztése annak érdekében, hogy az intenzíven beépített belváros mellett az átmeneti zóna lakóterületeinek is javuljon a zöldfelületi ellátottsága.

A funkciógazdagság vonzóvá teheti a térséget, pl. a szabadidős funkciók – beleértve a szabadidős sportokat is – ezért számára helyet kell biztosítani.

A középtávú stratégiák kidolgozásánál fontos feladat annak felmérése, hogy Budapest hosszú távú fejlesztési céljainak eléréséhez milyen típusú területekből milyen arányban van szükség. Csak ezek tudatában tehetők meg a hasznosítás előkészítésére vonatkozó további lépések, aminek célja az értékteremtés. Fontos tehát a fejlesztési célterületek tematikus megfeleltetése.

A feladat komplex jellege miatt a közszféra szerepvállalása alapvető, a Fővárosi Önkormányzatnak kell kezdeményezően fellépnie.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Partnerségi viszonyok kialakítása közös projektek megvalósítására;
- ▶ Támogatott funkciók ösztönzése.

10.3. KORSZERŰ, KOMPLEX MODELLEK KIDOLGOZÁSA ÉS TERÜLETMANAGEMENT LÉTREHOZÁSA

A barnamezős területeken történő fejlesztések a területi potenciál kihasználása mellett egyszerre a területeken lévő környezeti problémák megoldását is jelentik.

A területek tényleges fejlesztésére csak az érintettek (kerületek, fejlesztők, lakosság, tulajdonosok) közös akarata esetén van esély. Az egyes területekre testreszabott programot és differenciált eszközrendszert kell kidolgozni, a végrehajtáshoz pedig megfelelő szervezeti egységet kell létrehozni.

Alapvető elvárásként kell megfogalmazni az önfinanszírozó és öfenntartó gazdálkodási módot. Ennek indikátorait a gazdasági teljesítményekhez, a fenntarthatóság biztosításához és a keletkeztetett pozitív gazdasági hatásokhoz (újabb vállalkozások alakulása, foglalkoztatás bővülése, befizetett adóbevételek növekedése stb.) szükséges alakítani.

A rendelkezésre álló óriási területkínálat miatt hangsúlyosan törekedni kell a területek átmeneti hasznosítására is. Az épületállománnyal nem rendelkező területek zöldfelületként javíthatják a főváros környezetállapotát, és egyben segíthetik a kármentesítés folyamatát, de más célú hasznosításukat is lehetővé kell tenni. Az értékes épületállománnyal rendelkező területeken – ez sok

esetben védett épületeket is jelent – az értékmentéshez akár átmeneti hasznosítás is párosulhat, pl. kulturális vagy szabadidős célra.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Területmanagement rendszerének működtetése;
- ▶ Partnerségi viszonyok kialakítása;
- ▶ Átmeneti hasznosítások ösztönzése;
- ▶ Kármentesítés, értékvédelem támogatása.

10.4. BARNAMEZŐS TERÜLETEK MEGLÉVŐ INFRASTRUKTÚRÁJÁNAK KIHASZNÁLÁSA

A barnamezős területeken – elsősorban iparterületként történő egykori működésük miatt – a korábban kialakított közlekedési és közmű infrastruktúrák nagy értéket képviselnek, kihasználásuk gazdasági érdek.

A szerves városfejlődés csak az infrastruktúra hálózatokkal együtt lehetséges, ellenkező esetben a kialakult területhasználatot az infrastruktúra kénytelen követni, ami az önkormányzatokat sok esetben indokolatlanul, és nem a fejlesztési prioritások sorrendjében terheli.

A felhagyott és alulhasznosított területeken az összességében nagy kapacitások biztosítására kiépült közmű infrastruktúra lehetőségei kihasználatlanul rendelkezésre állnak, így a város külső részén újabb és újabb építési területek kijelölése, és a hozzájuk tartozó hálózatok fejlesztése nem ésszerű.

A területek belső hálózatának állapota a karbantartási tevékenységek hiánya miatt folyamatosan romlik, ennek a folyamatnak a megállítása szükséges.

Mivel ezen ingatlanokon a zöldfelületi arány jellemzően csekélynek mondható, így egy irodai vagy lakófunkciójú hasznosítás kapcsán a zöldfelületi növekmény következtében az elvezetendő csapadékvizek mennyisége is csökken, kevésbé terhelve így a környező hálózatokat is.

Villamosenergia- és gázellátottság vonatkozásában a volt iparterületek környezetében jelentős kapacitások állnak rendelkezésre. Az egyes fejlesztési területek energiaellátása a kiépült nagykapacitású hálózatoknak köszönhetően lényegesen alacsonyabb költségeket jelent, mint egy zöldmezős projekt esetén.

Ki kell használni az átmeneti zónában található barnamezős térségek kedvező közlekedési adottságait. A zóna területét átmetszi az összes – országos és térségi kapcsolatot nyújtó – sugárirányú közúti elem. A városon belüli közlekedés szempontjából meghatározó jelentőségű körutak közül a zóna belső határát Budapest legfontosabb közúti eleme, a Hungária-

gyűrű alkotja. A városszerkezeti hiányok pótlása jegyében a zóna külső határán kell majd megvalósítani a városközpont területét tehermentesíteni hivatott közúti gyűrűt, északi és déli szakaszán egy-egy Duna-híddal.

A zóna területét átszeli az összes metró és HÉV vonal, továbbá valamennyi tervezett gyorsvasúti elem nyomvonala, és itt található a gyorsvasúti hálózathoz funkcionálisan kapcsolódó intermodális központok. A fővárosi vasúthálózat leghosszabb szakasza, és a teherpályaudvari funkciók döntő része is itt helyezkedik el. A vasút nem csak közlekedési infrastruktúrát, hanem mára feleslegessé vált területei révén barnamezős fejlesztési területeket is jelent.

A következő évtizedek során a főváros városfejlesztési tevékenységét a barnamezős területek kiaknázatlan lehetőségei felé kell terelni, szemben a zöldmezős igényekkel.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A barnamezős területek térségében meglévő műszaki infrastruktúra használatának ösztönzése;
- ▶ Zöldfelületek növelésének ösztönzése;
- ▶ A terület strukturális átalakítását célzó beruházások támogatása;
- ▶ Szabályozási és jogi bónuszrendszer megteremtése;
- ▶ Környezeti kármentesítés támogatása.

A CÉL INDOKLÁSA:

A társadalmi, gazdasági, technológiai fejlődés eredményeképpen Európában az urbánus épített környezet vált a meghatározóvá. Az életszínvonal emelkedésének következtében minden településtípus, így a nagyvárosi környezetet jelentő Budapest esetében is folyamatosan növekszik a társadalom helyváltoztatás iránti igénye, a **mobilitás**.

A közlekedés – a műszaki infrastruktúra és annak felhasználásával nyújtott szolgáltatások együttese – akkor lehet hosszú távon is eredményes, ha az gazdaságosan üzemeltethető és a fenntarthatóság szempontjainak megfelelően fejleszthető.

A fenntartható fejlődés szempontjából fontos, hogy a helyváltoztatás iránti igények a város szerkezetének tervszerű alakításával fajlagosan csökkenjenek, és az utazási szokások tudatos befolyásolásával toljódnak el a környezetet kímélő közlekedési módok felé, **intelligens** közlekedést eredményezve.

Több cél (☞ 2. Partnerség – a jövő közös tervezése a térségben és országosan, ☞ 4. Budapest nemzetközi és európai szerepkörének erősítése, ☞ 6. Hatékony energiagazdálkodás és klímavédelem, ☞ 8. A Dunával együtt élő város, ☞ 9. Hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezet – kompakt város) keretén belül kifejtett, közlekedéssel kapcsolatos feladatok együttes és összehangolt megvalósulásának következtében, hosszú távon válnak majd érzékelhetővé azok az eredmények, melyek az intelligens mobilitás irányába vezetnek a fővárosban.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

A fővárosi közösségi közlekedés	11.1.	Kínálati jellegű közösségi közlekedés megteremtése és működtetése
	11.2.	A közösségi közlekedés területi hiányainak megszüntetése
	11.3.	A városi kötöttpályás hálózatok kiemelt fejlesztése
	11.4.	Városi (és elővárosi) vasúti közlekedés fejlesztése
	11.5.	Városi hajózás fejlesztése
	11.6.	A közlekedési eszközváltás feltétel rendszerének biztosítása a fővárosban
	11.7.	A központrendszer elemeinek, valamint a városi intermodális és az átszálló csomópontok kiemelt fejlesztése
A fővárosi egyéni közlekedés	11.8.	Hálózati hiányok megszüntetése, új dunai átkelők létesítése
	11.9.	Közterületek újra felosztása
	11.10.	Gyalogos közlekedés kiemelt fejlesztése
	11.11.	Kerékpározás fejlesztése
	11.12.	Egyéni személygépjármű közlekedés fejlesztése, forgalomcsillapítás
	11.13.	Parkolási problémák kezelése

A FŐVÁROSI KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉS

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapesten 2011. évben a városhatárt átlépő forgalommal együtt naponta több mint 5.000.000 utazás bonyolódott le (mely magában foglalja a gyalogosan megtett utakat is). A közösségi közlekedéssel naponta megtett mintegy 2.300.000 utazás, és az egyéni személygépjármű közlekedéssel lebonyolított utazások aránya (az ún. modal-split arány) az 1990-es évek 80–20%-os értékéről mára 61,4–38,6%-ra módosult.

A városi közösségi közlekedés mintegy 1.100 km hosszúságú vonalhálózat folyamatos működtetését jelenti, melyhez a több száz milliárdos értéket képviselő járműállomány, valamint az annak tárolását, javítását biztosító, együttesen 132 ha kiterjedésű üzemi területek összessége is tartozik.

A város beépített területeinek 76%-a rendkívül alacsony építési paraméterekkel rendelkezik. Ennek ellenére a közösségi közlekedés lefedettsége magas, az ellátandó területek 71%-a esik a megálló 300 m-es sugarú körén belül. A főváros központrendszerének részeként a belvárost jelentő városközpont mellett jelentősebb, azt tehermentesíteni tudó központokból álló hálózat nem alakult ki, továbbá néhány jelentős lakos számú, telepszerű beépítéssel rendelkező lakóterület megfelelő kötöttpályás megközelítése (Újpalota, Káposztásmegyér, Gazdagrét) sok esetben évtizedek óta nem megoldott. Ennek ellenére Budapest közösségi közlekedésének hálózatszerkezeti adottságai (kiterjedtség, differenciáltság) kedvezőek, minőségi paraméterei azonban – kevés kivételtől eltekintve – elmaradnak a vonzerő igényelte színvonaltól. Különösen a megbízhatóság és a kényelem javítása igényel fejlesztéseket.

A jelentős beépítési intenzitással, laksűrűséggel rendelkező városok belső közlekedése csak a színvonalas közösségi közlekedéssel biztosítható a fenntartható fejlődés jegyében, ugyanakkor a személygépjármű közlekedéssel szemben versenyképes, gazdaságos közösségi közlekedés feltételei csak urbánus városi környezetben alakíthatók ki. Tehát a közlekedés és a területfelhasználás egymást jelentős mértékben befolyásoló kapcsolatát a vonzó közösségi közlekedés határozza meg.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

11.1. KÍNÁLATI JELLEGŰ KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉS MEGTEREMTÉSE ÉS MŰKÖDTETÉSE

A budapesti közösségi közlekedési rendszer a főváros területi kiterjedéséből, továbbá településszerkezeti adottságaiból következően jelentős mértékben járul hozzá a lakosság mobilitási szükségleteinek kielégítéséhez, valamint a város életéhez, a gazdaság működtetéséhez. A közösségi közlekedés – mint szolgáltatás – vonzerejének, versenyképességének növelése alapvetően igényli a színvonalának javítását már rövid távon is.

Ennek részeként szükséges a ténylegesen jelentkező utazási igényeket folyamatosan meghaladó férőhelykínálat (csúcsidőn kívül az ülőhelyhez való jog) biztosítása, a szolgáltatások megbízhatóságának és menetrendszerűségének javítása, továbbá komfortos megállók, utasbarát és esztétikus járművek, valamint a megfelelő utastájékoztató rendszer biztosítása.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

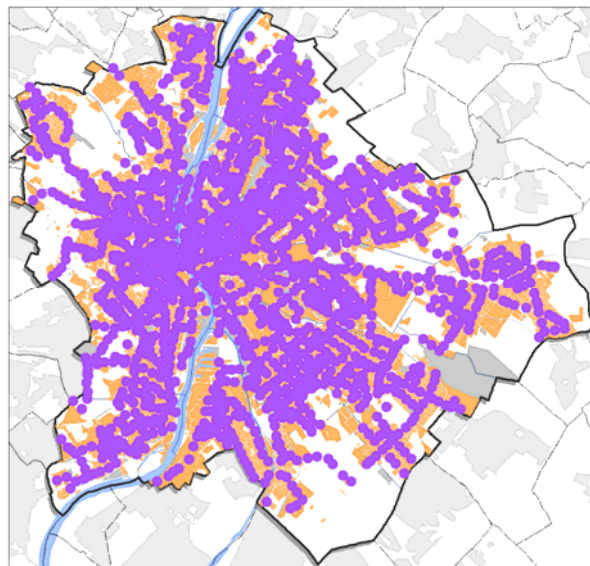
- ▶ Jármű beszerzés;
- ▶ Férőhely kínálat biztosítása;
- ▶ Megfelelő épített környezet létrehozása.

11.2. A KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉS TERÜLETI HIÁNYAINAK MEGSZÜNTETÉSE

Budapest közösségi közlekedési rendszerének európai összehasonlításban is kedvező hálózati lefedettségét – az egyéni személygépjármű közlekedéssel szembeni vonzó közlekedési lehetőség biztosításához – az ellátással nem rendelkező, de már beépített területekre is ki kell terjeszteni.

Az újonnan beépülő területek esetében feltételként kell meghatározni a közösségi közlekedés fejlesztéssel egyidejű kialakítását, preferálva a nagy kapacitású kötöttpályás eszközöket (9.5. A területfelhasználás és a közlekedési rendszer térbeli összehangolása a közlekedési igények csökkentésére törekedve).

A város már ellátott, az átlagosnál nagyobb beépítési intenzitással rendelkező területein lehetőség és igény szerint a hálózat további sűrítése (törekedve akár a 300 m-nél rövidebb megállóhely elérhetőség biztosítására) az általánosan alkalmazandó eszköz.

JELMAGYARÁZAT:

- Közforgalmú közlekedési eszközzel ellátatlan területek
- Közforgalmú közlekedési eszközzel ellátott területek (500m/300m gyaloglási távolságon belül)
- Közforgalmú közlekedési eszközökkel ellátást nem igénylő területek

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Meglévő hálózat területi kiterjesztése;
- ▶ Meglévő hálózat területi sűrítése.

11.3. A VÁROSI KÖTÖTPÁLYÁS HÁLÓZATOK KIEMELT FEJLESZTÉSE

A kötöttpályás közlekedés független a közúti forgalom zavaró hatásaitól, kisebb légszennyezést eredményez, és az intenzívebb, gazdaságosabb területfelhasználás irányába mutat. A közösségi közlekedésen belül ezért kiemelten kezelendők a városi kötöttpályás hálózatok, törekedve az interoperabilitás elvének érvényesítésére is (9.2. A kötöttpályás közösségi közlekedés elemeinek fejlesztési tengelyként történő figyelembevétele).

A gyorsvasúti hálózat (metró, regionális gyorsvasút) új vonalakkal, szárnyvonalakkal történő bővítése csak közép vagy hosszú távon reális.

A közúti-vasúti (villamos) vonalak fejlesztése (felújítása és meghosszabbítása), hálózatba szervezése már rövid és közép távon megvalósítható, elsősorban a belső és az átmeneti zóna területét érintő feladatokat jelent.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Metró hálózat bővítése;
- ▶ HÉV vonalak összekötése, regionális gyorsvasúttá fejlesztése;
- ▶ Villamos (közúti vasút) hálózat kiterjesztése.

11.4. VÁROSI (ÉS ELŐVÁROSI) VASÚTI KÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSE

Budapest és a várostérség közötti elővárosi közlekedési rendszer figyelembevételével (☞ 2.4. Az elővárosi vasúti közlekedés integrált szemléletű fejlesztése) döntően a meglévő és kiterjedt fővárosi vasúti hálózaton meg kell teremteni a városon belüli vasúti közlekedést, a hagyományos városi közösségi közlekedés integráns részeként.

A városon belüli vasúti közlekedés létjogosultsága elsősorban a városhatár menti kerületek és a belváros, valamint az egymástól távol fekvő kerületek közötti utas áramlásban jelentkezik a megfelelő forgalmi és átszálló kapcsolatok biztosításával.

A városon belüli vasúti közlekedés térnyeréséhez szükséges a hagyományos városi közösségi közlekedési hálózatokra való átszállás feltételeinek megteremtése, valamint a járművek és állomások fizikai állapotának lényeges javítása.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Jármű beszerzés;
- ▶ Vágányhálózat fejlesztése;
- ▶ Átszálló kapcsolatok kiépítése;
- ▶ Megfelelő épített környezet létrehozása.

11.5. VÁROSI HAJÓZÁS FEJLESZTÉSE

A főváros területén belül a Duna egy észak-déli irányú közlekedési lehetőséget jelent. A jelenleginél hatékonyabb, környezetbarát vízi közlekedést a hagyományos városi közösségi közlekedés integráns részévé kell tenni annak ellenére, hogy az utazási igények tekintetében lényegesen kisebb súlyt képvisel, mint a többi üzemeltetési ágazat.

A városon belüli hajóforgalom elsősorban a hosszirányban jelentkező közlekedési igények ellátása esetében életképes. A városon belüli, és a városhatár térségében lévő folyóparti települések hivatásforgalmi vízi közlekedését integráltan kell kialakítani (☞ 2.8. Településközi hajó forgalom beindítása).

A Dunán jelentkező keresztirányú hajózási igények hídpótló jellegűek, ezeket csak az elővárosi zóna területrezei között (ahol nagy a hidak közötti távolság), a város északi és déli part szakaszain érdemes biztosítani.

A vízi közlekedés sikerét jelentős mértékben meghatározzák a szárazföldi közösségi hálózatokra történő átszállás lehetőségei, a part menti területek fejlődése, a biztosított kikötői infrastruktúra és hajópark, valamint a hajó forgalom nyújtotta közlekedési szolgáltatás színvonala (gyorsaság, követési idő, kényelem).

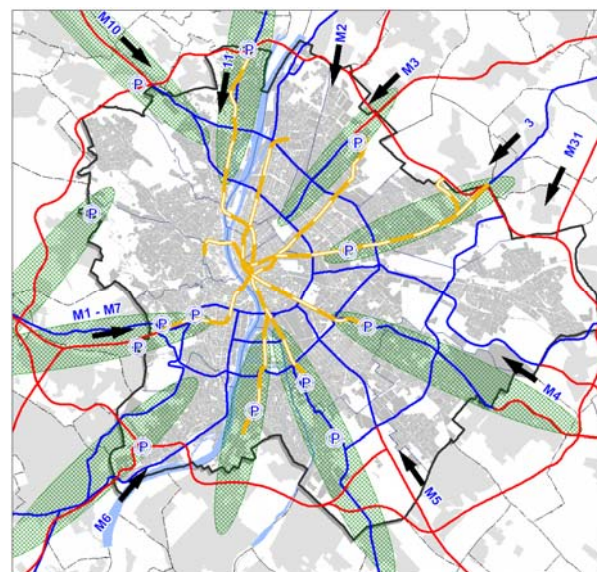
A városon belüli (és a térségi) áruszállításban a hajózás érdemi szerepet nem tölthet be a rövid szállítási távolságok és az átrakási kényszer miatt. Jelentősége csak az országos és nemzetközi fuvarozásban jelentkezik (☞ 4.13. Kikötőfejlesztés a nemzetközi személyforgalom és áruszállítás terén).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Jármű beszerzés;
- ▶ Átszálló kapcsolatok kiépítése.

11.6. A KÖZLEKEDÉSI ESZKÖZVÁLTÁS FELTÉTEL RENDSZERÉNEK BIZTOSÍTÁSA A FŐVÁROSBAN

Budapest közigazgatási területének nagyságából, extenzív területhasználatából következően a főváros külső területein keletkező (valamint térségi szerepéből adódóan a városhatáron átlépő) jelentős nagyságú, személygépjármű forgalom csökkentésére szükséges létrehozni a közlekedési eszközváltást (átszállást) biztosító pontok hálózatát – P+R parkolók és a kerékpáros közlekedés számára a B+R tárolók rendszerét – a közösségi, azon belül elsősorban a nagykapacitású kötöttpályás hálózatokhoz kapcsolódva.

	Térségi jelentőségű P+R parkolók		Gyorsvasúti hálózat 2030-ig (Metró, Regionális gyorsvasút)
	Gyorsforgalmi út		Közlekedési eszköz váltó zóna
	Országos jelentőségű főút		

A főváros és a környező települések a meglévő P+R hálózat hiányosságait a parkolási létesítmények tervszerű építésével, és célorientált üzemeltetésével oldhatják fel.

Az elővárosi és az átmeneti zóna területén, a közúthálózat sugár irányú elemei és a kötöttpályás hálózatok (metró vonalak, HÉV vonalak és a fejlesztésükkel létrejövő regionális gyorsvasutak, villamos vonalak, vasút vonalak) kapcsolódási pontjainál az utasforgalom igényeire méretezett parkoló hálózatot kell kialakítani. A P+R parkolók 4000 férőhelyet el sem érő jelenlegi kapacitását a főváros lakos számának megfelelően több 10.000 férőhelyre kell növelni. A várostérség településein keletkező személygépjármű forgalmat, már lehetőség szerint a városhatár előtt meg kell állítani, biztosítva az eszközváltás lehetőségét. (☞ 2.6. A közlekedési eszközváltás feltétel rendszerének biztosítása a várostérség településein). Csak az érintett települések együttes fellépése vezet a hatékony közlekedési eszközváltáshoz.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Parkoló területek, műtárgyak építése;
- ▶ Vonzó használati feltételek kialakítása.

11.7. A KÖZPONTRENDSZER ELEMEINEK, VALAMINT A VÁROSI INTERMODÁLIS ÉS AZ ÁTSZÁLLÓ CSOMÓPONTOK KIEMELT FEJLESZTÉSE

A fenntartható fejlődést elősegíti, ha a megfelelő területhasználat következtében (kompakt városszerkezet, vegyes területhasználat) a gépjármű használatot jelentő utazási igények fajlagosan alacsonyak maradnak. Az utazások minél nagyobb része gyalogosan vagy kerékpárral lebonyolítható, és a gépjárművel történő utazások hossza is rövidül.

A beépített területek nagy része jelenleg alacsony építési sűrűségű, mely a közlekedésben kisebb közösségi közlekedési arányt eredményez, mint egy intenzív beépítésnél jelentkező érték. Ennek következtében az alacsony építési sűrűséggel rendelkező területeken a közösségi közlekedésen belül gazdaságtalan a színvonalasabb szolgáltatást nyújtó és ugyanakkor nagyobb teljesítőképességgel rendelkező kötöttpályás hálózatok üzemeltetése.

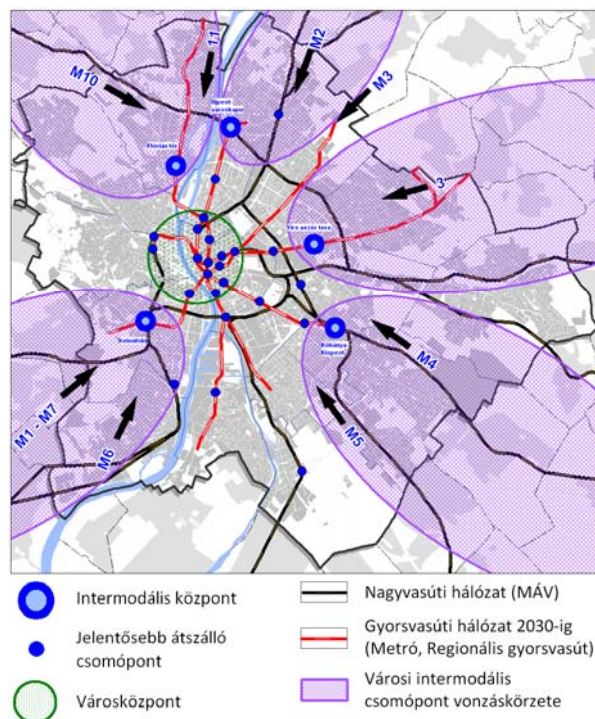
Budapesten is jelentősen átalakítja az utazási igényeket a városközpontot tehermentesítő, területileg hierarchizált központrendszer létrehozása (jobb területfelhasználás következtében kevesebb és rövidebb utazás), továbbá a közösségi közlekedéssel nehezebben (gazdaságtalanabban) kiszolgálható területek beépítésének erőteljes korlátozása, és a forgalomvonzó létesítményeknek a meghatározó

(kötöttpályás) közösségi közlekedési vonalak mellé történő szisztematikus telepítése. (☞ 9.10. Térbeli szerkezetbe illeszkedő központok létrehozása)

A város differenciált területszerkezetéből és közlekedési rendszeréből adódóan, az egyes zónákban különböző a közösségi és az egyéni közlekedés aránya, valamint a közösségi közlekedési jellemző eszközei. Az eltérő adottságú területek között szükséges a különféle közösségi közlekedési eszközök és módok közötti együttműködés megteremtése, átszálló és intermodális csomópontok kiépítésével.

A meghatározó jelentőségű közösségi közlekedési utas áramlatok metszéspontjainál, és a város településszerkezete által meghatározott helyeken, a közösségi közlekedés szerepének biztosítását, súlyának növelését segíti elő a jelentősebb átszálló csomópontok minőségi fejlesztése.

Az intermodális csomópontok a vasúti és gyorsvasúti kapcsolataik következtében, az egész várostérség közösségi közlekedésének kitüntetett helyszíneit jelentik (☞ 9.12. A hagyományos- és az újabb kereskedelmi központok, valamint az intermodális központok fejlesztéseinek összehangolása, elérhetőségek javítása).

Az átszálló csomópontok és a városi intermodális csomópontok színvonalas építészeti-közlekedési környezetet eredményező kialakítása, párosítva a központképző funkciók tudatos ide telepítésével, ezeken a helyeken intenzív beépítésű vonzó városias környezet eredményezhet. Az intermodalitás és a központképzés kedvező egymásra hatását ki kell aknázni a városfejlesztésben.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A központrendszer elemei elérhetőségének javítása;
- ▶ A városi intermodális, és a fontosabb átszálló csomópontok központként történő fejlesztése.

A FŐVÁROSI EGYÉNI KÖZLEKEDÉS**HELYZETÉRTÉKELÉS:**

Budapest teljes, 525,13 km²-es közigazgatási területének 13,8%-át teszik ki a közlekedési célú közterületek, melyek egy több mint 4.300 km-es közúti hálózatot biztosítanak a fővárosi közlekedés számára. A közlekedési célú közterületeknek egyidejűleg többféle, közlekedési és egyéb igényeknek (közművek elhelyezése, zöldfelületi elemek befogadása, városkép alakítása) is meg kell megfelelniük. A közúti hálózaton bonyolódik a város felszíni közösségi közlekedése (villamos és autóbusz-trolibusz forgalom), valamint a személygépjármű közlekedés. Itt kerül kialakításra a teljes gyalogos közlekedési rendszer, és a kerékpáros infrastruktúra egésze. A közúti hálózat – a közterületen kívüli várakozóhelyek elégtelen mennyisége miatt – jelentős számú parkoló elhelyezését is kénytelen biztosítani a város egyes területein.

A közúti hálózat biztosítja döntő részben a szükséges területeket a város működtetéséhez nélkülözhetetlen közlekedés műszaki infrastruktúrájának elhelyezéséhez és a felhasználásával nyújtott szolgáltatások lebonyolításához, ugyanakkor összefüggő hálózata folytán a településszerkezetet jelentős mértékben determináló tényező is.

A város jelenlegi közúti hálózata hiányos, ez a hiány nem csak közlekedésszerkezeti, hanem városszerkezeti hiányt is jelent. Különösen a körirányú elemek és Duna-hídjaik hiánya (Körvasúti menti körút) jelent lényeges szerkezeti torzulást, amelynek következtében a közúti forgalmi sávok jelentette kapacitásnak 50%-a máig a nagykörút vonalán, és azon belül található. Ez az adottság a belső városrészek nem kívánatos forgalmi túlterhelését eredményezi. A fővárosi hidakon naponta több mint 540.000 közúti gépjármű kel át, a közösségi közlekedéssel áthaladó utasok száma pedig megközelíti az 530.000 főt (az M2 metróvonallal együtt a folyót keresztező utasok száma eléri a 690.000 főt).

Budapest meglévő közlekedési rendszerén az átlagos gazdasági környezetben jelentkező forgalmi igények helyenként meghaladják annak kapacitását, melynek következtében torlódások alakulnak ki. A közvélemény körében a forgalmi torlódások okozta kiszámíthatatlan haladás az egyik fő oka a közúti közlekedésről kialakult kedvezőtlen képnek.

A közterületeken lévő infrastruktúra elemeknek (útpályák, járdák, kerékpárutak, parkolók) állapota a megfelelő ütemű, rendszeres felújítás elmaradása, és a fenntartás elhanyagolása miatt egyre romlik, erősítve a főváros közúti közlekedéséről kialakult kedvezőtlen képet.

A város közlekedésében ellentmondásos helyzetet teremt, hogy miközben a közlekedés humanizálásával, annak pozitív hatásaival (a gyalogos utcák, a gyalogos elsőbbségű utcák, a kerékpár- és buszsávok kialakítása) a városközpont térségében csökken a hosszabb távú utazásokhoz szükséges gépjármű forgalmat szolgáló közúti kapacitás, annak ésszerű pótlása – a szerkezeti hiányok pótlásával – másutt nem történik meg. Ugyanakkor az érintett lakosság elégtelen parkolási lehetőségei akadályozzák a gyalogos közlekedést, és a minőségi közösségi területek kialakítását.

A közlekedés döntő részét lebonyolító közúti hálózat tulajdonjoga megoszlik az állam, a fővárosi önkormányzat, és a kerületi önkormányzatok között. A jelenlegi tulajdonviszonyok azonban sok esetben nincsenek összhangban az érintettek közlekedés terén jelentkező feladataival és akadályozzák egy egységes közlekedési rendszer megteremtését, ésszerű működtetését.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:**11.8. HÁLÓZATI HIÁNYOK MEGSZÜNTETÉSE, ÚJ DUNAI ÁTKELŐK LÉTESÍTÉSE**

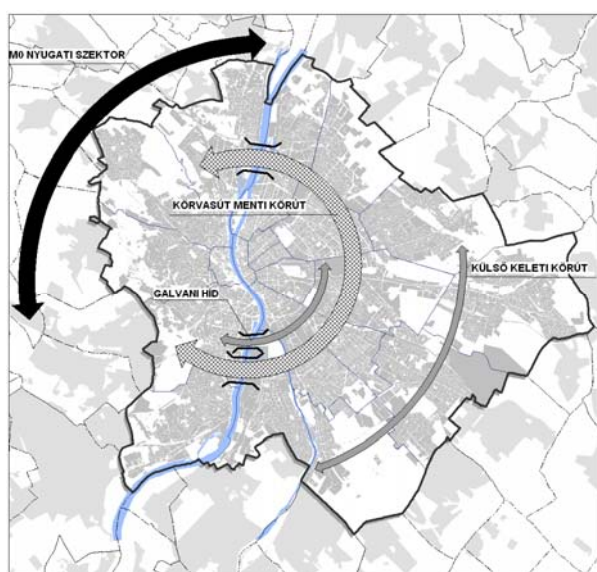
A Duna-hidak elégtelen száma, és területileg egyenlőtlen eloszlása nem csak a közlekedésben okoz anomáliákat, hanem korlátozza az egyes városrészek megfelelő szintű, funkcionális együttműködését is.

Buda, Csepel és Pest között a településszerkezet figyelembevételével új dunai átkelési lehetőségeket kell építeni a főváros északi és déli térségeiben.

Pesten, a beépített területek terjeszkedésének ütemét a kedvező domborzati adottságok ellenére sem követte új körúti elemek kiépítése, ezért a forgalmi

helyzet mára a város megfelelő működését akadályozza. A közúti hálózat ésszerű működésének, a városközpont területének forgalmi túlterhelés alóli mentesítésének, és a településszerkezet kiegyensúlyozásának érdekében a hiányzó, harántoló irányú szerkezeti elemeket meg kell valósítani.

Budapest, és a fővárost körülvevő térség települései között meglévő, egyes sugárirányú kapcsolatok fővárosi szakaszainak fejlesztése (kerületrészeket elkerülő útszakaszok létesítése, keresztmetszetek átalakítása) szükséges. Ezek a fejlesztések az érintett városrészek területét mentesítik az átmenő forgalomból származó környezeti terhelések alól, a szükséges forgalmi lehetőségek biztosítása mellett.

JELMAGYARÁZAT:

- Gyorsforgalmi úthálózat fejlesztés
- Térségi, fővárosi jelentőségű úthálózat fejlesztés
- Országos jelentőségű úthálózat fejlesztés

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Új dunai átkelők építése;
- ▶ A körirányú közúthálózat kiegészítése, fejlesztése;
- ▶ A sugárirányú közúthálózat (kerületrészeket elkerülő szakaszok) fejlesztése.

11.9. KÖZTERÜLETEK ÚJRA FELOSZTÁSA

A korábbi évtizedekben a közlekedési célú közterületek domináns eleme általában az egyéni személygépjármű közlekedés volt. Egy élhetőbb város kialakítására törekedve a „közúti területek újra felosztása” szükséges.

A közúti területeknek az egyes közlekedési módok közötti megoszlását célirányosan módosítani kell – a város egyes zónáiban más és más mértékben – a felszíni közösségi közlekedés, a gyalogos közlekedés és a kerékpáros közlekedés javára, de a személygépjármű közlekedés lehetőségének megtartásával.

A „közúti területek újra felosztása” mint fejlesztési stratégia, párosulva a belső városi területeket mentesítő, a külső városi területeket a hálózati hiányok megszüntetése révén helyzetbe hozó fejlesztésekkel, továbbá a komplex parkolás szabályozással és parkolás gazdálkodással, a forgalmi- és közterületi minőség általános javításával, a gyalogos és kerékpáros közlekedés preferálásával a mobilitás humanizálását célozza.

A közúti területek „újra felosztásának” eredményeként a közlekedési célú közterületek a jelenleginél kevésbé lesznek csupán közlekedési funkciójú területek, sokkal inkább be tudják majd tölteni az urbanus környezetben fontos „közösségi tér” funkciót is.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Meglévő közterületek gyalogos-kerékpáros barát átalakítása.

11.10. GYALOGOS KÖZLEKEDÉS KIEMELT FEJLESZTÉSE

A városi életminőség értékét csökkentő környezeti ártalmak – a zaj és a légszennyezettség – miatt jelentős a társadalmi igény – különösen az érzékeny és értékes városrészekben – a gépjármű közlekedés korlátozására, az „autómentes város”-ra (ugyanakkor ezzel ellentétesen a személygépjárműre alapozott gyors és kényelmes közlekedés lehetősége is természetes elvárásként jelentkezik).

A közterületeken, azon belül különösen a közúthálózatnál biztosítani kell a városképet befolyásoló esztétikus és a zöldfelületi elemekkel összhangban kialakított, valamint legalább a közlekedés céljára szükséges keresztmetszeti szélességekkel és használatbarát műszaki kialakítással rendelkező gyalogosjárda hálózatot.

A közterületeket a gyalogos közlekedés funkcionális szükségletein túlmenően a társadalom közösségi tereként is figyelembe kell venni és alakítani. A központrendszer meghatározó elemeinek területén, valamint a jelentős lélekszámmal rendelkező lakótelepeken a meglévő gyalogosövezetek, gyalogosutcák rehabilitációja, azok területi kiterjesztése, vagy újak kialakítása jelent fontos eszközt.

A „feleslegesen megtett utakra” leginkább érzékeny gyalogos közlekedés számára megfelelő tagoltságú tömb struktúra (speciális területfelhasználási elemek és helyzetek kivételével 250 m-es maximális tömb hossz), és megfelelően átjárható közlekedési infrastruktúra kialakítása (vasútvonalak, főútvonalak keresztezhetősége) szükséges.

A gyaloglásnak, mint önálló, környezettudatos közlekedési módnak az elismertségét, lakosság általi elfogadását a megfelelő neveléssel és propagandával kell ösztönözni (iskolai tananyag, autómentes hétfvégek).

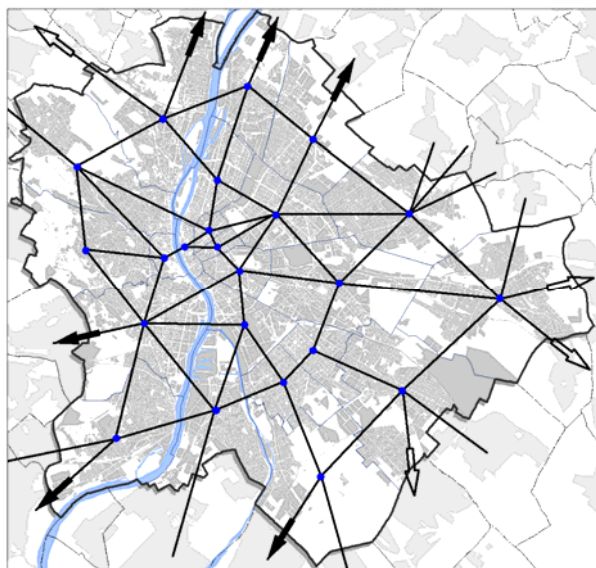
A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Területek gyalogos átjárhatóságának megkönnyítése;
- ▶ Gyalogos felületek mennyiségi fejlesztése;
- ▶ Gyalogos felületek minőségi fejlesztése.

11.11. KERÉKPÁROZÁS FEJLESZTÉSE

A közúti hálózat nagyobb részének kerékpárosbarát átalakítása mellett a megfelelő járműtárolás biztosítása is szükséges a költségtakarékos, környezetbarát közlekedési mód további térnyeréséhez (Budapesten reális elképzelés az országos átlagban meghatározott 10 %-os részarány elérése).

Budapest teljes területét lefedő, a domborzati és beépítési adottságok alapján területileg differenciált sűrűséggel rendelkező hálózatot kell kialakítani. A kerületek közötti (hosszabb, 5–8 km-es) utazásokat lehetővé tevő elemek, kiegészítve az országos és a térségi kapcsolat biztosítására szolgáló elemekkel, együttesen alkotják a főhálózatot.

- ← Országos kapcsolat
- ← Térségi kapcsolat
- Kerületeket, szomszédos településeket összekötő főhálózat struktúrája

A budapesti kerékpáros főhálózatnak és a szomszédos települések kerékpáros hálózatainak szervesen össze kell kapcsolódnuk (→ 2.7. Településközi kerékpározás feltételeinek megteremtése).

A főhálózatot egészítik ki, sűrítik be a helyi jelentőségű hálózatrészek, melyek szerepe elsősorban a kerületeken belüli (rövidebb utazások számára

szolgáló, 3–5 km-es,) közlekedési lehetőségek teljessé tétele.

A közúthálózat egészét kell kerékpáros barát módon kialakítani.

A kerékpáros közlekedés sikerének érdekében közterületi kerékpár tároló telepítési programot kell megvalósítani a beépítés és a területfelhasználás igényeinek figyelembe vételével.

A kerékpárok létesítmény szintű tárolásának kötelező jellegű biztosítását szükséges szabályozni.

A kerékpáros közlekedés – az időjárás függősége miatt ugyan szezonálisan eltérő mértékben – kiemelten fontos szerepet tölthet be a lakóterületek és a központrendszer hozzá hierarchikusan kapcsolódó, helyi elemei közötti közlekedés biztosításában.

A városközpont területén napközben jelentős koncentrációban keletkezik turisztikai és ügyintézési forgalom, amelynek környezetbarát lebonyolítását segítheti egy közösségi kerékpáros közlekedési rendszer (speciális kerékpárberlési rendszer) megteremtése és üzemeltetése.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Kerékpáros közlekedés hálózatának kialakítása;
- ▶ Kerékpár tárolás biztosítása.

11.12. EGYÉNI SZEMÉLYGÉPJÁRMŰ KÖZLEKEDÉS FEJLESZTÉSE, FORGALOMCSILLAPÍTÁS

Budapest közúthálózatát a területfelhasználásból adódó valós forgalmi igények ellátására, az elmúlt évtizedek elmaradt közlekedésfejlesztései következtében számos kisebb főúthálózati- és gyűjtőút hálózati elemmel kell kiegészíteni. A fejlesztések részben a főúthálózat ésszerű és területileg egyenletesebb terhelésének biztosítására, részben a lakó-kiszolgáló úthálózat indokolatlan terhelésének kiváltására szolgálnak.

A főúthálózat esetében az új elemek kiépítésénél, vagy meglévők korszerűsítésénél komplex közterület-megújításra kell törekedni, vagyis nemcsak közlekedési pályákat, műtárgyakat, hanem egyben élhető városi közterületeket kell létrehozni.

A területi forgalomcsillapítás eszközei a főváros közlekedési rendszerében már hosszú ideje jelen vannak; az egyedi építészeti (budai vár) vagy természeti (Margit-sziget) adottságokkal rendelkező területek behajtási korlátozás alá eső ún. védett övezetek, melyeket az újonnan létesülő jelentős zöldfelületi elemekre is ki kell terjeszteni.

Az összefüggő lakóterületeken a közúti forgalom sebességének csökkentésére, a gyalogos és kerékpáros forgalom biztonságának fokozására

folytatni kell a lakó-pihenő övezetek és 30-as övezetek kijelölését, a közúthálózat elemeinek ennek megfelelő átépítését.

A belváros térségében a behajtás korlátozása, szankcionálása – párosítva a belváros elkerülését biztosító hálózati hiányok megszüntetésével, valamint a közösségi közlekedés fejlesztésével – a gépjármű forgalmat, és az abból származó környezeti terhelést jelentősen csökkentheti, a városi élet minőségét javítva.

Az országos, de különösen a városi környezetben – az európai trendekkel azonosan – az áruszállítás (ahol szükséges, időkorlátozással) döntően közúton zajlik, mivel a viszonylag kis távolságok és a sűrű közúthálózat révén bárhová könnyen el lehet jutni.

A főváros külső kerületeiben jelentős logisztikai-, raktározási-, és áruforgalmi központok alakultak ki, melyek nagymértékben hozzájárulnak a főváros ellátásához, és gazdaságának részét képezik. Ezen létesítmények, és általában a gazdasági területek elérhetőségét meg kell tartani és a közlekedési kapcsolataikon javítani szükséges.

A város saját áruszállítási igényeinek környezetbarát megoldását segítheti elő az ún. city logisztika alkalmazása (a city logisztika olyan logisztikai központok, átrakó területek, fuvarozó láncok kialakítását, működtetését jelenti, amelyek szervezeten és összehangolva az adott árumennyiséget a forgalom, és a káros anyag kibocsátás minimalizálása mellett juttatják el a felhasználóhoz).

Az intelligens közlekedési rendszerek széleskörű alkalmazása elkerülhetetlen a jövőben a rendelkezésre álló közlekedési infrastruktúra hatékonyabb működtetéséhez, a mobilitási folyamatok jobb szervezéséhez, az egyes közlekedési szolgáltatások mind teljesebb, gazdaságosabb, biztonságosabb kihasználásához (ezen szolgáltatások körébe tartozik az utastájékoztató, az útvonalválasztás, a forgalombefolyásolás, forgalomirányítás, a parkolás-irányítás, a közlekedési adatbankok használata, az üzemeltetői adatbázis kialakítása).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Fő és gyűjtőút hálózat kiegészítése;
- ▶ Megfelelő közterületi szélességek biztosítása;
- ▶ Területi forgalomcsillapítás;
- ▶ Belváros térségében behajtás korlátozás;
- ▶ City logisztika rendszerének létrehozása.

11.13. PARKOLÁSI PROBLÉMÁK KEZELÉSE

A személygépjármű ellátottság növekedése az európai társadalmak esetében (is) az életszínvonal

emelkedésével párhuzamosan emelkedő tendenciát mutat. A Nyugat-európai országok és nagyvárosok trendjei alapján a főváros személygépjármű-ellátottsága a jelenlegi 326 szgk./1000 lakos értékről hosszú távon várhatóan 400 szgk./1000 lakos érték közelébe emelkedik (az ország területén átlagosan ennél magasabb – 450 szgk./1000 lakos – érték prognosztizált az alacsonyabb fokú urbanizáció és a nagyobb utazási távolságok következtében).

Az épített környezet meghatározó részét képező épületállomány élettartama nem mérhető az emberi léptéket jelentő évtizedekben, átlagosan az évszázados időtartam a jellemző. Az épített környezet szempontjából a főváros legnagyobb értékét jelentő, történeti beépítéssel rendelkező területein részben ennek következtében alakult ki mára az eredeti funkció megtartását akadályozó parkolási helyzet. Itt a gépjárművek elhelyezését a közterületek maximális igénybevétele sem képes biztosítani.

A lakosság parkolási gondjainak enyhítésére helyben korlátozottak az eszközök az egyes lakóépületek adottságai és a jelentkező költségek miatt. A lakó funkció megtartása, lehetőség szerinti növelése ugyanakkor egyszerre igényli a gyalogos felületek parkolás alóli visszanyerését a közösségi használat céljára, valamint a járműtárolás biztonságos és rendezett utólagos megoldását.

A belső zóna közlekedési rendszerének minőségét érintő feladat a lakó funkción túlmenően az intézményi - kereskedelmi - oktatási - kulturális - egészségügyi funkciókhoz kapcsolódó egységes parkolás gazdálkodás megteremtése, az utcafelületen kívüli férőhelyek lényeges növelésével (parkolóházak és mélygarázsok építése), ezzel párhuzamosan az utcafelületen lévő férőhelyek csökkentésével.

A belső zóna lakó funkcióhoz kapcsolódó járműtárolási igényeinek, és az egyéb funkciókhoz kapcsolódó parkolási igényeknek a közterületi és közterületen kívüli megoldását meghatározó koncepció létrehozásában és eredményes végrehajtásában a területileg érintett önkormányzatok gazdasági szereplőként való részvétele megkerülhetetlen.

A főváros átépítésre vagy újonnan beépítésre kerülő térségeiben, továbbá a rehabilitációval érintett területeken a parkolás szabályozását (a létesítmények rendeltetészerű használatához szükséges várakozóhelyek létesítésének kötelezettségét) a településszerkezeti adottságoknak és a közösségi közlekedési ellátottságnak megfelelő differenciáltsággal, de a hosszú távú gépjármű ellátottsági igényekre figyelemmel, előrelátóan kell meghatározni.

A belső zóna területe felé irányuló, de a város külső területein keletkező, vagy a városhatáron átlépve érkező személygépjármű forgalom közlekedési

eszközváltását biztosító P+R hálózat funkcionálisan a közösségi közlekedési rendszer működéséhez kell kapcsolódjon (☞ 2.6. A közlekedési eszközváltás feltételrendszerének biztosítása a várostérség településein, ☞ 11.6. A közlekedési eszközváltás feltételrendszerének biztosítása a fővárosban).

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Parkolás szabályozás;
- ▶ Parkolás gazdálkodás.

A CÉL MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TERÜLETSPECIFIKUS ESZKÖZEI

BELSŐ ZÓNA

A fővárosi közösségi közlekedés:

A belső zóna területe a város legfrekvenciáltabb utazási célterülete, annak folyamatosan csökkenő lakossága ellenére is több mint 320.000 munkahelye révén. A zóna területén meg kell őrizni a közösségi közlekedés dominanciáját.

- A gyorsvasúti hálózat bővítése;
- A villamoshálózat bővítése;
- Az átszálló csomópontok korszerűsítése;
- A városi, elővárosi vasúti közlekedés megszervezése;
- A nagy fejpályaudvarok kiemelt fejlesztése, összehangoltan a kapcsolódó nagyvárosi környezettel, a Nyugati és a Déli pályaudvarok között esetlegesen alagút építése.

A fővárosi egyéni közlekedés:

A belső zóna területén a személygépjármű közlekedés nagyságát, és ezáltal a környezet terhelését csökkenteni kell.

- A személyforgalmi behajtási díj bevezetése (párhuzamosan az elkerülést biztosító hálózati elemek megvalósításával, más zónák területén);
- A lakosság parkolási igényeinek közterületen kívüli megoldása;
- A közúti hálózat nagyobb részének kerékpáros barát átalakítása, és a kerékpártárolás megoldása.

ÁTMENETI ZÓNA

A fővárosi közösségi közlekedés:

Az átmeneti zóna a város meghatározó területe a közösségi közlekedés szempontjából, ez a városi intermodális csomópontok fejlesztésének célterülete, valamint az átszálló csomópontok és a városközpont tehermentesítésére hivatott központrendszer elemeinek fő fejlesztési területe.

- A gyorsvasúti hálózat bővítése;
- A villamoshálózat bővítése;
- Felszíni közösségi közlekedés előnyben részesítése a közúti hálózaton;
- Központrendszer és a közösségi közlekedés összehangolt fejlesztése;
- A városi intermodális csomópontok megkezdett fejlesztésének folytatása;
- P+R parkolók építése, B+R tárolók létesítése a közösségi közlekedési hálózat megállóihoz kapcsolódóan;
- Járműtelepek (autóbusz garázsok, villamos remízek) területének felülvizsgálata;
- A városi, elővárosi vasúti közlekedés megszervezése, új vasútállomások, vasúti megállók létesítése, a városi átszálló kapcsolatok fejlesztése.

A fővárosi egyéni közlekedés:

Az átmeneti zóna jól kiépített, és megfelelő kapacitással rendelkező közúti infrastruktúrája a városfejlesztés egyik fontos adottsága. A közúthálózat ki kell egészíteni a hálózati hiányt jelentő haránt irányú elemekkel.

- A közúthálózat szerkezeti hiányainak megszüntetése (Duna-hidak és körút szakaszok);
- Közterületek felújítása, a gyalogos közlekedés fejlesztése;
- Összefüggő kerékpáros hálózat kialakítása, a központ rendszer elemeinek és a lakóterületek kerékpáros barát kialakítása.

ELŐVÁROSI ZÓNA*A fővárosi közösségi közlekedés:*

Az elővárosi zóna nagy kiterjedése és alacsony sűrűségű beépítettsége, valamint a területén megjelenő agglomerációs utazási igények miatt a közösségi közlekedés egyik leginkább fejlesztendő célterülete.

- A gyorsvasúti hálózat meghosszabbítása, bővítése;
- A villamoshálózat bővítése, a lakótelepek kötöttpályás ellátottságának biztosítása
- Az felszíni tömegközlekedés előnyben részesítése (autóbusz sávok, csomópont korrekciók);
- A központrendszer és a közösségi közlekedés összehangolt fejlesztése;
- P+R parkolók építése, B+R tárolók létesítése a közösségi közlekedési hálózat megállóhoz kapcsolódóan;
- A városi, elővárosi vasúti közlekedés megszervezése, új vasútállomások, vasúti megállók létesítése, a városi átszálló kapcsolatok fejlesztése.

A fővárosi egyéni közlekedés:

Az MO gyűrű megléte ellenére az elővárosi zóna területén a városi közúthálózat kiegészítése szükséges.

- A közúthálózat fejlesztése (főúthálózati elemek, különszintű vasúti keresztezések);
- Közterületek felújítása, a gyalogos közlekedés fejlesztése;
- Összefüggő kerékpáros hálózat kialakítása, a központrendszer elemeinek és a lakóterületek kerékpáros barát kialakítása.

DUNA MENTI ZÓNA*A fővárosi közösségi közlekedés:*

A Duna menti zóna a város legfontosabb tengelye, a hajózás természetes és egyben kizárólagos területe. Az átmeneti zónával határos szakaszain a volt iparterületek jelentős barnamezős területeket hagytak maguk után, melyek már az elmúlt évtizedben a városfejlődés markáns kitörési pontjaivá váltak (iroda és lakó funkciójú fejlesztések), közösségi közlekedéssel való megfelelő ellátásuk azonban hiányos.

- A gyorsvasúti hálózat fejlesztése;
- A villamoshálózat bővítése,
- A hajózás fejlesztése, bekapcsolása a városi közösségi közlekedésbe.

A fővárosi egyéni közlekedés:

A Duna menti zóna területén jelenleg a legélesebb konfliktus a belső zónával határos szakaszokon a közúti és a gyorsvasúti közlekedési infrastruktúra elválasztó hatása miatt, az elővárosi zónával határos szakaszokon pedig a nagy kiterjedésű egybefüggő, főként gazdasági, ipari és a használaton kívüli területek miatt jelentkezik. Nehezen közelíthetőek

meg a folyó partjai.

- Főúthálózat forgalmának és elválasztó hatásának csökkentése;
- Gyalogos és kerékpáros közlekedés fejlesztése (Duna menti EuroVelo útvonalak kiépítése);
- Közterületek felújítása;
- Multimodális közlekedési mód preferálása az áruszállításban (vasúti, közúti, vízi közlekedési hálózat kapcsolata).

HEGYVIDÉKI ZÓNA

A fővárosi közösségi közlekedés:

A hegyvidéki zóna a topográfiai és a beépítési adottságai miatt a város közösségi közlekedés szempontjából legnehezebben fejleszhető területe, ugyanakkor a motorizációs ellátottság foka itt az egyik legmagasabb a fővárosban.

- A villamoshálózat bővítése (Fogaskerekű vasút meghosszabbítása);
- A felszíni közösségi közlekedés előnyben részesítése (autóbusz sávok, csomópont korrekciók);
- Központrendszer és a közösségi közlekedés összehangolt fejlesztése;
- P+R parkolók építése a közösségi közlekedési hálózat megállóíhoz kapcsolódóan.

A fővárosi egyéni közlekedés:

A hegyvidéki zónában a topográfiai adottságok miatt a közlekedés kapcsolati irányai korlátozottak, a környezeti szempontok figyelembevételével a városközpont területének elkerülését biztosító új kapcsolati-irányokat kell kialakítani.

- A közúthálózat szerkezeti hiányainak, városközpont orientáltságának enyhítése;
- Közterületek felújítása, gyalogos közlekedés fejlesztése.

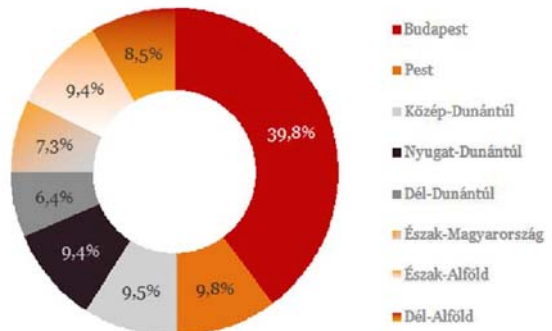
A CÉL INDOKLÁSA

Budapest gazdaságának állapota és fejlődésének dinamikája az ország versenyképessége szempontjából kiemelt jelentőségű. Az ország GDP-jének mintegy 40 százaléka származik Budapestről (ld. ábra, forrás: KSH!), míg az egy főre jutó GDP az országos átlag 230 százaléka. Ez alapján joggal állítható, hogy Budapest gazdasági teljesítménye alapvetően befolyásolja az ország teljesítőképességét. Annak ellenére, hogy a Főváros a magyar gazdaság legfontosabb motorja, mégis keveset profitál a saját gazdasági teljesítményéből.

Budapest érdeke, hogy hosszú-távon vonzó legyen nemcsak a jól képzett fiatalok számára is. Érdeke és célja olyan környezetet teremteni számukra lehetővé teszi, hogy tudásuk, készségeik kiteljesedésének helyszíne a magyar főváros legyen. Mindezekre nézve elengedhetetlenül versenyképes, nemzetközi együttműködésekre lehetőséget adó, befektetői tőkére egyaránt alapozó átstrukturálása.

A városi gazdaság jövőképe mellett tekintettel kell a városi életminőség jórészt az egészséges élethez szükséges környezeti világra is, amelyik arányaiban többet használ a városi életminőség jórészt az egészséges élethez szükséges környezeti világra is, amelyik arányaiban többet használ a városi életminőség jórészt az egészséges élethez szükséges környezeti világra is, amelyik arányaiban többet használ

A GDP területi megoszlása 2010-ben (folyó áras GDP alapján)

A gazdaságfejlesztés célja a **stabil, erős helyi gazdaság** megalapozása, amely a **meglévő munkahelyeket képes megtartani és új munkahelyeket létrehozni**. Olyan munkahelyeket, amelyek a város lakói számára képzettségüknek és készségeiknek megfelelő, vonzó lehetőséget kínálnak, és olyan jövedelmet biztosítanak, amely megalapozza a jólétüket. Budapest gazdaságfejlesztésének célja, hogy az export-orientált gazdasági ágazatai fejlődjenek, illetve minél kisebb mértékű importra szoruljon. Ez jórészt a termelékenység (hatékonyság, versenyképesség) javításával érhető el, és összefügg a **fenntarthatóság** elvével.

Hiányosságok tapasztalhatók a tudástranszfert biztosító szereplők közötti kapcsolati háló erősítésében, azaz a piac, illetve a képzést és kutatást-fejlesztést végző helyek közötti információáramlásban. Ez hátráltatja a hatékony reagáló képességet, lassítja az innováció (K+F+I) gazdasági transzformációjának sebességét. Ennek megfelelően, előnyben szükséges részesíteni a **változó gazdasági környezethez alkalmazkodni képes, magas hozzáadott értéket** létrehozó ágazatokat, egyúttal erősíteni Budapest **egyetemvárosi és vállalkozásbarát** jellegét.

A budapesti gazdaság egyik legmarkánsabb ágazata a **turizmus**, amelynek kiemelt jelentősége van a város versenyképességének fejlesztésében, gazdasági teljesítményének fokozásában. A turizmus fejlesztésének fő tényezői közül is kiemelkedő az értékalapúság, a tudás- és készségtartalom növelése, illetőleg a környezetbarát jelleg.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Technológiai innováció és tudástranszfer	12.1.	Kapcsolatháló létrehozása, működtetése az önkormányzat, a gazdaság szereplői, valamint a képző- és kutatóhelyek között
	12.2.	Rugalmas, kereslethez alkalmazkodó munkaerő-képzés közép- és felsőfokon
	12.3.	A kutatás, fejlesztés és innováció potenciálnövelése
Felhasználó- és környezetbarát városkormányzás	12.4.	Komplex, minőségi üzleti infrastruktúra- és szolgáltatáskínálat, információ, kommunikáció és ügyintézés „egy kattintásra”
	12.5.	„Zöld” gazdaság meggyökereztetése
A turizmus, mint a fővárosi gazdaság egyik húzóágazata	12.6.	Fogadási feltételek javítása
	12.7.	Vonzerők fejlesztése, mai korszerű nyelven történő megfogalmazása
	12.8.	Budapest arculati deficitjének ledolgozása a turizmus marketing eszközrendszerén keresztül

TECHNOLÓGIAI INNOVÁCIÓ ÉS TUDÁSTRANSZFER

HELYZETÉRTÉKELÉS

A főváros gazdasági szerkezetéről megállapítható, hogy a szolgáltató szektor részaránya a rendszerváltás óta folyamatosan, dinamikusan nőtt, párhuzamosan az ipari, építőipari szektor háttérbe szorulásával. A jelen tendenciák folytatódása a termelő szektor arányát középtávon 10% körüli értékre fogja mérsékelni. Budapesten a vállalkozások 96%-a a 10 fő alatti, 4%-a az e fölötti létszámot foglalkoztató kategóriába tartozik.

A gazdaságfejlesztés eszköztárában az infrastrukturális kínálat megteremtése volt az elsődleges szempont a kilencvenes évek eleje óta (pl. ipari parkok, inkubátor házak). A feldolgozóipari átrendeződés és a globális gazdasági piacokhoz történő kapcsolódás a fővárosban és környékén gyorsan zajlott le. Az üzleti infrastruktúra és az innováció a kutató és a tudásközpontokon keresztül került átadásra. Az oktatási intézmények, mint tudásközpontok váltak ennek fókusz helyszíneivé.

A kapcsolati és tudástőke hálózata formálódott és többirányúvá vált, ami hozzájárult ahhoz, hogy a kutatás eredményei beépültek a kész termékekbe, eljárásokba és a gyakorlatba. A termelés hatékonysága és a hozzáadott érték ezzel nőtt, mivel a szaktudás alkotta a szolgáltatás és a termék értékét. Az áthárított innovációs és minőségbiztosítási elvárásoknak megfelelni képes mikro-vállalkozások nagy nemzetközi iparvállalatok és szolgáltatók beszállítóiként képesek voltak a nemzetközi termelési rendszer részévé válni.

Budapestnek egyelőre nem erőssége a klaszterek jelenléte, és működésük nem meghatározója a város gazdaságának, annak ellenére, hogy mind országos, mind pedig fővárosi szinten több érdekképviseleti és segítő szolgáltató szervezet létezik, és 2006-ban elkészült a *Budapest Innopolisz Fejlesztési Pólus Program* is. A programhoz kapcsolódó fejlődő pólusok (klaszterek) az Információs Társadalom Technológiái (ITT) Pólus, a MediPólus, ÖkoPólus. Ezek közül 2012-ben egyedül a MediPólus került újbóli akkreditálásra.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

12.1 KAPCSOLATHÁLÓK LÉTREHOZÁSA, MŰKÖDTETÉSE AZ ÖNKORMÁNYZAT, A GAZDASÁG SZEREPLŐI, VALAMINT A KÉPZŐ- ÉS KUTATÓHELYEK KÖZÖTT

A kutatás-fejlesztés területe szorosan kapcsolódik az ún. zöld gazdaság összes ágazatához. Az innovációnak köszönhetően már ma is elérhetők a víz- és energiatakarékos, a hulladékszegény vagy hulladékmentes technológiák. A városi együttműködési rendszerek szervezése – ahol az innovációs intézmények koncentrálódnak – segítheti a kis- és középvállalkozások (KKV-k) bekapcsolódását az öko-innovációs folyamatokba, olyan együttműködési formákat létrehozva, amelyek keretében valós feltételek mellett lehet tesztelni a technológiákat és folyamatokat.

Mára piaci folyamatok biztosítják a gazdaság „helyszíneit”, ezért a feladat a szereplők közötti információáramlás, a technológiai innováció üzletteléséhez szükséges K+F+I műhelyek, vállalkozások, valamint finanszírozók egymásra találásának könnyítése, a KKV szektor integrációjának elősegítése. Ennek egyik fontos eszköze az ágazati, és ágazat-közi klaszterek kialakítása, működtetése, továbbá szakmai-üzleti fórumok létrehozása és fenntartása.

A városi gazdaság versenyképességének egyik kulcsa, a sokszínűség mellett, a specializáció. A specializáció szervezeti megjelenési formái a klaszterek, az egyes

gazdasági ágazatokhoz tartozó cégek egymást erősítő hálózatai. A jól működő klaszterek olyan erős képviselnek, ami pozitívan hat helyi szinten a foglalkoztatásra és a helyi gazdaság teljesítőképességére, és egyben hozzájárulnak az adott város pozitív imázsának építéséhez. Fejlett állapotban a klaszter nem csak virtuális hálózat, hanem az adott ágazat képviselőinek területileg koncentrált megjelenítése, amire ráépülnek járulékos tevékenységek is, mint a K+F+I és a képzés.

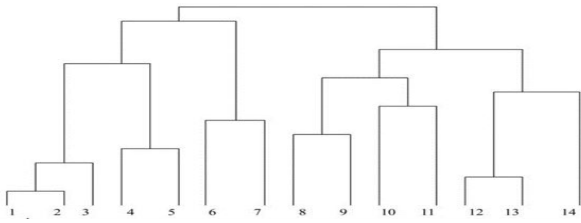

(forrás: CIBAVISION)

A kapcsolattartás természetes és organikus módon, kölcsönös érdekeket felismerve történik az egyes ágazatokban Budapesten. Mivel a Főváros célja a magas hozzáadott értéket termelő, kreatív gazdasági ágazatok jelenlétének erősítése és egyben a célirányos területhasználat előmozdítása, ezért egyértelmű feladat a K+F+I és az üzleti szféra kapcsolatrendszerébe való beépülés, a kapcsolatokat szervező kamarákkal való szorosabb partnerségben közvetetten, és saját erőforrások biztosításával közvetlenül is.

A legfontosabb feladat a tudásgazdaság szereplői közötti kooperáció ösztönzése, annak érdekében, hogy a gazdaság minél több innovatív terméket hozzon létre, minél több magasan képzett munkaerőt kössön le, illetve növelje a város gazdasági versenyképességét.

A klaszterek minden esetben a helyi gazdaság motorjai, ezért feladat annak kidolgozása, hogy miként segítheti egy önkormányzat a klaszteresedést. A felülről jövő kezdeményezések nemzetközi és hazai tapasztalatai meglehetősen negatívak. Előtérbe kerülnek azok a kezdeményezések, amelyeket a KKV-k maguk indítanak, és növik ki magukat meghatározó gazdasági szereplővé.

Tehát, meghatározó lépés a Fővárosi Önkormányzat részéről a helyi innovatív KKV-k megerősítése, önszervező képességük segítése (pl. inkubálás, validálás, helyzetbe hozás a helyi beszállítói hálózat kiépítésével). A másik lehetséges beavatkozási pont a megfelelő területek előkészítése a klaszterek tevékenységének területi koncentrációjához.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ K+F+I fórumok, konferenciák szervezése;
- ▶ Klaszter-szervezés;
- ▶ Vállalkozási inkubációs és képzési programok;
- ▶ Helyi beszállítói hálózatok szervezése;
- ▶ Vezérprojektek és területi integráció.

12.2 RUGALMAS, A KERESLETHEZ ALKALMAZKODÓ MUNKAERŐ-KÉPZÉS KÖZÉP- ÉS FELSŐFOKON

A helyi gazdaságra ható tényezők közül a munkaerőpiac a leghangúlyosabb – a közlekedési és közmű ellátottság, valamint a közösségi intézményhálózat elérhetősége és minősége mellett. Feladat a képzés, az átképzés és a továbbképzés feltételeinek, intézményrendszerének erősítése, együttműködés a munkáltatókkal (igényfeltárás, gyakornoki programok) és képzőhelyekkel.

A képzési kínálat erősítése és piaci igényekhez igazítása egyúttal az innovációs kapcsolatháló és tudástranszfer (specializációs) klaszterek szervezésének eredménye és részfeladata. Az önkormányzat számára kiemelten fontos az információáramlás elősegítése, ami a gazdasági hatékonyság egyik előfeltétele, és jelentős kezdeti beruházási igény nélkül alkalmas - a stratégia időtávjában- jelentős hozzáadott értéket létrehozni.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Foglalkoztatás javítása piacképes készségfejlesztési tréningekkel;
- ▶ Oktatás, képzés, gyakornoki és újrafoglalkoztatási programok;
- ▶ Kompetencia ismeretek bevitele az oktatásba;
- ▶ Oktatás és gyakorlat kapcsolatának erősítése;
- ▶ Szaktudás-kataszter készítése a hiányosságok feltérképezésére;
- ▶ Vállalati partnerségi együttműködések kialakítása.

12.3. A KUTATÁS, FEJLESZTÉS ÉS INNOVÁCIÓ POTENCIÁLNÖVELÉSE

A gazdaságfejlesztés kiemelt iránya a kutató és fejlesztő munka növelése. A gazdasági tevékenységek szerkezete a hatékony és versenyképes működés érdekében olyan irányba kell eltolódnia, ami magasabb hozzáadott értéket, új eljárásokat alkalmaz. Feladat a kutatási és fejlesztési potenciál növelése úgy, hogy a keresletet, a felhasználókat alkotó lakosság minél inkább képes legyen kapcsolódni az innovációhoz. A versenyképesség-növelés részét képezi az is, hogy relatíve csökkenő alapananyag és energia bevétel mellett, minél nagyobb új szellemi többlet alkossa a piaci termékeket, szolgáltatásokat.

(forrás: <http://www.pc-unio.hu/pcunio/szolgáltatásaink>, <http://www.mnvh.eu/szakteruletek>)

Budapesten, mind az intézetekben, mind a vállalkozásokban a kutatás-fejlesztési tevékenységnek a térbeli koncentrációja található. Budapest a szabad áramlási térnek olyan részét alkotja, ahol a nemzetközi elvárások folyamatosan jelen vannak, és hatnak. A versenyképesség javításához alkalmas emberi erőforrás, hatékony tudásátadás, szabadalom bejelentés és az eredmények gyors piaci felhasználása szükséges. A folyamat közvetítésében az üzleti szolgáltatások kulcsszerepet játszanak. Az áthatások, az igények felkeltésének egyik fontos eleme a földrajzi közelség. Pl. ipari parkokban, egyetemhez közel, ahol ún. inkubálással piaci forgalmazásra alkalmassá lehet tenni az innovációs eredményt, amivel a termék, szolgáltatás megvalósulása gyorsulhat. És, aki időt nyer, az piacot is nyer. Az innováció ennél többet is jelent, új anyagok és formák használatát, vagy azok más irányú

szerveződését, amelyek hozzájárulnak a kockázatok csökkentéséhez, az új kereslet felkeltéséhez, a piaci megjelenéshez, és az új kapcsolatok épüléséhez. A hálózatosodás a térbeli diffúziót támogatja, és lehetővé teszi annak specializálódását.

Feladatok a K+F+I növelésében:

- Folyamatosan figyelemmel kísérni az EU források megjelenését és ismerni az azokat megalapozó trendeket;
- Kapcsolódás a nemzetközi innovációs hálózatokhoz és fejlesztésükbe az ERA (*European Research Area*) bővülése érdekében;
- Az emberi erőforrás kompetencia fejlesztése,
- Inno-green alapú (innovációs és zöldgondolkodású) hitelkezdemenyezés;

- Működjön nyitott, felhasználó orientált, középtávú innovációs stratégia;
- Regional Innovation Monitor (RIM) működtetésében a szereplők által képviselt értékek képezik a tovább lépés alapját;
- Kiemelt a kereslet alapú gyakorlat, és az egyetemek és a KKV közös tevékenységének bővülése.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Kormányzati támogatás hosszú távú növelése;
- ▶ K+F+I tevékenység kedvezményezése, támogatása;
- ▶ Mobilitási és mecenatúra programok bővítése;
- ▶ Innovatív KKV-k piaci kapcsolatainak támogatása;
- ▶ A piac innovációs befogadóképességének javítása.

FELHASZNÁLÓBARÁT VÁROSKORMÁNYZÁS

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A növekvő, ugyanakkor hozzáadott értékalapú, fenntartható gazdasági teljesítőképesség eléréséhez elsősorban a tudás- és készségvezérelt, illetve „zöld” alapú ágazatok térnyerése szükséges. A globális gazdasági kontextusban a 80-as évektől fokozatosan a magán és kormányzati, önkormányzati partnerség került előtérbe, ezzel párhuzamosan a gazdaságfejlesztési programok fókuszja a nagy foglalkoztatókról a kis- és közepes vállalkozásokra (KKV-k) terelődött. Nemzetközi szinten ma a helyi gazdaság fejlesztése során a lokális kezdeményezések felkarolására, a mikro és KKV szektor szereplőinek elindulását, megerősödését, a gazdaság tágabb környezetébe való integrációját segítő akciókra, programokra van szükség. A helyi és nemzetközi nagyvállalatoknak és a KKV szektor szereplőinek egyaránt kulcsfontosságú kérdés a **jól képzett munkaerő** megléte, az infrastrukturális környezet és a város által nyújtott komfort (közbiztonság, az egészségügyi és szociális szolgáltatások, oktatás, kultúra, sport és szabadidő eltöltésének minősége, stb.). Ez Budapest kiegyensúlyozott és fenntartható gazdasági fejlődésének egyik fő talapzata.

Budapest fejlesztésének tágabb perspektíváját, európai fővárosként az Európa 2020 stratégia¹ által kijelölt célkitűzések adják. A stratégia 11 tematikus célt jelöl meg, a célokhoz kapcsolódóan pedig beavatkozási prioritásokat fogalmaz meg. A tematikus célok között konkrét városi gazdaságfejlesztési beruházási prioritások is kapcsolódnak:

- alacsony széndioxid kibocsátású gazdaság - kapcsolódó stratégiák támogatása városi területeken (4. cél);
- környezetvédelem és a városi környezet fejlesztése (6. cél);
- fenntartható közlekedés fejlesztése (7. cél) és
- leromlott városrészek fizikai és gazdasági megújítása (9. cél).

A fenntarthatóság értelmezésében a **„zöld” gazdaság** kibontakoztatása, meggyökereztetése kulcskérdés. Az ún. zöld gazdaság kifejezés alatt azon gazdasági termelő és műszaki tudományos-technikai tevékenységek összességét értjük, amely a környezettudatos életmód technológiai hátterét nyújtja, berendezéseit, eszközeit készíti, anyagokat, gépészeti technológiákat állít elő, „zöld alapú” közszükségleti cikkek (lakberendezés, mindennapos tárgyak, ruha- és cipőipari termékek, stb.) gyárt, forgalmaz, azaz, a környezettudatos anyag- és energiahasználatot preferálja. Ide soroljuk a kapcsolódó K+F +I tevékenységek, képzést, konferencia-turizmust. A „zöld” gazdaság interdiszciplináris szimbiózisban él a biotechnológiával, informatikával, a komplex egészséggazdasággal (kórházi és természet-gyógyászat, gyógyszeripar, gyógyfürdő, sport-szabadidő, élelmiszer, stb.), a városi közterület gondozással, a telken belüli és házakra telepedő kertkultúrával („urban agriculture”), ökopiacokkal.

Magyarország a gazdaságélénkítés lehetséges eszközei közül a hagyományos energiahordozók terén a leginkább sebezhető. Kevés van belőlük, és felhasználásuk is pazarló. Vészesen gyengül a humán erőforrás-bázis is (csökkenő születésszám, elvándorlás, képzettség hiányosságai, munkanélküliség stb.). Ellenben rendelkezünk megújuló-megújítható forrásokkal (pl. termál, hulladék, szél-, napenergia) és óriási tartalék rejlik az energiahatékonyság fokozásában. A **fenntarthatóság** témakörében alapkérdés, hogy a zöldgazdaság szerves részévé tud-e válni a gazdasági érdekrendszernek. A „zöld” gazdaság több rétegű, átfogja a teljes urbanisztikai rendszert, ld. tudomány, képzés,

¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF>

energia, gazdaság, infrastruktúra, háztartások, köztér használat, rekreáció, szolgáltatások, stb. területeit. Ez lehet a megújuló Budapest gazdaságának „versenyképes”, prémium hozzáadott értéke, mert: **helyi, megújuló és egyensúlyi**.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

12.4 KOMPLEX, MINŐSÉGI ÜZLETI INFRASTRUKTÚRA- ÉS SZOLGÁLTATÁS-KÍNÁLAT, INFORMÁCIÓK, KOMMUNIKÁCIÓ ÉS ÜGYINTÉZÉS „EGY KATTINTÁSRA”

A hatékony tőkevonás érdekében szükséges az üzleti világ felé kommunikálni, hogy ki képviseli Budapestet gazdasági (befektetések, kapcsolatépítés stb.) kérdésekben, milyen fórum az, ahová érdeklődésükkel, vagy partneri szándékkal fordulhatnak. Fontos az egyértelmű üzenet megfogalmazása, képvisellete és az ennek megfelelő eszközrendszer kidolgozása és alkalmazása. Elengedhetetlen a párbeszéd felélénkítése és következetes szinten tartása a városvezetés és az üzleti világ között. Ez lehetővé teszi a Főváros és az üzleti szereplők igényeinek, érdekeinek és a biztosítható előnyöknek a folyamatos, kölcsönös megismerését. A partneri viszonyban fontos felismerni az üzleti világ igényeit olyan területeken, amelyek a városirányítás hatáskörét érinthetik, mint pl. a tájékoztatás igénye és az adminisztratív segítségnyújtás biztosítása. Mindeközben a folyamatos párbeszédén keresztül az üzleti világ szereplőit is nyitottá kell tenni annak megismerésére, hogy milyen igények merülnek fel, amelynek kielégítésében a köz- és a magánszféra együttesen tehet lépéseket.

A párbeszéd fórumaira számos lehetőség adódik: együttműködési platform létrehozása, ehhez kapcsolódóan rendszeres fórumok, egyedi, vagy érdekcsoportos megbeszélések szervezése egy-egy konkrét fejlesztési terület kapcsán. A szervezeti háttér nem szükséges újonnan létrehozni, pl. a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarán és kapcsolatrendszerén keresztül ezek szervezése bonyolítható.

Cél, hogy a Főváros létrehozza és működtesse a vállalkozások letelepedését, alapítását és az üzletek bonyolítását megkönnyítő szervezeti háttérét. Ez a feladat a hazai és külföldi vállalkozásokra egyaránt vonatkozik, és elsősorban technikai segítségnyújtásra utal.

A turisztikai és kulturális vonatkozású marketing mellett erősíteni kell Budapest, mint befektetési hely marketingjét. A koncepcióban felvállalt gazdaságfejlesztési irányt megfelelően szükséges kommunikálni a belső és a külső szereplők és versenytársak felé is. Az üzleti (befektetői) és a turisztikai marketing tevékenységet összehangoltan, egységes szemléletben szükséges végezni. Lényeges, hogy a Főváros által koordinált, egységes arculatú befektetői marketingről beszéljünk, amely a kerületek érdekeit is képviseli az egész város gazdaságának és

munkahelyteremtő képességének javítása érdekében. A keretek kialakításába és a finanszírozásba szükséges bevonni a kerületi önkormányzatokat és az üzleti élet szereplőit a kölcsönös érdekegyeztetés jegyében.

Feladat a városmarketingen belül megtalálni a befektetői marketing helyét, pontosan meghatározni, mit kíván kommunikálni Budapest a befektetők irányába, szegmentálni a célcsoportokat, meghatározni, hogy mely eszközök a legalkalmasabbak a kommunikáció során, felkészülni a folyamatos jelenlétre és az alkalmi megjelenetekre, összekapcsolni az eredményeket a fogadó szervezeti rendszerrel.

Mivel a felsorolt feladatok – annak ellenére, hogy döntően Budapest kompetenciájába tartoznak – nem függetleníthetők sem a kormányzati, sem a helyi önkormányzati szereplőktől, ezért javasolt a magasabb és alacsonyabb területi szintekkel való párbeszéd megerősítése. Azaz, mind az országos, befektetés ösztönzéssel foglalkozó szervezetekkel (pl. HITA), mind a kerületi önkormányzatokkal együttesen lehet csak sikereket elérni. A feladat koordinációjához szükséges célszervezet létrehozása, illetve a meglévők átalakítása, alkalmassá téve azokat a feladat komplexitásának kezelésére.

A Főváros feladata ezen belül egy speciális kapcsolati pont kialakítása, amely mögött jól szervezett és felkészült szakembergárda tevékenykedik, a vállalkozások és a Főváros érdekeit egyaránt szem előtt tartva. Lényeges elem az ügymenetek komplexitásának és időtartamának csökkentése, az ügyintézés hatékonyságának fokozása. A cégek elsősorban a bonyolításban várnak segítséget. A befektetők számára fontos, hogy kivel kerülnek elsőként kapcsolatba az új kontextusban, milyen minőségű és gyorsaságú az ügyintézés. Fontos tehát, hogy nyelveket beszélő, a helyi és országos cégalapításra, letelepedésre vonatkozó jogszabályokat és az ügymenetet jól ismerő munkatársak dolgozzanak a csapatban.

A budapesti vállalkozások, vállalatok számára kulcsfontosságú az információval való ellátottság. Ezen belül kiemelt terület a fejlesztésekhez szükséges tervezési és engedélyeztetési folyamatok átláthatóvá tétele, a szükséges ésszerű jogszabály-módosítások, a településrendezési eszközök és kapcsolódó településrendezési megállapodások ügyintézésének ésszerűsítése, és gyorsítása.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Befektetés-ösztönző és gazdasági partnerkapcsolatok kialakítását és fenntartását célzó szervezet létrehozása;
- ▶ Fejlett online információs bázis az elérhető erőforrások és folyamatok átláthatóságának biztosítására;
- ▶ Magvető pénzforgások és kezdő üzleti környezet kialakítása.

12.5 „ZÖLD” GAZDASÁG MEGGYÖKEREZTETÉSE

A tudás-intenzív gazdaság és különösen a K+F+I területe szorosan kapcsolódik a „zöld” gazdaság ágazataihoz. Feladat annak elérése, hogy az energiatakarékosság és a megújuló energiaforrások használata hatékonyságra, innovációra készítse a gazdasági szereplőket, fokozatosan átrendezve ezzel a gazdaság-szerkezetet.

A környezettudatosság és a fenntartható gazdálkodás ismérveit terjesztő képzések, szakmai gyakorlatok nem csak piacképes termékekről szólnak, hanem a felelősségteljes életmódot, üzletvitelt is elősegítik. Ezek közül fontos kiemelni az információk és jó gyakorlatok terjesztését. Az innovációnak köszönhetően már elérhetőek a víz- és energiatakarékos, a hulladékszegény, ill. -mentes technológiák.

Mivel a környezeti terhelés csökkentése alapvető cél, ezért fő feladat a technológiákat a környezetvédelmi és a gazdaságossági hasznosság együttesében értékelni, annak érdekében, hogy mérhető, reális kép alakuljon ki a zöldgazdaság hatékonyságát illetően. A mérhetőség rendkívül fontos, mivel az emisszió-csökkentés érdek, elterjesztéséhez szükség van adócsökkentésre, kedvezmények nyújtására, esetleg különadók bevezetésére érzékeny területeken, ágazatokban. A mérhetőségre szükség van a közüzemi ellátás (víz, hulladék, energia, közvilágítás) és fogyasztás szabályozása szempontjából is, hogy klímabarát ösztönzőket vagy korlátozásokat lehessen alkalmazni (pl. a szelektív hulladékgyűjtés, a víztakarékosság

ösztönzése, reklámcélú világítás korlátozása). Szükséges a beépítési intenzitás, illetve területhasználat-módosítás során a klímabarát szempontok érvényesítése (pl. a megfelelő biológiai aktivitás biztosítása érdekében) a településfejlesztési megállapodásokban meghatározott kötelezéssel, ill. a fenntartható megoldások ösztönzése kedvezmények biztosításával. Felvethető a passzív, alternatív energiát használó épületek építményadó mentessége vagy kedvezménye. (→ 6. Klímavédelem és hatékony energiafelhasználás).

Prioritásként kell kezelni az ún. klímabiztonság kialakítását, amelynek fő célja a kibocsátás-csökkentés: tiszta technológiák bevezetése, szállítási igények csökkentése, klímakomfortosítás, klímakutatás és előrejelzés, szemléletformálás, fenntartható közszolgáltatások és hulladékgazdálkodás. A potenciális klímapartnerek: ingatlanulajdonosok, lakossági közösségek, termelő-üzemek, kereskedelmi, szolgáltató cégek, K+F+I és oktatási intézmények, közintézmények, városi közszolgáltatási szervezetek, energiagazdálkodók, stb. A megfelelő partnerség kialakítása érdekében kiemelt feladat az agglomerációs térség településeinek működő szereplők bevonása is. A városi és térségi együttműködési rendszerek szervezése segíti a kis- és középvállalkozások bekapcsolódását az öko-innovációs folyamatokba, olyan együttműködési formákat létrehozva, amelyek keretében valós feltételek mellett lehet tesztelni a technológiákat és folyamatokat.

Feladat továbbá a „zöld” elvek érvényesítésének kidolgozása a közbeszerzési eljárásban a helyi és megújuló erőforrások hasznosítására, hogy a helyi közösségek, vállalkozók elsősorban a helyben keletkező erőforrásokat használják.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Zöldgazdaság tudásháttérének felmérése
- ▶ Zöldgazdaság hatékonyságának javítása gazdasági kedvezmények, ösztönzők, hitelek bevezetésével
- ▶ Zöldgazdaság egyetemi, kutatói bázisainak, érintett ágazatok, vállalatok és KKV-k klaszter-hálózatának, nemzetközi kapcsolatrendszerének kiépítése
- ▶ Klímabiztonság létrehozása
- ▶ „Zöld” elvek érvényesítése a közbeszerzésekben
- ▶ A „zöldkultúra” megismertetése, oktatása, gyakorlati bevezetése, művelése

A TURIZMUS MINT A FŐVÁROSI GAZDASÁG EGYIK HÚZÓÁGAZATA

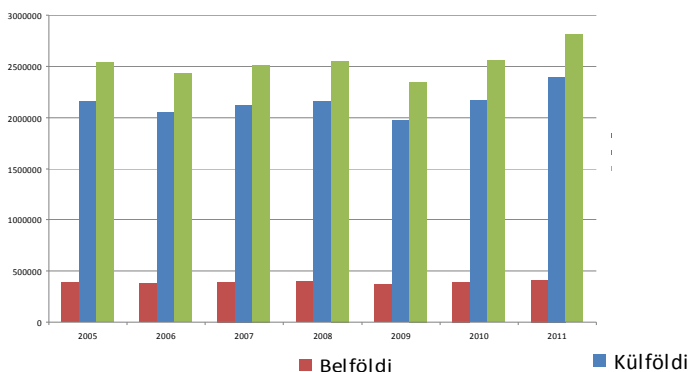
HELYZETÉRTÉKELÉS

Budapest, mint Magyarország legjelentősebb turisztikai desztinációja, kiemelkedő turisztikai adottságokkal rendelkezik: fekvése, építészeti értékei, fürdőkultúrája, kulturális rendezvényei, természeti adottságai és gasztronómiája révén nemzetközi viszonylatban is különleges és egyedi élményeket nyújt az idelátogatók számára.

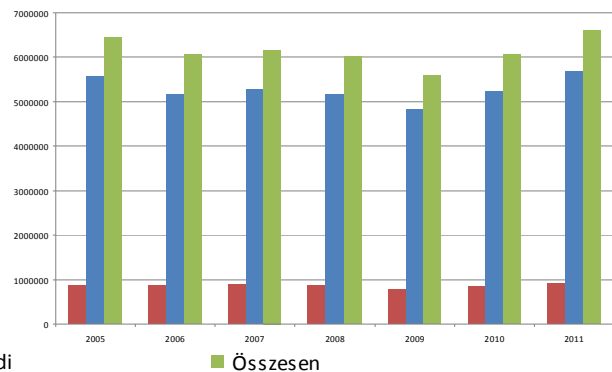
Elsősorban ennek köszönhető, hogy a főváros a 2005–2011 közötti időszakban, ha minimális mértékben is, de növelni tudta a belföldi és külföldi vendégérkezéseinek és az eltöltött vendégéjszakáinak számát, illetve a gazdasági világválság csupán minimálisan éreztette hatását a 2008–2010 közötti időszakban. A kereskedelmi szálláshelyek szobakapacitása szintén emelkedett 2005–2011 között, a világválság hatása csupán a 2008-as adatokon érzékelhető.

A 2011-ben a kereskedelmi szálláshelyeken mért több mint 2,8 millió vendégérkezés és közel 6,6 millió vendégéjszaka rendkívül jelentős volument képeznek. A budapesti turizmus országosan egyedülálló teljesítménye, hogy kereskedelmi szálláshelyeken mért külföldi vendégéjszakák száma nem csupán magasabb, hanem hatszorosa a belföldi vendégéjszakák számának. Budapest tehát méltán nevezhető nemzetközi vonzerőnek és „márkának”, amit jól fényjelez a sokféle nemzetközi szállodamárka jelenléte is.

Kereskedelmi szálláshelyek vendégszámai, Budapest, 2005-2011

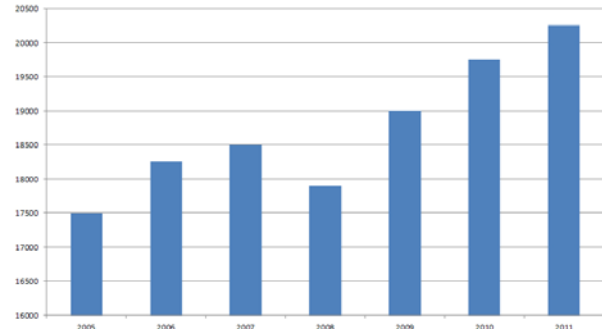
Kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka számai, Budapest, 2005-2011

A főváros jó megközelíthetősége, egész éves kínálata, számos egyedi látványossága (pl. Európa legnagyobb parlamentje, Világörökség – Budai Vár és Duna-part panorámája, Andrassy út, Hősök tere), változatos és jelentős történelmi háttere (római kori maradványok, török fürdők, szecessziós épületek, neogótikus stílusjegyek), valamint egyedülálló egészségturisztikai adottságai (80 ásvány- és gyógyvízforrás, tíz műemlékfürdő) tovább erősítik Budapest nemzetközi jelentőségét. Ugyanakkor meg kell még említeni a főváros ritka természeti értékeit (barlangrendszerek, budai hegyoldal, kiránduló útvonalak), színvonalas szórakoztató negyedeit (pl. Liszt Ferenc tér, Ráday utca), nagy vonzerővel rendelkező kulturális rendezvényeit, közlekedési kuriózumait (sikló, ülőlift, fogaskerekű, földalatti, erdei kisvasút), valamint a főváros közvetlen környezetében található vonzerőket (pl. Szentendre, Visegrád, Esztergom, Gödöllő).

A kedvező vendégforgalmi adatok, a meglévő vonzerők-adottságok, valamint a turizmusnak a fővárosi gazdaságban betöltött szerepe láttán ugyanakkor nem lehet megpihenni, további fejlesztésekre és beavatkozásokra van szükség a meglévő pozíciók megtartása és javítása érdekében. Az alábbiakban felsorolt trendek azon nemzetközi folyamatokat hivatottak bemutatni, amelyek erősítik vagy veszélyeztetik Budapest meglévő pozícióit, és amelyeket figyelembe kell venni a fejlesztési szükségletek és feladatok meghatározásakor:

Kereskedelmi szálláshelyek kiadható szobaszámai, Budapest, 2005-2011

- Egyre több versenyképes kínálattal rendelkező desztináció világszerte;
- A desztinációk közötti egyre kiélezettebb verseny;
- Növekvő kereslet európai városlátogatások, ún. „city break” utazások iránt;
- A desztinációk egyre könnyebben-gyorsabban elérhetőek – gyakoribb és rövidebb utazások;

- A versenyt az dönti el, hogy mely desztináció tudja színesebben, egyedibben, figyelemfelkeltőbben megfogalmazni (pozicionálni) magát a fogyasztók tudatában;
- Ma már minden valamirevaló desztináció nyújt gyógy- és wellness, kulturális, bor- és gasztronómiai, valamint aktív időtöltést lehetővé tevő szolgáltatásokat, tehát a komplex kínálat ma már nem elég: erősödik az egyedi, speciális termékek szerepe.

A budapesti turizmus közvetlen (pl. szálláshelybevételek, IFA stb.) és közvetett (pl. munkahelyteremtés, multiplikátorhatás, ágazatokon átívelő jelleg stb.) hatásai révén a budapesti gazdaság egyik húzóterülete, így fejlesztése kiemelt prioritást kell, hogy élvezzen az elkövetkező évtizedekben.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

12.6. FOGADÁSI FELTÉTELEK JAVÍTÁSA

Budapest, mint világváros fogadási feltételeinek javítása elsősorban a repülőtéri összeköttetés fejlesztésén, a szállodahajók fogadási feltételeinek javításán, a fő beérkezési pontok turisztikai információ ellátottságán, a hivatásturisztikai infrastruktúra fejlesztésén, valamint a parkolási és közlekedési helyzet javításán keresztül valósítandó meg.

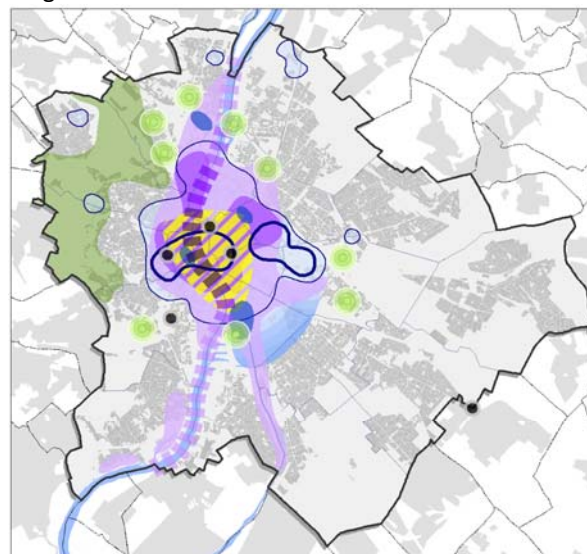
(forrás: <http://commons.wikimedia.org>)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A Belváros és a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér között kötőpályás vasúti összeköttetés kialakítása;
- ▶ Szállodahajós forgalom fogadására alkalmas korszerű és megfelelő kapacitású fogadóbázis kialakítása;
- ▶ Fő beérkezési pontokon komplex szolgáltatást nyújtó látogatóközpontok létrehozása;
- ▶ Nagy befogadóképességű, a mai fogyasztói igényekhez illeszkedő korszerű konferencia központ kialakítása;
- ▶ Parkolási és közlekedési helyzet fejlesztése – turistabuszok parkolási helyzetének javítása, pályaudvarok színvonalas élettérre történő alakítása, tömegközlekedési jegyrendszer rugalmasabbá tétele;
- ▶ Közlekedési kuriózumok turisztikai vonzerőként történő kezelése és ennek megfelelő marketingje;
- ▶ Gyalogos forgalmú közterületek útburkolatainak és környezeti minőségének javítása, turistabarátabbá tétele, épülethomlokzatok állagjavítása (reklámfelületek szabályozása, épületek kivilágítása).

12.7. VONZERŐK FEJLESZTÉSE, MAI KORSZELLEMI NYELVÉN TÖRTÉNŐ MEGFOGALMAZÁSA

Budapest meglévő turisztikai kínálatának továbbfejlesztése a múzeumok választékának szélesítése, a Duna-part és a vízfelület turisztikai és közösségi használatának növelése, a budapesti fürdők kínálatának és szolgáltatási színvonalának fejlesztése, az aktív kikapcsolódási lehetőségek és a családi élményturizmus bővítése, az ökoturisztikai kínálat jelenleginél jobb kihasználása, a rendezvény- és programkínálat bővítése, valamint a bor- és gasztronómiai kínálat fejlesztése révén valósítandó meg.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Múzeumok interaktívabbá, szórakoztatóbbá, illetve vonzóbbá tétele, az információra egyre kevésbé, ugyanakkor az élményre egyre inkább éhező közönség megszólítása, többnyelvűség és látogatóbarátság fejlesztése;

- ▶ Különbéféle hangulatú, karakteres városnegyedek kialakítása, pl. Ráckevei (Soroksári) Dunaág (RSD) rekreációs zóna, Török negyed, Római negyed;
- ▶ A Duna-part hozzáférhetőségének javítása, vízparti szabadidős zónák kialakítása, kikötési kapacitások bővítése, úszó szabadidős- és vendéglátó egységek számának és szolgáltatási színvonalának emelése (*8. A Dunával együtt élő város*);
- ▶ A Fővárosi fürdők idegen nyelvű információs kapacitásának bővítése, látogató menedzsmentjének fejlesztése, megfelelő pozicionálása, illetve annak mentén történő fejlesztése;
- ▶ Egészségturizmus fejlesztése: fürdők gyógyászati szolgáltatásainak fejlesztése mellett a preventív kezelések és szolgáltatások fejlesztése;
- ▶ Az aktív kikapcsolódás feltételeinek javítása – kerékpárutak, dunai vízi sportok, budai hegyekben túrázás-természetjárás, parkok nyújtotta kikapcsolódási lehetőségek, lovaglás, úszás, golfozási lehetőségek;
- ▶ Családi élményturizmus kínálatának bővítése;
- ▶ Az ökoturisztikai kínálati elemek fővárosi turisztikai vérkeringésbe történő hatékonyabb bekapcsolása a fenntarthatóság elve mentén, különös tekintettel a Budai hegyvidékre és a Gellért-hegyre – természeti értékek, védett növények, barlangrendszerek, kiránduló útvonalak, stb.;
- ▶ Budapest jelentős volumenű és sokszínű rendezvény- és programkínálatának bővítése a meglévő rendezvények továbbfejlesztésével, új rendezvények kialakításával, ún. egynapos Budapest közeli és vidéki programkínálat bővítésével, valamint a garantált programkínálat fejlesztésével;
- ▶ Befektetői workshop-ok tartása;
- ▶ Bor- és gasztronómiai kínálat erősítésének ösztönzése a piaci szereplőkkel történő együttműködések révén.

(forrás: www.utazitthon.hu/budapest_gellert_gyogyfurdo.html)

12.8. BUDAPEST ARCULATI DEFICITJÉNEK LEDOLGOZÁSA A TURIZMUS MARKETING ESZKÖZRENDSZERÉN KERESZTÜL

Budapest nemzetközi piacokon megfigyelhető arculati deficitjének „letörlesztése” a marketing-kommunikációs tevékenységek fejlesztése és erősítése, illetve a marketingre fordítható költségvetés megnövekedése révén.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Erős Budapest márka felépítése – a főváros sokszínű és izgalmas helyként történő pozicionálása a fogyasztók tudatában, az „Ahol mindig történik valami” életérzés erősítése;
- ▶ Különbéféle és hatékony marketingkommunikációs eszközök használata: celebrity marketing (hírességek bevonása), Budapest Ambassador Program (szakmájukban jó nevű emberek), kültéri hirdetési kampányok, széles szakmai partnerségen alapuló kezdeményezések, kiállítások, workshop-ok, tanulmányutak, PR tevékenységek, imázs- és informatív kiadványok, promóciós filmek, e-marketing eszköztárája;
- ▶ Marketing szervezet Turisztikai Desztináció Menedzsment (TDM) alapelvek mentén történő fejlesztése;
- ▶ Munkaigényes (forráskímélő) és hatékony marketingkommunikációs megoldások előtérbe helyezése: PR, E-marketing (honlap frissítés, e-hírlevelek, CRM (Customer Relationship Management – ügyfélkapcsolat kezelés) bannerelhelyezések kölcsönösségi alapon), tanulmányutak és workshop-ok szervezése, Budapest Ambassador program, promóciós filmek on-line terjesztése, stb.);
- ▶ Marketingre rendelkezésre álló pénzügyi források hatékony felhasználása.

Mindhárom feladathoz kapcsolódóan:

- ▶ EU-s pályázati lehetőségek kihasználása;
- ▶ Partnerség a Magyar Turizmus Zrt.-vel;
- ▶ Partnerségi kapcsolatok erősítése a turisztikai szolgáltatókkal: légitársaságok, szállodavállalatok, tour-operator-ok, utazási irodák, hazai és nemzetközi szakmai szervezetek, hazai és nemzetközi tömeg- és szakmai média képviselők.

A CÉL INDOKLÁSA

A Budapest városfejlesztésébe bevonható források nagyságrendjének hosszú távra kivetített tendenciája - az elmúlt évek és az elkövetkező néhány év tényadatai alapján - rendkívül kedvezőtlen. A források túlnyomó többsége még így is kívülről, az uniótól érkezik, de jóval kisebb mértékben, mint az előző költségvetési ciklusban. A legnagyobb potenciális fejlesztő erőt a beruházásokat és ingatlanfejlesztéseket megvalósító külföldi és hazai magántőke jelenti, de az elhúzódó gazdasági krízis miatt kiszámíthatatlan az üzleti szféra aktivizálódásának kezdete és mérete. Mivel Budapest Főváros Önkormányzata nem rendelkezik jelentős saját városfejlesztési forrással, ezért a gazdasági életben követő magatartásra kényszerül. Nemzetgazdasági és várospolitikai érdek ezen tendencia megfordítása, az önálló gazdasági kormányzás kiterjesztése annak érdekében, hogy a Fővárosi Önkormányzat minél inkább képes legyen a budapesti gazdasági élet szereplőit orientálni (☞ 1. Kezdeményező városfejlesztés).

A cél elérésében meghatározó szerepe van a főváros fenntartását és fejlesztését biztosító városüzemeltetési és városgazdálkodási rendszernek. Egyfelől azzal, hogy a város működése önfenntartó legyen, másrészt a „jó gazda” magatartással élénkítse a budapesti gazdaságot, járuljon hozzá az életminőség és a befektetőbarát üzleti klíma javulásához.

A főváros gazdálkodásának fő eszközei a rendelkezésre álló (ingatlan)vagyon hasznosítása, az önkormányzati gazdálkodó vállalatok tevékenysége, és a Fővárosi Önkormányzat gazdasági kormányzása révén a gazdálkodási mozgáster növelése.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

- 13.1. Egységes, menedzsment szemléletű fővárosi vagyongazdálkodás
- 13.2. A városüzemeltetés korszerűsítése – új közszolgáltatási modell
- 13.3. A meglévő vagyon koncentrációja, fejlesztése, bevételnövelés
- 13.4. Energiahatékony technológiák alkalmazása a városüzemeltetésben
- 13.5. Normatív városfejlesztési finanszírozás

HELYZETÉRTÉKELÉS

Budapest Főváros Önkormányzatánál a korábbi ciklusok alatt nem alakult ki az egységes **vagyongazdálkodási rendszer** módszertana. A rendszerváltás óta az önkormányzati ingatlanvagyon folyamatosan csökkent és szétforgácsolódott, a saját tulajdonú ingatlanhasznosításra alapuló, átfogó fejlesztések nem valósultak meg. A korszerű vagyongazdálkodásban a gazdasági/gazdálkodói cél a vagyon megtartása és fejlesztése, használati, illetőleg forgalmi értékének növelése, gazdasági folyamatok generálása. Problémát jelent, hogy az önkormányzat vagyonának valós piaci értéke nem ismert teljes körűen, valamint, hogy a vagyonkataszter jogi tisztázásokat igényel.

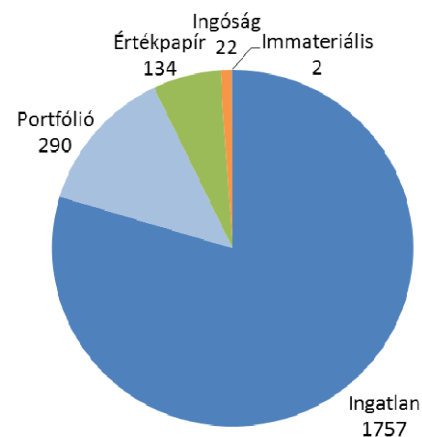
Az önkormányzat vagyonkezelésében több vállalat működik közre, amelyek miatt hiányzik az egységes kezelés.

A Fővárosi Önkormányzat vagyonának kezelése szétaprózott.

Az egyes vagyoni elemeket a meghatározó Budapest Fővárosi Vagyonkezelési Központ Zrt. (BFVK Zrt.) mellett több társaság kezeli.

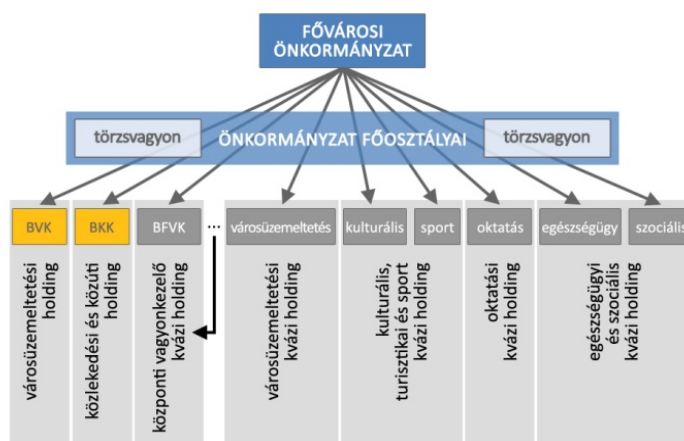
Ezen túlmenően, az összes önkormányzati intézmény saját maga kezeli az általa használt vagyonelemeket. Az alapfeladatokhoz kapcsolódó vagyonelemek kezelése ezáltal nem szakszerű (professzionális), nincs egységes koordináció, pedig a vagyon tulajdonjoga közvetlenül az Önkormányzatot illeti meg. Az önkormányzati vagyon egy része kihasználatlan, más része fejlesztést, átstrukturálást igényel, bizonyos elemek pedig eredményes, jövedelemtermelő működtetésre várnak.

Mindezekből következően, a vagyonkezelésben nem érvényesülnek átfogó gazdaságossági elvek, bár a vagyont kezelő szervezeteknél egy-egy vagyonelemnél megjelenik a racionalizálási és gazdálkodói motívum. Az összes vagyon 80%-a ingatlanvagyon, míg az ingóság 1%-ot, az immateriális vagyon pedig csak 0,1%-ot tesz ki. Jelentős a fővárosi tulajdonú társaságokban levő üzletrészek értéke, a portfólió vagyon, az értékpapírok nagysága.

A Főváros önkormányzati vagyonának mértéke vagyontípusok szerint (könyv szerinti érték, mrd Ft)

A Fővárosi Önkormányzat 937/2011.(04.27.) sz. határozattal elfogadott 2011–2014. évekre vonatkozó Gazdasági Programja a Vagyongazdálkodási Stratégiával összhangban a városüzemeltetés kérdéskörében megállapította, hogy az elmúlt húsz évben integrált stratégia nem létezett a tárgykörben. Az elmúlt években a vagyongazdálkodási tevékenység három önálló szakmai holdingba, illetve társaságba szerveződött a közmű, közlekedési- és közúti, valamint a vagyongazdálkodási szakterületeken, mely fejlemény pozitív folyamatok elindítására és fenntartására kínál lehetőséget. A többi terület vagyongazdálkodása a Főpolgármesteri Hivatal szervezetén belül működik, ezek: a kulturális és sport, oktatási, egészségügyi és szociális, illetve a városüzemeltetés holdingokat nem érintő része.

A fővárosi vagyongazdálkodás szervezeti ábrája
(forrás: Vagyongazdálkodási Stratégia, 2011.)

Stratégiai időtávban kiemelt terület az **energiahatékonyság**. Magyarországon a megújuló energiafelhasználás alig haladta meg a hét százalékot 2010-ben, és ez jelentősen elmarad az uniós országokéhoz képest. Magyarország a 2010 és 2020 közötti időszakra kitűzött megújuló energiahasznosítási cselekvési terve keretében elhatározta, hogy teljesíti az Európai Unió alapvető energiapolitikai célkitűzését 2020-ig, nevezetesen, hogy 20%-al csökkenti a szén-dioxid-kibocsátást. Ezért Budapest részéről is szükséges a környezetbarát energiaátalakítás végrehajtása. A megújuló energiaforrások használatának kiterjesztése és az energiahatékony technológiáknak a gazdasági életben történő térnyerése létkérdés az országos és a budapesti gazdaság élénkítésében és fenntartható pályára állításában.

A Főváros vagyongazdálkodása szervesen összefügg a budapesti és azon keresztül az ország gazdasági (piaci) viszonyaival. A hatékony vagyongazdálkodás megvalósítása ezért igényli a vagyon pontos **gazdasági (piaci) értékének** ismeretét. A vagyongazdálkodás hatékonysága érdekében megbízható, többrétegű, „multifunkcionális” adatbázisra van szükség, aminek fő rendezőelve az értékalapúság.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

13.1 EGYSÉGES, MENEDZSMENT SZEMLÉLETŰ FŐVÁROSI VAGYONGAZDÁLKODÁS

2011-ben a Fővárosi Közgyűlés 4127/2011.(12.21.) számú határozatával elfogadta a Vagyongazdálkodási Stratégiát, amely dokumentum meghatározza a vagyongazdálkodás alapelveit. E szerint az önkormányzat szakmai feladatellátásához szükséges gazdálkodást a szakmai feladatot ellátó szervezet végzi, az ezeken túlmutató vagyongazdálkodást pedig központi vagyongazdálkodási látja el.

A vagyongazdálkodás rendszerében a következő önkormányzati struktúrát és működési gyakorlatot kell megvalósítani, összhangban a vagyongazdálkodási stratégiában megfogalmazottakkal:

- Fenntartható gazdálkodás érvényesüljön ökológiai, ökonómiai és társadalmi szempontok alapján;
- Az önkormányzati tevékenység-ellátás prioritást élvez, a vagyongazdálkodás ezt szolgálja ki, és csak ezt követi a piaci típusú gazdálkodás megvalósítása a használdozati elv betartása mellett;
- A vagyongazdálkodási rendszer önfenntartó módon szolgálja az önkormányzati feladatok ellátását;

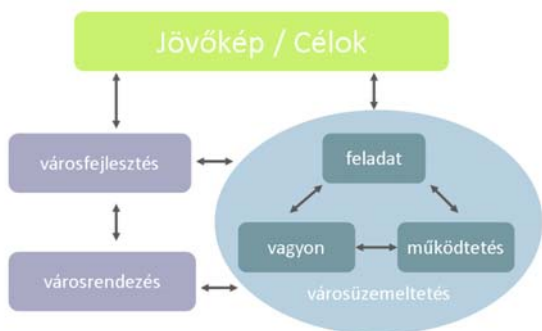
- Területcserével, vagyongazdálkodási eszközökkel koncentrálja a vagyoni elemeket a hasznosítás optimalizálása és a befektetések vonzása érdekében (ide sorolandók a közterületek fejlesztése, a terület-előkészítések is);
- A vagyongazdálkodás piaci alapú értékteremtő tevékenységet is folytasson, az alapfeladatokhoz nem szükséges vagyonelemek hasznosítása révén;
- Az önkormányzat törzsvagyonának az elemzése és felülvizsgálata mellett kerüljön felülvizsgálatra a törzsvagyonba tartozó vagyonelemek köre;
- A törzsvagyonnak minősített vagyoni kör kizárólag a szakmai feladatellátást szolgálja;
- A gazdálkodás monitoring-rendszerének kiépítése.

Fenti szempontok érvényesülése esetén létrejön az új, dinamikus vagyongazdálkodási modell, aminek az alapja a menedzsment szemléletű rendszer, a gazdálkodásra specializálódott struktúra, amely figyelembe veszi az önkormányzat intézményrendszerét és döntési mechanizmusait.

A szakmai megközelítés alapján tehát: a Fővárosi Önkormányzat vagyongazdálkodásra vonatkozó stratégiai elképzeléseinek a kialakítását egységes, a

Fővárosi Önkormányzat összes vagyonelemére kiterjedő tevékenységként kell megvalósítani, összhangban a városfejlesztési és városrendezési szempontokkal.

Ennek megfelelően jelen koncepció a vagyont a Vagyongazdálkodási Stratégiában vázolt ábra alapján a következő kontextusba helyezi:

A korszerű vagyongazdálkodás ma már nem nélkülözheti a pontos nyilvántartást, ami számba veszi minden, városgazdálkodási szempontból fontos adatot. A rendszer rövid elnevezése: értékkataszter. Előzménynek tekinthető a jelenlegi vagyongazdálkodási kataszter.

Az értékkataszter lehetséges felhasználási területe:

- Vagyongazdálkodás (ingatlan, értékpapír, egyéb);
- Ingatlan nyilvántartás, vagyongazdálkodási kataszter;
- Városrendezési tervezés;
- Helyi erőforrások feltárása, nyilvántartása;
- Városi gazdaságpolitika tervezése, elemzése (költésgvetés, értékpapírok, helyi adók, támogatások, kedvezmények, EU-források, stb.);
- Ingatlan- és településfejlesztési tervek készítése;
- Demográfiai és szociális viszonyok feltérképezése;
- Megvalósíthatósági tanulmányok kidolgozása;
- Műszaki és humán infrastruktúra nyilvántartása;
- Környezetgazdálkodási tervek megalapozása,
- Környezeti, gazdasági és társadalmi hatásvizsgálatok készítése.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Vagyongazdálkodási kataszter értékkataszterre alakítása;
- ▶ Térinformatikai rendszer kiépítése, folyamatos karbantartása.

13.2 VÁROSÜZEMELTETÉS KORSZERŰSÍTÉSE – ÚJ KÖZSZOLGÁLTATÁSI MODELL

Miután a városüzemeltetés területén nem érvényesült integrált stratégia az elmúlt húsz évben, a hatékonysági követelmények igénylik a megoldást.

A városüzemeltetési rendszer feladatai:

- Az önkormányzat, mint tulajdonos érdekeinek hatékony érvényesítése;
- A vállalatok stratégiai irányítása és kontrollja;
- Az erőforrások vállalatszintű optimalizálása;
- A vállalatcsoport használja ki a méretéből adódó piaci előnyöket;
- Javuljon a vállalatok működési hatékonysága;
- A közszolgáltatásokon keresztül is jelenjen meg a város, mint a közérdek képviselője.

A kortárs szakmai álláspont szerint a városüzemeltetés holding-rendszerben oldható meg hatékonyan. A városüzemeltetési holding egy zártkörűen működő részvénytársaság, amelynek hatáskörébe a Fővárosi Önkormányzat kizárólagos tulajdonában lévő közműköztető gazdasági társaságok kerülnek. A cégek a városüzemeltetés e rendszerében társasági jogi értelemben elismert vállalatcsoportként működnek. A Fővárosi Önkormányzat is ebbe az irányba indult el, ami a városfejlesztés szempontjából kedvező.

A rendszerben a tagvállalatok önállóságának megőrzése mellett az önkormányzat tulajdonosi érdekeinek megfelelően a városüzemeltetési holding feladata, hogy:

- Irányítsa és ellenőrizze a tagvállalatokat;
- Optimálissá tegye a vállalatcsoport működését;
- Érvényesítse a méretéből adódó piaci előnyöket;
- Javítsa a tagvállalatok működésének hatékonyságát.

A kezdeményezőképesre, a tudás- és készségfejlesztésre, valamint a „zöld” gazdaságra alapozott városfejlesztés – melyeknek szerves része, kerete az önfenntartás felé haladó városgazdálkodás és városüzemeltetés rendszere – csak városon belüli és városhatárt átlépő térségi (agglomerációs településekkel együttműködő) szerveződésben lehet, gazdasági szempontból hatékony.

Kiváló módszer erre a klaszter-építés, amely összefogja az egyes tevékenységeket mind vertikális, mind horizontális struktúrákban.

A vagyongazdálkodás területén is – stratégiai ágazat lévén – szükséges a stratégiai jellegű szervezeti rendszer felépítése. A Fővárosi Önkormányzatnak a vagyongazdálkodás területén fő stratégiai feladata az ingatlan- és egyéb vagyoni portfólió működtetések összehangolása az önkormányzat és intézményei feladat-ellátási igényeivel. Ezért a megfelelő szervezeti

háttér biztosítására, az új típusú vagyongazdálkodáshoz is új, stratégiai léptékű, holding-felépítésű szervezet létrehozása szükséges. Szintén alapfeladat az elaprózott vagyonelemek egységes szempontú, magas szakmai színvonalú kezelése és hasznosítása.

Szakmai szempontból kedvező, hogy a Fővárosi Önkormányzat ezt a szervezeti rendszert választotta.

A fővárosi vagyongazdálkodás fő feladatai:

- A vagyonnak az Önkormányzat tulajdonosi érdekeinek megfelelő irányítása és ellenőrzése;
- Az önkormányzati vagyon egy szervezeti struktúrában kezelése;
- Teljes körű ingatlankezelés létrehozása;
- Szakszerűség biztosítása az ingatlangazdálkodásban;
- Intézmény-/ ingatlanvagyon egyensúly kialakítása;
- Aktív vagyongazdálkodás, optimálissá téve az ingatlanhasznosítást, -felújítást és -fejlesztést;
- Energiatakarékos beruházások prioritása;
- Folyamatos ingatlan- és portfólió audit.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Pontos és piaci alapú vagyonyilvántartás;
- ▶ Professzionális menedzsment;
- ▶ Erőforrások optimalizálása;
- ▶ Energiatakarékos megoldások alkalmazása;
- ▶ Tulajdonosi szemlélet erősítése.

13.3 MEGLÉVŐ VAGYON KONCENTRÁLÁSA, FEJLESZTÉSE, BEVÉTELNÖVELÉS

Kitűzött feladat, hogy a közsféra aktívabbá, kezdeményezőbbé váljon a gazdasági életben is, hogy hatást gyakoroljon a budapesti gazdaságra. Ehhez szükség van a közszolgáltatásokat biztosító vagyonállományon túl bevételt eredményező vagyongazdálkodásra, a közvagyon növelése céljából.

A Fővárosi Önkormányzat vagyongazdálkodása keretében szükség van jelentős hozzáadott értékkel rendelkező, illetőleg annak képzésére alkalmas vagyonelemek létrehozására azzal a céllal, hogy az önkormányzat képes legyen nagyobb volumenű befektetések indítására, menedzselésére. A fővárosi tulajdonú cégek esetében stratégiai feladat, hogy képessé váljanak a működésükhöz szükséges forrásteremtésre, az önfenntartásra, amit uniós források hasznosításával is szükséges erősíteni.

A vagyongazdálkodási stratégia szerint, az önkormányzati feladatok ellátásához az önkormányzati tulajdonként szükségesnek ítélt vagyont biztosítani kell, értékét meg kell őrizze, továbbá az alapfeladatok ellátásához nem szükséges vagyon értékét lehetőség szerint növelje, és

szakszerűen hasznosítsa a Főváros polgárai életminőségének javítása érdekében. Ebben a fő lehetőséget a vagyonkoncentrációt megvalósító ingatlankezelés jelenti, előkészítve az érték- és bevétel-növelést célzó ingatlanfejlesztői feladatokat.

Az önkormányzati tulajdonszerzés tehát nemcsak kivásárlással, hanem ingatlankezeléssel is történhet, ami a Fővárosi Önkormányzat vagyongazdálkodásában bevett tulajdon-kezelési mód. Megvalósítandó feladat, hogy minél nagyobb gazdaság-, illetve városfejlesztési terület minél kevesebb, ha lehet egy tulajdonos, lehetőség szerint a fejlesztést irányító önkormányzat kezében összpontosuljon.

Fontos feladat - a közvagyon állományát rendező program keretében - az önkormányzati tulajdoni elemek értékalapú hasznosításával keletkező bevételek újra befektetése, azaz a hasznok visszaforgatása az önkormányzati vagyonállomány bővítése érdekében. Feladat az önkormányzati gazdasági/gazdálkodói kezdeményező képesség növelése, a gazdasági mozgástér tágítása. Ez a bázisa az önkormányzati közvagyon-bővítő programnak.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A szétagrúziált közvagyon elemek területcserével, vásárlással, értékesítéssel történő koncentrációja;
- ▶ A közvagyon gazdálkodásában a közszolgáltatásban részt vevő vagyonelemek mellett bevételt teremtő vagyongazdálkodás kialakítása, bővítése;
- ▶ Tulajdonosi (gazda)szemlélet és felelősség erősítése a közvagyon működtetők körében.

13.4 ENERGIAHATÉKONY TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A VÁROSZEMELTETÉSBEN

A városgazdálkodás nem lehet hatékony a hatáskörébe tartozó intézményekben az energiatakarékos technológiák és megújuló energiaforrások alkalmazása nélkül.

A feladat megvalósítása önmagában is gazdasági/gazdaságossági érdek, de Magyarország és Budapest nemzetközi gazdasági feltételrendszerében is meghatározó motiváció. Igazodási pont ebben az Európai Unió gazdasági növekedési stratégiája, az „Európa 2020”, amely meghatározó lesz ebben az évtizedben.

A dokumentum a fenntartható növekedés kulcsfogalmainak a következőket határozza meg: erőforrás-hatékonyság, környezetbarát gazdálkodás, versenyképesség. A fenntartható gazdasági növekedést kitűző gyakorlati feladatok esetében pedig kiemeljük a következő, gazdasági jelentőségű

feladatokat: alacsony szén-dioxid-kibocsátás, környezet védelme (biodiverzitás megőrzése), új, környezetbarát technológiák alkalmazása, hatékony villamosenergia-hálózatok, stb.

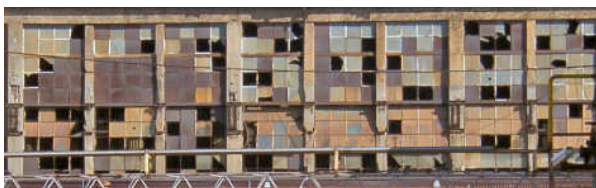
A végrehajtandó feladatok 2020-ig:

- Üvegházhatást okozó gázok kibocsátását 2020-ig 20%-kal kell csökkenteni az 1990-es szinthez képest;
- A megújuló energiaforrások arányát 20%-ra kell emelni a végfelhasználói energiafogyasztáson belül;
- Az energiahatékonyságot 20%-kal javítani szükséges.

A Fővárosi Önkormányzat előtt álló gazdasági kihívások, feladatok tehát igen összetettek, nem pusztán gazdasági természetűek.

Szoros kapcsolat kiépítése szükséges az energia hatékonyságban közvetlenül érdekelt budapesti közintézményekkel, a technológia fejlesztésével, gépek, eszközök gyártásával foglalkozó gazdasági vállalkozásokkal, K+F+I intézményekkel, felsőoktatási centrumokkal.

Célszerű létrehozni klaszterszerű szerveződések a környezetvédelemben, a technológia fejlesztésében az energia hatékonyságban érdekelt szervezetek között.

(forrás: <http://www.csepelemuvek.hu/muzeum/index.htm>)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Energia hatékony technológiák alkalmazásának támogatása;
- ▶ Energia biztonság javítása – hatékony energiahálózatok kiépítése;
- ▶ Erőforrás szükséglet csökkentése;
- ▶ Adókedvezmények, támogatások nyújtása a megújuló energiát használók, technológiát fejlesztők számára;
- ▶ Energia-klaszterek szervezése.

13.5 NORMATÍV VÁROSFELJESZTÉSI FINANSZÍROZÁS

A közsféra és a magántőke a városfejlesztés megvalósításának két pillére. Ki kell dolgozni egy olyan normatív szabályrendszert, amely átlátható és kiszámítható módon orientálja a fejlesztő erőket úgy, hogy a kapcsolódó, szükséges közösségi fejlesztési igények is megvalósuljanak. A finanszírozás elve, hogy

normatív szabályok szerint, a fejlesztő a beruházási összeg nagyságához, vagy a terület értékváltozásához viszonyított városfejlesztési díjat fizet városfejlesztési, és/vagy infrastruktúra-fejlesztési alapba.

A normarendszer kidolgozásakor alapfeladat, hogy a rendszer ne szolgáljon egyedi és rövid távú üzleti célokat, viszont képződjön forrás a szükséges infrastruktúra kiépítésére és fenntartására. Stratégiai feladat a bizalommal telített üzleti klíma biztosítása.

A normatív szabályrendszer, megállapodási normák érvényesítése elvezet az egységes, értékalapú, adójellegű szabályozás irányába. A stratégiai irányt a területérték alapú adózás jelenti, amelynek adatait az értékkataszter szolgáltatja. (Megjegyzés: az adó nem többlet teherként, csak más adónemek kiváltásával jöhet létre.) Feladat a területhasználat értékalapú szabályozásának, illetve az adó koncentrációja városfejlesztési alapba (☞ 1.2. Pénzügyi rendszer kialakítása), és infrastruktúra- vagy városfejlesztésbe történő visszaforgatása módjának kidolgozása. A területérték alapú adózás előre kalkulálható kötelezettséget jelenít meg a tulajdonos és a befektető, fejlesztő számára. Az eljárás korlátozza a rövid távú konjunkturális használatot, csökkenti a spekulációs hatásokat, erősíti a barnamezős és alulhasznosított területek piaci körforgásba kerülését.

Mindezzel összefüggésben, a Fővárosi Önkormányzat Gazdasági Programja a városfejlesztési koncepció célrendszeréhez illeszkedő következő vonatkozásokat, stratégiai feladatokat nevesíti:

„Az építmény- és telekadózás jelenlegi gyakorlatát is meg kell vizsgálnunk. A továbbfejlesztés egyik lehetséges irányaként egységes fővárosi, értékalapú szabályozás bevezetése is szóba jöhet. Ennek megfelelően egy új rendszerben különösen megfontolandó, hogy a Fővárosi Önkormányzat jogkörébe kerüljenek a várostervezés és -fejlesztés egységesítésével, az utak és a közterületek tulajdonosi és fenntartási jogával, az egységes közlekedési és parkolási rendszer kialakításával és megszervezésével, valamint a helyi adók egységes bevezetésével és beszedésével kapcsolatos jogosítványok, ideértve a forrásoknak a főváros és kerületei közötti feladatarányos elosztását is.”

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Normatív településfejlesztési megállapodás kidolgozása;
- ▶ Adórendszer módosítása a helyben maradó adó növeléséért;
- ▶ Város- és/vagy infrastruktúra-fejlesztési alapok létrehozása.

„Meggzólítanak, mert ők én vagyok már;
gyenge létemre így vagyok erős,
ki emlékszem, hogy több vagyok a soknál...”
(József Attila: A Dunánál)

A CÉL INDOKLÁSA:

Az anyagi és szellemi értékeket magába foglaló kultúra a városi fenntartható fejlődés hajtóereje. A Főváros vezetése a kultúrát stratégiai ágazatnak tekinti, a kulturális alapú városfejlesztést használható és helyes válasznak számos társadalmi probléma kezelése során. A kultúra megfelelő terep a civil szféra és az önkormányzat együttműködésére, hatékony megoldás az ifjúság morális értékvesztésének kezelésére és nem utolsósorban, az intézményeken keresztül munkahely teremtő lehetőség is. A történelem sokszor bebizonyította, hogy egy nemzet kultúrája erős alap, melyre építkezve lehet a fejlődést biztosítani. Budapest erős kulturális gyökerekkel rendelkezik.

Budapest vonzó kulturális központként tud betölteni vezető szerepet a kelet-közép-európai városok között. Korábbi felmérések alapján Európában a kulturális érdeklődésű turisták által legvonzóbbnak tekintett városok között Párizs, Róma, London, Athén, Velence, Firenze, Bécs, Prága, Barcelona, Amsterdam, Dublin, Edinburgh, Madrid, Berlin, Koppenhága után Budapest szerepelt (Richards 2001). Ebben a versenyben a mindenkori sorrendet jelentősen meghatározza az adott város tényleges kulturális gazdagsága, arculata és atmoszférája.

Budapest sokszínű kultúrája a város múltjának és társadalmi összetételének tükröje. A kulturális javak, az épített és szellemi örökség együttesen jelentik a legsajátosabb helyi vonzerőt.

A város bővelkedik kulturális erőforrásokban, melyek között a város fekvése, az épített örökség, a fürdőkultúra hagyománya, a kulturális intézmények (rendezvények), a természeti adottságok, a gasztronómia egyaránt sorolható.

A város kulturális élete egyaránt jelentősen befolyásolja a lakók életminőségét, identitástudatát és kötődését.

Napjaink kultúrát érintő, nagy kihívásai Budapesten is tetten érhetők:

- a kultúrafogyasztási szokások átrendeződnek a hagyományos, magas kultúra rovására
- az általános gazdasági válság rontja a kultúra finanszírozásának, fenntartásának, ezáltal a színvonal megőrzésének és a fejlesztésének esélyeit.

A város fejlesztése során e jelenségek hatásainak mérséklése a feladat.

A mai Budapest területén számos nép, felekezet és kultúra találkozott, keveredett, és hatott egymásra a történelem folyamán. A magyarok mellett a németek, törökök, zsidók, szlovákok és az ortodox felekezetű szerbek, görögök, románok és bolgárok játszottak jelentős szerepet a magyar főváros fejlődésében. Bár ez a tarkaság az elmúlt két században kissé megkopott, e sokszínűség mindmáig megtalálható. A 20. század vége óta mintha újra élénkülnének ezek a színek, amit új, ezúttal globális folyamatok is táplálnak. Ennek a jelenségnek kedvez a multikulturalizmus divatja is – az emberek érdeklődni kezdtek saját múltjuk és egymás történelme, gyökerei iránt, felvállalva eltérő identitásukat.

Sokszínű, multikulturális környezet, modern, nagyvárosi kulturális kontextus létrehozása során nemcsak a lassan hagyományos normává váló multikulturális jelleg érvényesülését, hanem a különböző szociális és etnikai csoportok, valamint szubkultúrák „egymás mellett élése” fontos, hanem a legkülönbözőbb kulturális és művészeti ágak, műfajok maximális bevonása, az ezek közötti átjárhatóság biztosítása is.

A kreatív ágazat új funkciói: - a különböző kulturális igények kielégítése mellett a nagyvárosi közösségek közötti kulturális kommunikáció és interaktivitás feltételeinek kialakítása (művészeti egyetemek, magánvállalkozások, helyi közösségek mobilizálásával);

- a múltba való reflexió, a művelődéstörténeti és történelmi emlékpontok bevonása nem csupán önértékként jelenik meg, hanem az innovatív városkonceptió keretében nyer új értelmet.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

Az épített örökség	14.1. A városkaraktert legjobban meghatározó épített környezet sokszínű elemeinek védelme
A kulturális kínálat bővítése	14.2. A kulturális intézmények elérhetőségének javítása
	14.3. A város kulturális intézményrendszerének fejlesztése
A multikulturális város	14.4. A kulturális sokszínűség támogatása

AZ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapest világhírű, rendkívül értékes épített öröksége meghatározó jelentőségű a város kulturális értékei között. A műemlékek már önmagukban is felkeltik a látogatók érdeklődését, vonzzák a turistákat.

A város arculatán olyan kiemelkedő korszakok hagytak meghatározó nyomot, mint az ókor, a középkor, a XIX. század és a XX. század kezdete, a két világháború közötti időszak és az ezredforduló kora. Rendkívül értékes és látványos a Dunára tekintő Budai vár és a döntően historizáló építészeti stílusokban felépült, szintén a folyóra néző belváros impozáns épületállománya. A neoreneszánsz, a neobarokk, a neoromán és a neogót stílusokban (1860–1905) épült, mintegy 12 km²-nyi, egységes építészeti együttes világviszonylatban is páratlan. (☞ 7. Az egyedi városkarakter értékalapú megőrzése és fejlesztése)

A koncepció részeként elkészült örökségvédelmi hatástanulmány részletesen bemutatja az épített örökség kiemelkedő értékeit, a város történetét és máig megőrzött kulturális örökségét.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

14.1. A VÁROSKARAKTERT LEGJOBBAN MEGHATÁROZÓ ÉPÍTETT KÖRNYEZET SOKSZÍNŰ ELEMINEK VÉDELME

A város sokszínű múltjának épített emlékeit – kulturális szerepüknek megfelelően, a történeti települési táj kontextusában tekintve - fokozottan védeni kell. (☞ 6. Az egyedi értékek hatékonyabb védelme)

A történeti városi táj rehabilitációja kiemelkedő kulturális jelentőségű. Kulturális élettel való megtöltése, az értékes épületállomány értékőrző fenntartása, az itt zajló kulturális rendezvények sora és az egyedülálló, történeti hangulatú városkép eredményeként a hazai és a nemzetközi közvélemény Budapestet továbbra is az egyik legszebb, leglátványosabb, kulturálisan is kiemelkedő fővárosként fogja számon tartani.

Az értékes városi környezet identitáserősítő tényező. Budapest városmárkájának legemlékezetesebben megjelenő környezeti elemei: a Duna-partok, a Budai Várnegyed és az Andrássy út világörökségi értékei, továbbá a Belváros historizáló stílusgyűttese.

Védelmük nem korlátozódhat egyes épített elemeire, hanem az elemek kapcsolatát, a befoglaló város-szerkezetet is védeni kell.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A budapesti épített örökség fokozott védelmének, a város egyediségének megőrzésének erősítése.;
- ▶ Az épített értékek erőforrásként kezelése;
- ▶ Az értékes, de rossz állagú épületek átmeneti kulturális hasznosítási lehetőségeinek feltárása, hasznosításukra civil kezdeményezések támogatása;
- ▶ Nemzetközi szakmai workshopok és konzorciumok kezdeményezése a kulturális örökségvédelem tapasztalatainak és új technológiának átadása / átvétele céljából, közös pályázás EU-s forrásokra;
- ▶ Az épített örökség megismerését, a védett építészeti örökség innovatív hasznosítását, illetve a városi életbe való kulturális integrálását célzó kezdeményezések támogatása;

A KULTURÁLIS KÍNÁLAT BŐVÍTÉSE

HELYZETÉRTÉKELÉS:

Budapest nemcsak az ország közigazgatási központja, hanem kétségtelenül kulturális fővárosa is. Ez történelmileg kialakult szerepe, melyre a város polgárai nagyon büszkék. Itt alakult ki a híres kávéházi kultúra, a múlt század elejének világhírré szert tevő költői, írói itt alkottak, megépültek páratlan gyűjteménnyel rendelkező múzeumaink, nemzetközi szinten is elismert művészek léptek fel nemzeti operaházunkban. Ez a nagyszerű múlt nagy felelősséget is jelent a mindenkori városvezetésnek.

Kulturális intézmények – színházak, múzeumok, kiállítások, zenei intézmények, kulturális központok és művelődési házak, könyvtárak, mozik, stb. – a város fejlődése során fokozatosan alakultak ki és jelenleg is nagy számban koncentrálnak Budapesten. A város kulturális téren és szórakozási lehetőségeivel is vezető szerepet tölt be az országban, számos művészeti ágazatban nemzetközi viszonylatban is nagy tekintéllyel bír.

A város világhírű komolyzenei hagyományokkal rendelkezik, amelyhez méltó intézményekkel is rendelkezik, mint a Liszt Ferenc Zeneakadémia, a Magyar Állami Operaház és a Művészetek Palotája. Továbbfejlesztést biztosító korszerű

zenei intézményhálózat azonban nem épült ki. A speciális akusztikai igényeket kielégítő hangversenytermek a város központjában helyezkednek el, de további befogadó helyszínekre is szükség lenne.

Budapest **múzeumi kínálata** világviszonylatban is gazdag. A nagyobb gyűjteményeket befogadó épületek többnyire megjelenésükben is impozáns, értékes létesítmények. A legjelentősebb közülük a több múzeumot és kiállítást befogadó Budavári Palota, de kiemelkedő a Szépművészeti Múzeum és a Múcsarnok együttesének jelentősége is. Újabb létesítmény a Rádió- és TV Történelmi Múzeuma. A Budapest Történelmi Múzeum egységei - a Kiscelli és az Aquincumi múzeumok, valamint további gyűjtemények - is a Fővárosi Önkormányzat kezelésében működnek.

A hagyományos, e célra létesített **színházépületek** legnagyobb része a belvárosban, elsősorban annak pesti részében helyezkednek el. Külső városrészekben többnyire nagyobb befogadóképességű, többcélú termekben adódik lehetőség színházi előadások megtartására. A megfelelő befogadóképesség ellenére a színházak nézettsége 2008 óta csökken. A támogatási források csökkenése elsősorban a nagyobb intézmények működőképességét veszélyezteti.

Budapest jelenleg Kelet-Közép-Európa egyik legnagyobb **mozikínálata**t nyújtja, az **artmozik** hálózata pedig kuriózumnak számít.

A városban jelenleg 490 **könyvtár** található, amelyek magukba foglalják a szakkönyvtárakat, egyetemi, egyházi, felsőoktatási, munkahelyi stb. könyvtárakat is. Ezek közül 50 a Fővárosi Önkormányzat tulajdonában és fenntartásában lévő Szabó Ervin Könyvtárhoz (Központi Könyvtár) tartozik. A könyvtárak eloszlása a város területén egyenlőtlen, a belvárosban nagyobb számban találhatóak, de a külső területek lakóterületeiről általában könnyen elérhetőek.

Fővárosi Állat- és Növénykert: Magyarország leglátogatottabb kulturális intézménye, amelyet a lakosság 10%-a évente felkeres. Nemcsak Európa egyik legrégebbi, 145 éve nyílt állatkertje ez, hanem építészeti adottságait tekintve is talán a legszebb Európában, száz éve működik a főváros fenntartásában.

A város jó hírnevéhez színvonalas, nemzetközi **fesztiválok** is hozzájárulnak, amelyek turisztikai szempontból is kedvező hatásúak. Az egyedi téma köré, rendszeresen szervezett rendezvények nem csak az eseménysorozat ideje alatt képesek látogatókat vonzani, hanem folyamatosan, a városimázsra gyakorolt jelentős hatásukon keresztül is. A kulturális fesztiválok, rendezvények önmagukban is turisztikai vonzerőt jelentenek, de hasznuk a város szempontjából nagyobb akkor, ha többnapos kulturális kínálat – gasztronómiai, vendéglátó – kiegészített programot nyújtanak.

Budapest **kulturális-szabadidős kínálata** gazdag, ami jelentősen hozzájárul a jó életminőséghez és az idegenforgalom vonzerejéhez, ezért fontos a színvonal megtartása, lehetőség szerint további növelése.

Budapest több évszázados épített értékei a **fürdők**. A város világhírű fürdőkultúrája az elmúlt időszakban kissé megkopott, a hagyományos fürdőnegyedek (fürdők, strandok, gyógyszállók, vendéglők) egysége megbomlott.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

14.2. A KULTURÁLIS INTÉZMÉNYEK ELÉRHETŐSÉGÉNEK JAVÍTÁSA

A kulturális intézmények egyenlőtlen eloszlásban helyezkednek el a városban. A kiemelt kulturális intézmények a sokszínű belvárosi térségben sűrűsödnek.

A várostérképen jelenleg is hangsúlyos kulturális tengelyek rajzolódnak ki. A leglátogatottabb helyszínek a Budai vár és az azt a Városligettel összekötő Andrássy tengely, valamint az erre merőleges Duna tengely mentén helyezkednek el.

A két hagyományos kulturális térség továbbfejlesztése, „hangsúlyozása” révén a városszerkezet emblematisztikus elemévé alakítható.

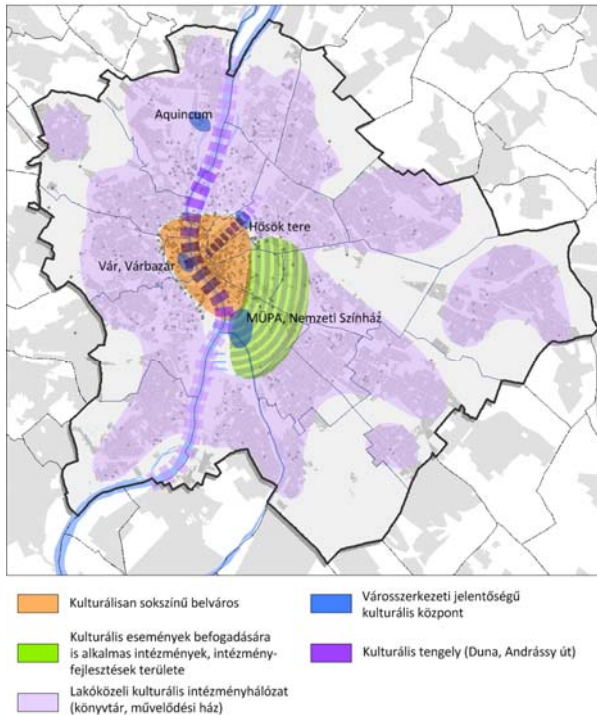
Jelentős attraktivitás-növelő elemek a kulturális intézmények közötti elérhetőségi kapcsolatot létesítő speciális közlekedési eszközök – mint a Millenniumi Földalatti Vasút, a Budavári Sikló, a világ tíz legszebb villamosvonala közé választott Duna-parti 2-es villa-

mos, vagy dunai hajók – működtetése és fejlesztése. Van, aki csak azért ül fel ezekre a járművekre, hogy azokról a város épített értékeit csodálja.

Ugyanakkor kedvező adottság a kulturális helyszínek városban szétszórt elhelyezkedése, amely révén így nagyobb területekre kiterjedő vonzerőt gyakorolnak.

A Duna mentén sajátos hangulatú, különleges kínálatot nyújtó létesítmények helyezkednek el (hidak, budatétényi kastély, budafoki borút, vízivárosi török negyed, Óbudai Hajógyár-sziget, Aquincum, vendéglátóhelyek). A budapesti és a vidéki kulturális helyszínek bemutatása különleges kapcsolatok, például vízparti kerékpárutak, regionális hajójáratok, kialakítása révén erősíthető és tehető vonzóbbá (Szentendre, Vác, Dunakanyar).

A fürdők legnagyobb része is a Duna mentén helyezkedik el, így a hajózás fejlesztésével ezek vízi megközelítése is új attrakciót teremthet. A városnak nemzetközi elismertséget adó fürdőkultúra nemzetközi rangját a fürdőturizmus fejlesztésével vissza kell szerezni.

Kedvező, hogy a helyi közösségek és lakosság igényeit kiszolgáló művelődési házakat, könyvtárakat, klubokat, stb. viszonylag egyenletes eloszlásban a város egész területén találunk. Hálózataik megőrzése, megerősítése, kínálataik fejlesztése szükséges a külső lakóterületeken. Feladat továbbá, hogy az új lakóterületi fejlesztések az alapfokú kulturális intézményhálózati fejlesztéssel együtt valósuljanak meg.

Az átmeneti zóna barnamezős területein elhelyezkedő különböző rendezvényhelyszínek (pl. sportcsarnok, vásárváros) a város kulturális élete szempontjából meghatározóak, hiszen ezek a létesítmények nagy létszámú kulturális események befogadására is alkalmasak. A területen történő fejlesztések során a kulturális vonatkozásokat ezért szem előtt kell tartani.

Megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Kulturális intézményi fejlesztések támogatási rendszerének hatékonyabbá tétele a város egész területén;
- ▶ A kiemelt kulturális térségek fejlesztése, identitásuk további erősítése, publicitásuk növelése, rendezvényekkel, komplex művészeti ágak bevonásával;
- ▶ A karakteres kulturális térségek népszerűsítése. A fővárosi művészeti egyetemek és középiskolák bevonása az új kulturális negyedek arculati elemeinek kialakítására (pályázatok, versenyek

kiírása) és terjesztésére (közösségi oldalak, internetes hálózatok, video-megosztók révén);

- ▶ Ifjúsági kulturális programok szervezése;
- ▶ A közművelődési intézmények nyújtotta lehetőségek jobb kihasználása a fiatalok szabadidejének eltöltésében, az ismeretek bővítésében, az egész életen át tartó tanulásban;
- ▶ Budapest egyik gazdasági kitérési esélye a fürdőturizmus. Vissza kell szerezni a városnak a nemzetközi rangot, amelyet korábban elnyert a „fürdőváros” elismeréssel. A fürdők környezetében a szolgáltatások komplex összekapcsolása (gyógy szállodák, egészség-szolgáltatások, kulturális programok);
- ▶ A város kulturális intézményei és helyszínei között speciális kapcsolatok (közlekedési eszközök) fejlesztése;
- ▶ A Duna menti kulturális létesítmények hajóval, kerékpárral történő megközelítésnek lehetővé tétele;
- ▶ Közterek kulturális célú használatának erősítése.

14.3. A VÁROS KULTURÁLIS INTÉZMÉNYRENDSZERÉNEK FEJLESZTÉSE

A város kulturális intézményrendszerének fejlesztése révén kell elérni a kitűzött célt, hogy Budapest hosszú távon is a térség kulturális központja maradjon. A nagyszámú, kultúra iránt érdeklődő közönség megtartása gazdag kínálatot és sokféle szórakozási lehetőséget nyújtó, piacképes infrastruktúra fenntartásával érhető el, amelyben az államra, az önkormányzatokra, a civil szektorra és a gazdaság szereplőire egyaránt fontos feladatok hárulnak: az *állam* legfontosabb feladata a kultúrabarát jogi szabályozás, a központi intézmények fenntartása, támogatása; az *önkormányzatok* a kulturális intézmények működtetésével, helyi programok finanszírozásával támogatják a kultúrát; a *civil szektor* az állam által el nem látott kulturális feladatokra hoz létre, működtet és alapítványok, egyesületek révén lát el közfeladatot; a gazdasági szereplők pénzügyi támogatások különböző formái révén nyújtanak támogatást.

A civil szektor és a gazdasági szereplők támogatása a rosszabb gazdasági feltételek között növekvő méretben kell, hogy érvényesüljön.

A város „zenei központ” szerepét erősíteni, nagy múltú és világhírű zenei hagyományait ápolni, a kortárs zenei életet a megfelelő színvonalon fejleszteni kell.

A hagyományaink és a nemzetközi nyelvezet a kulturális ágazatokon belül a zenét kiemelten fontos területté teszik. A kulturális tengelyek felfűzik a zenei, komolyzenei helyszínek meghatározó elemeit: a Duna tengely déli ágán helyezkedik el a Művészetek Palotája, középső szakaszán a Vigadó, az Andrásy tengely felfűzi az Operaházat és a Zeneakadémiát. Meghatározóak a szabadtéri koncert helyszínek is, legyenek kiépítettek, vagy alkalmiak: a Duna tengeren a Margitszigeti szabadtéri színpad, és az Óbudai sziget (Sziget fesztivál), az Andrásy tengeren a Hősök tere, Városliget alkalmas koncertekre. Zenei események befogadására alkalmasak továbbá az átmeneti területeken lévő fedett, illetve nyitott sportsarnokok, rendezvényhelyszínek.

A meglévő múzeumi intézmények látogatottsági szintje az épületek korszerűsítésével, megközelíthetőségének javításával, új eszközökkel, magas szintű kiállítás-szervezéssel tartható fent.

A színházak működtetésének is nélkülözhetetlen feltétele a megfelelő támogatás.

A kortárs képzőművészet *pártolásában* komoly előrelépést jelenthetne, ha új, fővárosi, közösségi célú építési beruházásoknál a beruházás értékének egy töredékét kortárs képzőművészeti és iparművészeti alkotás(ok) megvalósítására kellene fordítani, ezáltal még a kisebb beruházások esetében is kötelezően mód nyílna pl. egy szobor, vagy táblakép vásárlására.

El kell érni, hogy a jelenlegi korszak is nyomot hagyjon köztereinken, akár az emlékmegőrzési, akár a díszítő funkciókat betöltő szobrokkal, e cél megvalósulása a tehetséges fiatal, fővárosi művészek helyzetbe hozását is segíti.

Az alternatív és civil alkotó műhelyek, kortárs művészeti központok, egyéb kezdeményezések a fiatalabb generációk szellemi laboratóriumai, ahol korunk és környezetünk technikai és társadalmi kihívásaira keresnek választ. E fórumok köré szerveződő, rendkívül értékes szellemi energiákat szélesebb körben kell hasznosítani, a városra vonatkozó gondolkodásban is.

A gyorsan szaporodó kulturális magánintézmények (házi színházak, galériák, stb.) növekvő szerepet töltenek be a kulturális kínálat bővítésében.

Megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A kulturális intézmények támogatási rendszerének hatékonyabbá tétele, a magánmecenatúra ösztönzése innovatív eszközökkel (jó gyakorlatok hasznosítása);
- ▶ A turizmusból származó bevételek felhasználása kulturális célú fejlesztésekre, speciális kampányok indítása és céltámogatások bevezetése a kulturális turizmus vonzóbbá tételére új célcsoportok és célországok számára;
- ▶ Zenei programok kínálatának bővítése, különös tekintettel a kortárs zene, valamint a több műfaj átfogó események bemutatásával;
- ▶ Zenehallgatási helyszínek számának növelése, a nem zenei profilú fővárosi kulturális intézmények még ki nem használt időszínterének alkalmassá tétele ifjúsági zenei produkciók befogadására (kooperáció zeneiskolákkal, zeneakadémiával stb.);
- ▶ Utcái zenélés támogatása, speciális „utcazenész” pontok létesítése, együttműködve fővárosi és nem fővárosi kulturális intézményekkel (pl. külföldi kulturális intézetek);
- ▶ Múzeumfejlesztés, a múzeumi kínálat bővítésével, a komplexitás növelésével; a múzeumfejlesztés és az iskolai programok összehangolása;
- ▶ A kiállítások látványosságának, interaktivitásának biztosítása;
- ▶ A múzeumi gyűjtemények minél nagyobb részének láthatóvá tétele speciális termekben (az ún. „visible storage” gyakorlata);
- ▶ A jogszabályi keretek vizsgálata a fővárosi beruházásokat érintő, műalkotások beszerzését támogató rendszer esetleges létrehozására vonatkozóan;
- ▶ A főváros szoborállítási koncepciójának elkészítése az európai trendek és a városépítészeti szempontok figyelembe vételével;
- ▶ A színházak és mozik, ezen belül az artmozik számának megtartásához szükséges városi támogatás biztosítása;
- ▶ A könyvtárhálózat korszerűsítése, a hagyományos könyvkultúra és az új technológiák (internet, e-könyv) kultúrájának integrálása egy új olvasáskultúra érdekében; a könyvtár-hálózat mint komplex kulturális network pozicionálása;
- ▶ A színvonalas, elsősorban kulturális fesztiválok számának növelése, a „Budapesti Színházi Fesztivál” hagyományának megteremtése;
- ▶ Többnapos fesztiválok szervezése, ezekhez komplex szolgáltatások kapcsolása (szállítás, közlekedés, szolgáltatások);
- ▶ A szabadidő-eltöltés és a szórakoztatás feltételeinek javítása, a terek, utcák közösségi térévé váló fejlesztése, szabadtéri művészeti ágak bevonásával;

- ▶ Tematikus történelmi és művelődéstörténeti útvonalak összeállítása különböző korosztályoknak;
- ▶ A művészeti egyetemek bekapcsolása a város kulturális kínálatába;
- ▶ Használton kívüli területek ideiglenes szabadidős hasznosításának támogatása, különös tekintettel a főváros „lelakott”, túlszűfolt, szlömösödő, vagy ezzel fenyegetett körzeteiben, a kultúrához való hozzáférés egyenlő esélyeinek és a befogadó közösségi szemlélet érvényesítése érdekében;
- ▶ Civil, alternatív alkotóműhelyek és a kreatív ipar művelőinek bevonása a várossal kapcsolatos gondolkodásba, termékeik, projektjeik innovatív hasznosítása;
- ▶ A magán mecenatúra és az önkormányzati eszközök összekapcsolásából adódó lehetőségek jobb kihasználása.

A MULTIKULTURÁLIS VÁROS

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A multikulturalizmus elmélete elfogadottá vált az elmúlt 20–30 évben a nyugati civilizáció több országában, ennek köszönhetően az eltérő kultúrák békésen élhetnek egymás mellett. Napjainkban, vélhetően a kedvezőtlen társadalmi folyamatok és a romló gazdasági környezet hatásra egyre többen támadják, sokan kétségbe vonják alkalmazhatóságát a kulturális feladatok megoldására.

Budapest kulturális sokszínűségét a történelmi folyamatok alakították, a város számos fejlődési periódusa során egymás mellett élő, egymásra ható kultúrák alakították arculatát. A multikulturalizmus itt hagyomány.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

14.4. A KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉG TÁMOGATÁSA

Cél a város kulturális identitásának megőrzése, a sokszínű kulturális élet fenntartása.

Szükséges kialakítani, támogatni és népszerűsíteni a különböző nemzetiségek kultúráját bemutató, élő központokat. Új helyszíneken bemutatók, fesztiválok szervezését kell támogatni.

Egyes városrészek, nemzetiségek, együtt élő etnikai csoportok kulturális örökségét bemutató fesztiválokat és rendezvényeket kell tartani.

Folytatni kell a többnyelvű város eszméjének továbbfejlesztését.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A többnyelvűség bővítése, kétnyelvű tájékoztatás a közfoglalmú helyeken;
- ▶ A kisebbségi kultúra támogatása;
- ▶ Követelményként állítani idegen nyelvek ismeretét a közönséget kiszolgáló személyzet és közalkalmazottak részére;
- ▶ A hagyományos és kortárs kultúra értékeinek állandó megjelenése (pl. ismeretterjesztő kiállítások, kulturális és gasztronómiai fesztiválok, stb.) köz- és nyilvános területeken.

CÉL INDOKLÁSA

A város megtartó erejét, vonzerejét és presztízsét növeli, ha az általa nyújtott szolgáltatások közül, minden városhasználó eléri és igénybe veheti azt, amelyre szüksége van. A városlakók identitását, lakóhelyükhöz való kötődését erősíti, ha az általuk elérni kívánt pozitív jövőképet helyben és belátható időn belül megvalósíthatónak tartják. A fővárosi önkormányzat ezt elő tudja segíteni tudatos, a generációkat, a különböző élethelyzetben lévőket és a köztük való együttműködést támogató szakpolitikával. A Budapesten elérhető sokszínű szolgáltatásokat nemcsak a városlakók, de a napi ingázók, a látogatók is használják, sőt egyes országos szintű szolgáltatások csak itt érhetőek el.

A társadalmi felelősségvállalás és szolidaritás kifejezéseként és a többségi társadalom érdekében is fontos, hogy a fővárosi önkormányzat a különleges figyelmet igénylő, vagy hátrányos helyzetű csoportokról (gyermekek, idős korúak, fogyatékos vagy egészségkárosodott emberek, szegénységben élők, hajléktalanok stb.) a lehetőségeihez mérten gondoskodjon, támogatási-, illetve ellátó intézményhálózati szolgáltató rendszer működtetésével, aminek színvonalbeli, fenntarthatósági, és térbeli optimalizálása visszahat a városlakók életminőségére.

Az oktatás, egészségügy, szociális gondozás témaköreit felölelő célon belül meghatározható feladatok elsősorban az ellátórendszerek területi, térbeli, városszerkezeti összefüggéseivel és a hozzáférés egyenlő esélyeivel foglalkoznak. Szakpolitikai, gazdaságossági, hatékonysági, minőségi célok nem kerülnek részletezésre, mivel a nagy ellátórendszerek működésének átalakítása jelenleg folyamatban van, az átalakulás iránya a központi, állami szerepvállalás növekedése. Jelen koncepció csupán olyan célokat, feladatokat, prioritásokat fogalmaz meg, amelyek mentén a mindenkorai ágazati stratégiáknak mozogniuk kell a koncepcióban kitűzött célok elérése érdekében.

Hasonlóan kezeljük e helyütt a közbiztonság kérdését, amely a fenti szolgáltatási területekkel megegyezően, elsődlegesen a meglévő területi problémák megjelölésére és a közbiztonsággal kapcsolatos általános lakossági elvárásra tér ki, a részletes szakmai szempontok elemzése nélkül.

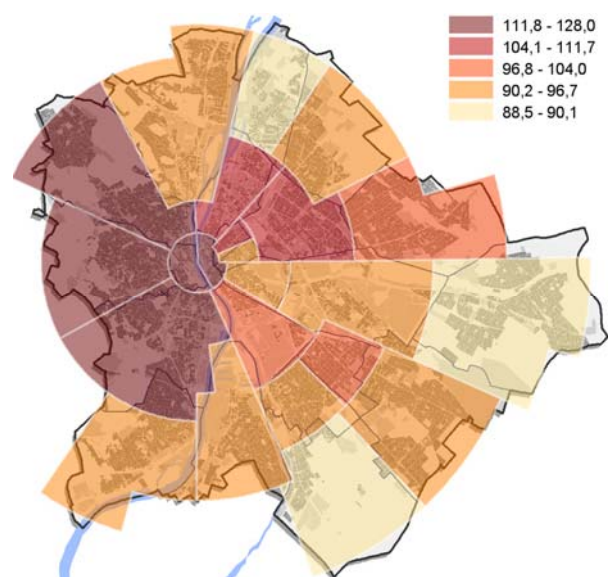
A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ FELADATOK:

- 15.1. Az oktatás színvonalának és hatékonyságának növelése
- 15.2. Az egészségügyi ellátórendszer fejlesztése, a prevenció erősítése, és az egészséges életmódra való ösztönzés
- 15.3. A szociális intézményhálózat kapacitásainak megtartása, szükség szerinti bővítése
- 15.4. A szolgáltatásokhoz való hozzáférés biztosítása a speciális igényű emberek számára, és az együttműködés ösztönzése
- 15.5. A közbiztonság fejlesztése, a lakosság reális biztonságérzetének erősítése

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A fővárosban elérhető humán szolgáltató rendszerek – oktatás, egészségügyi és szociális ellátás – mai kapacitásaikkal, térbeli elhelyezkedésükkel alapvetően kiszolgálják Budapest lakosságát. A hosszú távú demográfiai és a középtávon várható gazdasági folyamatok, valamint a jogszabályi változások fényében azonban mindhárom szektor esetében ártértékelésre van szükség. A színvonal tartása, a hatékonyság és a változó igények kielégítése előtérbe helyezi az egyházi és a civil szférával való, és egyelőre kiaknázatlan tartalékokkal bíró együttműködési formákat, valamint a közfinanszírozott szolgáltatások mellett a többletígyényeket kielégítő, piaci alapon nyújtott szolgáltatások skálájának szélesítését.

A fővárosban elérhető, kiterjedt oktatási ellátórendszer helyi, országos és nemzetközi szintű feladatokat is betölt. Az óvodai és általános iskolai intézményhálózat városon belüli térbelisége nagyjából kiegyensúlyozottnak mondható, a lakóterületektől való elérhetősége megfelelő. A középfokú oktatási intézmények típusuktól függően, más-más területen helyezkednek el a városban. A klasszikus gimnáziumok a pesti és budai belső területeken, a szakközépiskolák és szakiskolák a

A 0-19 évesek arányának változása (%) 2031-ig (100% feletti=növekedés)

pesti átmeneti zónában található, összefüggést mutatva a gazdasági – ipari területekkel. A felsőoktatási intézmények városon belüli elhelyezkedése alapvetően történetileg alakult ki, és vonzáskörzetükben a diákság, mint fogyasztói réteg is megjelenik.

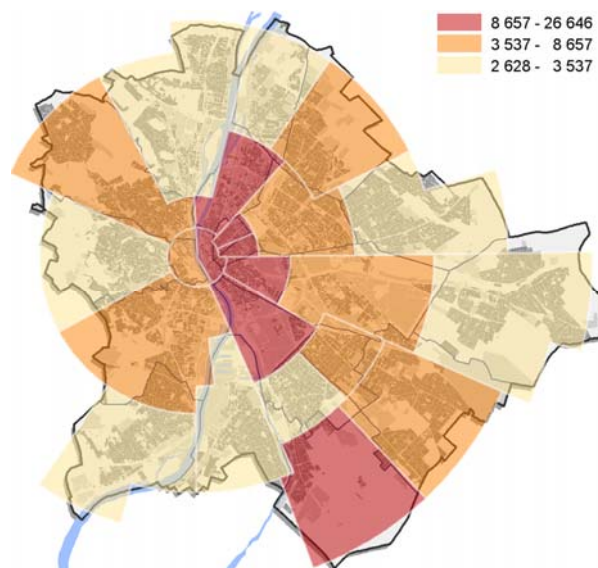
A szociális ellátórendszeren belül a bölcsődei férőhelyek koncentrációja a pesti oldalon összhangban van a sűrűn lakott területekkel, de a kertvárosi területek jelentős részéről csak valamilyen közlekedési eszköz igénybevételével érhető el a bölcsődei hálózat. Ugyanez mondható el az időseknek nappali ellátást nyújtó intézményhálózatról is, amely egyes lakóterületeken hiányos. A fogyatékos embereket, a pszichiátriai betegeket, valamint a szenvedélybetegeket ellátó intézményrendszer kapacitásai szűkösek, kiváltképp a közösségi ellátási formák megfelelő választéka hiányzik. Az időseknek gondozási szolgáltatásokat biztosító intézményhálózat, a nyugdíjasok nagy száma miatt, már most sem elég széleskörű ahhoz, hogy jelentős hányadot tudjon megfelelő színvonalon kiszolgálni.

Az egészségügyi ellátórendszer alapellátást nyújtó háziorvosi rendelői és szakrendelői városon belüli térbelisége nagyjából kiegyensúlyozottnak mondható, szükséges ennek folyamatos monitorozása, a demográfiai folyamatoknak megfelelő módosítása. A fekvőbeteg-ellátást 11 kórház és a hozzájuk tartozó telephelyek látják el. Az ellátórendszerben szemléletváltás szükséges, mely a prevencióra és az egészségmegőrzésre helyezi a hangsúlyt.

Kapacitástervezésben és finanszírozásban elkülönül az egészségügyi és a szociális intézményrendszer. A két rendszer és képviselői között a kommunikáció gyenge, esetleges, ezért az ápolási, gondozási tevékenységben az egymásra épülés helyett sokszor párhuzamosságok vannak. Az ápolási és gondozási intézmények városon belüli elhelyezkedése is vet fel problémákat, az otthonközeli és nappali ellátás helyett pedig a drágább, bentlakásos ellátás dominál.

Mindhárom szolgáltató rendszerre igaz, hogy az esélyegyenlőség érvényesülése jelenleg nem felel meg az elvárásoknak és a nemzetközi normáknak

Felmérések¹ tanúsítják, hogy a budapestiek a szemetes utcák után a közbiztonság alacsony szintjét tartják az egyik legégetőbb fővárosi problémának. Az ismertté vált bűncselekmények 30%-át a fővárosban regisztrálják, bár a lakosságnak csak cca. 1/5-e él Budapesten. Az egyes kerületek eltérő mértékben érintettek: a bűncselekmények száma az elmúlt 10 évre vonatkozóan a belvárosi kerületekben, illetve a budai I. és II. kerületekben magas. 2010-ben a regisztrált bűncselekmények százezer lakosra jutó számát tekintve a „legfertőzöttebb” kerületek a belső pesti kerületek, és a XXIII. kerület voltak, a legkevésbé „fertőzöttek” a külső kerületek közül kerültek ki. A lakosság saját, közvetlen környezetét biztonságosnak, míg más kerületeket kevésbé biztonságosnak érez – ez összevetve statisztikai tényekkel, hamis biztonságérzetről tanúskodik. Jellemző probléma a rendőrséggel szembeni bizalomhiány is.

A regisztrált bűncselekmények százezer lakosra jutó száma 2010

¹ az OKRI (Országos Kriminológiai Intézet) 2002-es vizsgálata és az ELTE TÁTK MKK (Társadalomtudományi Kar Módszertani Kutatóközpont) 2012-es kutatása – Közbiztonság Budapesten

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

15.1. A OKTATÁS SZÍNVONALÁNAK ÉS HATÉKONYSÁGÁNAK NÖVELÉSE

Az oktatásban a magas színvonalú, hatékony és a gazdaságot is szolgáló képzési rendszer működtetése kiemelt feladat, meghatározó tényező a felnövekvő generációk tudásszintjének, foglalkoztatottságának és társadalmi szerepvállalásának megalapozásában, és a társadalmi problémák megelőzésében, kezelésében is döntő szerepe van.

A közoktatás alapfokú intézményeinek (óvodák és általános iskolák) mennyisége és eloszlása a fővárosban a helyzetfelmérés készítésének időpontjában megfelelő. Törekedni kell arra, hogy az intézményhálózat sűrűsége, kapacitása minden városrészben, mindenkor kövesse a lakosság életszakasz-változását, és az ebből következő szükségleteket. A rugalmasság fenntartása érdekében az oktatási intézményként épp nem működő épületeknek olyan közfunkciót kell találni, amelyre az adott területen igény van, és amely megengedi a későbbi, oktatási intézménnyé való visszaalakítást (pl. nyugdíjasklub).

A gyermekek alapfokú ellátásában beavatkozást igénylő területek összefoglaló térképe együttesen ábrázolja az óvodai és általános iskolai, valamint a bölcsődei intézményhálózattal le nem fedett területeket, bár ez utóbbi a szociális ellátórendszer része, a gyermekek ellátására vonatkozó összefoglaló térképet teljessé teszi. Az óvodai és iskolai ellátásban beavatkozást igénylő területek elsősorban a külső peremterületeken mutatkoznak. A bölcsődei ellátásban beavatkozást igénylő területek ennél jóval kiterjedtebbek, és jelentős mértékben érintik a belső területeket is. Amennyiben a szakmapolitikai megfontolásokkal egybevág, az intézményhálózatot elsődlegesen ezeken a területeken kell fejleszteni, bővíteni. Amennyiben erre nincs mód, akkor a területek alternatív ellátására kell megoldást találni, a helyi igényeknek megfelelően (pl. családi napközik, céges óvodák támogatása, iskolabusz rendszer bevezetése stb.)

A középfokú oktatás szakközép- és szakiskolai intézményhálózatának fel kell készülnie olyan szektorközi együttműködések kialakítására, amelyek által a munkaerőpiac igényeit kielégítő irányba mozdítható el a szakképzés. Ehhez szükséges a folyamatosan változó igények állandó monitorozása, megfelelő információs rendszeren alapuló kommunikáció kidolgozása, működtetése.

A közoktatásban az esélyegyenlőségnek kell érvényesülnie, a szegregáció csökkentése mellett. A hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása

érdekében szükség van a szegregált osztályok megszüntetését és az iskolai lemorzsolódást csökkentő, illetve a szakképzés utáni elhelyezkedést segítő komplex programok kidolgozására, annak érdekében, hogy az oktatási intézmények a szociális problémák megelőzésében hatékonyan tudjanak részt venni.

Az alap- és középfokú oktatás jövőbeli fenntartásában tekintettel kell lenni a demográfiai folyamatokra, amellett, hogy az intézményhálózat jelenlegi területi kiegyenlítettségét meg kell őrizni.

A főváros felsőfokú oktatási intézményhálózata országos, illetve nemzetközi szinten vesz részt a képzésben és kutatásban. Feladata egyrészt a minél szorosabb együttműködés a K+F szektorral, a vállalati és nemzetközi egyetemi kapcsolati hálózatainak szélesítése másrészt a nemzetközi szinten is versenyképes munkaerő kibocsátása. Különös jelentősége van annak is, hogy az egyetemi diákság, nemcsak mint jövőbeli munkaerő jelent potenciált, hanem, mint speciális igényű fogyasztói réteg jelen van a város gazdaságában is.

Ma már nemcsak felsőfokú szinten jelentkezik az élethosszig tartó tanulás követelménye, ezért az oktatási intézményhálózat teljes spektrumának fel kell készülnie az ezzel kapcsolatos feladatokra is.

Gyermekek alapellátásában beavatkozást igénylő területek intézménytípusonként:

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A lakosság demográfiai struktúrájának rendszeres áttekintésére alapozott oktatási kapacitás korrigálása;
- ▶ A munkaerőpiaci igényeknek megfelelő felnőtt képzési rendszer működtetése;
- ▶ Az egyházi és civil szervezetek bevonásával lemorzsolódás csökkentő programok támogatása;
- ▶ A szakképző oktatási intézmények és a gazdasági szereplők közötti – a képzési lehetőségeket és a munkaerő-piaci igényeket összehangoló, ösztönző rendszerrel kiegészített – képzési és foglalkoztatási stratégia kidolgozása;
- ▶ A változó munkaerő-piaci igények monitorozását lehetővé tevő állásmonitor rendszer létrehozása.

15.2. AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÓRENDSZER FEJLESZTÉSE, A PREVENCIÓ ERŐSÍTÉSE, ÉS AZ EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA VALÓ ÖSZTÖNZÉS

A fővárosban működő egészségügyi ellátórendszernek a jövőben is kettős feladatot kell ellátnia: a helyi lakosság kiszolgálásán túl, egyes speciális ellátások tekintetében országos központnak tekintendő.

A fővárosban az egészségügyi alap- és járóbeteg szakellátórendszer területi elérhetősége jelenleg megfelelő. Kiemelt feladat ennek fenntartására, és a lakosság térbeni és demográfiai összetételében bekövetkező változások lekövetésére. E mellett a szakellátórendszer minőségi fejlesztése is szükséges.

A fekvőbeteg-ellátásban elsősorban a felszereltség fejlesztése és az annak megfelelő, folyamatosan megújuló szakképzettség biztosítása a legfontosabb feladat.

Mind a járó-, mind a fekvőbeteg-ellátásban kiemelt feladat, hogy minden lakos – kortól és egészségi állapottól függetlenül – egyforma eséllyel érje el a számára szükséges ellátást.

Mivel az előregedő társadalom, az idősek számának és arányának növekedése egyre nagyobb terheket ró az egészségügyi ellátórendszerre, melyet a szűkülő források is nehezítenek, kitörési pontként kell tekinteni a prevencióra az egészségmegőrzésre, ami szemléletbeli változást is jelent. A lakosság egészségi állapotának tartós javulása érdekében át kell értékelnünk a megelőzés-gyógyítás viszonyt. Az egészségügyi alapellátásban a hangsúlyt a megelőzésre, szűrővizsgálatokra, egészségmegőrzésre kell helyezni. Az egészséges életmód ösztönzésének részeként kiemelt hangsúlyt követel az egészséges táplálkozásra és a mozgásra nevelés erősítése, az oktatási, kulturális és sport célú intézményekkel, szervezetekkel együttműködésben, a civil szervezetek és a lakosság

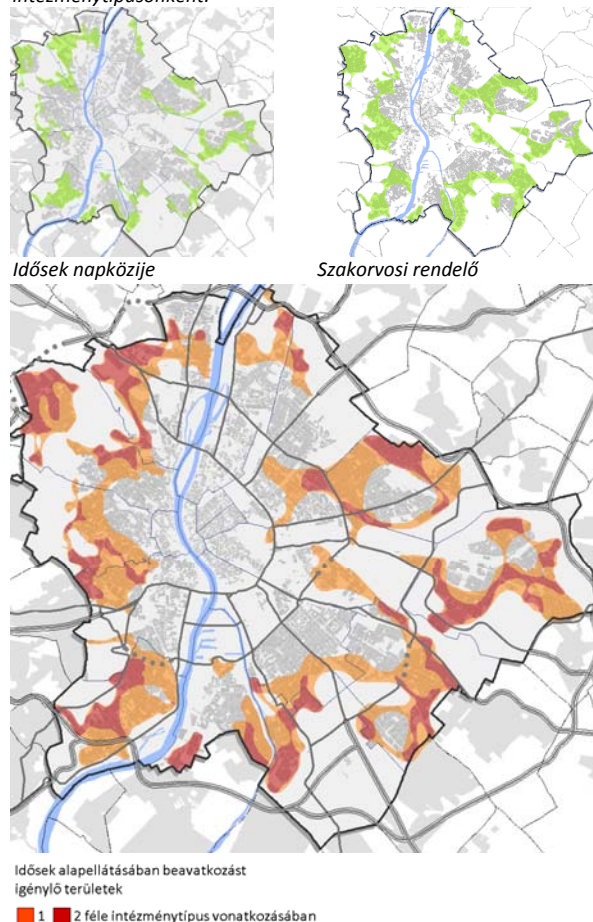
bevonásával, programok, kampányok szervezésével. Az egyes lakóterületi és munkahelyi területi fejlesztéseknek ezek területi vonzataival számolni kell.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Az egészségügyi kapacitás folyamatos korrigálása a lakosság demográfiai struktúrájában bekövetkezett változásokra reagálva;
- ▶ A prevenció széleskörű szakmai feltételeinek megteremtése (pl. szűrőállomások hálózata);
- ▶ A prevenció és az egészségmegőrzés terén szemléletformáló kampányok, oktatási programok támogatása;
- ▶ Egészségügyi és oktatási intézmények, civil és egyházi szervezetek szakembereinek együttműködése;
- ▶ Összehangolt, átgondolt egészségfejlesztő-stratégia kidolgozása.

15.3. A SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYHÁLÓZAT KAPACITÁSAINAK MEGTARTÁSA, SZÜKSÉG SZERINTI BŐVÍTÉSE

Idősek alapellátásában beavatkozást igénylő területek intézménytípusonként:

A szociális ellátórendszer bizonyos típusainál területi-eloszlási és kapacitásproblémák mutatkoznak. E mellett a szektorban minőségi fejlesztés szükséges, a

társadalmi problémák halmozódásának és koncentrációjának megelőzése érdekében, a preventív szemléletű ellátások erősítésével.

Az elöregedő társadalomban szükséges a szociális ellátórendszeren belül az idősekkel foglalkozó területek átértékelése, megerősítése.

Az idősek alapellátásában beavatkozást igénylő területek összefoglaló térképén az idősek napközbeni ellátását biztosító intézményekkel és a szakorvosi rendelőkkel el nem látott területek alkotják a beavatkozást igénylő területeket, melyek mindkét esetben a budai hegyvidéki, és a pesti peremkerületek kertvárosi területein mutatkoznak. Az intézményhálózatot elsődlegesen ezeken a területeken kell fejleszteni, bővíteni. Amennyiben szakpolitikai szempontból erre nincs mód, akkor a területek alternatív ellátására kell megoldást találni, a helyi igényeknek megfelelően (pl.: „mobil rendelők”, gyógyszer házhozszállítás, sim-kátyás adatküldés stb.)

A családvédelem területén feladat az átmeneti- és lakóotthonok, utógondozó otthonok hálózatának erősítése, a hajléktalanságot megelőző bérlakás-képzés-foglalkoztatás konstrukcióra épülő prevenciós programok, illetve a hajléktalanok reintegrációját segítő komplex programok kidolgozása, azok az intézkedések, amelyekkel csökkenthető a „lecsúszás” veszélye.

Szükséges az önálló életvitel kialakítását és fenntartását szolgáló, az állampolgári öngondoskodást (ki)fejlesztő és támogató ellátórendszer létrehozása, szolgáltatások és támogatási formák kidolgozása és bevezetése mind a szociális, mind a hajléktalan ellátás területén.

A hatékony működés egyik záloga a szolgáltató rendszer különböző szektorai és elemei közötti kommunikáció és együttműködés erősítése, akár közös képzési, továbbképzési elemek, illetve közös kapacitástervezés kialakítása. Fontos e mellett, hogy a közpénzekből fenntartott szolgáltatásokhoz az azokra rászorulóknak egyenlő eséllyel férjenek hozzá, illetve azok közül a szükségleteiknek és élethelyzetüknek megfelelően vehessék igénybe.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A lakosság demográfiai struktúrájának rendszeres áttekintésére alapozott szociális szolgáltatási kapacitás korrigálása;
- ▶ A prevenció elősegítése érdekében intézmények civil és egyházi együttműködésének támogatása, feladatok összehangolása;
- ▶ Utcai hajléktalanság komplex kezelése az illetékes hatóságok, intézmények, civil és egyházi szervezetek bevonásával;

- ▶ Uniós források hatékony felhasználása;
- ▶ Az állami és önkormányzaton kívüli kezdeményezések támogatása.

15.4. A SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ HOZZÁFÉRÉS BIZTOSÍTÁSA A SPECIÁLIS IGÉNYŰ EMBEREK SZÁMÁRA, ÉS AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS ÖSZTÖNZÉSE

Kiemelt feladat a szolgáltatások elérhetővé és megfelelővé tétele a speciális igényű emberek számára, amire törekedni kell a szolgáltatások minőségi fejlesztésekor. Ezért szükséges az oktatásban, a szociális és egészségügyi szolgáltatásokban a teljes körű, fizikai és infokommunikációs akadálymentesítés.

A szolgáltatásokat és a szolgáltatásokban dolgozókat képessé kell tenni a különböző életrészekben, élethelyzetekben lévő, különböző társadalmi és kulturális háttérből érkezők, sokféle igényeinek felismerésére és az azokra való adekvát megoldások megtalálására.

A közfinanszírozott szolgáltatások mellett a többletigényeket kielégítő, piaci alapon nyújtott szolgáltatások széles skálájának kialakítására is szükség van a különböző ágazatokban. Ilyen területek pl. a nem rászorultsági alapon működtetett gondozás, segítőszolgálat, nappali ellátás, foglalkozás (idősek, kisgyerekek), felkészítés új élethelyzetekre (gyermekvadás, gyermekgondozás), amelyek korábban csak az állami, önkormányzati szociális ellátórendszer keretein belül voltak elérhetőek.

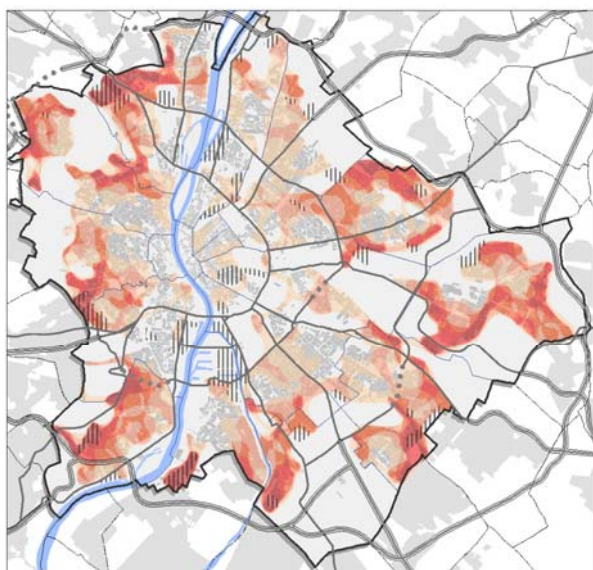
Az oktatás és egészségügy, valamint a szociális szolgáltatások területén a minőségi fejlesztések széleskörű együttműködés segítségével valósulhatnak meg hatékonyan. Ezért szükséges hálózat kialakítása a főváros és a kerületek között, a szakellátó intézmények, a civil és egyházi szervezetek és a forprofit szektor munkáltatóinak bevonásával. Az együttműködésben megvalósítható a szükségletekhez és lehetőségekhez igazodó, hatékony és hatásos szolgáltatások nyújtását támogató feladatmegosztás, kapacitásszervezés, és az ezt működtető rendszerszerű információáramlás.

Az alapellátó szolgáltatásokhoz (bölcsőde, óvoda, általános iskola, idősek napközije, szakorvosi rendelő) való hozzáférés területi kiegyenlítése, optimalizálása érdekében beavatkozást igényelnek az összefoglaló térképen jelölt lakóterületek. Az erőteljesebb színezés jelzi a többszörösen (többféle alapellátásban is) érintett területeket, ahol intézményhálózati bővítés a feladat, vagy azt kiváltó alternatív megoldások alkalmazása szükséges.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Uniós források hatékony felhasználása;
- ▶ Új beruházások vagy épület átalakítás alkalmával használandó akadálymentesítési szempontrendszer érvényesítése, használatának kötelezővé tétele;
- ▶ Nem állami vagy önkormányzati fenntartású szolgáltatások akadálymentesítésének ösztönzése, támogatása;
- ▶ Az igények sokféleségéhez való alkalmazkodás ösztönzése érdekében az egészségügyben, oktatásban és szociális szektorban dolgozó szakemberek rendszeres továbbképzésének bevezetése, támogatása;
- ▶ A szolgáltatási hiányterületekre költségtérítéses és piaci alapon működő szolgáltatók és szolgáltatócsoportok létrejöttének és működésének támogatása;
- ▶ A szolgáltatásfejlesztést, kapacitástervezést és információáramlást biztosító, szektorközi összefogások, nem állami vagy önkormányzati kezdeményezések támogatása.

Alapellátásban beavatkozást igénylő területek
1 2 3 4 5
féle intézménytípus vonatkozásában

Potenciális lakóterületi fejlesztések kizárólag alapellátás biztosításával

15.5. A KÖZBIZTONSÁG FEJLESZTÉSE, A LAKOSSÁG REÁLIS BIZTONSÁGÉRZETÉNEK ERŐSÍTÉSE

A közbiztonság javítása objektív mutatókkal mérhető, az erre hivatott rendfenntartó és bűnüldöző szervek feladata. A városirányítás partnerként tud szerepet vállalni többek között abban, hogy a lakosság reális biztonságérzete erősödjön, a rendőrséggel szembeni bizalomhiány csökkenjen. Feladatként jelentkezik a rendőrség munkájáról szóló információk, a bűnmegelőzést, illetve áldozattá válás elkerülését szolgáló ismertető eljuttatása a lakossághoz, illetve

az e célú, a lakosság és a szakmai intézmények, szervezetek bevonásával szervezhető kampányok, iskolai programok támogatása.

A bizalomhiány leküzdésében alapvetően rendőrségi feladat a szociális, illetve mentálhigiénés szakemberek bevonása az áldozatokkal való foglalkozásba, illetve az utcán érzékelhető, nemcsak bűnmegelőzési és -üldözési funkciójú, de a városban való eligazodást is segítő rendőri jelenlét.

A biztonságérzet erősítésében és a bűnmegelőzésben a városfejlesztésnek is kifejezett feladatai vannak a tervezés és a fizikai környezet biztonságos, a bűnelkövetés lehetőségeit csökkentő kialakításának érvényre juttatásával. A feladatok különbözőek a három alapvető beépítési típusú területen: a belvárosi és központi területeken, a lakótelepeken, valamint a családiházak, kertvárosi területeken. Az első kettő esetében a rongálások (pl.: graffiti) és a garázdaság a jellemző, melyeket a zseblopások és a vagyon elleni bűncselekmények is kiegészítenek, a kertvárosi területeken kifejezetten a vagyon elleni bűncselekmények (lakásbetörések) a dominánsak.

Ezek a területeken a helyi adottságoknak megfelelően kell alkalmazni azokat az építészeti, táj- és kertépítészeti, forgalomtechnikai, fénytechnikai módszereket melyek a bűnelkövetés lehetőségeit csökkentik. Ilyenek például az utcák forgalmának szabályozása, a zöldnövényzet telepítésének módja, az utcák világításának és video-kontrolljának tervezése, a közösségi kontroll erősítése, a jó átláthatóság biztosítása, városi közösségi terek kialakítása.

Kiemelt figyelemmel kell kapcsolódnunk a szociális elemekkel is kiegészülő város-rehabilitációs programokhoz, melyek olyan területeken zajlanak, ahol a bűncselekmények száma az átlagosnál magasabb. Itt a helyzet komplexitása miatt a környezetalakítási eszközök önmagukban nem elégségesek, ki kell azokat egészíteni egyrészt az ott élők szociális helyzetének javítására irányuló programokkal (képzés, munkahelyteremtés, közösségfejlesztés eszközeivel), másrészt bűnmegelőzési programok indításával.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Társadalmi bűnmegelőzési programok;
- ▶ Szektorközi összefogás támogatása a bűnmegelőzés, illetve áldozattá válás esélyének csökkentése érdekében;
- ▶ Szomszédsági kapcsolatok erősítésén keresztül a közösségi kontroll erősítése;
- ▶ A rehabilitációs programok során a biztonságos tervezés szempontjainak érvényesítése;
- ▶ A városbiztonság – a területen élők biztonságérzet változásának mérésére – monitoring bevezetése.

CÉL INDOKLÁSA

A lakhatás körülményei közvetlen hatással vannak az életminőségre, egészségre, de meghatározóak az egyének társadalmi mobilitása, sőt a generációk közötti társadalmi mobilitás, így a társadalmi egyenlőtlenségek alakulása szempontjából is. A város/városrégió lakáskínálata meghatározó a népességmegtartó képesség, a térbeli-társadalmi szerkezet alakulása, az ezzel is összefüggő társadalmi integráció, valamint a vonzerő, versenyképesség, gazdasági teljesítmény szempontjából is. A lakosság változó szociodemográfiai összetétele – egyebek mellett a lakosság előregedése, gazdasági helyzetének változása, a háztartás-szerkezet változásai, a főváros nemzetközi migrációban betöltött szerepének alakulása – kihívásokat jelent a fővárosi lakásrendszer számára.

Mindezen hatások miatt a városban lakók, az ideköltözők számára alapvető fontosságú, hogy milyen lakáslehetőséget találnak, milyen a lakáskínálat. Korunk mobilitására lényegesen rugalmasabb lakásstruktúra létrehozásával kell válaszolni, melyben annak összetétele, a lakásméret, a piaci és nem piaci szegmens, továbbá a városon belüli térbeli eloszlás egyaránt meghatározó.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

- 16.1. A bérlakásszektor fejlesztése, a főváros kezdeményező szerepe a szektor országos szintű szabályozásának újragondolásában
- 16.2. A meglévő lakásállomány társadalmi igényeknek megfelelő korszerűsítése
- 16.3. Kiegészülő térbeli-társadalmi szerkezet kialakításához hozzájáruló lakóterületi fejlesztések kidolgozása, ösztönzése
- 16.4. Komplex programok kidolgozása a társadalmi-gazdasági problémákkal sújtott területek – különösen a krízisterületek – rehabilitációjára
- 16.5. A megfizethetőség javítása

HELYZETÉRTÉKELÉS:

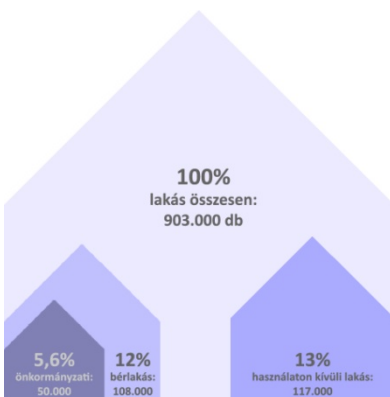
A főváros lakásállománya 2011. október 1-jén 903 ezer volt.² Fővárosi szinten 2001 és 2011 között jelentősen, 217-ről 194-re csökkent a száz lakásra jutó lakosok, illetve tovább nőtt, 73 ezerrel 117 ezerre a más funkcióra használt, valamint az üresen álló lakások száma. Abszolút értelemben vett lakáshiányról tehát nem beszélhetünk.

Problémát jelent azonban a kis alapterületű lakások magas aránya, ami mind a II. világháború előtt épült, mind a lakótelepi, mind a közelmúltban épült állományra jellemző. A 2011-es népszámlálás elérhető adatai szerint a fővárosi lakásállomány 19%-a nem éri el a 40 m²-es alapterületet, ezen kislakások a városban koncentráltan helyezkednek el.

A strukturális problémákhoz hozzájárulnak az elmaradó felújítások következtében a lakásállományban felhalmozódó fizikai, műszaki problémák.

A lakásállomány nagyság szerint, 2011.
(Forrás: KSH Népszámlálás 2011, előzetes adatok)

A bérlakásszektor és a használaton kívüli lakások aránya

További, a lakásállomány szerkezetével kapcsolatos problémát jelent a bérlakások hiánya: a rendelkezésre álló adatok szerint a teljes állomány 12%-a működik bérlakásként, 5,6%-a önkormányzati bérlakásként (a magánbérlakásszektor nagyságára vonatkozó becslés a rendezetlen jogi háttérű, bejelentetlen lakásbérletek miatt bizonytalan).

A főváros bérlakás-piaci részvétele kicsi (2130 lakás). A főváros tulajdonában levő lakásállományban jelentős, egytized körüli az üres lakások aránya, melyeknek durván fele olyan rossz állapotban van, hogy nem adható bérebe. Az önkormányzati bérlakásállomány összetétele kedvezőtlen, minőségi és elhelyezkedési problémák is jellemzik. A szabályozás és menedzsment széttöredezett, hiányzik a hatékony bérlakás-menedzsment. További, a

² KSH Népszámlálás 2011, előzetes adatok

lakásállomány üzemeltetésével összefüggő probléma a magánlakásbérlet minden érintett felet kiszolgáltató helyzetbe hozó rendszere, valamint a társasházak működésének nehézségei.

A fővárosi háztartások jelentős része számára okoz nehézségeket a lakhatási költségek megfizetése. Ez a probléma a lakosság jövedelmi helyzete mellett összefügg egy hatékony lakásfenntartási támogatási rendszer hiányával, és szerepet játszik benne a lakásállomány rossz energiahatékonysága, minőségi problémái is. Ezzel is szorosan összefügg, hogy a fővárosban jelentős a köztéri hajléktalanság, valamint a lakhatásukban veszélyeztetettek száma.

A belső városrészek XIX. század fordulóján épült – a privatizációval magántulajdonba került – lakásállományának felújítására a következő évtizedekben sor kellene kerüljön, ám a bentlakók jelentős részének erre nincs anyagi háttere. Hasonló probléma a paneles lakótelepi területek lakásállományának felújítása is, bár ezen a területen az utóbbi időben az EU-s források felhasználásának lehetősége már előrelépést hozott.

A tervezés szempontjából megkerülhetetlenek a főváros lakásállományát érintő területi problémák, kihívások. A főváros egyes területein a lakhatási és más társadalmi problémák területi koncentrációja tapasztalható. A területi problémák, kihívások közé tartozik továbbá a kiegyensúlyozatlan, a korábbi és közelmúltbeli lakóterületi fejlesztések eredményeképpen intézményekkel, szolgáltatásokkal rosszul ellátott lakóterületek kérdése.

A lakásszektor problémái sok ponton a központi szabályozással összefüggő kérdéseket vetnek fel.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

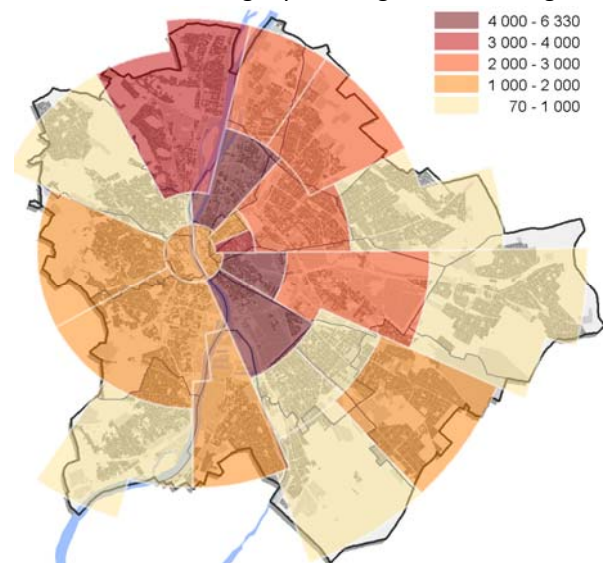
16.1. A BÉRLAKÁSSZEKTOR FEJLESZTÉSE, A FŐVÁROS KEZDEMÉNYEZŐ SZEREPE A BÉRLAKÁSSZEKTOR ORSZÁGOS SZINTŰ SZABÁLYOZÁSÁNAK ÚJRAGONDOLÁSÁBAN

A lakáspolitikával foglalkozó kutatók álláspontja szerint a lakásigény és ezen belül az olcsó bérlő lakások iránti igény a következő években valószínűleg növekedni fog. Jelenleg sem országos, sem fővárosi szinten nem állnak rendelkezésre adatok a magánbérlakás-piac méretére vonatkozóan, de feltehető, hogy ez a szegmens nő, míg az önkormányzati bérlakás-állomány látványosan csökken. Mivel a fiatal, egyszülős, valamint a hátrányos helyzetű családok egy része a jelenlegi gazdasági helyzetben nem képes saját lakás vásárlására, a lakást bérlők aránya növekedni fog. Az igények kielégítésére és a helyzet szabályozására szükség van a bérlakás-szektor egységes rendezésére és fejlesztésére. A bérlakás-állomány kialakításához egyaránt szükség van a meglévő lakásállomány bérlakás-állományba történő bevonására, a jelenleg is közösségi tulajdonban levő lakásállomány megújítására és új bérlakások építésére, minőség, megfizethetőség, infrastrukturális- és szolgáltatásellátottság, szegregációmentesség mellett. Szükséges továbbá a bérbeadói és bérlői jogviszony, illetve az üzemeltetés újragondolása, egy fenntartható, minden érintett szereplő érdekeivel találkozó rendszer kialakítása.

A bérlakás-szektor fejlesztésének területi vonatkozását illetően, a fentieknek megfelelően a bérlakás-szektor fejlesztése során is meghatározó szempont kell legyen a kompakt városszerkezet, térbeli-társadalmi kiegyensúlyozottság, minőségi városi terek kialakítása, ebből következően: a város belső területeinek

megújítása, új fejlesztések esetén a városközpont közeli, infrastrukturálisan, szolgáltatásokkal jól ellátott területek (ideértve különösen a barnamezős területek) preferálása.

Becslések szerint az igények kielégítéséhez országosan

Önkormányzati lakások száma 2009
(KSH Lakásstatisztikai Évkönyvek)

a szociális bérlakás-szektor megduplázására lenne szükség. A fővárosban legalább ugyanilyen arányú bővítésre van igény. A bérlakás-szektor fejlesztése során kiemelt figyelmet kell kapjon a leszakadó, sérülékeny csoportok bérlakáshoz való hozzájutásának segítése, a támogatott bérlakáshoz juttatás a hajléktalanságból való kivezetés eszközeként is kell, hogy szolgáljon.

A szektor fejlesztése során a szociális helyzet alapján bérlakások körének bővítése mellett más élethelyzetekben elérhető – többek között pályakezdő

fiatalok, nyugdíjasok, gyermekes családok – számára lehetőséget biztosító, átmeneti, tanulási, munkavállalási célú migrációt lehetővé tevő lakásbérleti konstrukciók kialakítására is szükség van.

Összegezve, a különféle háztartások esetében különböző támogatási szintekkel működő bérlakás-szektor kialakítására van szükség, a bérlőknek nyújtott lakhatási támogatás különféle szintjei mellett. Egy ilyen bérlakás-szektor az igények széles körét képest kiszolgálni, a leszakadó társadalmi csoportok számára nyújtott lakhatástól a nulla támogatási szint mellett működő piaci bérlakásokig. A mennyiségi bővítésen túl egy olyan állomány kialakítása szükséges amely: jogilag stabil, jó színvonalú, megfizethető, infrastruktúrával, szolgáltatásokkal ellátott, nem szegregált környezetben levő lakhatást biztosít.

Összességében 2030-ra egy, a különféle háztartások esetében eltérő támogatási szintekkel, diverzifikált, hatékony tulajdonosi és üzemeltetői struktúrában, a központi kormányzat, az önkormányzatok, a bérlői csoportok, az ingatlanfejlesztők és a lakástulajdonosok kölcsönös érdekeltsége alapján működő bérlakás-szektor kialakítására van szükség a fővárosban. Budapest hosszú távú lakáskonceptiója és közép távú lakásprogramja 2005-ben az akkor mintegy 15–16%-nyira becsült bérlakás-állomány 20–25%-ra való növekedésével számolt 2020-ra.

Egy jól működő bérlakás-szektor kialakítása érdekében a főváros vállaljon kezdeményező szerepet egy a különféle háztartások esetében eltérő támogatási szintekkel működő lakbér-támogatási rendszer bevezetésében.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

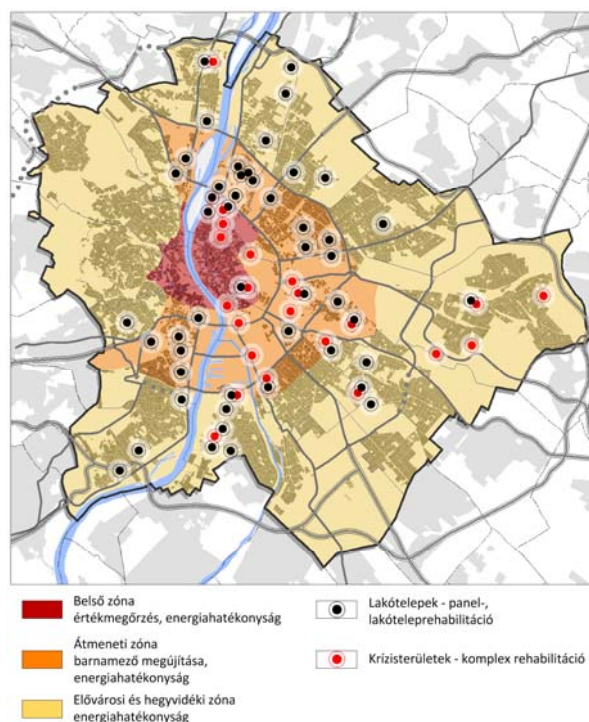
- ▶ A bérlakás-szektor fejlesztése, a meglévő lakásállomány bérlakás-szektorba vonásával is, külső források felhasználásával;
- ▶ A jelenleg is közösségi tulajdonban levő lakásállomány megújítása, új lakások létrehozása;
- ▶ Menedzsment-modell bevezetése a meglévő lakásállománynak a bérlakások, ezen belül támogatott bérlakások körébe történő bevonásának lehetővé tételére;
- ▶ A bérlakás-szektorra vonatkozó országos szintű szabályozás újragondolásának kezdeményezése (a bérbeadói és bérlői jogviszony, illetve a lakásgazdálkodás, üzemeltetés újragondolása, egy fenntartható, minden érintett szereplő érdekeivel találkozó rendszer kialakítása);
- ▶ Kezdeményező szerep egy, a különféle háztartások esetében eltérő támogatási szintekkel működő lakbér-támogatási rendszer bevezetésében.

16.2. A MEGLÉVŐ LAKÁSÁLLOMÁNY TÁRSADALMI IGÉNYEKNEK MEGFELELŐ KORSZERŰSÍTÉSE

A lakásállományban tapasztalható fizikai és műszaki problémák kezelése érdekében a problémák szempontjából releváns, erőforrás-hatékony, a társadalmi igényeknek megfelelő (így például: idősek, fiatal háztartások, fogyatékos személyek igényeit is figyelembe vevő) felújítások ösztönzése szükséges. Ez hozzájárulhat ahhoz is, hogy a nem megfelelő fizikai állapot miatt használaton kívüli lakások visszakerülhessenek a lakáspiacra.

A fővárosi lakásállomány korszerűsítésének épülettípustól független feladata az energiahatékonyság növelése. (6. Klímavédelem és hatékony energiafelhasználás) Ugyanakkor a főváros eltérő területein más és más további feladatok jelentkeznek: a belső zónában, a belvárosban az elsősorban zártosított beépítésű bérházak esetében az értékmegőrzésnek is kiemelt figyelmet kell kapnia, mivel ez az épületállomány alkotja az „eklektikus Pest”-et. Az átmeneti területeken a barnamező megújítása, az épületállomány cseréje is indokolt.

A lakótelepek, krízisterületek speciális, illetve komplex rehabilitációra szorulnak. Ezek a területeken a fizikai, műszaki problémák, illetve társadalmi problémák területi koncentrációja áll fenn, ezért a terület jellegéből, állapotából kiinduló beavatkozások

szükségesek. (16.4 Komplex programok kidolgozása)

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A társadalmi igényeknek megfelelő felújítások támogatása, különös tekintettel az energiahatékonyság növelését célzó felújításokra;
- ▶ Az energiaszegénység csökkentését célzó komplex program kidolgozása és megvalósítása (pénzügyi támogatás, fizikai beavatkozások, szemléletformálás).

16.3. KIEGYENSÚLYOZOTT TÉRBELI-TÁRSADALMI SZERKEZET KIALAKÍTÁSÁHOZ HOZZÁJÁRULÓ LAKÓTERÜLETI FEJLESZTÉSEK KIDOLGOZÁSA, ÖSZTÖNZÉSE

A nemzetközi trendek azt mutatják, hogy még azokban az országokban is, ahol lakástülkínálat van, szükség van új lakásokra az állomány megújítására, az igényeknek megfelelő összetétel kialakítására. A gazdasági fejlődés mértéke és az aktuális gazdasági helyzet jelentős mértékben befolyásolja azt, hogy a különböző társadalmi csoportok milyen típusú (méretű és minőségű) lakásokat tartanak megfelelő lakóhelynek. A fővárosban az elmúlt egy évtizedben felépült lakások száma meghaladta a keresletet, és a gazdasági környezet sem kedvez a tömeges lakásvásárlásnak, ezért, valamint a fenntarthatóság szempontját és a várható demográfiai folyamatokat figyelembe véve a közeljövőben nem a nagyarányú építésre, hanem inkább a meglévő lakásállomány fejlesztésére kell, hogy kerüljön a hangsúly.

A meglévő lakóterületekre vonatkozóan, és az új fejlesztések esetében is kiegyensúlyozott térbeli-társadalmi szerkezet kialakítása szükséges melynek célja, hogy általánosan javuljon a területen élők hozzáférési lehetősége az intézményekhez, és a szolgáltatásokhoz. Ebből a szempontból kiemelt feladat a belső városi területek megújítása, a foghíjak beépítése. Az új lakóterületi fejlesztések esetében szükséges a barnamezős területek preferálása, a városközpontozás közeli telepítés, a jó megközelíthetőség és a jó infrastruktúrális és intézményi ellátottság. A város külső területein célzott beavatkozásokkal, központképzéssel kell elősegíteni az intézményi ellátottság magasabb fokát, az elérhető szolgáltatások körének bővülését.

A sérülékeny társadalmi csoportok esetében különösen fontos az élethelyzetnek megfelelő intézmények, szolgáltatások közelsége, elérhetősége. Ezért az ő speciális igényeiket figyelembe kell venni. Mindez hozzájárul a szegénység társadalmi koncentrációjának oldásához is.

Figyelembe véve a lakásstruktúra jellegzetességeit és a várható demográfiai folyamatokat, a főváros területén nincs szükség jelentős számú új lakás építésére. Budapest hosszú távú lakáskonceptiója és középtávú

lakásprogramja 2005-ben a hosszú távon stagnáló számú fővárosi népességet és a bécsi lakásviszonyokat vette alapul a tervezésnél. Az egy főre jutó lakóterület 29 m²-ről 33–36 m²-re növekedésével és átlagosan 90 m²-es új lakásokkal kalkulálva, 2025-ig évi 4.000–9.000 lakás építését látta szükségesnek. A 2005–2010 közötti időszak trendjei azt jelzik, hogy a válság az évi 4.000-es lakás felépítését sem teszi lehetővé. Éppen ezért a lakhatási fejlesztések során a hangsúlyt a meglévő állomány fejlesztésére, gazdaságosabb üzemeltetésére, hasznosítására, és az elavult, megszűnő lakások pótlására kell helyezni. A főváros lakásstruktúrájának fejlesztése során általánosan érvényesítendő szempont a kompakt, térbeli-társadalmi szempontból kiegyensúlyozott (így: társadalmilag és funkcionálisan vegyes) városszerkezet, minőségi városi terek létrehozása.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Szabályozási környezet: az országos szintű jogszabályok és rendezési-tervezési dokumentumok újragondolása;
- ▶ Hosszabb távú együttműködések proaktív kezdeményezése állami, önkormányzati szférán kívüli szervezetekkel;
- ▶ Sikeres nemzetközi példák felkutatása, információ és tapasztalatcsere a hasonló helyzetű városokkal a legjobb gyakorlat megvalósítása érdekében.

16.4. KOMPLEX PROGRAMOK KIDOLGOZÁSA A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI PROBLÉMÁKKAL SÚJTOTT TERÜLETEK – KÜLÖNÖSEN A KRÍZISTERÜLETEK – REHABILITÁCIÓJÁRA

A lakhatási és más társadalmi problémák területi koncentrációjának oldására az érintett területek azonosítása, a folyamatok nyomon követése, a helyi adottságokra reflektáló és azokra építő, differenciált, szükség esetén komplex, kiszámítható, a problémák kezeléséhez szükséges időtávban gondolkodó programok lebonyolítása szükséges. Ezen belül külön prioritást kell kapnia a városrehabilitáció folytatásának, különösen az alábbi területeken:

- *városközpont* – Az elmúlt 10 évben több olyan városrehabilitációs projekt is indult, mely a térbeli-társadalmi szerkezet kiegyensúlyozásának, illetve a lakóköznyezet megújításának irányába mutatott. Ezek folytatása szükséges, az öröklött értékeit megtartó, de élhetőbb (zöld-karakterű, kreatív energiákat használó) városrészek kialakításának prioritásával. Ezen túlmenően külön hangsúlyt kell fektetni a slum területek rehabilitációjára.

- *lakótelepek* – A főváros népességének durván egyharmada él itt. A jelentősebb társadalmi és energiahatékonysági problémák a paneles lakótelepek esetében jelentkeznek. Az energetikai célú felújításokat folytatni kell. Ám ezeket a társadalmi problémákat koncentrálni kell a területen ki kell egészíteni az ott élőket célzó programokkal.
- *barnamezős területek* – A barnamezős területeken vagy azok közvetlen szomszédságában több olyan zárvány lakóterület is található, melyek egy része már krízisterület, más része közel jár ehhez a kategóriához. A barnamezős fejlesztéseket úgy kell végrehajtani, hogy azok a területen vagy a környezetében élők helyzetét javítsák.

A krízisterületek városszerkezeti elhelyezkedését felmérő 2008-as anyag adatai mostanra már elévültek³.

A monitoringot 5 évente – tehát 2013-ban – kell elvégezni. A felülvizsgálat alapján tervet kell készíteni és döntést hozni a rehabilitáció irányairól és mikéntjéről. Ha a krízisterület térszerkezeti, fizikai, társadalmi adottságai ezt indokolják, a lakosság helyben tartása mellett válik lehetővé életminőségük emelése, társadalmi-gazdasági hátrányaik csökkentése. Ezt egészíti ki az eredmények fenntartását és a további fejlesztést lehetővé tevő, helyi támogató csoportok kialakítása. Amennyiben a lakosság mobilizálására kerül sor, a programok támogassák az érintettek életminőségének emelését, társadalmi-gazdasági hátrányaik csökkentését, hassanak a szegregált környezetbe kerülés ellen. Emellett biztosítsák az új lakókörnyezetben élők felkészítését, segítsék és monitorozzák az odaköltözőknek az új környezetbe történő társadalmi integrációját. E közben arra is figyelmet kell fordítani, hogy ezek a folyamatok ne a „szegénység exportját” hozzák létre.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Vegyes tulajdonú, a köz- és a magántőkét egyesítő projektársaságok létrehozása a krízisterületek és egyéb érintett területek rehabilitációja céljából, gazdálkodó-termelő, építőipari-fejlesztő és a szoft beavatkozásokban kompetens szervezetek szükség szerinti bevonásával;

- ▶ A hátrányos helyzetű és speciális igényű csoportokat és a lakossági (civil) összefogást támogató források kihasználása;
- ▶ A krízisterületeket feltáró anyag frissítése. A 2013-as helyzetnek megfelelő rehabilitációs terv készítése.

16.5. A MEGFIZETHETŐSÉG JAVÍTÁSA

Szükség van egy, a lakásfenntartási költségek megfizethetőségének javítását célzó támogatási rendszer kialakítására. A rendszer alapvetően központi szabályozás alapján működik, a főváros azonban lehetőségeihez mérten tegyen intézkedéseket a megfizethetőségi nehézségek csökkentésére, az eladósodás megelőzésére és kezelésére. Ennek érdekében cél a meglévő jogszabályok adta lehetőségek maximális kihasználása (pl. a védendő fogyasztókkal kapcsolatos szabályozás vonatkozásában), a megfizethetőségi problémákkal küzdő háztartások segítése, a fenntartható háztartás-gazdálkodást segítő, illetve hatékony adósságkezelési programok működtetése.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A megfizethetőség javítását célzó támogatási rendszerre vonatkozó jogszabályi lehetőségek maximális kihasználása (pl. védendő fogyasztókkal kapcsolatos szabályozás vonatkozásában);
- ▶ A fenntartható háztartás-gazdálkodást segítő programok működtetése;
- ▶ Fővárosi szintű, a megfizethetőség javítását, eladósodás megelőzését és kezelését célzó támogatási rendszer működtetése;
- ▶ Országos szintű szabályozás újragondolásának kezdeményezése a megfizethetőség javítását célzó támogatási rendszer vonatkozásában;
- ▶ Megfizethetőségi problémákkal küzdő háztartások számának, jellegének felmérése 2013. év folyamán.

³ Budapest működő Szociális városrehabilitáció rendszerének felülvizsgálata és javaslatlétel a rendszer megújítására - Krízisterületek 2008

A CÉL MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TERÜLETSPECIFIKUS ESZKÖZEI

BELSŐ ZÓNA

A XIX. század végi épületállománnyal rendelkező belső zóna népessége heterogén összetételű. A zónának vannak olyan területei, amelyek krízisterületnek számítanak, vagy ahhoz közeli állapotban vannak. Más részei a dzsentrifikáció és studentifikáció színterei, a régi belvárosi környezet megújulásának területei. A nemzetközi trendekből tudhatóan ezek a területek jelentős potenciállal bírnak, és a jövőben azon lakóterületek közé tartozhatnak, melyek presztízse és népességmegtartó ereje nőni fog.

- Belső városi területek megújítása;
- Foghíjak hasznosítása (beépítés, köz-, zöldterületek kialakítása);
- Az energiahatékonyság fokozására a társasházi támogatási rendszer kialakítása;
- Krízisterületek komplex (szociális elemekkel együttes) rehabilitációja.

ÁTMENETI ZÓNA

Az átmeneti zóna felhagyott ipari területeinek környezetében gyakran fordulnak elő olyan krízis vagy krízis közeli területek, melyek helyzetének rendezése a következő időszak feladata kell legyen. Ebben a zónában néhány olyan lakótelep is található, melyre ki kell terjeszteni a panelprogramot. Ezek azok a területek, ahol az új lakóterületi fejlesztések egy-egy mikrotérség társadalmi státuszát befolyásolni képesek. A fejlesztéseket elsődlegesen a barnamezős területeken már kijelölt részekre, másodlagosan pedig az alulhasznosított, de infrastruktúrával jól ellátott területekre kell tervezni.

- A kötöttpályás közlekedés vonzaskörzetei melletti fejlesztési területek felhasználása;
- Krízisterületek komplex (szociális elemekkel együttes) rehabilitációja;
- Panel-rehabilitáció.

ELŐVÁROSI ZÓNA

A kompakt város céljának eléréséhez szükséges, hogy a fejlesztésre ki nem jelölt területek ne válhassanak új fejlesztési területekké. A lakásigények kielégítésére ugyanis az eddig kijelölt területek jelentős területi tartalékul szolgálnak.

- Egyéni támogatási rendszer kialakítása az energiahatékonyság fokozására;
- Célzott fejlesztések, sűrűsödési pontok létrehozása, az érintett területeken a jelenleginél intenzívebb, hatékonyan, fenntarthatóan üzemeltethető sűrűségű, különféle lakásosztályokhoz tartozó lakásokat tartalmazó fejlesztések, központfejlesztés.

Az elővárosi zónába tartozik a lakótelepek jelentős része, melyek helyzetének javítása a következő évtized feladata.

- Krízisterületek komplex (szociális elemekkel együttes) rehabilitációja;
- Panel-rehabilitáció.

DUNA MENTI ZÓNA

A Duna menti zóna egyes szakaszain a mögöttes zónának (belső, átmeneti, elővárosi) megfelelő, terüleetspecifikus eszközök szükségesek.

HEGYVIDÉKI ZÓNA

- Egyéni támogatási rendszer kialakítása az energiahatékonyság fejlesztésére.

CÉL INDOKLÁSA

Budapest lakossága az ország lakosságának 1/5-ét, nagyságrendi fogyasztói piacot, a szolgáltatások és a tevékenységek referencia helyét jelenti. Ezért a főváros társadalmában zajló változások követése és a városfejlesztési koncepció eszközeivel való érzékeny alakítása meghatározó célkitűzés.

A koncepció időtávjában prognosztizálható demográfiai folyamatok közül meghatározó az idős korosztályok növekvő aránya. A népesség előregedése, valamint az új gazdasági-társadalmi kihívások indukálják az életmód változását, az új típusú egyéni és társadalmi igények megjelenését, amelyekre a városnak reflektálnia kell.

Budapest lakosságszáma a városon kívülről érkező migráció nélkül csökken, a népességszám szinten tartása csak beköltözéssel és az elvándorlás megakadályozásával érhető el. A beköltözés forrása egyrészt az országhatárokon belüli költözés, másrészt a nemzetközi vándorlás, amelynek fő célpontja a főváros. Mindez új kihívásokat jelent: mind a szolgáltatások elérhetőségének és színvonalának javítása, mind az innováció befogadása és felhasználása terén. A koncepció feladata annak megoldása, hogy a betelepülések következményei hosszú távon erősségként és lehetőségként érvényesüljenek.

Budapest történeti adottságainál fogva is sokszínű város, ahol különböző nemzeti, etnikai, vallási kisebbséghez, különböző nemhez, korosztályhoz tartozó, különböző egészségi állapotban, élethelyzetben lévő egyének és csoportok laknak. Ez számos, a különböző tulajdonságú emberek együttélésével és egyenlő esélyű városhasználatával kapcsolatos kezelendő kérdést, problémát vet föl.

A befogadó társadalom egyszerre jelenti a népességszám megtartása érdekében ide vonzott, és a már itt élő lakosság befogadását és elfogadását, melynek révén a sokszínűség pozitív hatása társadalmi szinten érvényesülni tud. A befogadás alapja az egyenlő bánásmód és az anti-diszkrimináció, ami az ide érkező és már itt élő társadalmi kisebbségek beilleszkedésének megalapozását jelenti. Ebben kiemelt szerep jut a helyi szociális hálónak is.

A CÉLHOZ KAPCSOLÓDÓ TEMATIZÁLT FELADATOK:

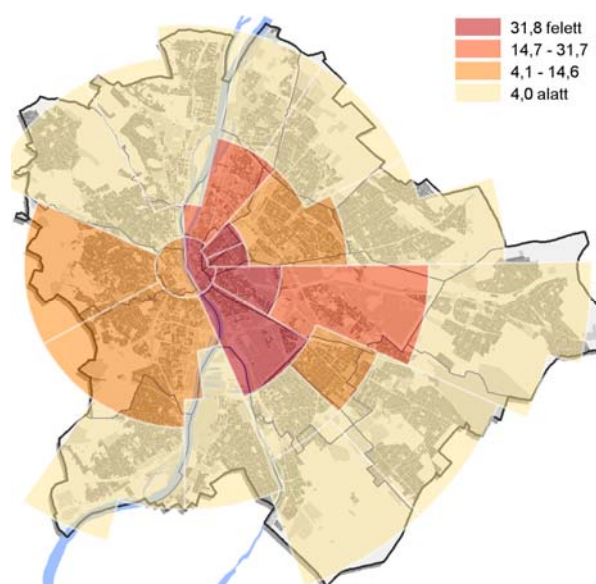
Befogadó és támogató társadalom	17.1.	A társadalmilag pozitív migrációs folyamatok erősítése
	17.2.	A fiatalok megnyerése és megtartása és a szakképzett lakosság elvándorlásának mérséklése
	17.3.	Erőteljes fellépés a társadalmi diszkrimináció ellen
	17.4.	A közösségi együttműködési formákban rejlő tartalékok kiaknázása
A változó életformák és a változó társadalmi, gazdasági környezet szintézise	17.5.	Az öngondoskodás gondolatának erősítése az egészség és a szellemiség terén
	17.6.	Az aktív életkor meghosszabbítása
	17.7.	A végzettség, készség, képesség növelése, transzferálhatóság
	17.8.	A mobilitási hajlandóság növelése a lakhatás és munkavégzés terén

BEFOGADÓ ÉS TÁMOGATÓ TÁRSADALOM

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A befogadó társadalom kérdése az uniós csatlakozást követően, részben az emberek és a munkaerő szabad áramlásának megvalósulásával került a figyelem középpontjába. Budapest, hasonlóan más nagyvárosokhoz, nagyobb arányban vált az átmenetileg Magyarországon tartózkodók és a véglegesen letelepedők célterületévé. A bevándorlási célpont megválasztásának földrajzi, gazdasági, társadalmi, környezeti okai vannak, amelyek alapján Budapest jelenleg – hazai viszonylatban – kedvező helyzetűnek bizonyul, a hazánkba irányuló migráció több mint 40%-a még napjainkban is ide koncentrálódik. Cél ennek a vonzó szerepnek a megőrzése, megerősítése.

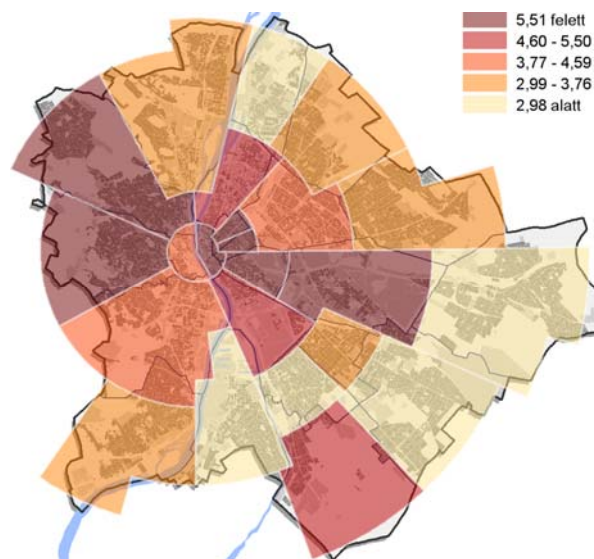
A befogadó társadalom úgy tekint a más országból érkező érdeklődésre, mint lehetőségre, ami az idetelepedéssel közvetlen hozzáadott értéket, tudástranszfert, további lehetőségeket teremt számára. Elemzések erősítették meg

azt, hogy az elmúlt évtizedben a fővárosban letelepedettek és itt tartózkodók képzetesebbek és fiatalabbak, mint a hazai társadalom átlaga, ráadásul többségükben az itt élőkhez hasonló kultúrájú emberek. Ez nemcsak az érkezéskor, de később is pozitív hatású volt, megkönnyítette a bevándorlók integrálódását. Budapest közigazgatási határain belül legálisan kb. 74 ezer migráns él. A letelepedőkön túl közel 100 ezer külföldinek van állandó tartózkodási engedélye tanulási, munkavégzési vagy egészségügyi céllal. A fővárosban a külföldi adófizetők aránya eléri a 6%-ot. Feltételezhető, hogy ezek a folyamatok folytatódnak, ezért fontos, hogy ennek jelentőségét a főváros hosszú távú fejlesztési koncepciója is tükrözze, támogatva a beáramló erőforrások integrációját.

A befogadó társadalom jelenti a már itt élő, a többségi társadalomtól eltérő kultúrával, adottságokkal, tulajdonságokkal rendelkező emberek, társadalmi kisebbségi csoportok elfogadását. Emberi méltóságuk tiszteletben tartása és egyenlő esélyű városhasználatuk megteremtése szükséges annak érdekében, hogy mind ezek az emberek, csoportok, mind az általuk hordozott kulturális értékek integrálódjanak a városi társadalomba, színesebbé, vonzóbbá téve azt. A befogadás így visszahat az el- és beköltözésre, ezzel járulva hozzá a lakosságszám szinten tartásához. A befogadó társadalom alapja az egyenlő bánásmód és az anti-diszkrimináció.

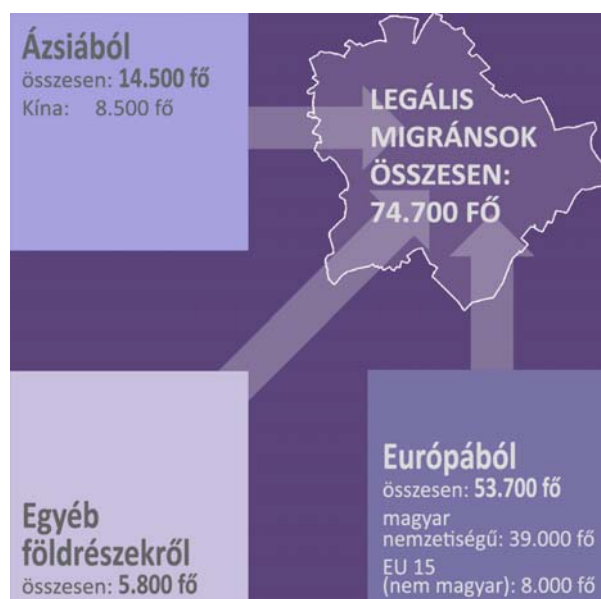
Tapasztalat azonban, hogy az integrációt segítő, jól működő intézményrendszer mellett is szükséges és pótolhatatlan a helyi szociális háló szerepe, amely a helyi szintű problémákat helyben tudja kezelni. Ezt a funkciót képesek betölteni a szomszédsági együttműködések, önkéntes mozgalmak, amelyek a társadalmi problémák kezelése mellett a társadalmi integráció, a kisebbségi csoportok be- és elfogadásának elősegítésére is alkalmasak. Az integráció növeli a város megtartó erejét, illetve az értéket, szellemi vagy anyagi tőkét vonzó erejét, ezért szempontjai a várostervezés és -működtetés egészében, horizontálisan is fontosak.

100 lakosra jutó külföldiek száma (fő) 2010

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

17.1. A TÁRSADALMILAG POZITÍV MIGRÁCIÓS FOLYAMATOK ERŐSÍTÉSE

Legálisan Budapesten tartózkodó migránsok származási hely szerinti megoszlása – földrészek felőli érkezés
Budapest Esély felmérése –
Bevándorlási Hivatal és Menedék Egyesület adatai alapján 2010.

A migráció hatása nemcsak a népesség megtartásában és a város társadalmának kedvező demográfiai összetételében mutatkozhat meg, hanem gazdasági potenciált is jelent. Ezért Budapest számára fontos feladat, hogy természeti-társadalmi-gazdasági adottságaival vonzást gyakoroljon más országok tőke-, munkaerő-, áru- és szolgáltatás kínálatára és azokat külső erőforrásként felhasználja, integrálja.

A munkavállalók, üzletemberek, kutatók és tanulók egyes esetekben magas szintű fogyasztóként is megjelennek a szolgáltatások, és a lakáspiac területén. Üzleti, szakmai kapcsolatokat, a magyar nyelv ismeretét, módszereinket, technológiáinkat viszik magukkal, és válnak követeinkké a világban.

A studentifikációt meghatározza, hogy a budapesti felsőoktatási intézményekben gyorsan nő a külföldi hallgatók száma és aránya. Ők nemcsak az oktatásban jelentenek gazdasági keresletet. A globalizált felsőoktatás kedvező hatása azzal is kiaknázható, ha a legjobb külföldi hallgatókat fel tudja szívni a helyi üzleti világ.

A befogadó környezet erősítéséhez rövid- és középtávon szükséges a befogadó gazdasági és jogi

környezet kialakítása. Ennek része a betelepülő vállalkozások, üzletek támogatása, diák- és szakembercseré programok, a beáramló humán tőkét maradásra bíró, a lehetőségek és igények összehangolásán alapuló, komplex⁴ ösztönző programok rendszerének kidolgozása. A bevándorlási tendenciák felerősödése miatt hosszú távon szükséges az integráció segítése, a kultúrák találkozását, keveredését lehetővé tevő, szemléletformáló programokkal, a lakosság, a civil és egyházi szervezetek bevonásával.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A kultúrák találkozását lehetővé tevő események szervezése, támogatása;
- ▶ Lehetőséget, hasznot hozó munkavállalási, tanulási, befektetési célú (hazai és külföldi) bevándorlás ösztönzése;
- ▶ Sikeres nemzetközi példák felkutatása, információ és tapasztalatcsere a hasonló helyzetű városokkal a legjobb gyakorlat megvalósítása érdekében.

17.2. A FIATALOK MEGNYERÉSE ÉS MEGTARTÁSA ÉS A SZAKKÉPZETT LAKOSSÁG ELVÁNDORLÁSÁNAK MÉRSÉKLÉSE

Budapest jövőjét a fiatalok formálják. Az, hogy milyen jövője lesz a fővárosnak, azon is múlik, hogy a fiatalok hogyan készülnek fel felelős élet-szerepeikre. Ezért kiemelt feladat, hogy a városban élő, tanuló fiatalság számára Budapest mindig otthonos nagyváros legyen, felébressze a fiatalokban a város iránti elkötelezettséget és felelősségérzetet.

A főváros részéről ez elsősorban ágazati együttműködést igényel, hiszen a fiatalok élethelyzetét befolyásolják többek között az oktatás és egészségügy területéhez kapcsolódó döntések, a munkaerőpiachoz való hozzáférés, a kulturális, sport és szabadidős lehetőségek, az otthonteremtés, a nem-formális nevelés és tanulás, a városfejlesztési elképzelések, valamint a közéleti szerepvállalás lehetősége.

A fiatalok megtartásához a szakmai előrehaladás és a képességeknek megfelelő foglalkoztatás lehetőségének biztosítása is szükséges. A munkaerőpiacot érdekeltté kell tenni, ösztönözni kell abban, hogy lehetőséget adjon a pályakezdőknek.

A kivándorlás nemcsak szellemi erőforrások veszteségét jelenti, hanem a jövőbeli családalapítók demo-eseményeinek⁵ elmaradását. Ezért fontos a pozitív jövőképet biztosító, tudatos és átgondolt generációs, illetve életszakaszokhoz kötődő programok és cselekvési tervek (ifjúsági, időügyi, családos-program) létrehozása, működtetése.

Érdemes folyamatosan figyelemmel kísérni, adaptálni más országok bevált gyakorlatait, amelyek a kapcsolatok, a diaszpórák feltárására, lehetőségeik felhasználására alapulnak.

Elsősorban állami hatáskörben lehet a termelő szektort adókedvezményekkel a társadalmilag felelős tevékenységek végzésére ösztönözni, aminek kialakításában a Fővárosnak szerepet kell vállalnia. A helyi termelő cégek CSR tevékenységébe egy-egy krízisterület, egy-egy szolgáltatási terület, társadalmi kisebbségi csoport vagy társadalmilag hasznos téma felkarolásának beépítését, a felhasználóbarát szolgáltatási beruházásokat a Főváros a helyi adók kedvezményével vagy fővárosi alapítású díjakkal (családbarát munkahely, befogadó munkahely stb.) tudja honorálni. E szempontból is különösen fontos a szakképzett és fiatal lakosság helyben maradását elősegítő, állami és önkormányzati szektoron kívülről érkező kezdeményezések támogatása.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Az ágazati szektorok ifjúságot érintő feladatainak és projektjeinek összehangolása,
- ▶ A szakmai erőforrások összefogása és az együttműködések révén az ifjúsággal kapcsolatos feladatellátás koherenciájának megteremtése;
- ▶ Adókedvezmények nyújtása;
- ▶ A munkaadók ösztönzése pályakezdők alkalmazására;
- ▶ A lakosság helyben maradását és a szakképzettség növelését célzó, nem állami vagy önkormányzati kezdeményezések támogatása.

17.3. ERŐTELJES FELLÉPÉS A TÁRSADALMI DISZKRIMINÁCIÓ ELLEN

A gyarapodó társadalom érdekében szükséges az ország más térségeiből vagy más országokból betelepülő, a nem városlakó városhasználók (tanulók, dolgozók, szolgáltatási rendszert használók, látogatók) befogadása, egyenlő eséllyű városhasználatuk lehetőségének megteremtése. Ennek alapja a társadalmi kisebbségek emberi méltóságának és

⁴ Vállalkozást, munkahely-teremtést, K+F tevékenységet támogató, lakhatási, egészségügyi, oktatási, nyelvi-kulturális, érdekérvényesítési szükségleteket kielégítő, illetve problémákat megoldó elemeket is tartalmazó programok.

⁵ A születés a gyermek oldaláról, termékenység az anya oldaláról, halálozás, belső migráció és nemzetközi migráció, valamint a házasodás, válás.

emberi jogainak tiszteletben tartása, a többségitől eltérő kultúra tisztelete, a társadalmi kisebbségekkel szembeni gyűlölködés bármely formájának és megnyilvánulásának határozott elutasítása.

Az integráció érdekében törekedni kell a társadalmi kisebbségi csoportokat a munkahelyeken érő vagy egy-egy városi szolgáltatás elérését, használatát akadályozó diszkrimináció felszámolására. Ezen belül feladat az akadálymentes, felhasználóbarát helyi szolgáltatások kialakítása, az akadályokkal küzdő városhasználók egyenlő esélyű városhasználati lehetőségének megteremtése.

A város működtetésével kapcsolatosan születő intézkedések következményeinek nemekre gyakorolt eltérő hatása miatt az intézkedések (fejlesztések, határozatok) megtervezésekor és bevezetésekor elengedhetetlen a várható hatások átgondolása, a valamelyik nemet hátrányba hozó hatások kiegyensúlyozása. Ennek érdekében feladat a nők részvételének erősítése a város működtetésében és fejlesztésében, legalább 30%-os részvétel elérése a főváros és fővárosi fenntartású intézmények vezetésében.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Állásfoglalás a társadalmi kisebbségek emberi jogainak elismeréséről, a velük szembeni diszkrimináció elutasításáról;
- ▶ A diszkrimináció, illetve a gyűlöletkeltés szankcionálása, összehangolva az államilag már alkalmazott, anti-diszkriminációval, illetve gyűlölet-bűncselekménnyel kapcsolatos szabályozásokkal;
- ▶ Civil és közösségi anti-diszkriminációs akciók, kampányok szervezése, támogatása.

17.4. A KÖZÖSSÉGI EGYÜTTMŰKÖDÉSI FORMÁKBAN REJLŐ TARTALÉKOK KIAKNÁZÁSA

A szomszédsági együttműködések, lakossági együttműködések alkalmasak a diszkrimináció és a társadalmi hátrányok csökkentésére, a szociális problémák helyi szintű kezelésére, az egészséges életmóddal, környezetvédelemmel kapcsolatos szemléletformálásra, kulturális együttműködések háttérének megteremtésére. Az ilyen együttműködések a közös munka során csökkentik az előítéleteket, elősegítik a generációk közötti párbeszédet és együttműködést, oszlatják a társadalmi kisebbségekkel kapcsolatos tévhiteket, ezzel segítik az integrációt.

A szomszédsági együttműködések ösztönzik az öngondoskodást, fejlesztik a társadalmi felelősséget, ezért a Fővárosnak támogatni kell a helyi, szomszédsági együttműködések, kisközösségi kezdeményezéseket, önkéntességet és önkéntes mozgalmakat.

A helyi lakossági kezdeményezések kiterjesztése a helyi vállalkozói szektorra hatékonyabbá, nagyobb tömegeket elérővé teszi őket. Ezért elő kell segíteni a helyben meglévő programok összekapcsolását egymással és a vállalatok társadalmi felelősségvállalásának jegyében zajló programokkal. A szomszédsági együttműködések be kell csatornázni a szolgáltatások fejlesztése érdekében működő civil-egyházi-intézményi-önkormányzati-forprofit együttműködésekbe.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A társadalmi aktivitás koordinációját, az információáramlást és egyes szakmai aktivitásokat, összefogást, kulturális kezdeményezéseket támogató pályázatok;
- ▶ Lakó (társasházi, szomszédsági) közösségek ösztönzése, a közösségi élet tereinek megteremtését elősegítő támogatás;
- ▶ Közösségi akciók szervezése, helyi támogatócsoportok létrehozása, támogatása;
- ▶ Programalkotás az integráció elősegítésével kapcsolatos célkitűzések rögzítésére.

A VÁLTOZÓ ÉLETFORMÁK ÉS A VÁLTOZÓ TÁRSADALMI, GAZDASÁGI KÖRNYEZET SZINTÉZISE

HELYZETÉRTÉKELÉS:

A tartósan kedvezőtlen népesedési változások a társadalom demográfiai összetételében olyan meghatározottságot jelentenek, ami korlátozza a jövőt, olyan generációs, életvitelbeli deficitek jelentkeznek, amelyek már nehezen visszafordíthatók.

2007 után Budapesten a lakosság számának csökkenése megállt, ami a határokon belüli és túli nemzetközi bevándorlással, a halandósági mutatók javulásával, a hosszabb várható élettartamokkal valósult meg, így a lakosságszám megtartásának a jövőben is aktív forrása lesz a migráció. Ennek eredményeként a fővárosban nem a lakosságszám, hanem az életkor szerinti összetételben prognosztizálhatók kedvezőtlen demográfiai folyamatok.

Még soha nem volt ilyen alacsony a születésszám, még sosem szültek annyira kevesen a huszonéves nők közül, mint napjainkban. Ezzel függ össze, hogy növekszik az először gyermeket vállaló anyák átlagéletkora. A nők időben hamarabb vállalnak gyermeket, és később mennek férjhez, a gyermekvállalást a későbbi életkorra tolódó és csökkenő termékenység jellemzi, ami más eseményekre is halasztó hatással van.

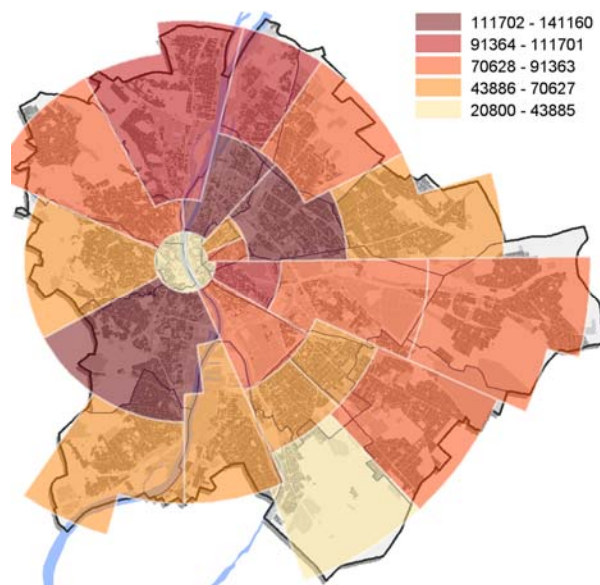
A városfejlesztési koncepció időtávjában meghatározó az idős korosztályok növekvő aránya, az előregedés új szakasza következik. Az átlag életkor, az idősek száma növekszik, így az eltartási arány kedvezőtlennek válik. A munkában eltöltött időszak is nő, ami felértékeli az egészségmegőrzés és az élethosszig tartó tanulás szükségességét.

Nagyátvlatban a 65–x évesek akár a lakosság harmadát is meghaladják, ők számottevő fogyasztói réteget fognak alkotni. Az öregedő populáció eltérő szolgáltatást igényel, más az új ismeretek befogadására való készségük, és a lakásfenntartás terhei az életkor előrehaladtával belső migrációt indukálnak a kisebb, és kisebb fenntartási költségű lakások, lakóterületek irányába, illetve a piaci, és szociális alapú intézményi szolgáltatások egyre szélesebb körű igénybevételét indítják el. A várható helyzet olyan új kiterjesztési lehetőségeket is hoz, mint az ún. silver economy.

Az idős népesség fővároson belüli térbeli elhelyezkedése szempontjából prognosztizálható, hogy a jelenlegi öregedő kerületekben várható a fiatalabbak beköltözése, és nagyátvlatban itt az időskorúak aránya csökkenni fog.

A társadalom térbeli összetételének változásait – életkor és anyagi, szociális helyzet – az ellátórendszerekkel le kell követni. Azokban a városi terekben, ahol magas arányban élnek az alacsony iskolai végzettségű idős emberek, főként nők, kisnyugdíjasok, számukra a növekvő lakásfenntartási költségek miatt a lakhatás megőrzése kockázatos lesz. A fizetőképes kereslettel bíró területeken tud a silver economy beindulni.

A piaczgazdasági körülmények között az alkalmas humán erőforrás a haladás kulcs elemévé vált. Ennek értelmezése bővült és kiterjedt a szellemi és fizikai adottságokra, a képességekre és az egészségi állapotra. Az egészségi állapot nemcsak azért fontos, mert az erre fordított központi vagy – nem működés esetén – szociális támogatás kiadások jelentősek, beleértve a munkavégzés bizonytalanságait, hanem azt is jelenti, hogy szükséges a munkavégző képesség megőrzése is. A korábbi évtizedekben a képességeknek, készségeknek nem volt felhasználási értéke, ezért az egyéni szellemi és fizikai befektetés is alacsonyabb volt, mint a mai, piaczgazdasági időszakban.

A népesség lélekszáma (fő) 2031

Az eltartási nehézségeket növeli az alacsony mértékű foglalkoztatottság is, mellyel nem tarthatók fenn a városlakók életét, a város működését biztosító struktúrák. A jelen demográfiai folyamatai rontják a munkaerőpiacra belépők és kilépők mennyiségi arányait. Ezért, valamint a tevékenységek megújuló és hatékony munkavégzéséhez szükséges munkaerő kereslet igénye miatt, szükséges a minőségi képzési elemekre helyezni a hangsúlyt, az egyén szempontjából pedig az élethosszig tartó tanulásra.

FELADATOK ÉS ESZKÖZÖK:

17.5. AZ ÖNGONDOSKODÁS GONDOLATÁNAK ERŐSÍTÉSE AZ EGÉSZSÉG ÉS A SZELLEMISSÉG TERÉN

A demográfiai események alakulása olyan egyéni döntéseken alapszik, amelyekhez a központi irányítás preferenciát, támogatást nyújt. Azzal, hogy közösségi célokat jelöl meg és közvetít, mint kívánatos magatartást, támogatással, megvonással, vagy tiltó eszközökkel, szankciókkal is élhet. Az egyéni döntéseket a naponta megélt környezet befolyásolja. Az állami, területi stratégia akkor eredményes, ha az egyéni elhatározások úgy közelítenek a központi célokhoz, hogy az erre történő törekvések egymást kiegészítik, és nem kioltják. Az érintettek a megvalósulásban segítő, együttműködő magatartással aktívan vesznek részt.

Mivel a központi, állami fenntartású ellátórendszerek egyre leterheltebbek, a rájuk fordítható központi források egyre szűkösebbek, az egyénnek fel kell ismernie, hogy saját és családja jövőjéről felelősséggel kell gondolkodnia. A tudatos öngondoskodásnak – saját szellemi és anyagi befektetés formájában is – meg kell jelennie az egyéni jövőről való gondolkodásban: olyan képzettség megszerzésére kell törekedni, mely biztosítani tudja az egyén és családja boldogulását. A munka és munkahely megtartása a tanulási készség és képesség fenntartásával, az új ismeretek folyamatos megszerzésével, az alkalmazkodóképesség fenntartásával biztosítható. Mindezek mellett elengedhetetlen az egészségmegőrző életmód folytatása, a sportolás, a szellemi és fizikai rekreáció családon belüli középpontba helyezése. Tudatos megelőző magatartással kerülhető el – és ez közös érdek –, hogy az egyén az ellátó intézményrendszerre szoruljon.

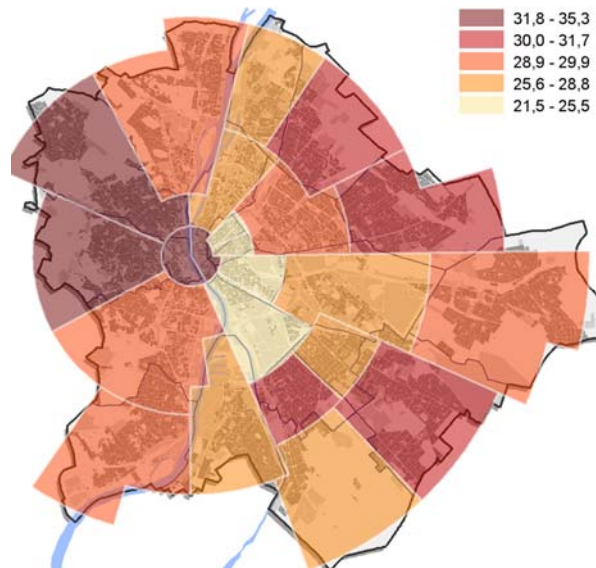
Az öngondoskodásban és a megelőzésben segítség a közösségi, lakókörnyezeti kapcsolatok erősítése és tartalmi bővítése, aminek megtartó ereje van.

A társadalom érdeke is, hogy támogassa az öngondoskodás legkülönbözőbb formáit, így elősegítse az ellátórendszerekre háruló terhek csökkenését. Ahol a központi rendszerek „visszavonulnak”, ott az öngondoskodás formáinak preferálása szükséges, egyfajta összhang megteremtése a humán befektetések és a központi intézményi erőfeszítések között.

Az ösztársadalom szempontjából kiemelt feladat, hogy a lakosságra jellemző egészségügyi és végzettségi jellemzők közelítsenek az európai mutatókhoz.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Az öngondoskodás gondolatával kapcsolatos intézményes felvilágosítás, lakossági párbeszéd szükséges;
- ▶ Lakókörnyezeti közösségépítő programok támogatása;
- ▶ Sport és rekreáció feltételeinek megteremtése;

A nyugdíjasok népességhez viszonyított aránya (%) 2010 KSH

- ▶ Egészségmegőrző programok és szűrővizsgálatok elérhetőségének szélesítése, népszerűsítése;
- ▶ Átképzési, továbbképzési lehetőségek támogatása;
- ▶ Pénzügyi takarékosági (egészségpénztár), célirányos (pl. üdülésre, sportra fordítható) juttatások rendszereinek szélesítése, népszerűsítése.

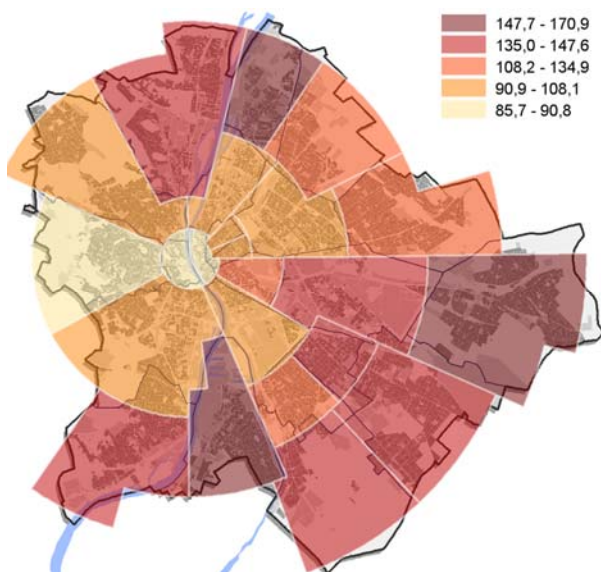
17.6. AZ AKTÍV ÉLETKOR MEGHOSSZABBÍTÁSA

A fenntartható fejlődés a társadalmi haladás, a méltányos életkörülmények, szociális jólét elérése, megtartása érdekében a gazdasági fejlődés biztosítását és a környezeti feltételek megújítását és megőrzését jelenti. A méltányos életkörülmények, a megfelelő életminőség, jólét biztosítását kifejező célkitűzés nagytávlatú, nemcsak a jelenre, de a jövő

nemzedékére is vonatkozik. A fenntartható fejlődés elismeri a célokat, az egymást követő nemzedékek javuló életminőséghez való jogát, és támogatja az ennek teljesüléséhez kapcsolódó társadalmi kötelezettségeket.

A fővárosban a népességszám fenntartása mellett sem kerülhető el az életkori összetételben az előregedés. Az ebből fakadó eltartási nehézségek következménye, hogy az egyének fel kell készülnie az idős korban is aktív, kereső életre. Így tudja a saját maga számára a méltányos életkörülményeket fenntartani és biztosítani.

A társadalomnak és a gazdaságnak is reagálnia kell a változó életkori összetételre, ez jelenti a nyugdíjkorhatár emelésével párhuzamosan azt is, hogy a munkaerőpiacnak is változnia kell az idősök alkalmazása terén. Kiemelt feladat az idősök tudásának, tapasztalatának társadalmi, közösségi hasznosítása is, ami a generációk közötti párbeszédre és együttműködésre épül. Ez néha nem anyagi, hanem mentális szerepet tölt be, megelőzi a bezárkózást.

A 60-x évesek arányának (%) változása 2031-ig (100% feletti=növekedés)

A fenntarthatóság kulcsa, egyben társadalmi feladat, hogy a társadalom előregedése lehetőleg minél lassabban következzen be. Az eltartási egyensúly érdekében a főváros lakosságán belül a szülőképes korúak számának növelése szükséges a kedvező migrációs folyamatok erősítésével, illetve az egészségben megélt évek számának növelésére kell helyezni a hangsúlyt. Ez utóbbi az intézményi ellátórendszerek fejlesztésének és a korábban kifejtett öngondoskodásnak a harmonizálásával érhető el.

Az aktív időskori élet egyben új, életkor specifikus fizetőképes keresletet gerjeszt a humán és kereskedelmi szolgáltatások terén. Erre tud épülni a

gazdaság új potenciállal bíró szektora, a „silver economy”. Az aktív, kereső idősök társadalmi csoportjának fogyasztási szerkezete, új iránti befogadóképessége eltér a többi társadalmi rétegetől.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Idősök munkaerő-piaci védelme (védett életkor), preferálása;
- ▶ Az idősök tudására alapozott, őket bevonó lakókörnyezeti közösségépítő programok támogatása;
- ▶ A sport és rekreáció feltételeinek megteremtése – idősök speciális igényeinek figyelembe vételével;
- ▶ Egészségmegőrző programok és szűrővizsgálatok elérhetőségének szélesítése, népszerűsítése;
- ▶ Az idősök igényeire épülő szolgáltatások támogatása – melyek az ellátó intézményhálózatot egészítik ki.

17.7. A VÉGZETTSÉG, KÉSZSÉG, KÉPESSÉG NÖVELTÉSE, TRANSZFERÁLTÓSÁGA

A szabadáramlási tér és a tartóssá vált pénzügyi gazdasági válság a munkahelyi és az egyéni családi környezetben is gyors alkalmazkodást és az új lehetőségekre nyitott, azokat megragadó szemléletet igényel. Ismeretes, hogy a mobilitás során alapvető a végzettségek elismerése, ami nem csupán a végzettségi bizonyítványt jelenti, hanem egy új környezetben való teljesítőképességet is. Annak érdekében, hogy a munkaerő szabadon, a keresletnek megfelelően tudjon mozogni, szükséges a kompetencia alapú megfeleltetés.

A keresletnek és a munkaerő kínálatnak a rugalmas térbeli egyeztetése felé törekvő gyakorlatra van szükség, mely a szakmai elvárásokhoz és a munkáltatói kereslethez illeszkedik, különösen a készségek és képességek szintjén. A térbeli megfeleltetés az egyén részéről megköveteli a térbeli mobilitást. A vállalati telephelyek áthelyezése szükségessé teszi a rövid idejű- és távolságú migrációt, melyek közvetlenül új tudást hoznak a helyi vállalkozásokba, a tudásátadason és szolgáltatásokon keresztül eljutva a helyi gazdaságba is.

A munkaerőpiac nagyobb rugalmasságának elérése szükséges abban az értelemben is, hogy a munkavégzés legyen feladat- és nem időorientált. Számos atipikus munkavégzési forma elterjedése szükséges az európai trendeknek megfelelően, mely a részmunkaidős, a távmunkában végezhető, az egyes napokon történő projekt megbízásokat jelenti. A fenti lehetőségek arra készítetik a foglalkoztatottakat, hogy maguk is vállalják a folyamatos képzést és ismeretük megújulását, innovációját. Már a középfokú tanulmányok is igénylik a családi támogatást, de a

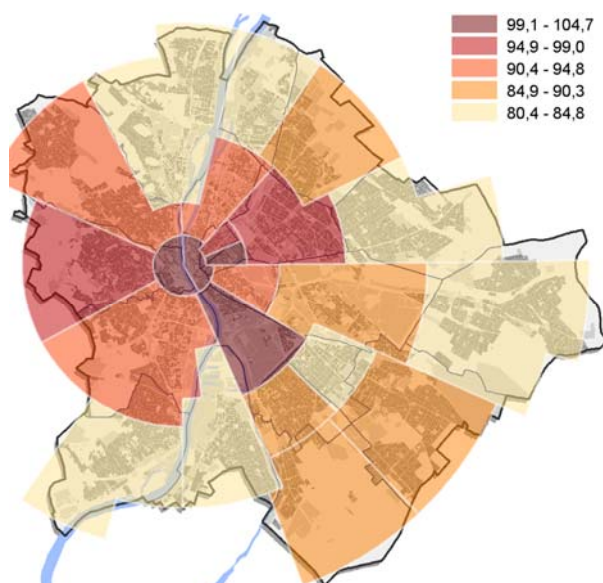

magasabb szintű végzettségek megszerzése egyre jobban eltolódik az egyéni-családi finanszírozás felé.

A budapesti munkaerő kínálatnak fel kell készülnie arra, hogy a nagy multinacionális cégeknek és a kis vállalkozásoknak is meg tudjon felelni. Az előbbieket képesek dolgozóikat a piaci keresletnek megfelelően átcsoportosítani, az utóbbiak komplex képességekkel rendelkező, többféle munkát ellátó munkaerőt keresnek.

Gazdasági összefüggésben a munkaerő kínálatban megmutatkozó szellemi tőke, képesség és készség, az új eljárásokban, modern technológiákban való jártasság befolyásolja a cégek telephelyválasztását, vonzza a stratégiai jelentőségű tevékenységeket, az üzleti szolgáltatásokat.

A főváros szintjén tehát a magasan képzett helyi munkaerő a nemzetközi cégek idevonzásának záloga, mely egyszerre jelent a városnak bevételt, a helyi lakosoknak munkahelyet. A nemzetközi cégekkel ideérkező nemzetközi munkaerő új, aktív, adófizető lakosságot, fizetőképes keresletet jelent.

A munkaképes körűk arányának változása (%) 2031-ig

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ A rugalmas térbeli egyeztetést segítő, a munkáltatói kereslethez illeszkedő monitoring rendszer működtetése;
- ▶ A munkaerő kereslet és kínálat szakma-specifikus monitoringja;
- ▶ A munkaerő kereslethez igazodó képzési, továbbképzési lehetőségek támogatása;
- ▶ A munkaerő térbeli mobilitását elősegítő támogatások;
- ▶ A munkaadók ösztönzése az atipikus munkavégzési formák szélesítésére;

- ▶ A külföldiek letelepedésének és tartózkodásának követése, monitoringja a gazdálkodásban, az adóbefizetésben, az ingatlanpiaci keresletben.

17.8. A MOBILITÁSI HAJLANDÓSÁG NÖVELÉSE A LAKHATÁS ÉS A MUNKAVÉGZÉS TERÜLETÉN

Azzal, hogy bekerültünk a szabadáramlási térbe, folyamatosan jelen van a mobilitásra készítő erő.

A gazdaság térbeli újratermelődése (megszűnő és új vállalkozások születése), a tevékenységek gyors reorganizációja, valamint az a tapasztalat, hogy a lakhatásra fordított kiadások jövedelemhez viszonyított aránya nem csökken, arra készítetik az embert, hogy ott és olyan körülmények között lakjon, ami élethelyzetének megfelelő. Ezt a családi formációk és az elérhető munkahely határozza meg.

A családi formációk átalakulása, a generációs áthatás gyengülése a korábbi összetartó erőket gyengíti. Az önálló pályakezdő fiatalok és az egyedülálló idősök számarányának növekedésével az önálló lakhatás iránti igény is nő. Az életszakaszoknak és családi formációknak megfelelő lakáshasználat (méret, elhelyezkedés, építészeti kialakítás) egyben költséghatékony is.

A munkavállalás térbeli mobilitást tesz szükségessé, mely az egyén részéről az ingázásra, illetve lakóhely változtatásra való hajlandóságot követeli meg.

A mobilitás mellett a „slow down” városfejlesztési szemlélet egy új megközelítést helyez a fókuszba. A „slow down”, miközben a közlekedés hatékonyságának növelésével törekszik a mobilitásra, a „fölszemes” ingázás elkerülése érdekében a kisebb, gyalogosan elérhető terek fejlesztésére helyezi a hangsúlyt, itt biztosítva a városlakóknak a napi rutintevékenységek helyszínét, egyben lehetőséget a közösségi élmények, kötődések kialakulására. A „slow down” közösségi-központi terek hozzájárulnak a város egészének multi-polaritásos fejlődéséhez, hálózatosodásához.

A közösségi használatú többfunkciós terek működési kockázata kisebb, ugyanakkor stabilabbak és ez helyi szinergiát termel.

A megvalósítás lehetséges általános eszközei:

- ▶ Életszakaszokhoz, családformációkhoz igazodó lakhatási formák támogatása;
- ▶ A munkaerő térbeli mobilitását elősegítő támogatások;
- ▶ Lakókörnyezeti közösségépítő programok, önkéntes alapú tevékenységek támogatása;
- ▶ Közöségi használatú több funkciós terek kialakításának, fejlesztésének támogatása.

6. A MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉS RENDSZERE

Budapest városfejlesztési koncepciójának elfogadásával egy nagy ívű és hosszú távú fejlesztési folyamat veszi kezdetét, melynek nyomon követése szükséges annak érdekében, hogy a célok maradéktalanul elérésre kerüljenek, még a változó környezet és kihívások ellenére is.

Ennek érdekében a monitoring az átfogó célokhoz rendelt mutatószámok (indikátorok) értékének és teljesülésének figyelemmel kísérése mellett a fejlesztési „környezet” jogi, pénzügyi és tervezési eszközeinek működését is az érdeklődés középpontjában tartja. A fejlesztési koncepció nyomon követésének integráns része a Budapest várostérségének fejlődését meghatározó hazai és nemzetközi társadalmi-gazdasági, valamint környezeti folyamatok folyamatos vizsgálata. Emellett a területi/várostérségi folyamatokra hatást gyakorló ún. beavatkozói (állami, fővárosi, kerületek, térségi önkormányzatok és társulásai) szándékok, intézkedések, szabályozások, közösségi humán és anyagi beruházások megvalósulásának figyelemmel kísérése szükséges.

(forrás: <http://submeg.com>)

A monitoring folyamat során nemcsak adatokat gyűjtése és feldolgozása, hanem az adatgyűjtés gyakoriságának függvényében beszámoló készül a Fővárosi Önkormányzat számára legalább négyévente, az önkormányzati ciklus utolsó évében. Az értékelés alapján – szükség esetén – javaslatok kerülnek megfogalmazásra annak érdekében, hogy a célok elérése biztosítható legyen. Természetesen nem minden társadalmi-gazdasági, környezeti tényező vizsgálható minden évben, ennek illeszkednie kell az adott folyamat gyorsaságához, hogy a beavatkozó időben reagáljon a célokat veszélyeztető fejleményekre. Ehhez részletesen ki kell dolgozni az alapvetően területi/térségi alapú adatgyűjtésen és térinformatikai hozzáféréseken alapuló megfigyelés, mérés, feldolgozás, megjelenítés és jelentéstétel módszertanát, adatigénytel és eszközökkel együtt. A monitoring adatgyűjtése és a változások megfigyelése az okok feltárásával párosulva lehetőséget adhat a koncepció és a stratégiai tervek értékelésére is.

A hosszú távú koncepció megvalósulásával egyidejűleg történő nyomon követés során a társadalmi-gazdasági, környezeti folyamatokról, beavatkozói döntésekről és a fejlesztési „környezetről” összegyűjtött információk a monitoring jelentés mellett lehetőséget adnak ún. közbenső vagy folyamatos értékelésre is, ami a változások bemutatásán túl azok okaival és következményeivel is foglalkozik – alapvetően tudományos igényű vizsgálatok felhasználásával.

A koncepció hosszú távú megvalósulását követően szükséges a lezajlott folyamatok ún. visszatekintő szemléletű értékelése is előre meghatározott értékelési szempontrendszer és elfogadhatósági (sikeresség kritériumai) szintek meghatározása mellett. Ennek során levonhatók a tanulságok, melyek beépítése a tervezési ciklus következő szakaszában elengedhetetlen a folyamatosan javuló minőségű tervek létrejöttéhez.

Az értékelések során ugyancsak jelentések, értékelési tanulmányok jönnek létre, melyek segítik a tervezőket, a döntéshozókat a folyamatok megértésében és az eredményeket kommunikálva a szélesebb közvéleményben is erősítik az elfogadottságot és a részvételt.

A meghatározott átfogó célok elérésének folyamatát az alább részletezett indikátorokkal célszerű figyelemmel kísérni:

ÁTFOGÓ CÉL: BUDAPEST AZ EURÓPAI VÁROSHÁLÓZAT ERŐS TAGJA

Budapest térségi pozíciójának javítása a várostérség versenyképességének javítását és az európai városhálózatban elfoglalt helyének erősítését célozza. Annak érdekében, hogy a főváros vonzó és kedvelt találkozó helyé és térségi központtá váljon az európai és nemzetközi szereplők számára, meg kell erősítenie kapcsolatát a környező várostérséggel.

Ennek során az összehangolt fejlesztések érdekében közös, térségi alapon kialakított tervek készítése az érintett települési körrel, és a fejlesztés jogi környezete is határozott keretekkel bír. Az új alapokra helyezett várostérségi fejlesztéspolitika nyomán új munkahelyek jönnek létre, javul az életminőség és nemzetközi szinten tekintett versenyképesség is, amit leginkább megtermelt és vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó érték mutathat. E mutató európai összehasonlításban is alkalmas Budapest várostérségének (régiójának) javuló pozícióját érzékeltetni. A találkozóhelyé válás leginkább jellemző mutatója a különböző céllal (pl. kultúra, kereskedelem stb.) érkező szereplők által eltöltött idő növekedése.

A kapcsolatok egyik fizikai formáját a közlekedés jelenti. A nemzetközi, az országos, és a városkörnyéki közlekedési kapcsolatok Budapest térségi pozícióját nagymértékben meghatározzák, magának a fővárosnak a belső működését is jelentősen befolyásolják. A közlekedési ágazat (mind az áruszállítás, mind a személyszállítás terén) szoros összefüggésben van a térségi pozícióval kívül a gazdasággal és a környezettel is. A városhatárt átlépő utazások számának és összetételének változásai, Budapest és a várostérség közötti együttműködés sikerességét reprezentálják.

ÁTFOGÓ CÉL: ÉRTÉK- ÉS TUDÁSALAPÚ, FENNTARTHATÓ GAZDASÁG

A város- és gazdaságfejlesztés kulcskérdése a fenntarthatóság biztosítása. A fenntartható gazdaságnak a természeti-környezeti értékek őrzésén, gazdagításán, és az azt hasznosító emberi tevékenység tudástartalmának növelésén kell alapulnia. Az ezt tömören megfogalmazó, hosszú távra szóló, átfogó cél – az ÉRTÉK- ÉS TUDÁSALAPÚ, FENNTARTHATÓ GAZDASÁG – eléréséhez aktív, kezdeményező, a folyamatokat orientáló városműködtető tevékenység szükséges. A városhasználat eredményességét rendszeresen értékelni szükséges olyan indikátorokkal, amelyek különböző aspektusokból mutatják a város- és gazdaságfejlesztés innovatív és környezetbarát jellegét. A szűkös fejlesztési források miatt a figyelem a minél alacsonyabb anyag- és energiatartalmú termékek és szolgáltatások előállítására fordul, ezért létkérdés a kvalifikált humán erőforrás és az innováció mind nagyobb térnyerése a gazdaságban. Mélni szükséges a K+F tevékenységek jelenlétét, a magasan képzettek arányát a foglalkoztatottságban.

A városfejlesztő tevékenység eredményessége megmutatkozik abban, hogy a város milyen hatékonyan képes bevonni erőforrásokat a város fejlesztésébe. Miután az egyik legnagyobb kihívás a városfejlesztési források szűkössége, ezért kiemelt fontosságú e feladat megoldása. A forrásbevonás aktív fővárosi gazdasági tevékenységet kíván, ezért a szűkös forrásokat úgy kell felhasználni, hogy általuk minél több hazai és külföldi magánforrást lehessen vonzani, és lekötni Budapesten. Fontos mérni, értékelni, hogyan viszonyulnak a közpénzből származó városfejlesztések összegei a fővárosban megvalósuló teljes beruházási, ill. befektetési értékekhez. A mutató újnak számít Magyarországon, de más városokban is kísérleteznek vele, Budapesten is megvan az előképe. Külön mutató szükséges az elérhető uniós forrásfelhasználás hatékonyságának mérésére, mivel egyrészt e források jelentik a következő évek legfőbb városfejlesztési bázisát, másrészt a csökkenő összegű támogatások mind teljesebb leihívhatósága és tovagyűrűző hatású felhasználása a város kezdeményező erejének megalapozását kell szolgálja. Ezzel, az ökológiai fenntarthatóság és a gazdasági hatékonyság (innováció) érvényesítésével összhangban cél a városgazdálkodási rendszer öfenntartó tartalmának növelése, ezért mérni szükséges, hogyan alakulnak a saját bevételek a Főváros városgazdálkodással foglalkozó vállalatainál. A koncepcionális időtáv gazdasági indikátorai pontos vagy becsülhető célértékeinek meghatározása, az adatbázisok létrehozása megoldandó feladat az adatforrást biztosító intézmények bevonásával.

ÁTFOGÓ CÉL: HARMONIKUS, SOKSZÍNŰ VÁROSI KÖRNYEZET

A harmonikus, sokszínű városi környezet megteremtéséhez érvényesülnie kell az élıhetőség és fenntarthatóság környezeti szempontjainak. A motorizáció fokozódásával jelentkező környezeti terhelés, illetve az ennek mérséklésére hozott intézkedések hatása a levegőminőség állapotán mérhető le. Hathatósan mérsékelni a közlekedés okozta környezeti ártalmakat a Budapesten történő utazások számának és összetételének változtatásával lehetséges, ezért a modal-split arány ebből a szempontból is meghatározó indikátor. Az urbanizáció káros hatásainak mérséklése miatt elengedhetetlen, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű zöldfelület álljon rendelkezésre minden lakos számára, amelynek városklimatológiai szempontból a zöldfelületi intenzitás, közcélú rekreáció szempontjából az egy főre jutó zöldterület nagysága az adekvát mutatószám.

A környezeti erőforrások hatékonyabb és fenntarthatóbb felhasználásának mutatója a településszerkezeti tervben meghatározott beépítésre szánt területek nagysága is. A város fenntartható fejlődésének feltétele a kompakt területhasználat, amely megköveteli, hogy a beépítésre szánt területek nagysága tovább már ne növekedjen. Ez nem jelenti a város fejlődésének az akadályát, helyette inkább a fejlődés irányát (célterületét) szabja meg.

Az egészséges környezet megteremtése mellett a klímaváltozás hatásainak enyhítése korunk egyik legnagyobb kihívása, amely ugyan globálisan jelentkező probléma, de mérséklésére hozott intézkedések helyi szinten is mérhetőek. A klímavédelmi és hatékony energiafelhasználást monitoringozó indikátorok kiválasztásánál a fő cél az, hogy hosszú távon is mérhető, releváns és megbízható adatforrásokra támaszkodó mutatók kerüljenek kiválasztásra, melyek a koncepció jellegéhez mérten hosszútávon is relevánsak a döntéshozók számára. A klímavédelmi indikátorok közül a CO₂ kibocsátás egyik legelterjedtebb és legmarkánsabb emisszióval foglalkozó indikátor, mivel az energiafogyasztási mutatókból közvetlenül lehet számítani. A CO₂ kibocsátás csökkentésének eszköze lehet egyrészt az energiafelhasználás csökkentése (összes primer-energiafogyasztás), illetve ezzel összefüggésben az energiahatékonyság javítása (egy főre jutó primer-energiafogyasztás), másrészt a megújuló energiaforrások alkalmazása (megújuló energiaforrások részaránya). A klímavédelem mellett egyúttal fel kell készülni az éghajlatváltozás okozta, egyre erősödő környezeti ártalmakra is, mint például a városok hősziget-hatásra. A hősziget-hatás indikátora, a beépítetlen és a beépített területek közötti hőmérsékletkülönbség, olyan komplex mutató, mely a városrendezési szabályozások (városi kanyonok, burkolt felületek aránya, átszellőzés stb.) hatását mutatja életterületi, egészségügyi, energetikai stb. szempontok alapján.

A társadalmi-gazdasági jelentőséggel bíró közlekedés Budapest működésének alapvető feltétele, mely a fenntartható fejlődés egyik meghatározója.

Az utazások számának változása determinálja a közlekedési fejlesztéseket (azok gyorsítását vagy lassítását), a nyújtott közlekedési szolgáltatásokat (azok növelését vagy csökkentését) meghatározó alapvető várospolitikai döntéseket.

Az utazások összetételének módosulása megmutatja a kompakt város létrehozására, a közlekedési szokások befolyásolására tett erőfeszítések eredményességét. (A közösségi közlekedés elismertségének növekedését a modal-split arány változása, a környezettudatosság erősödését a kerékpáros közlekedés arányának növekedése, a területhasználat ésszerű változását a gyalogos közlekedés térnyerése reprezentálja egyéb indikátorok együttes figyelembevételével.)

ÁTFOGÓ CÉL: JAVULÓ ÉLETMINŐSÉG, HARMONIKUS EGYÜTTÉLÉS

A társadalommal kapcsolatos átfogó cél kulcsszavai a harmónia, esélyegyenlőség, amelyből a befogadó, aktív és támogató társadalom, a megfelelő lakhatást, humán szolgáltatásokat kínáló város célok származnak.

A befogadó társadalom jelenti a népességszám fenntartását, illetve az aktív, pozitív befogadás elősegítését. Ez mérhetővé tehető a lakosságszám figyelésével, ezen belül az állandó lakónépesség és az itt tartózkodók (hazai és külföldi migráció) számának követésével.

Az ide érkező és itt tartózkodó társadalmi kisebbségekkel kapcsolatos attitűdök határozzák meg az átfogó célként kitűzött harmonikus együttélés lehetőségét, ezt az attitűdöt követi a Piréz-index.

A pozitív, építő társadalmi befogadás egyik mérőszáma a külföldi adózók aránya – a városba munkavállalási, üzleti céllal érkezők arányáról, illetve az általuk hozzáadott értékről ad képet.

A társadalmi befogadás eleme, az esélyegyenlőség mutatója és a harmonikus együttélés feltétele, hogy a szolgáltatások a várost használók számára milyen mértékben elérhetőek. Erről két mutató ad képet: az alapellátási szolgáltatásokkal való lefedettséget stratégiai, középtávú szinten elemezhetjük, míg az akadálymentes elérhetőség és használhatóság tartósan, folyamatosan fennálló, ezért hosszú távú feltétel. Az akadálymentesítésre jelenleg törvényi kötelezettség is fennáll, a gyakorlatban azonban e törvény betartása nem kis kihívást jelent a városüzemeltetésnek.

Az elérhetőség és használhatóság mutatója a lakhatás területén a lakhatási költségek és háztartási jövedelem aránya. Ez, és az ebből számított lakhatási szegénység mérőszám egy fontos problématerületre mutat rá, amely szociális, egészségügyi, foglalkoztatási kérdésekkel, a szegénység és a hajléktalanság problémakörével is kapcsolatban van. A mérőszám alakulásának nyomonkövetése lehetőséget ad preventív beavatkozásokra a lakhatási szegénység területén, ezzel lehetővé teszi a problémák eszkalálódását és területi koncentrációját.

Az élhető, megtartó város fontos eszköze a kultúra, szabadidő, sport területe. E területek fejlesztéséhez fontos tudni, hogy a városlakók milyen szabadidő eltöltési formákat, tereket, módokat preferálnak, illetve milyen idő és anyagi paraméterek mellett tudják, szokták a város által adott lehetőségeket igénybe venni. Ezek kimutatására alkalmas a szabadidő eltöltésére fordított időt vizsgáló időmérleg-kutatás.

Az előzőekkel valószínűsíthető összefüggést mutató, puha mérőszám a lakossági elégedettség. Amíg a fenti adatok objektív mérőszámokat, működtetői oldalt mutatnak, ez a mérés a szolgáltatásokat, városműködést a felhasználói oldalról, a lakosság szemszögéből mutatja meg, így árnyalja a képet, alkalmas lehet szakpolitikai irányok, prioritások pontosítására, célok, beavatkozási területek közötti súlyozásra.

Mind a monitoring, mind az értékelés minimálisan szükséges előfeltétele a számszerűsített célokhoz rendelt mutatószámok köre és leírása, ami az alábbi táblázatban szerepel:

INDIKÁTOROK

BUDAPEST AZ EURÓPAI VÁROSHÁLÓZAT ERŐS TAGJA						
ELNEVEZÉS	SZÁMÍTÁSI MÓD (DEFINÍCIÓ)	ADATSZÜKSÉGLETT	ADATFORRÁS	ADATGYŰJTÉS GYAKORISÁGA	BÁZISÉRTÉK	CÉLÉRTÉK
Budapest várostérségben a főváros részvételével és közgyűlési határozattal jóváhagyott együttlüködési megállapodások alapján közösen készített és elfogadott tervek száma	Közösen készített tervek numerikus összegzése	Közösen készített tervek száma	Fővárosi önkormányzat	évente	0	15
A koncepció megvalósulása alatt a főváros és a kerületek viszonyát rendező jogszabályi változások száma	Jogszabályi változások numerikus összegzése	Rendelettel vagy határozattal jóváhagyott együttlüködési megállapodások száma	Magyar Közlöny kerületi önkormányzatok + fővárosi önkormányzat kerületi képviselőtestületi határozat és fővárosi közgyűlési határozatai	évente	0	2
A Közép-magyarországi régió egy főre jutó gazdasági teljesítménye	GDP/fő PPS) az EU27 átlag %-ában	A mutató értéke	EUROSTAT	évente	109 (2009)	125
Kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalmának és az átlagosan eltöltött vendégéjszakák számának növekedése a KMR-ben	Vendégforgalom (fő) és átlagos eltöltött idő (nap)	A mutatók értéke	KSH	évente	3 203.399 (2011) 2,3 éjszaka (2011)	5.000.000 3
A városhatárt átlépő utazások számának és összetételének változása	A városhatárt átlépő napi forgalom nagysága és a közlekedési módok (kerékpáros, közösségi, személygépjármű) közötti megoszlás.	Forgalomszámlálás, háztartásfelvétel	Budapesti Közlekedési Központ	7 évente	Modal-split arány: (2013-14 évi felmérés) Kerékpáros közlekedés: (2013-14 évi felmérés)	50-50% 5%

ÉRTÉK- ÉS TUDÁSALAPÚ, FENNTARTHATÓ GAZDASÁG						
ELNEVEZÉS	SZÁMÍTÁSI MÓD (DEFINIÓ)	ADATSZÜKSÉGLET	ADATFORRÁS	ADATGYŪJTÉS GYAKORISÁGA	BÁZISÉRTÉK:	CÉLÉRTÉK:
Közfűtési kezdeményezései a városfejlesztésben (beruházások)	1 Ft fejlesztésre fordított közpénz hány Ft magánberuházást és befektetést indukál Budapesten. A közpénzből finanszírozott városfejlesztési összegek aránya a fővárosban megvalósuló teljes beruházási, illetve befektetési értékéhez képest.	Köz- és magánberuházások értéke	KSH, Fővárosi adatbázisai	évente	1 Ft	5 Ft
Fővárosi Önkormányzat és cégei által elérhető EU források felhasználási hatékonysága	Leköthető és sikeresen lekötött EU támogatások aránya	Leköthető és sikeresen lekötött EU támogatások száma	NFÜ-adatbázis, Fővárosi adatbázis	akciótervi időszakonként, vagy 2 évente	0	95%
Foglalkoztatottság	Munkanélküliségi ráta: a munkanélüliek számának és a munkaerő-állománynak a hányadosa, százalékban megadva	Munkanélüliek száma, munkaerő-állomány nagysága	KSH	évente	9,3% (2012)	3%
Innováció	K+F+H tevékenységgel foglalkozó cégek aránya a vállalatok számához viszonyítva	K+F+H tevékenységgel foglalkozó cégek száma, vállalkozások száma Budapesten	KSH TEÁOR-jegyzék	évente	2012-es érték	arány növelése
K+F tevékenység Budapesten	A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZNTH) által jogerős határozatban K+F tevékenységnek minősített projekt	K+F tevékenységnek minősülő projektek száma Budapesten	Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZNTH)	évente	2012-es érték	növekedés a K+F tevékenységek számában
Foglalkoztatás szerkezet változása	Felsőfokú végzettségűek aránya a teljes foglalkoztatotti létszámhoz viszonyítva	Foglalkoztatás statisztika	KSH	évente	2012-es érték	arány növelése
Vendégéjszaka szám – kereskedelmi szálláshely	Kereskedelmi szálláshelyeken megszálló vendégek által eltöltött éjszakák száma	Budapesti kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka száma	KSH	évente	6 600 000 vendégéjszaka (2011)	9 450 000 vendégéjszaka
Saját bevételek alakulása a Fővárosi önkormányzattal foglalkozó cégek költségvetésében (Összevont mutató, a súlyozás mértéke kidolgozandó)	Saját bevételek aránya a Fővárosi önkormányzattal foglalkozó cégek költségvetésében	Fővárosi cégek költségvetései	Fővárosi adatbázis	évente	2013-as felmérés	arány növelése

HARMONIKUS, SOKSZÍNŰ VÁROSI KÖRNYEZET						
ELNEVEZÉS	SZÁMÍTÁSI MÓD (DEFINIÓCIÓ)	ADATSZÜKSÉGLET	ADATFORRÁS	ADATGYŰJTÉS GYAKORISÁGA	BÁZISÉRTÉK:	CÉLÉRTÉK:
CO ₂ kibocsátás [tonna CO ₂ / év]	A városban (városhatáron belül) felhasznált, végső energia mennyiségéből számított CO ₂ kibocsátás értéke	Szektoronként, energiafordozónkénti végenergia felhasználás, energiafordozónkénti CO ₂ tartalom	SEAP adatbázis (Az adatok gyűjtési rendszere, kezelése és feldolgoása jelenleg csak részben megoldott. A teljes körű adatgyűjtésnek meg kell teremteni feltételeit.)	évente	n.a. nincs megbízható adat, az adatgyűjtést el kell indítani	Csökkentés, 2030-ra 30%-os csökkentés a 2005-ös bázisértékhez képest
Városi hősziget-hatás mértéke területei és időbeni bontásban (Urban Heat Island)	A beépítetlen, zöldfelületek és a beépített területek közötti hőmérsékletkülönbség	Hőmérsékleti adatok	Műholdas, berepülési és felszíni mérések. Az adatok gyűjtési rendszere, kezelése, feldolgoása és kiértékelése jelenleg nem megoldott. Meg kell teremteni ennek mind személyi, mind anyagi feltételeit.	havi, heti, napi (napszakonkénti)	7 K (nincs megbízható adat)	5 K
Összes primer-energiafogyasztás [PJ]	A városban (városhatáron belül) felhasznált, energiafordozónkénti végenergia mennyiség, felszorzva az aktuális energetikai mixre vonatkoztatott primerenergetikai mutatókkal	Szektoronkénti ¹ és energiafordozónkénti végenergia felhasználás Primerenergetikai mutatók	Magyar Energia Hivatal (MEHI) és a közmű és energiaszolgáltatók összesített adatai. SEAP.	évente	98,85 (2005) (nincs megbízható adat)	Csökkentés, 2030-ra 30%-os csökkentés a 2005-ös bázisértékhez képest
Egy főre jutó primer-energiafogyasztás [GJ/fő]	E/n Összes felhasznált primerenergia mennyisége (E) osztva a lakosságsszámmal (n)	Összes felhasznált primerenergia mennyisége (E) lakosságsszám (n)	Magyar Energia Hivatal (MEHI) és a közmű és energiaszolgáltatók összesített adatai, KSH adatok alapján.	évente	0,44 (2005) (nincs megbízható adat)	Csökkentés, 2030-ra 30%-os csökkentés a 2005-ös bázisértékhez képest.

¹ Szektorok: Ipar, közlekedés, háztartások, egyéb (részletezve, hogy mit vesznek figyelembe az egyébnél).

ELNEVEZÉS	SZÁMÍTÁSI MÓD (DEFINÍCIÓ)	ADATSZÜKSÉGLET	ADATFORRÁS	ADATGYŰJTÉS GYAKORISÁGA	BÁZISÉRTÉK:	CÉLÉRTÉK:
Megújuló energiaforrások részaránya [%]	Megújuló energiaforrásból előállított végenergia / összes megtermelt végenergia	Összes megtermelt végenergia mennyiség (E_{szum}), megújuló energiaforrásból előállított energia mennyisége (E_{RES})	Magyar Energia Hivatal (MEHI) és a közmű és energiaszolgáltatók összesített adatai.	évente	0,44 (2005) (nincs megbízható adat)	növelés
Településszerkezeti tervben meghatározott beépítésre szánt területek (ha)	Adott területfelhasználási egységek területi összegzése	Területfelhasználási egység	TSZT	3 évente	31 241 ha	ne növekedjen
A Budapesten történő utazások számának és összetételének változása	Budapesten (a városhatárt átlépő forgalommal együttesen) naponta lebonyolódó utazások száma és a közlekedési módok (gyalogos, kerékpáros, közösségi közlekedés, személygépjármű közlekedés) közötti megoszlás.	Forgalomszámlálás, háztartásfelvétel	Budapesti Közlekedési Központ	7 évente	Modai-split arány: 2013-14 évi felmérés Kerékpáros közlekedés: 2013-14 évi felmérés	65-35% 10%
Zöldfelületi intenzitás [%]	A műholdfelvétélből NDVI vegetációs index alkalmazásával nyert zöldfelület intenzitás érték összesítve Budapest területére	Infravörös műholdfelvétel	Kutatási elemzés	5 évente	47% (2010)	50%
1 főre jutó zöldterületek (közparkok, köztertek) nagysága	Budapest területfelhasználásának vizsgálata alapján lehatárolt közhasználatú, rekreációs célú zöldfelületek (közpark, közkert) összterülete a lakosság számával elosztva	Budapest területfelhasználata	tervezői vizsgálat	5 évente	5,4 m ² /fő (2012)	6,0 m ² /fő
Légszennyezettség (PM10+ NO2)	Az OLM mérőhálózata alapján adott év összes mérőpontjának összes 24 órás (egy napi) értékének számtani átlaga / adott légszennyező anyag éves egészségügyi határértéke (40 µg/m ³) - a két komponensre átlagolva	OLM automata mérőhálózat	www.olm.hu	évente	NO2: 0,93 (2011) PM10: 0,85 (2011) → 0,88	<1 jó levegő-minőségi állapot fenntartása

JAVULÓ ÉLELTMINŐSÉG, HARMONIKUS EGYÜTTÉLÉS						
ELNEVEZÉS	SZÁMÍTÁSI MÓD (DEFINIÓ)	ADATSZÜKSÉGSÉGLET	ADATFORRÁS	ADATGYŰJTÉS GYAKORISÁGA	BÁZISÉRTÉK:	CÉLÉRTÉK:
Népszámszám	Budapest lakóhely és/vagy tartózkodási helyei rendelkezők száma. Ezen belül jellemző a lakóhelyi rendelkező és másutt tartózkodási helyei nem rendelkező személyek, illetve a Budapest tartózkodási helyei rendelkező személyek száma (2013-ban össznépszámszám 4%-a). Utóbbi fontos, mert a természetes fogyás hatásának ellensúlyozására képes, így a fogyás mértékével azonos emelkedése kívánatos (várhatóan 10% körüli).	Népszámszám	KSH statisztika	évente	1 737 000 fő	stabil
Piréz-index	Az idegenellenes beállítottsággal rendelkezők aránya a társadalomban. A TÁRKI idegenellenességet mérő vizsgálatában szereplő kérdéscsoport. (A bázisérték a TÁRKI által mért érték)	A társadalom kisebbségekkel szembeni attitűdjének mérésére használt skála	Lakossági megkérdezés reprezentatív mintán (attitűd-vizsgálat)	2 évente	40%	<10%
A külföldi adózók aránya	A külföldi adózók aránya az összes Budapesten élőből	Külföldi állampolgárok és a budapesti összes adózónak a száma	KSH NAV	évente	6%	8-10%
Akadálymentesítettség	Közszolgáltatás részének tekintendő a főváros területén működő vagy fővárosi fenntartásban lévő minden oktatási, egészségügyi, szociális, kulturális vagy sport szolgáltatás, illetve a lakosság által igénybe vett önkormányzati ügyintézési terület és felület. Index: akadálymentesek aránya	Épületek száma, ebből akadálymentesített. Szolgáltatások, információ honlapok száma, ebből akadálymentesített.	Hivatali adatszolgáltatás. Az ügyosztályok rendelkeznek adatokkal a fenntartott épületekről, honlapokról.	első mérés 2013 majd 2 évente	30% (2006)	100%

ELNEVEZÉS	SZÁMÍTÁSI MÓD (DEFINIÓ)	ADATSZÜKSÉGLET	ADATFORRÁS	ADATGYŰJTÉS GYAKORISÁGA	BÁZISÉRTÉK:	CÉLÉRTÉK:
Jövedelemarányos lakhatási költségek	A lakhatási költségek, ide értve a bérleti/hiteltörlesztési költségeket és a rezsi költségeket is, és a háztartási összjövedelem aránya. A jövedelemarányos lakhatási költségekre készülhet átlag, szórás. Ezen belül jellemző adat a lakhatási szegénység: azoknak a háztartásoknak az aránya, ahol a háztartási összjövedelemből 30%-nál többet köt le a lakhatási költség. Ezek a háztartások hajléktalanság által veszélyeztetettek, ezért cél ezek számának csökkentése (2030-ra megfélemezése).	A háztartások jövedelmének összehasonlítása. A kiadási struktúra, ezen belül a lakhatási költségek összege.	Lakossági megkérdezés reprezentatív mintán (kiadási szerkezet vizsgálat)	első mérés 2013 majd 2 évente	2013-as érték (átl., s)	átl. <=30%, s<5
Szabadidő eltöltésre fordított idő	Ebben benne foglaltatik a kultúrára, sportolásra, művelődésre fordított idő egyéni és közösségi térben eltöltve.	Időmérleg felvétel	más kutatással, pl. elégedettség méréssel összevontan elvégzett saját adatfelvétel	első mérés 2013 majd 5 évente	2013-as érték	átlag napi 3 óra
Lakossági elégedettség vizsgálat	Benne foglaltatik a különböző fővárosi szolgáltatásokkal, lehetőségekkel, városműködéssel való elégedettség, a lakosság kötődésének, jövőképeinek vizsgálata.	Helyi társadalom részvizsgálat – kötődés, jövőkép, elégedettség	más kutatással, pl. időmérleg vizsgálattal összevontan elvégzett saját adatfelvétel	Első mérés 2013 majd 5 évente	2013-as érték	>60%
Jövedelem arányos energia ár [HUF/HUF]	Foglalkozásonkénti éves bruttó/nettó jövedelem osztva 1 GJ energiahordozónkénti végenergia Bruttó/nettó árával.	Foglalkozásonkénti éves, átlagos jövedelem értéke. Energiahordozónkénti energiaárak.	Közmű és energiaszolgáltatók adatai. KSH jövedelem kimutatásai.	évente	n.a. az adatgyűjtést el kell indítani	Pontos értéket kutatási módszerekkel kell meghatározni.
Energiaszegénység [%]	A budapesti lakosság hány százalékának lépi túl a fűtési energiaszámlájának az értéke a háztartás összesített bevételeinek 15%-át. Kiegészítve azok százalékos arányával, akik nem képesek felűteni otthonaikat komfortos mértékre. ²	Háztartások bevételi kimutatásai, energiahordozók árai és háztartások energiaszegénységének adatai.	Közmű és energiaszolgáltatók adatai. KSH kimutatásai.	évente	n.a. az adatgyűjtést el kell indítani	5% alatti

² A leírás erősen egyszerűsített, pontos számítást ld.: S. Tirado Herrero and D. Urge-Vorsatz, "Trapped in the heat: A post-communist type of fuel poverty," Energy Policy, vol. 49, pp. 60–68, Oct. 2012.

BATrT: Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. számú törvény

BKISZ: Budapesti Komplex Integrált Szennyvízelvezetési és Szennyvíztisztítási Program

BOI: Biológiai oxigénigény

BVFK: Budapest Városfejlesztési koncepciója

BVKSZ: Budapesti Városrendezési és Építési Keretszabályzat

CLC: Corine Land Cover (felszínborítási adatbázis)

DILK: Dunai Intermodális Logisztikai Központ

Étv: Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. Törvény

EU: Európai Unió

ERA: European Research Area

ERFA: Európai Regionális Fejlesztési Alap

ESZA: Európai Szociális Alap

FKP: Budapest Főváros Környezeti Programja

FÖMI: Földmérési és Távérzékelési Intézet

FSZKT: Fővárosi Szabályozási Keretterv

IKT : Információs és Kommunikációs Technológia

ITB : Integrált Területi Befektetések

ITI : Integrated Territorial Investments

ITS : Integrált területfejlesztési stratégia

ITT : Információs Társadalom Technológiái

IVS: Integrált városfejlesztési stratégia

KKV : Kis- és középvállalkozások, kis- és közepes méretű vállalkozások

KMOP: Közép-magyarországi Operatív Program

KOI: Kémiai oxigénigény

KÖZOP: Közlekedés Operatív Program

NAV : Nemzeti Adó- és Vámhivatal

NDVI: Normalizált Vegetációs Index (Normalized Difference Vegetation Index)

NÉS: Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

NKP: Nemzeti Környezetvédelmi Program

OKIR: Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer

OLM: Országos Légszennyezettségi Mérőhálózat

OMSZ: Országos Meteorológiai Szolgálat

OTrT: Országos Területrendezési Tervről szóló 2008. évi L. számú törvény

RIM : Regional Innovation Monitor

ROP: Regionális Operatív Program

TDM: Turisztikai Desztináció Menedzsment

TSZT: Budapest főváros településszerkezeti terve

2	PARTNERSÉG –A JÖVŐ KÖZÖS TERVEZÉSE A TÉRSÉGBEN ÉS ORSZÁGOSAN	
	MODAL-SPLIT ARÁNY	a gépjárművel megtett utazások számán belül, a közösségi közlekedéssel megtett utazások és a személygépjárművel megtett utazások aránya
5	EGÉSZSÉGES KÖRNYEZETI FELTÉTELEK MEGTEREMTÉSE	
	BIOLÓGIAILAG AKTÍV FELÜLETEK	a növényzettel borított felület, azaz a zöldfelület, illetve a szabad vízfelület, amelyek fizikai és fiziológiai folyamatokkal szabályozottan hatnak a környezetükre.
	ZÖLDFELÜLET INTENZITÁS ÉRTÉK	a zöldfelület intenzitás érték adott területre eső összes zöldfelület (növényzettel fedett felület) területi kiterjedését és borítottsági minőségét kifejező mutatószám százalékban megadva.
	HÁTTÉRSZENNYEZETTSÉG	a légszennyező forrás környezetében lévő más, meglévő nagyobb térségű szennyeződési folyamatból származó immiszió, amelyre a figyelembe vett forrás hatása halmozódik. Megkülönböztetünk globális, kontinentális, regionális és települési háttérszennyezettséget.
6	KLÍMAVÉDELEM ÉS HATÉKONY ENERGIAFELHASZNÁLÁS	
	BEÉPÍTETT ENERGIA	egy épület megépítéséhez szükséges építőanyagok nyersanyagainak kitermeléséhez, feldolgozásához, előállításához, az építőanyag helyszínre szállításához és beépítéséhez szükséges összes energia mennyisége.
	TELJES ÉLETCIKLUS ELEMZÉS	összesíti egy termék teljes élettartama (beleértve az előállításához szükséges nyersanyag kitermelését, a beépített anyagok előállítását, megépítését, működését és elbontását, hulladékként történő feldolgozását) alatt felhasznált energia és nyersanyag, illetve környezeti terhelés mennyiségét
	HIDEGETTŐ (COOL-ROOF)	olyan tetőfelület, amely burkolóanyaga magas albedójú, azaz a globális sugárzás nagy részét visszaveri, nem nyel el, így a környezetébe nem sugároz vissza hosszuhullámú energiát
	KOGENERÁCIÓS ERŐMŰ	olyan erőmű, melyben a fűtési célú hőenergia előállítása az elektromos energiatermeléssel kapcsoltan történik
	TRIGENERÁCIÓS ERŐMŰ	olyan erőmű, melyben fűtési és hűtési célú hőenergia előállítása történik kapcsoltan elektromos energiatermeléssel
	VÁROSI MIKROKLÍMA	a városokban, a sűrű beépítettség, burkolt felületek nagy aránya, zöldfelületek hiánya, emberi tevékenység miatt kialakuló klimatikus jelenség
	VÁROSI HŐSZIGET	a városi mikroklímában megfigyelhető magasabb felszíni és levegőhőmérséklet a környező, területekhez képest
9	HATÉKONY ÉS KIEGYENSÚLYOZOTT VÁROSSZERKEZET – KOMPAKT VÁROS	
	VÁROSKÖZPONT - FŐKÖZPONT	a város belső, legfrekvenciáltabb, legfunkciógazdagabb, kiváló elérhetőséggel rendelkező területe, mely nemzetközi, országos, agglomerációs, és városon belüli vonzerővel is bír és alapvetően a minőségi funkcióknak és szolgáltatásoknak nyújt teret.
	VÁROSKÖZPONT KIEMELT NAGYKÖRÚTI HELYSZÍNE	a jelenlegi városközpont peremén lévő, a városközponttól elvárható kiemelt funkciókkal rendelkező találkozóhely, tér, tájékozódási pont, mely kiváló elérhetősége révén egyszerre szolgálja a városközpontot, és a teljes várost, és amely a városközpont térbeli fejlődésének kiinduló pontjaként jelentkezik.
	MELLÉKKÖZPONT	kiváló szerkezeti pozíciójú, a fontosabb városi funkciókat általában magába foglaló, akár több kerület, nagyobb városrész és az egyes agglomerációs szektorok kiszolgálásában is meghatározó, a városközpontot tehermentesítő terület, mely kötöttpályás kapcsolatai

		révén jelentős átszállópontként is szolgál.
	KIEMELT JELENTŐSÉGŰ HELYI KÖZPONT	jellemzően saját, vagy több szomszédos kerületet, agglomerációs települést is részben ellátó kiemelt helyszín, mely a helyi közszolgáltatásban, alapellátásban meghatározó, általában rendelkezik kötöttpályás kapcsolattal, így vonzáskörzetéből könnyen elérhető.
	JELENTŐS HELYI KÖZPONT	több összetartozó lakóterület alapellátását kiszolgáló, de nagyobb területi jelentőséggel általában nem, vagy csak részben rendelkező hely, melyek közlekedési kapcsolatai révén vonzáskörzetében az átszállási pontok alsó szintjét szolgálja.
	LOKÁLIS KÖZPONT	összetartozó lakóterület (lakótelep, szomszédosági egység) alapvető ellátását szolgáló terület, mely a vonzáskörzetében lévő lakóterületekről gyalogosan, vagy néhány buszmegállónyi távolságból elérhető.
	KERESKEDELMI KÖZPONTOK	jelentős kereskedelmi létesítmény (hipermarket, bevásárlóközpont), melyhez egyéb városi funkció jellemzően nem társul, főként csak busszal, vagy azzal is nehezen érhető el, ezért elsődlegesen a gépjárművel való megközelítésre alapozott.
	TEMATIKUS TERÜLETEK	a városban olyan speciális presztízfunkciót (kultúra, szabadidő, kutatás, oktatás) betöltő helyszín, mely összárosi, térségi, vagy akár nemzetközi szinten is jelentős, ezért nagy vonzerővel bír.
	TÉRSÉGI JELENTŐSÉGŰ KÖZPONT	az agglomerációban meghatározó, funkciójában térségi szerepet vállaló városi rangú település (Szentendre, Vác, Gödöllő, Érd, Budaörs).
	KIEMELT JELENTŐSÉGŰ TELEPÜLÉS	jellemzően nagyobb, szektorálisan is meghatározó település, mely funkcionálisan több más települést is kiszolgál.
	SZOMSZÉDSÁGI EGYSÉG	olyan egybefüggő lakóterület, melyet erős elválasztó hatású szerkezeti elemek határolnak el a többi szomszédosági egységtől (pl. vasút, patak, gyorsforgalmi út stb.), ezért kevés kapcsolódási ponttal rendelkezik, mely az együtműködő képességét megnehezíti, kiszolgálása többlettal jár.
15	HUMÁN SZOLGÁLTATÁSOK OPTIMALIZÁLÁSA	
	KÖZSZOLGÁLTATÁS	a főváros területén működő vagy fővárosi fenntartásban lévő minden oktatási, egészségügyi, szociális, kulturális vagy sport szolgáltatás, illetve a lakosság által igénybe vett önkormányzati ügyintézési terület és -felület.
	SPECIÁLIS IGÉNYŰ EMBEREK	valamely társadalmi kisebbség tagjai, akik koruknál, egészségi állapotuknál, körülményeiknél fogva támogatás nélkül nem érik el, vagy nem tudják igénybe venni a szolgáltatásokat (fizikai és/vagy infokommunikációs akadálymentesítést igénylők), továbbá valamely olyan társadalmi kisebbség tagjai, akik valamilyen kulturális vagy vallási előírás miatt csak speciális körülmények között tudnak egy-egy szolgáltatást igénybe venni, illetve mindazon egyéb személyek, akiknek a közszolgáltatásban nyújthatókon túlmenő, egyéb igényeik vannak.
16	IGÉNYEKHEZ IGAZODÓ, RUGALMAS LAKÁSSTRUKTÚRA MEGTEREMTÉSE	
	KOMPLEX PROGRAM	olyan program, mely fizikai beavatkozásokat, és a társadalmi problémák kezelését célzó (szoft) beavatkozásokat egyaránt tartalmaz.
	KÜLÖNBÖZŐ HÁZTARTÁSOK	azok a különböző élethelyzetben lévő háztartások, akik egy lakásban élnek és együtt gazdálkodnak. Ide tartoznak a kor, összetétel, életciklus és anyagi dimenzió szerint eltérő helyzetben lévő háztartások (pl. a gyermek nélküli fiatal pár, a gyermekét egyedül nevelő szülő, a több gyermekes család, vagy az egyedülálló idős lakó, stb.). Ezeknek a háztartásoknak éppen helyzetükből adódóan vannak más igényeik a lakókörnyezet és a közvetlen környezetben igénybe vehető szolgáltatások terén.
17	BEFOGADÓ, TÁMOGATÓ ÉS AKTÍV TÁRSADALOM	
	ATIPIKUS MUNKAVÉGZÉSI FORMA	részmunkaidő, távmunka, projektorientált munkavégzés.
	CSR TEVÉKENYSÉG	(az angol corporate social responsibility alapján CSR) a társadalmilag felelős tevékenységek vállalatok, szervezetek esetén. Társadalmi felelősségvállalás, vállalati felelősségvállalás,

		továbbá minden olyan rendszerezett vállalati tevékenység, amely a cégek társadalommal kapcsolatos felelősségvállalását tükrözi, illetve ennek kifejezését, tudatosítását, kommunikálását szolgálja.
	GENERÁCIÓK KÖZÖTTI TÁRSADALMI MOBILITÁS	(intergenerációs mobilitás) során a gyerek a szülők pozíciójához képest magasabb/alacsonyabb társadalmi pozícióba jut.
	KOMPETENCIA ALAPÚ MEGFELELTETÉS	A képességstruktúra elemei: <ul style="list-style-type: none"> • <i>alapkészségek</i>: írás, olvasás, számtani műveletek elvégzése, megértés, beszéd; • <i>gondolkodási képességek</i>: kreatív gondolkodás, döntéshozatal, problémamegoldás, előrelátás, hatékony tanulás, érvelés; • <i>személyes minőségek</i>: felelősség, önértékelés, együttműködés, tisztesség, őszinteség.
	MIGRÁCIÓ	a térbeli mobilitás mindkét formája, mely a határokon belüli, ún. településközi, és a határokon átívelő nemzetközi migrációra egyaránt vonatkozik. A nemzetközi migráció útján érkezők jelentik a letelepedő bevándorlókat, akik végleges, több éves szándékkal élnek itt, és azok, akik érkezési szándékuknak megfelelően (munkavégzés, tanulás, befektetés, család, egészség) több hónapot, évet élnek itt.
	MOBILITÁSI HAJLANDÓSÁG	költözés, vándorlás, azaz az állandónak tekintett lakóhely térbeli megváltoztatása.
	RUGALMAS TÉRBELI EGYEZTETÉS	a munkavállalói kereslet és a munkaadói kereslet térbeli egyeztetése pl. ingázás, vagy átmeneti lakhatási megoldás támogatásával. A munkák térbeli szervezése telephelyek vagy fiókok szintjén. Pl.: távmunka, virtuális munkavégzés, call centerek, E-kereskedelem, E-tanulás, E-önkormányzat.
	SILVER ECONOMY	„ezüst gazdaság”, mely a nyugdíjas életkorúak megváltozott fogyasztási szokásaira, ezzel összefüggésben a módosult szolgáltatási és lakhatási igényeire alapul. Mindez kihat a kereskedelemre, köztük a turizmusra, átmeneti egyéni vagy intézményes elhelyezésre, és természetesen az egészségügyre, a rekreációra. Annak érdekében, hogy az EU irányelvnek megfelelően az aktívan megélt évek száma minél több legyen, az „ezüst gazdaságban” olyan vonatkozásokat is működtetnek, mint a szenioratanulás, mellyel elősegítik az idősebb generációk bekapcsolódását az információs társadalom szolgáltatásaiba (pl. PC írástudatlanság felszámolása).
	„SLOW DOWN” VÁROSFEJLESZTÉSI SZEMLELET	kiegészítője a városok fő áramlási vonalainak, ahol a tömegközlekedés, a nagytávolságú átívelő mozgások vannak: lassítást jelent minden leírt értelemben.
	SZOMSZÉDSÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS	a helyi kezdeményezésnek az a fajtája, amely a szűkebb lakókörnyezetben, a lakosság kezdeményezésére indul egy helyi szükséglet kielégítésére vagy probléma megoldására. Kiegészülhet civil és egyházi szervezetek, az önkormányzat és a forprofit szféra helyben jelen lévő tagjainak támogatásával. Alkalmas az állampolgári öngondoskodás és felelősség felkeltésére és támogatására.
	TÁRSADALMILAG FELELŐS TEVÉKENYSÉGEK	az egyén, a kisközösségek, a gazdasági szervezetek illetve az intézmények tevékenysége, amellyel általános, mindenkit érintő problémákra reagálnak. Az érintett problémakör megjelenhet a környezetvédelem vagy a gazdaság területén, de társadalmi területen is. Tipikus társadalmi területű problémakör a társadalmi kisebbségek integrációjának kérdése, ezen belül pl. a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása, segítése, a szegénység kezelése stb. Társadalmilag felelős minden olyan intézkedés, akció, szolgáltatás vagy beruházás, amely a fenti típusú problémák megoldását tudatos, szervezett módon előre viszi.
	TÁRSADALMI KISEBBSÉGEK	azok a csoportok, amelyek valamely jellemzőjük, tulajdonságuk révén a társadalomban számbeli kisebbségben vannak, vagy emberi jogi hátrányt szenvednek. A 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebtv.) védett tulajdonságú csoportokként említi őket.
	TÁRSADALMI MOBILITÁS	során az egyén vagy a család társadalmi helyzete megváltozik. A változás lehet felfelé és lefelé irányuló is.
	TRANSZFERÁLHATÓSÁG	a globális gazdaság, az üzleti élet terjedésének alapja az emberi erőforrás, a termelés egységes és hatékony terjedése. Ehhez a végzettségek elismerése, ekvivalenciája szükséges, a tapasztalatok átadása, hogy ugyanúgy készüljön minőségileg és hatékonyságban bármi, mint ahogy az az anyavállalatnál elindult. Így lehet a márka nevet globalizálni, a feldolgozóipari átrendeződésben az alacsony hozzáadott értékű munkákat a fejlődő világ olcsó munkaerejének beépítésével megvalósítani, illetve a fejlett világban az export értékű, magas hozzáadott értékű, újdonságokat és új késztermékeket gyártani.

Agenda 21 <http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/>

Belügyminisztérium – VÁTI Nonprofit Kft. (2011), Klímabarát városok – Kézikönyv az európai városok klímaváltozással kapcsolatos feladatairól és lehetőségeiről, Belügyminisztérium – VÁTI, Budapest

Budapest Főváros Fenntartható Energia Akció Programja (2011)

Castleton, H. F., Stovin, V., Beck, S. B. M., & Davison, J. B. (2010). Green roofs; building energy savings and the potential for retrofit. *Energy and Buildings*, 42(10),

EU Lex (2010) AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2010/31/EU IRÁNYELVE az épületek energiahatékonyságáról (átdolgozás) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:153:0013:0035:HU:PDF>

Frey Patrice: Making the Case: Historic Preservation as Sustainable Development; Discussion draft; Sustainable Preservation Research Retreat; 2007

Fülöp Orsolya, Negajoule 2020 – A magyar lakóépületekben rejlő energiamegtakarítási lehetőségek– Energiaklub, 2011 május

Leipzig Charter on Sustainable European Cities (2007)

http://www.eukn.org/E_library/Urban_Policy/Leipzig_Charter_on_Sustainable_European_Cities

Magyarország megújuló energiahasznosítási cselekvési terve (2010-2020)

Napenergia hasznosításának hazai lehetőségei (Farkas István DSc, Szent István Egyetem, Magyar Tudomány 2010 08)

Ongjerth Richárd, Szilágyi King, Berbekár Éva, Kristóf Gergel, Zöld András, Szegedi Sándor, Mika János, Bartholy Judit, Pongrácz Rita, Bozsó Brigitta, Lohász Cecília, Baranka Györgyi, Gál Tamás, Gulyás Ágnes, Kántor Noémi, Makra László, Unger János, Kohán Zoltán, Péti Márton, Rideg Adrienn (2012) Városklíma kalauz döntéshozóknak és döntés-előkészítőknak

Pálfy Gábor, Dr. Pálvölgyi Tamás, Dr. Kukely György, Szabó Éva Enikő (2011) Budapest Főváros Környezeti programja a 2011 – 2016 időszakra; Budapest Főváros Önkormányzatának Főpolgármesteri Hivatala

Tanguay G. A., Rajaonson J., Lefebvre J-F., Lanoie P. (2010): Measuring the sustainability of cities: An analysis of the use of local indicators; *Ecological Indicators*, 10(2), 407-418.

UN, 1992a, Agenda 21, United Nations, General Assembly, Rio de Janeiro.

<http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21toc.htm>

Városok hőszivattyús fűtése (Kömlös Ferenc – Fodor Zoltán)

Zöld András, Csoknyai Tamás, Kalmár Ferenc, Szalay Zsuzsa, Talamon Attila: A megújuló energiaforrásokat alkalmazó közel nulla energiafogyasztású épületek követelményrendszere; Debreceni Egyetem, Műszaki kar, Épületgépészeti és létesítménymérnöki tanszék 2012

BUDA **PEST**